

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 198, Παρασκευή 5 Φεβρουαρίου 1982

Δρχ. 40

Έρευνα: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

Άσυλα - φυλακές

Το συνέδριο του Γαλλικού ΚΚ
Εκκλησία και Κράτος
Η θεωρία των δύο πόλων

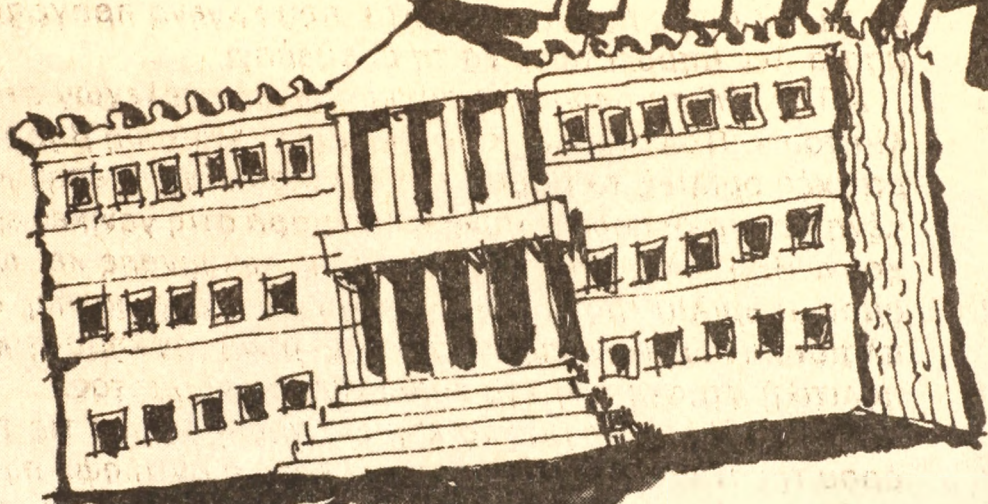
ΜΕΚΟΥΡΑΣ (82)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Κεντρική διάθεση: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Τηλ. 729.237 - 732.819

Η ΑΛΛΗ ΕΠΤΑΕΤΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ
ΜΕ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ
ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ 74 ΟΣ ΤΟ 81

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ξένη στις στήλες αυτές η διαπίστωση πως η πορεία των μετακλογικών εξελίξεων θα έχει πολύ περισσότερο ενδιαφέρον από την εκλογική μάχη που αναδιτάξε τη θέση και το ρόλο των κομμάτων σε όλο το φάσμα του πολιτικού σκηνικού. Οι εκλογές αντί να «κλείσουν» μια διαδικασία κοινωνικής ωρίμανσης και πολιτικής διαμάχης, άνοιξαν μια πολύ πιο σύνθετη προοπτική τόσο για τις επιμέρους πολιτικές δυνάμεις, όσο γι' αυτή καθαυτή την έκβαση της δημόσιας ζωής.

ΤΑ ΣΗΜΑΔΙΑ είναι ορατά: Η «Νέα Δημοκρατία» δεν είναι απλά ένα κόμμα που έχει ηττηθεί. Μοιάζει να έχει συντριβεί. Αντιδρά σαν ένας οργανισμός που έχασε εντελώς τη λειτουργική-του ενότητα. Η αλλαγή ηγεσίας φαίνεται όλο και περισσότερο σαν σπασμωδικό ανακλαστικό, παρά σαν ώριμη επιλογή μιας γενικότερης αναπροσαρμογής.

ΣΤΗΝ κομμουνιστική αριστερά οι διεργασίες είναι, ως συνήθως, λιγότερο εμφανείς, αλλά όχι λιγότερο υπαρκτές. Τόσο ο κλονισμός του εκλογικού αποτελέσματος, όσο και η πολωνική πρόκληση οξύνουν τους προβληματισμούς, φέρνουν στο προσκήνιο επιλογές που η ευθύγραμμη και άνετη τελικά, σχέση της αντιπολίτευσης στη Δεξιά έμοιαζε προηγουμένως να θέτει στο περιθώριο.

ΤΟ ΙΔΙΟ αναγκασμένο σε νέους προσανατολισμούς μοιάζει να είναι και το κυβερνών κόμμα, το ΠΑΣΟΚ. Γιατί όσο η αντιπολίτευση ενοποιούσε με τις σαφείς προτεραιότητες που έθετε, τόσο η εξουσία μπορεί να απορρυθμίσει με τη δικιά-της πραγματικότητα, που κανένα πρόγραμμα και καμιά προετοιμασία δεν μπορεί ποτέ να τη δεσμεύσει.

ΑΠ' ΑΥΤΗ τη σκοπιά, η συγκέντρωση στελεχών στο «Σπόρτιγκ» και η ομιλία του κ. Παπανδρέου αποκτούν μια ιδιαίτερη βαρύτητα. Βέβαια, στις κομματικές ομιλίες το βάρος της αξιολόγησης πρέπει να πέφτει στη συγκεκριμένη πρακτική που τις συνοδεύει, παρά στις γενικές επισημάνσεις που περιέχουν. Παρ' όλα αυτά, ως δείκτης κατεύθυνσης και ως άξονας προβληματισμού, η ομιλία του κ. Παπανδρέου είναι ουσιαστική, δηλαδή προσφέρει ένα πλαίσιο αναφοράς, περιγράφει όχι μόνο την κομματική λειτουργία, αλλά την πολιτική στρατηγική του κυβερνώντος κόμματος.

ΚΑΤΑ ΤΗ γνώμη-μας το κυρίως προέχον από τις τοποθετήσεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ στο «Σπόρτιγκ» είναι η αντίληψη πως η εφαρμογή του προγράμματος του ΠΑΣΟΚ, θα στηριχθεί «ισοδύναμα» στο μοχλό του κράτους και την πειθώ του μαζικού κινήματος — σε όποιο βαθμό το κόμμα ΠΑΣΟΚ συντελεί στην «ωρίμανσή»-του.

ΑΥΤΗ Η κατεύθυνση, συνδέεται σε ένα άλλο επίπεδο με την ιδεολογική, αλλά και πολιτική επιλογή του «τρίτου δρόμου» για το σοσιαλισμό, που υπερβαίνει τα αδιέξοδα τόσο της κλασικής δυτικού τύπου, σοσιαλδημοκρατίας, όσο και του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Αξίζει, σ' αυτό το σημείο, να προσεχθεί η συγγένεια αυτών των διατυπώσεων με τις πιο προχωρημένες αναζητήσεις των ευρωκομμουνιστικών κομμάτων και όσων σοσιαλιστικών δυνάμεων αποδεσμεύονται από τη στείριότητα της Β' Διεθνούς.

ΣΤΟ ΒΑΘΜΟ, λοιπόν, που μια τέτοια προοπτική αρχίζει να υλοποιείται άμεσα και κατευθύνει μάλιστα την κυβερνητική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, βρισκόμαστε μπροστά σε ένα εγχείρημα που η σημασία-του αποκτά ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

ΑΝ ΕΤΣΙ έχει όμως το πράγμα, τότε τα πράγματα είναι και πρέπει να γίνουν σοβαρά. Αυτό σημαίνει, δηλαδή, πως πρέπει να επικρατήσει νέα ποιότητα σχέσεων κόμματος - μαζικών κινήματων, αλλά και το ίδιο το κόμμα να προσαρμόσει συνολικά τη λειτουργία-του για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις ενός ιστορικού έργου.

ΓΙΑΤΙ πια αν αποτύχει, δεν θα είναι το μόνο πρόβλημα η κακοδαιμονία της επιστροφής μιας έξαλλης και αποχαλινωμένης Δεξιάς. Το ουσιαστικό πρόβλημα θα βρίσκεται στο μέγα κενό μιας διαψευσμένης ελπίδας, μιας χαμένης άλλης δυνατότητας.

ΟΤΑΝ, λοιπόν, το έργο έχει ιστορική διάσταση, ιστορικές είναι και οι ευθύνες. Τώρα φτάσαμε στο όριο όπου τα λόγια δεν μπορούν να συγκαλύπτουν την έλλειψη έργων. Συνέπεια είναι ο όρος μιας νέας πορείας όχι μόνο κομματικής. Αλλά κοινωνικής και πολιτικής του τόπου.

Περίοδος Β
Χρόνος 9ος
Τεύχος 198

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ..... ΕΡΤ και Πολωνικά..... ΚΑΙΤΗΣ ΔΡΟΣΟΥ: Οι σφαίρες-η το σφυροδρέπανο του στρατηγού Πα ρουζέλακι..... Γ. ΠΙΣΤΑΚΗ: Άσυλα — φυλακές Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ: Ους άνθρωπος συνέζησε..... ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ: Τα ΚΚ Γαλλίας μπροστά στο 24ο συνέδριό-του..... ΑΝΡΙ ΦΙΣΜΠΕΝ: Η δημοκρατία δε διαγράφεται (συνέντευξη στο ΑΝΤΙ) ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ Πολωνία — ΕΣΣΔ — Γουατεμάλα..... ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ: Ο Ευρωπαϊσμός ΕΡΕΥΝΑ: Κοινωνική Ψυχιατρική..... Προλογος..... Π. ΖΑΦΕΙΡΙΔΗ: Κοινωνική Ψυχιατρική — Εγκληματική Άμυνα στο άσυλο..... ΣΥΖΗΤΗΣΗ με τους Π. Σακελλάριου Παύλο, Δάφνη, Φίλιππο Νικοκοπούλου και Δάρεη Καρακω στο..... ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ από το Ελλη νογαλλικό Συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής..... Γ. ΚΑ. ΛΥΚΑ: Εθνικά υγειονομικά προγράμματα..... OLE SMITH — Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: Ένας διάλογος για τη θεωρία των δύο Βόλων..... ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ ΣΤ. ΑΓΓΕΛΙΔΗ: Το ΤΕΕ θέσμος του νομικού κράτους..... Γ. ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ: Βούληση Β. Βλ. ο θύκη..... ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ (Μεταφράσεις — ΠΑ ΣΤΑΥΡΟΣ) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	4 6 8 9 10 12 16 18 20 22 23-24 25 26 27 28 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51
---	---

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: Μιλάνο Σκούρο

πολιτικό δεκαπενθήμερο

Ένας απολογισμός και ένα χρονοδιάγραμμα...

ΤΕΛΙΚΑ, όλοι είπαν το λόγο-τους για τις πρώτες «100 μέρες» εξουσίας του ΠΑΣΟΚ: Η Δεξιά, η Αριστερά, το Κέντρο (αυτό που απόμεινε σαν Κέντρο...), βουλευτές, δημοσιογράφοι, υπουργοί, ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου. Και, φυσικά, οι ξένοι — Βρετανοί, Αμερικανοί, Δυτικογερμανοί, κ.α.

ΓΙΑ ΤΗΝ κ. Ελένη Βλάχου λ.χ., οι εκατό αυτές ημέρες δεν ήταν τίποτε άλλο παρά «*ημέρες φθοράς*», με το «Πολίτ Μπυρώ» να παρεμβαίνει, κάθε πρωί, κατ' ευθείαν στον αρμόδιο υπουργό, αν όχι στον πρωθυπουργό... Για τον αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, κ. Ευ. Αβέρωφ, πρώτη πηγή «δεινών» υπήρξε η «*κομματικοποίηση του κράτους*», με δεύτερη ένα ολόκληρο πλέγμα αντιφάσεων στην έκφραση της κυβερνητικής πολιτικής. Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, είπε, αυτοσχεδιάζει, τόσο στα οικονομικά θέματα, όσο και στα λεπτά θέματα της εξωτερικής πολιτικής... Για το «Ριζοσπάστη» πάλι — για να 'ρθουμε στην παραδοσιακή Αριστερά — οι 100 μέρες ήταν αρκετές, για να πείσουν το λαό ότι πρέπει να πάρει την Αλλαγή στα χέρια-του, μια και η Αλλαγή δεν μπορεί να είναι υπόθεση ορισμένων μόνο προσώπων ή επιτελείων... Από την πλευρά-του ο Μπάμπης Δρακόπουλος, μιλώντας στην τελευταία συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ Εσ., επισήμανε πως η ως τώρα κυβερνητική πολιτική — παρά τα όποια θετικά βήματά-της — ήταν περιορισμένης εμβέλειας και ότι η Αλλαγή δεν προχώρησε στις βαθιές εκείνες τομές που περίμενε ο λαός. Υπάρχει — τόνισε — μια αντίφαση ανάμεσα στις διακηρύξεις για συμμετοχή του λαού στην εξουσία και στη λήψη αποφάσεων που τον αφορούν άμεσα.

ΑΛΛΑ ΣΤΙΣ πρώτες «100 μέρες» αναφέρθηκε και ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, με τα όσα είπε στους δημοσιογράφους, στο αεροδρόμιο, επιστρέφοντας από το Ηράκλειο. Από τις δηλώσεις δεν έλειψαν κάποιοι δοξαστικοί τόνοι («πιστεύω ότι τα πήγαμε λίγο καλύτερα απ' ό,τι ο Μιττεράν, στις πρώτες 30-100 μέρες»...), όπως δεν έλειψε το συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, για το ξεπέρασμα των δυσχερειών: Πιστεύω — είπε — ότι οι μήνες μέχρι τον Ιούνιο θα είναι αρκετά δύσκολοι... Είμαι όμως αισιόδοξος ότι, μέχρι το καλοκαίρι, θ' αλλάξουμε κατεύθυνση και θα προχωρήσουμε στη θεμελίωση εκείνων των βάσεων που θα επιτρέψουν μια σχετικά ταχύρυθμη ανάπτυξη, από το 1983 και ύστερα».

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ έδειξε ότι δεν αγνοεί κάποια έρπουσα λαϊκή δυσαρέσκεια, με βάση τον μέχρι τώρα απολογισμό του κυβερνητικού έργου. Άλλωστε, ακόμη και από φιλικές-του στήλες, του διαμηνύθηκε ότι ο λαός πρέπει να πεισθεί για το «*ποιοτικά αναβαθμισμένο πνεύμα της Αλλαγής*», για να παύσει να δυσπιστεί στις κυβερνητικές προθέσεις. Γι' αυτό, αναφερόμενος στις επαφές που είχε στο Ηράκλειο, με εκπροσώπους διαφόρων τάξεων, αναγνώρισε πως ναι μεν υπάρχει δυσαρέσκεια, αλλά και πίστωση χρόνου — αυτήν που του δίνει ο λαός

«για να βγάλει πέρα το μεγάλο έργο της Αλλαγής».

ΑΥΤΗ Η ΠΙΣΤΩΣΗ χρόνου, θα πρέπει, με βάση το πρωθυπουργικό χρονοδιάγραμμα — να οριοθετηθεί μέχρι το καλοκαίρι. Μέχρι τότε, θα πρέπει να γίνει πράξη η «προειδοποίηση» του Α. Παπανδρέου προς την «ιδιωτική πρωτοβουλία» (διάβαζε προς το μεγάλο κεφάλαιο), ότι αν δεν ενεργοποιηθεί προς την κατεύθυνση νέων επενδύσεων, τότε, «ο ιδιωτικός τομέας θ' αναπληρωθεί από τις δημόσιες επενδύσεις»... Θα πρέπει ο νέος προϋπολογισμός, που θα κατατεθεί, στο μεταξύ, να δώσει, πράγματι, «δείγματα πολιτικής μιας σοσιαλιστικής κυβέρνησης»... Θα πρέπει ν' αποδειχθεί — έργω και όχι λόγω — ότι η αλλαγή που έγινε στη ΓΣΕΕ, δεν προδιαγράφει ένα νέου τύπου κυβερνητικό συνδικαλισμό, αλλά — όπως δήλωσε ο Α. Παπανδρέου, στο «Σπόρτιγκ» — ένα συνδικαλισμό «ζωντανό, ανεξάρτητο, ταξικό»... Θα πρέπει οι διαρθρωτικές αλλαγές, ο εκδημοκρατισμός της κρατικής μηχανής και των ενόπλων δυνάμεων, η αποκέντρωση, η ενίσχυση του μαζικού κινήματος, η συμμετοχή του λαού στην επίλυση των προβλημάτων-του, κ.α. ν' αρχίσουν να παίρνουν σάρκα και οστά. Και θα πρέπει η σημερινή αναντιστοιχία, ανάμεσα στην κυβερνητική πολιτική και τα οράματα όλων των αριστερών, που αγωνίστηκαν για την ουσιαστική Αλλαγή, ν' αρχίσει, τουλάχιστο, να υποχωρεί.

ΕΙΝΑΙ, ΜΗΠΩΣ, πολλά τα «*π ρ έ π ε ι*» — που παραθέσαμε ενδεικτικά — για μια πίστωση χρόνου έξι μηνών; Και μήπως έχει δικίο ο Μάριο Μοντιάνο, όταν γράφει, στους «Τάιμς», ότι οι Έλληνες είναι λαός ανυπόμονος, με εύκολη τη γκρίνια, ιδιαίτερα όταν διαπιστώνουν ότι η Αλλαγή, που τόσο περίμεναν, «*κινείται ακόμη στην περιοχή της φαντασίας*»;

ΑΣΦΑΛΩΣ, οι Έλληνες ούτε ανυπόμονοι είναι, ούτε η Αλλαγή κινείται στην περιοχή της φαντασίας. Οι Έλληνες ξέρουν να περιμένουν. Αλλά και να απαιτούν συνέπεια ανάμεσα στους λόγους και τα έργα.

ΩΣΤΟΣΟ, οι «Τάιμς», που επανειλημμένα, ως σήμερα, είχαν συμμεριστεί τις «*ανησυχίες*» των Χαϊηγκ, Ουάινμπεργκερ, Λούνς, κ.α. για το «*πού θα το πάει η νέα σοσιαλιστική ελληνική κυβέρνηση, σε ό,τι αφορά το ΝΑΤΟ*», εμφανίζονται σήμερα λιγότερο ανήσυχοι... Καταγράφουν, μάλιστα, σαν σχετικά «*ήπια*» (soft) την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η «*ηπιότητα*» αυτή — γράφουν — μπορεί να οφείλεται σε δυο λόγους: Ο πρώτος συνδέεται με τη συνεχιζόμενη εξάρτηση της Ελλάδας από τις Ηνωμένες Πολιτείες, σε ό,τι αφορά την προμήθεια οπλισμού. (Και ο οπλισμός αυτός είναι απαραίτητος για την αντιμετώπιση της «*υποτιθέμενης τουρκικής απειλής*»). Ο δεύτερος λόγος συναρτάται μ' ένα ποσό ενός δισεκατομμυρίου λιρών στερλινών (περίπου 112 δισεκατομμύρια δραχμές) που θα πρέπει να δανεισθεί ο Α. Παπανδρέου από δυτικές τράπεζες, για να καλύψει το έλλειμα του ισοζυγίου πληρωμών. Και οι δυτικές αυτές τράπεζες — εξηγεί η βρετανική εφημερίδα — αντιδρούν

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Ο 15ος τόμος του «ΑΝΤΙ»

β' εξάμηνο 1981 (τχ. 181 - 195)

Το «ΑΝΤΙ» σε τόμους — ένα πολύτιμο απόκτημα

αλλεργικά, **κάθε φορά** που ακούνε τη λέξη «σοσιαλισμό», όπως, τουλάχιστο, τον είχε καθορίσει ο Έλληνας πρωθυπουργός, στην αρχική-του πλατφόρμα...

ΘΑ ΕΛΕΓΕ κανείς ότι οι υπαινιγμοί των «Τάιμς» είναι δηλητηριώδεις. Συμβαίνει όμως, και άλλες δυτικές εφημερίδες ή δυτικά πρακτορεία — που απηχούν, συνήθως, απόψεις ηγετικών κύκλων των χωρών-μας — ν' αποδίδουν εύσημα στον Έλληνα πρωθυπουργό για την εγκατάλειψη, από μέρους-του, ορισμένων βασικών-του προεκλογικών διακηρύξεων, όπως είναι η έξοδος της χώρας από το ΝΑΤΟ, η διενέργεια δημοψηφίσματος για την παραμονή της χώρας στην ΕΟΚ, η σταδιακή απομάκρυνση των αμερικανικών βάσεων, κ.α.

ΓΙΑ ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ πρακτορείο «Ασσοσιαίητετ Πρες», επί παραδείγματι, το πρόγραμμα κοινωνικοποιήσεων, σε βασικούς τομείς της βιομηχανίας, «*φαίνεται να έχει παγώσει*». Όσο για την εξωτερική πολιτική, υπήρξαν βέβαια εκδηλώσεις όχι πολύ ευάρεστες — όπως είναι η αναβάθμιση της αντιπροσωπίας της ΡΛΟ στην Αθήνα, η απόφαση για το άνοιγμα ελληνικής πρεσβείας στην Κούβα, η συμφωνία για την επισκευή σοβιετικών εμπορικών και άλλων σκαφών στο νεώριο της Σύρου, κτλ. — αλλά, από την άλλη, υπήρξε εγκατάλειψη ή διασκευή στόχων εξωτερικής πολιτικής, ιδιαίτερα σημαντικών.

ΑΝΑΛΟΓΕΣ επισημάνσεις γίνονται από την «Μόντ» ή την «Ιντερνάσιοναλ Χέραλντ Τρίμπιουν» ενώ οι «Τάιμς της Νέας Υόρκης» εισηγούνται τρόπους για να μην υποχρεωθεί η Ελλάδα ν' αποχωρήσει από τη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ, οπότε, εκ των πραγμάτων, ο Α. Παπανδρέου θα κινηθεί προς μια «*φιλοουδέτερη θέση, στη διένεξη Ανατολής-Δύσης*». Ένας από τους τρόπους αυτούς — γράφει η ίδια εφημερίδα — θα ήταν η μεσολάβηση των ΗΠΑ, «*για να τερματισθεί η εχθρότητα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία*»... Ένας δεύτερος τρόπος θα ήταν να συνδεθεί η αμερικανική βοήθεια προς την Τουρκία με το μέλλον της Κύπρου και τη ρύθμιση, γενικότερα, των ελληνοτουρκικών διαφορών.

ΘΑ ΑΝΤΙΛΕΧΘΕΙ ίσως ότι απόψεις εφημερίδων ή πρακτορείων — όσο έγκυρα και αν είναι — δε δεσμεύουν τις αντίστοιχες κυβερνήσεις-τους. Υπάρχει όμως συρροή περιστατικών και ενδείξεων, που πείθει ότι ΗΠΑ-ΝΑΤΟ και ελληνική κυβέρνηση αναζητούν ένα «μόντους βιβέντι». Η πρώτη, από τις ενδείξεις αυτές, είναι η επίσημη κυβερνητική ανακοίνωση ότι ο πρωθυπουργός θα πάρει μέρος στη διάσκεψη κορυφής του ΝΑΤΟ, τον ερχόμενο Ιούνιο, στο Παρίσι. Η δεύτερη, είναι η δήλωση κυβερνητικού εκπροσώπου ότι, αν ο Α. Παπανδρέου προσκληθεί στην Ουάσιγκτον, τότε δεν πρέπει ν' αποκλεισθεί μια τέτοια επίσκεψη. Αλλά και η πληροφορία ότι οι ελληνοαμερικανικές διαπραγματεύσεις για τις βάσεις θα αρχίσουν το Μάιο, η «*διευκρίνιση*» — προς το ΝΑΤΟ — ότι «*η συμφωνία Ρότζερς δεν έχει καταγγελθεί*» (και ότι απλώς μόνον έχουν ανασταλεί ορισμένες διατάξεις-της, που αναφέρονται στον επιχειρησιακό έλεγχο του Αιγαίου), το ταξίδι του πρωθυπουργού στη Βόννη, με επιδίωξη την προσέλκυση δυτικογερμανικών επενδύσεων στην Ελλάδα, αλλά και την αγορά όπλων — όλα αυτά, δεν προδιαγράφουν έξοδο της χώρας από το ΝΑΤΟ ή απομάκρυνση των εδώ αμερικανικών βάσεων.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, απέναντι σε μια κυβέρνηση που μόλις συμπλήρωσε 100 μέρες θητείας και που, παρά τα «συν» και «πλην», προσπαθεί ν' ανοίξει έναν δρόμο, πέραν από τους μέχρι τώρα συντηρητικούς «εθισμούς», η Νέα Δημοκρατία, υπό τη νέα ηγεσία του κ. Ευ. Αβέρωφ, προσπαθεί ν' ανασυγκροτηθεί, για ν' ανταποκριθεί στο ρόλο-της σαν αξιωματική αντιπολίτευση.

ΩΣΤΟΣΟ, η «*ανασυγκρότηση*» αυτή δεν φαίνεται να προχωρεί. Έτσι, λίγες εβδομάδες μετά την ανάρρηση στο θρόνο του νέου αρχηγού, άρχισε και πάλι να γίνεται λόγος περί «*ομαδοποιήσεων*», «*συσπειρώσεων*», «*προσχωρήσεων*». Αν θα πιστέ-

σουμε, μάλιστα, την «ΑΥΓΗ», 25 βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, υπό τον κ. Ι. Μπούτο, στην ομάδα του οποίου φέρεται να έχει προσχωρήσει και η ομάδα Έμπερτ, είναι έτοιμη να συμπήξει το δικό-της σχήμα — της «*φωτισμένης*» ή «*ευρωπαϊκής*» Δεξιάς... — διαφοροποιούμενη από την ακροδεξιά του κ. Αβέρωφ. Το σχήμα αυτό, σύμφωνα με άλλες πληροφορίες, θ' αναμετρηθεί με τον κ. Αβέρωφ, στις προσεχείς δημοτικές εκλογές όταν θα υποδείξει το δικό-του υποψήφιο...

ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ, παραμένει γεγονός ότι οι «25» δεν τολμούν ακόμη να δημοσιοποιήσουν την αντίθεσή-τους προς τον κ. Αβέρωφ... Ίσως γιατί φοβούνται πως διάσπαση της Δεξιάς, τούτη την ώρα, θα σήμαινε καταποντισμό και της ομάδας, και του κόμματος. Ίσως γιατί προσβλέπουν (περισσότερο με την έννοια του ευχολογίου...) σε μια πρόωγη φθορά του ΠΑΣΟΚ. Αλλά, όπως έλεγε, πριν λίγα χρόνια, ο ιδρυτής της Νέας Δημοκρατίας, «*άλλαι αι βουλαί των ανθρώπων και άλλαι αι βουλαί των πραγμάτων*». Και η Αλλαγή, όσο και αν δεν ανταποκριθήκε ακόμη στις προσδοκίες του λαού, παραμένει ΤΟ ΟΡΑΜΑ εκατομμυρίων Ελλήνων...

ΑΝΤΗΝΩΡ

10 ΧΡΟΝΙΑ - 200 ΤΕΥΧΗ ΑΝΤΙ

**ΕΤΟΙΜΑΣΤΕΙΤΕ
ΓΙΑ ΓΙΟΡΤΗ**

Ο φετινός Μάρτης λέει για μας πολλά.
Το «ΑΝΤΙ» έχει τα γενέθλιά-του, γίνεται 10 χρονών. Στις 5 του ίδιου μήνα, εκδίδεται το τεύχος 200. Σκεφτήκαμε λοιπόν να το γιορτάσουμε μαζί-σας. Ετοιμάζουμε ένα πανηγυρικό, πρωτότυπο, διαφορετικό ΑΝΤΙ-τεύχος και ένα τετραήμερο ΑΝΤΙ-ΦΕΣΤΙΒΑΛ.

Σχεδιάζουμε να «καταλάβουμε» ένα κτίριο από τις 4 μέχρι τις 7 του Μάρτη και να το «ρίξουμε έξω», «εκεί και... τότε».

Προβλέπονται συζητήσεις, εκθέσεις, συναυλίες, χοροί, θεατρικές παραστάσεις για μικρούς και μεγάλους, κινηματογραφικές προβολές και άλλες πολλές εκπλήξεις που δεν... λέγονται από τώρα.

Εχουμε καλέσει γνωστές προσωπικότητες απ' όλο τον κόσμο για να συζητήσουν και να διασκεδάσουν μαζί-μας. Στελέχη του ευρωπαϊκού κινήματος για τον πυρηνικό αφοπλισμό, οικολόγους και «πράσινους», δημοσιογράφους του «εναλλακτικού Τύπου» από εφημερίδες της Δ. Ευρώπης, Πολωνούς και άλλους οπαδούς και θεωρητικούς της αυτοδιαχείρισης. Αλλά και σκιτσογράφους, τραγουδιστές, μουσικά συγκροτήματα, χορευτές, ηθοποιούς και σκηνοθέτες, μίμους, και ότι άλλο φανταστείτε από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Μπορείτε από τώρα να προετοιμάζεστε: ακονίστε τη θεωρητική-σας σκέψη ή... ξεσκονίστε την αποκριάτικη μασκαράτα-σας. Και κάντε... υπομονή μέχρι το επόμενο (19 Φλεβάρη) τεύχος για τις λεπτομέρειες...

Η ΔΥΣΗ (ΒΕΒΑΙΑ) ΕΙΝΑΙ ΔΥΤΙΚΗ...

Την ώρα που καταγράφουμε αυτές τις πρώτες παρατηρήσεις για το πρωθυπουργικό ταξίδι στη Δυτ. Γερμανία ούτε οι συνομιλίες έχουν λήξει, ούτε το οριστικό ανακοινωθέν έχει εκδοθεί. Παρ' όλα αυτά το πλαίσιο και το «κλίμα» των συνομιλιών «έδειξε το πρόσωπό-του» εξ αρχής.

Έρχεται ίσως η στιγμή που η εξωτερική πολιτική της νέας κυβέρνησης δεν θα μπορεί να περιγραφεί με δυο λόγια στους πρωτοσέλιδους τίτλους των εφημερίδων (τόσο της συμπολίτευσης, όσο και της αντιπολίτευσης). Αυτό που γίνεται όλο και περισσότερο φανερό είναι πως η κυβέρνηση, απ' τη στιγμή που δεν επέλεξε (σωστά ή όχι είναι άλλο θέμα), την άμεση αποδέσμευση από ΝΑΤΟ και ΕΟΚ, θα μπορούμε σε μια διεγκυστίνδα, σε μια πολύπλοκη και αντιφατική πορεία όπου δεν θα έχουν θέση οι πανηγυρικοί και οι νίκες εντυπώσεων.

Ο κ. Σμιτ φρόντισε να μας θυμίσει πως η Δύση είναι Δυτική, ότι δηλαδή προϋπόθεση για να κατανοήσουν οι Δυτικοί τα ελληνικά προβλήματα είναι να «κατανοεί» και η Ελλάδα τα προβλήματα της «Συμμαχίας» (ως προς το ΝΑΤΟ), της «πολιτικής συνεργασίας» (ως προς την ΕΟΚ).

Και είναι χαρακτηριστικό ότι ο κ. Παπανδρέου, προκειμένου να διατηρήσει ένα μίνιμουμ κοινής γλώσσας, εξαναγκάστηκε σε μια λεκτική — έστω — υποβάθμιση, αρκετών από τις πάγιες θέσεις του ίδιου και του κόμματός-του.

Θέλουμε να ελπίζουμε, πάντως, ότι η κυβέρνηση έχει επίγνωση του θέματος και των ορίων-του. Γιατί, πράγματι, ο κ. Σμιτ δεν είναι παρά ο προπομπός των όσων θα αντιμετωπίσει, από όλο — σχεδόν — το φάσμα των Δυτικών-μας εταίρων...

ΟΠΟΙΟΣ ΣΙΩΠΑ ΣΥΜΦΩΝΕΙ;

Δεν γνωρίζουμε σε ποιά κατεύθυνση θα πρέπει να ερμηνεύσουμε τη σιωπή του υπουργού Προεδρίας κ. Κουτσόγιωργα στο «θέμα Οικονόμου». Σιωπά επειδή συμφωνεί με όσα εμείς — και άλλα δημοκρατικά έντυπα καταγγείλαμε ή μήπως η σιωπή-του εκφράζει τη συμφωνία-του με τον κ. Οικονόμου;

Ένας υπουργός όμως, και μάλιστα μιας κυβέρνησης του χαρακτήρα, των προθέσεων και των διακηρύξεων του ΠΑΣΟΚ δεν έχει το δικαίωμα να σιωπά σε θέματα σοβαρότητας ηθικής τάξεως αλλά ταυτόχρονα και μεγάλης πολιτικής βαρύτητας.

Ρωτάμε λοιπόν απλά και θεωρούμε ηθική και πολιτική υποχρέωση του κ. υπουργού να απαντήσει έμπρακτα: το μήνυμα που θέλει να στείλει ο κ. Κουτσόγιωργας στην τόσο τραυματισμένη δημόσια διοίκηση είναι προσωποποιημένο στον κ. Οικονόμου; τους λέει λοιπόν ότι όρος επιτυχίας του υπάλληλου είναι να υπηρετεί όλα τα καθεστώτα,

δημοκρατικά και δικτατορικά με την ίδια άνεση, φτάνει να κάνει έγκαιρα την κατάλληλη στροφή και φυσικά τις προπώσεις γνωριμίες;

Αν είναι έτσι κ. υπουργέ, δεν κομίζετε κάτι καινούριο στο χώρο της δημόσιας διοίκησης. Αυτό είναι το δίδαγμα των 160 τελευταίων χρόνων. Και —δυστυχώς — φαίνεται να το επικυρώνετε κ. Κουτσόγιωργα.

ΑΛΛΑΓΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

Αποτελεί κοινή συναίσθηση ότι ο όρος «Κράτος της Δεξιότητας» έβρισκε τις κορυφαίες-του εκδηλώσεις στον κρατικό μηχανισμό στα δυό-του άκρα: στο εσωτερικό στα Σώματα Ασφαλείας και τους μηχανισμούς καταστολής, στο εξωτερικό στη διπλωματική υπηρεσία.

Η διπλωματική υπηρεσία, μάλιστα, είχε καταφέρει με μακρά άσκηση, μεγάλη τέχνη και προσοχή, να οικοδομήσει τη φυσιογνωμία μιας εντελώς κλειστής και προνομιακής «κάστας». Η συγγένεια, η πολιτική διασύνδεση, η ένταξη σε κάποιο «λόμπυ», αποτελούσαν πιο σίγουρο διαβατήριο για την εξέλιξη του διπλωμάτη από την ικανότητα, την ανιδιοτέλεια και την αξία. Το δημοκρατικό ήθος και η συνέπεια δεν ευτυχούσαν στο Υπ. Εξωτερικών, ούτε όμως και η εξωτερική πολιτική. Ορθά είχε επισημάνει ο κ. Παπανδρέου, πως είναι τέτοια η εξάρτηση πολλών διπλωματών από τη Δύση, ώστε να είναι «φιλέλληνες» μάλλον, παρά Έλληνες.

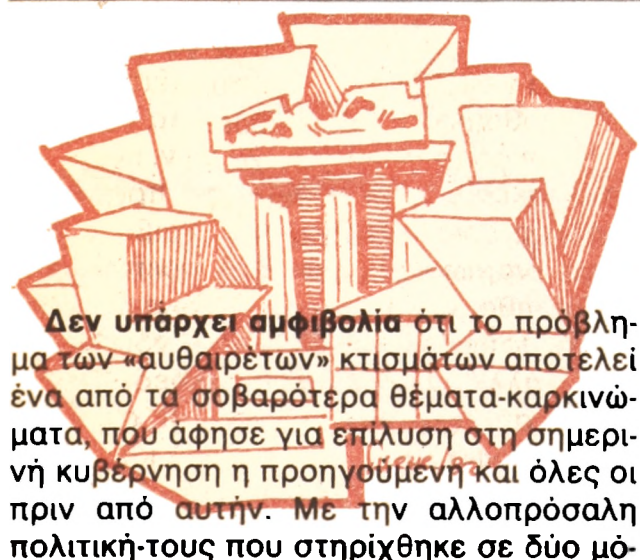
Οι σκέψεις αυτές δεν έχουν — δυστυχώς — απολογιστικό και μόνον χαρακτήρα. Γιατί η αλλαγή δεν μπόρεσε να κάνει αισθητή την παρουσία-της στη λειτουργία της διπλωματίας-μας.

Χαρακτηριστική η περίπτωση του κ. Τζων Σωσσίδη, που «διεκρίθη» ιδιαίτερα για τη μεγάλη «κατανόησή»-του στα κελεύσματα των ΗΠΑ όπως επίσης ο ίδιος κ. Τζων Σωσσίδης «διεκρίθη» για τον βαθύτατο «ενστερνισμό» του μηνύματος της 21ης Απριλίου, τόσο στην Παπαδοπουλική όσο και την Ιωαννιδική. Ο κ. Τζων Σωσσίδης λοιπόν, αντί στην καλύτερη περίπτωση, να μετατεθεί σε μια μη νευραλγική θέση, μαθαίνουμε ότι πρόκειται να αναλάβει την πρεσβεία-μας στις Ινδίες και να οργανώσει την εκεί επίσκεψη του προέδρου της Δημοκρατίας.

Οι Ινδίες, χώρα με μεγάλο ρόλο στα πράγματα του Τρίτου Κόσμου, χρειαζόνταν άλλο διπλωματικό εκπρόσωπο αυτή τη στιγμή που επιχειρείται ένας αναπροσανατολισμός — τουλάχιστον — της εξωτερικής-μας πολιτικής.

Μήπως πρέπει να συμβιβαστούμε με την ιδέα ότι οι διάφοροι Οικονόμου και Σωσσίδηδες έχουν πέρα από τις άλλες-τους ιδιότητες και μια «πλευστότητα» ιδιαίτερη, που τους φέρνει πάνω σε όλα τα καθεστώτα; Αλλά τί αλλάζει τότε και πού;

— ΤΑ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΚΑΙ Η ΕΞ ΑΥΤΩΝ ΠΡΟΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΕΥΦΟΡΙΑ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το πρόβλημα των «αυθαιρέτων» κτισμάτων αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα θέματα-καρκινώματα, που άφησε για επίλυση στη σημερινή κυβέρνηση η προηγούμενη και όλες οι πριν από αυτήν. Με την αλλοπρόσαλη πολιτική-τους που στηρίχθηκε σε δύο μό-

νιμες παραλλαγές: τις συνεχείς απειλές και τις κατ' επανάληψιν νομιμοποιήσεις... Η έξαρση των κατασκευών αυτού του είδους, ιδιαίτερα στην τελευταία προεκλογική περίοδο ήταν τέτοια, που πνίγηκε κυριολεκτικά όλη η χώρα, από νομίμως αυθαιρετούντες — αυτούς δηλαδή στους οποίους η πολιτεία χρωστούσε στέγη — μέχρι αυτούς που ύψωσαν ολόκληρες αυθαιρετες οικοδομές, όπως πολυκατοικίες, βιομηχανίες, ξενοδοχεία. Σε βαθμό που, τελικά, συνδυαζόμενο με την αντίστοιχη πολιτική για το στεγαστικό, το πρόβλημα των «αυθαιρέτων» κτισμάτων να έχει αναχθεί σε μάλλον κοινωνικό θέμα και να έχει

ξεπεράσει προ πολλού την πολεοδομική του διάσταση.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αντιμετώπιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί απαιτεί:

— τόλμη, κυρίως όσον αφορά στην ανάληψη του πολιτικού κόστους που μια θαρράλεα πολιτική συνεπάγεται,

— υποδηγματική εμμονή, στη χάραξη και την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και ενιαίας πολιτικής σύλληψης,

— δικαιοσύνη απέναντι σ' αυτούς που «νόμιμα» αυθαιρέτησαν, εξασφαλίζοντάς-τους εδώ και τώρα στέγη, που θα συνοδεύεται από ένα ανεκτό και ανθρώπινο πε-

ΕΦΟΡΙΑΚΑ...

«Δραστικά μέτρα» για την πάταξη της φοροδιαφυγής εξήγγειλε και ζήτησε από τους εφόρους να εφαρμοστούν με αυστηρότητα ο υπουργός Οικονομικών κ. Δρεττάκης. Είναι γεγονός ότι τα μέτρα δεν χαρακτηρίζονται από κάποια ιδιαίτερη πρωτοτυπία και αν ως κύριος στόχος-τους προβάλλουν οι μεγάλες επιχειρήσεις, το μέγα πεδίο-τους θα αποδειχτεί ο χώρος των ελεύθερων επαγγελματιών αλλά και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Μας βρίσκει σύμφωνους — και όχι μόνον καταρχήν — η συντονισμένη και συστηματική προσπάθεια να εντοπιστεί η φοροδιαφυγή, που κατά τους μετριότερους υπολογισμούς φτάνει τα 100 δισεκατομμύρια δραχμές το χρόνο.

Θα θέλαμε όμως να υπενθυμίσουμε στο Υπουργείο οικονομικών πως η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί μόνον εκδήλωση «αντικοινωνικής νοοτροπίας» ή του «αιώνιου» ελληνικού δαιμόνιου. Αποτελεί κατά βάση εκδήλωση μιας βαθιάς δυσπιστίας του πολίτη προς το κράτος. Είναι εκδήλωση ενός αμυντικού ατομικισμού, απέναντι σ' αυτό που αισθανόταν ως ληστεία. Γιατί ήταν ληστεία όταν έβλεπε ο φορολογούμενος τα χρήματά-του να τρέφουν τους διάφορους καρχαρίες των δημόσιων έργων ή να διασπαθίζονται στους «ημέτερους» των προηγούμενων κυβερνήσεων.

Απ' αυτή τη σκοπιά, κύριο μέλημα της νέας κυβέρνησης στο σύνολό-της είναι να εμπνεύσει ένα νέο πνεύμα εμπιστοσύνης, να πείσει τον πολίτη ότι δίνοντας στο κράτος βοηθάει καλύτερα τον ίδιο-του τον εαυτό. Αλλιώς, κάθε αστυνόμευση δεν θα αναπτύξει παρά την εφευρετικότητα των φοροφυγάδων.

ΤΟ ΦΑΚΕΛΩΜΑ ΖΕΙ!

Έχουμε δυστυχώς κάθε λόγο να θεωρούμε ακριβή την αποκάλυψη του «Οδηγητή» της 21 Ιανουαρίου, για τη «νέα» μορφή που προσέλαβαν οι χαρακτηρισμοί οπλιτών στο στρατό. Η άκρως απόρρητη διαταγή της 10 Νοεμβρίου του '81, που υπογράφεται από τον, αποχωρήσαντα εν τω μεταξύ, Α/ΓΕΣ κ. Καραγιάννη, είναι, εκ των πραγμάτων, τέκνο της «Αλλαγής». Θέλουμε να ελπίζουμε ότι η πολιτική ηγεσία παγιδεύτηκε τις πρώτες - πρώτες μέρες και έδωσε την έγκρισή-της στη συνέχιση του φακελώματος. Θέλουμε επίσης να πιστεύουμε πως το ΠΑΣΟΚ θα σταθεί συνεπές στις σαφείς-του διακηρύξεις ότι θα καταργήσει εντελώς τις απαράδεκτες αυτές μορφές διαχωρισμού των ελλήνων πολιτών.

Αν όμως δεν πρόκειται για παγίδευση ούτε για ελιγμό αλλά για συνέχιση της ίδιας τακτικής με την ελπίδα ότι «τώρα θα περνάνε και δικοί-μας άνθρωποι», πρόκειται για

ολέθριο σφάλμα, με τραγικές μελλοντικά συνέπειες. Γιατί πριν απ' όλα, οι «δικοί-μας» άνθρωποι (αν μ' αυτό εννοούνται οι δημοκρατικών πεποιθήσεων πολίτες), δεν πρόκειται ποτέ να υπογράψουν τις σχηματικές και προσβλητικές σαν ενέργεια παραγράφους των περίφημων «αυτοβιογραφικών» — που κι αυτά διατηρούνται αναλλοίωτα —! Έτσι, αυτομάτως, βάσει της «νέας» διαταγής, δεν επιλέγονται σαν βαθμοφόροι ή σε «εμπιστευτικές» ειδικότητες αυτοί ακριβώς που θα ήταν οι στυλοβάτες του δημοκρατικού πολιτεύματος ενώ ευνοούνται και πάλι οι κάθε λογής «εθνικόφρονες».

Αν λοιπόν δεν πρόκειται για παγίδευση ή για μέτρο που δεν εκτιμήθηκε σωστά, τότε πρόκειται για μια κακή αρχή. Και σε ορισμένους τομείς, στους οποίους ανήκει και ο στρατός, η κακή αρχή, οδηγεί συνήθως και σε κακό τέλος...

ριβάλλον,

— διάφορη αντίληψη, που δεν αντιμετωπίζει τα «αυθαίρετα» ως οικονομικό μέγεθος, δηλαδή έναν ακόμη τρόπο να εισάγονται χρήματα στα δημόσια ταμεία.

Το ότι τα παραπάνω αποτελούν αναγκαία συνθήκη, για να μην επαναλαμβάνονται συνεχώς τα ίδια αξιοθρήνητα φαινόμενα, είναι φανερό, αφού η έλλειψή-τους είχε σαν αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό των αυθαιρέτων κατασκευών και όχι τη μείωσή-τους. Μόνη δε η τήρησή-τους θα δικαιώνει την αμειλικτη πάταξη όσων θα συνέχιζαν να αυθαιρετούν από τώρα και στο εξής.

Δημιουργείται ίσως αμφιβολία ως προς το εάν έχουν επαρκώς διευρευνηθεί τα προβλήματα κι έχει διασφαλιστεί η εξυγίανση των σχετικών κυκλωμάτων, πράγμα που θα αιτιολογούσε τις πρόσφατες — και πολύ αυστηρές — δηλώσεις του Υπουργού Χωροταξίας. Πόσο μάλιστα που ο ίδιος είχε σπεύσει, όχι σε μακρινό χρόνο, να απονήμει φόρο τιμής και να υψώσει άγαλμα στον «αυθαίρετο οικιστή»... Η βιασύνη δεν είναι ίσως ο καλύτερος τρόπος για να αντιμετωπίζονται τέτοια θέματα. Τη στιγμή μάλιστα, που, με τις όποιες κατεδαφίσεις ή νομιμοποιήσεις; σ' όλες τις παρυφές των ελληνικών πόλεων υπάρ-

χει πρόβλημα αυθαίρετου οικιστικού περιβάλλοντος — που πρέπει να οργανωθεί για να γίνει βιώσιμο — που η ίδια η έννοια της αυθαιρεσίας συνοδεύει όλα τα κτίσματα των πόλεων και των χωριών, που η τιμή κατασκευής της αυθαίρετης πρώτης κατοικίας είναι από τις πιο ακριβές — και που αναρωτιέται κανείς αν πρέπει να της επιβληθούν πρόστιμα... Είναι επείγον να αποσαφηνιστούν όλα τα προηγούμενα και όσα άλλα χρειάζονται, με δεδομένα τη σύγχυση που έχει προκληθεί από αυτά που γράφονται — αντιφατικά και ίσως ανακριβή — τον τελευταίο καιρό στον (ημερήσιο) Τύπο.

«ΠΟΛΩΝΙΚΑ» ΚΑΙ ΕΡΤ

του Χρήστου Πατρινού

Τα «Πολωνικά» δεν είχαν ιδιαίτερα ευτυχή σχέση με την ΕΡΤ, μέχρι σήμερα τουλάχιστον. Πολιτικές σκοπιμότητες — μη κατανοητές πάντως — συνέθλιψαν βάνουσα τη δημοσιογραφική δεοντολογία, που η νέα διοίκηση είχε εξαγγείλει ως οδηγό του έργου-της.

Απ' αυτή τη σκοπιά, η συζήτηση της Δευτέρας 1ης Φεβρουαρίου, αποτέλεσε ένα πρώτο θετικό βήμα — έστω καθυστερημένα — που, πάντως, περιμένει οπωσδήποτε τη συνέχειά-του. Είναι δε θετικό όχι μόνο γιατί ανταποκρίνεται στους στοιχειώδεις όρους της δεοντολογίας που πρέπει να διέπει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αλλά γιατί τα «πολωνικά» είναι, πράγματι, ένα από τα σοβαρότερα διεθνή θέματα, και, σ' αυτή τη φάση το σοβαρότερο, καθώς η διεθνής πολιτική «φιλτράρεται» μέσα από τις εξελίξεις σ' αυτή τη χώρα. Είναι δε σημαντικό θέμα, πρόσθετα, γιατί θίγει πλευρές προβληματισμού που ανοίγονται και μπρος στο λαό-μας. Τον ιμπεριαλισμό ο λαός-μας τον ξέρει. Δεν υπάρχει ούτε αμφιβολία, ούτε δίλημμα για το Βιετνάμ, το Σαλβαντόρ, την Τουρκία, την Κύπρο, για όποιο πεδίο δράσης επιλέγει κάθε φορά. Αλλά οι εξελίξεις στις ανατολικές χώρες, τις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» μας αφορούν ως διδαχή και παραδειγματισμός. Άλλοι θέλουν να οδηγήσουν εκεί το λαό-μας. Και άλλοι θέλουν να διδαχθούν ώστε να αποφύγουν τις συνθήκες και τις επιλογές που οδήγησαν το σοσιαλισμό να γίνει αρμοδιότητα των τανκς και των στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Μιλώντας λοιπόν για την Πολωνία μιλάς για την Ελλάδα.

Η συζήτηση στην ΕΡΤ μεταξύ δημοσιογράφων μεν αλλά με σαφείς πολιτικές δεσμεύσεις των περισσότερων, δεν μπόρεσε να θίξει καν ορισμένες από τις πιο σημαντικές πλευρές του προβλήματος. Η κύρια ευθύνη βρίσκεται βέβαια στο πολυάριθμο των ομιλητών σε συνάρτηση με τον περιορισμένο χρόνο (1 ώρα για 8 συζητητές).

Παρ' όλα αυτά έγινε δυνατό να ξεχωρίσουν άνθρωποι, ήθος και ύφος απόψεων, να αποσαφηνιστεί το περίγραμμα ορισμένων βασικών επιλογών. Μια πλευρά ήταν εκείνη που υποστήρι-

ζε με σαφήνεια και ευθύτητα το στρατιωτικό σοσιαλισμό του Γιαρουζέλσκι. Από μια άποψη ο λογχοφόρος του σοσιαλισμού βρήκε τις αντάξιες πέννες-του στην Ελλάδα: ο υπηρέτης όλων των ιδεολογιών κ. Χατζηαργύρης (δηλώθηκε πως «τώρα γράφει στον «ΡΙζοσπάστη») και η «χρυσή πέννα» της χούντας κ. Φιλιππόπουλος, στήριζαν ιδεολογικά και πολιτικά τη χούντα των στρατηγών στη Βαρσοβία.

Ήταν και οι δυο χαριτωμένοι. Ο μεν κ. Χατζηαργύρης μας διαβεβαίωσε πως δεν πρόκειται για «στρατιωτικό νόμο» αλλά για κατάσταση «έκτακτης ανάγκης». (Ο εύρων τη διαφορά κερδίζει εισιτήριο για τη Βαρσοβία). Ο κ. Φιλιππόπουλος με τη σειρά-του μας άφησε έκπληκτους με τη συντριπτική-του τοποθέτηση ότι η όλη συζήτηση είναι σε λάθος βάση, μια και μέχρι τώρα στην Πολωνία «δεν υπήρχε σοσιαλισμός που είναι ένα σύστημα του μέλλοντος»!!

Ο δε κ. Χατζηαργύρης πλειοδοτώντας μας διαβεβαίωσε πως επανειλημμένα οι κομμουνιστές άλλων χωρών είχαν κάνει κριτική από το '56 στο ΠΕΕΚ για τη λαθεμένη πολιτική-του που το οδήγησε σ' αυτά τα αποτελέσματα. (Στίψαμε τη μνήμη-μας και ομολογούμε πως μας διαφεύγουν οι σχετικές κριτικές τόσο του ΚΚΕ όσο και της αρθρογραφίας του κ. Χατζηαργύρη. Θα τον παρακαλούσαμε λοιπόν, να μας θυμήσει πότε γίναν και που υπάρχουν για να τις μελετήσουμε).

Υπήρξε βέβαια και πολιτική σαφήνεια και αξιοπρέπεια σε τοποθετήσεις — ξεχωρίζουμε τον Μάριο Πλωρίτη —. Υπήρξαν εύστοχες επισημάνσεις — όπως του κ. Γιάνναρου για το θέμα της Εκκλησίας και αλλού — υπήρξε ένα μέτρο κριτικό, — όπως του κ. Σκούρα.

Αλλά βέβαια, γενικότερα, δεν μπόρεσε το «στρογγυλό τραπέζι» — κυρίως λόγω χρόνου αλλά και εντοπισμού της συζήτησης σε τρία μόνο ερωτήματα να ολοκληρώσει το θέμα.

Είναι υποχρέωση της ΕΡΤ να επαναλάβει πιο τολμηρά τη συζήτηση, μετά το τόσο μάλιστα ενδιαφέρον που δημιούργησε αυτό — το τόσο δειλό — άνοιγμα...

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

Οχιώδης

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ Κ.Ε. ΤΗΣ Σ.Α.Κ.Ε.

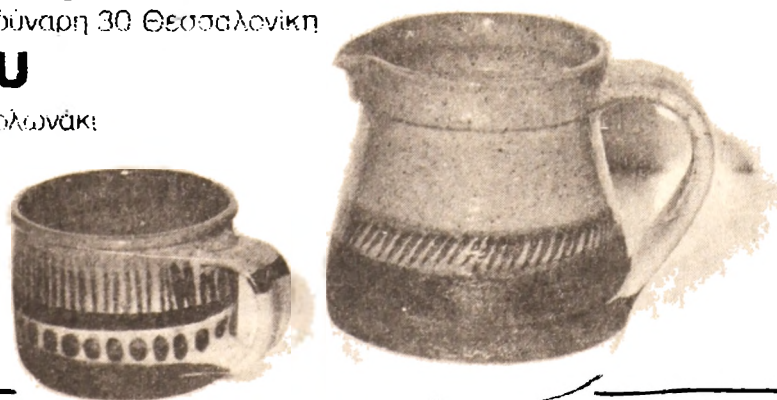
ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΣΤΑΧΥ

Εάνθου 7 Κολωνάκι

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΖΩΔΙΟΣ ΠΛΗΓΗΣ 17, 36-38 980

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΕΞΕΛΑΣΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
"Ελεύθερος Τύπος"

Οι σφαίρες ή το σφυροδρέπανο του στρατηγού Γιαρουζέλσκι

της Καίτης Δρόσου

Η Πολωνία ζει την ώρα των στρατιωτικών-της, κι η Αθηναία κυρία που το περσινό καλοκαίρι ξεπλάγη με την ανησυχία-μου ως προς τα γεγονότα που είχαν από τότε ξεσπάσει, ελπίζω ν' άλλαξε γνώμη ή τουλάχιστο να είναι η μόνη που παραμένει ανόητη ή κυνική.

Εμείς, που έχουμε πολλές φορές — και πρόσφατα — ζυπνήσει τριγυρισμένοι από τα τάνκς, θα πρέπει τουλάχιστον να αγαναχτούμε μπρος στο στραμπούλιγμα των λέξεων. Γιατι δεν ξέρω πολλούς, ή σχεδόν κανέναν, που δεν ονόμασε την «επανάσταση» των Ελλήνων συνταγματάρχων με το πραγματικό-της όνομα, δηλαδή «χούντα» και μου φαίνεται παράξενο να θεωρηθεί ως «Επιτροπή Εθνικής Σωτηρίας» η ομάδα του στρατηγού Γιαρουζέλσκι.

Γίνεται πάλι λόγος για τις συμφωνίες της Γιάλτας που από κανέναν ως τώρα δεν αμφισβητήθηκαν, αλλά αντιθέτως παρέμειναν σεβαστές. Θα μπορούσα να μην αναφερθώ καθόλου, γιατί στο κάτω - κάτω, στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σχοινί μα κι ούτε έχω πρόθεση να παιζω τον δικηγόρο του διαβόλου. Θέλω μόνον να θυμίσω πως ο αγώνας εναντίον του φασισμού είχε σκοπό-του και την αυτοδιάθεση των λαών κι ανεξάρτητα από συμφωνίες που κλείστηκαν εν αγνοία-μας, φτιάχνουμε τη ζωή που μας δόθηκε, αλλιώς επιστρέφουμε στη δουλεία και τη βαρβαρότητα. Όσοι λοιπόν επιμένουν να πιστεύουν πως τα γεγονότα της Πολωνίας είναι υπόθεση εσωτερική μια που τα σοβιετικά στρατεύματα δεν επενέβησαν — ακόμα — εθελουφλούν. Ας μην παίζουμε με τις λέξεις. Ποιός κυβερνά την Πολωνία; Οι Πολωνοί ή ο Μπρέζνιεφ; Από την ώρα που έσπασε το σπυρί και ξεχύθηκε όλο το πύον με τις αποκαλύψεις του 20ου συνεδρίου, ένα μεγάλο κομμάτι της διεθνούς Αριστεράς βολεύτηκε θαυμάσια. Φορτώθηκαν τα πάντα στις πλάτες του «πατερούλη των λαών». Όσο ζούσε όμως γνώστες είταν μόνο όσοι βρίσκονταν στα απομονωτήρια και τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, και δυστυχώς τμήμα του λεγόμενου ελεύθερου κόσμου που φέρθηκε επίσης σκληρά σε ανάλογες περιπτώσεις στους δικούς-του «υπηκόους». Που και τώρα με την ανοχή-του για μη επέμβαση δήθεν στα εσωτερικά άλλης χώρας κλείνει τ' αυτιά-του σε μια πολωνική οδό Μπουμπουλίνας. Συνεχίζω με κόπο και με πισωγυρίσματα. Θέλω κι εγώ να κλείσω τ' αυτιά-μου και να πάω να κοιμηθώ. Όμως κάθε βιασμός της θέλησης ολόκληρου λαού ή και μόνον ενός ατόμου με αρρωσταίνει. Ξαναρωτώ λοιπόν: την Πολωνία ποιός την κυβερνά; Και τί σημασία έχει το χρώμα της στολής του στρατοδίκη όταν φόρεσε

υποχρεωτικά την ίδια στολή σ' όλο τον πολωνικό λαό, εργάτες, υπαλλήλους, ακόμα και στους εκφωνητές της ραδιο-τηλεόρασης, παίρνει πίσω τη βδομάδα των πέντε ημερών και επιστρέφει στο εξαήμερο — και στην επτάήμερη εργασία στη περίπτωση που έκτακτη ανάγκη το απαιτεί — και το απαιτεί η ανάγκη αφού η χώρα οδηγήθηκε στο οικονομικό χάος. Το οκτάωρο καταργείται, γίνεται δωδεκάωρο, οι άδειες των θερινών διακοπών είκοσι έξι μέρες το χρόνο, θα λογαριάζονται σε μια μέρα μηνιαίας εργασίας άρα δώδεκα και προβλέπει επιπλέον την επίταξη γεωργικών προϊόντων από τους χωρικούς;

Η Πολωνία που αντιστάθηκε στον τσάρο και τον Κάιζερ, στους μπολσεβίκους και τους ναζί, δέχτηκε τις σφαίρες της δήθεν σοσιαλιστικής εξουσίας το 1956 με νεκρούς εργάτες στο Πόζναμ κι άλλους νεκρούς το 1970 στα λιμάνια της Βαλτικής, γιατί εξεγέρθηκε ενάντια στη μιζέρια και στη στέρηση της εθνικής-της κυριαρχίας που της επέβαλε το νέο καθεστώς. Καθεστώς που επιβλήθηκε χωρίς τη θέλησή-της, μονάχα με τη δύναμη των όπλων του κόκκινου στρατού.

Από τις 12.12.81 ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι «αναγκάζεται» λέει «με σφιγμένη την καρδιά» να καταφύγει σε σκληρές μεθόδους που καταδίκασε όταν τις ασκούσαν προκάτοχοί-του στην εξουσία όπως π.χ. ο Γκομούλκα. «Αναγκάζεται», δηλαδή αποφάσισε να πράξει ό,τι ζητούσαν οι σοβιετικοί από τον Αύγουστο του 1980. Και δεν έχει σημασία αν μπήκαν ή όχι τα ρωσικά στρατεύματα — που δεν αποκλείεται και να μπουν.

Μα τί συμβαίνει με την Πολωνία; Γιατί βρίσκεται σε οικονομικό χάος; Ποιός την οδηγεί; Και δεν υπάρχει ούτε ιδεολογία, ούτε το κόμμα των εργατών — αγροτών να τη σώσει παρά οι στρατιωτικοί με τα έκτακτα μέτρα, τα στρατοδικεία, την αστυνομία για να αντιμετωπίσουν τον χειμώνα και την πείνα;

Υπεύθυνοι κατά το στρατηγό είναι, όχι μόνο συνδικαλιστικά στελέχη αλλά και πρώην μέλη της Κεντρικής Επιτροπής μεταξύ των οποίων ο Γκιέρεκ ο οποίος την ώρα που γράφω μεσάνυχτα της Τετάρτης στο Παρίσι, οδηγήθηκε με χειροπέδες στη Μόσχα. (Παράξενη αλήθεια η ιστορία των κομμουνιστικών κομμάτων. Οι άνθρωποι που το εκφράζουν είναι ανάξιοι ή το σύστημα που συνεχώς λαθεύει στην εκλογή-τους;).

Η ίδια συμπεριφορά της Μόσχας, όπως κι απέναντι στον Ντούμπσεκ με τα γεγονότα της Τσεχοσλοβακίας τον Αύγουστο του 1968. Η μόνη διαφορά, ή μη ως τώρα ένοπλη ανοιχτή επέμβαση. Σε κάθε κατοχή πάντα βρίσκεται κάποιος Κούϊσλινγκ να αναλάβει τις ευθύνες στο όνομα μιας δήθεν εθνικής ενότητας κι ενός ψευτοανθρωπισμού, τάχα να μη χυθεί αίμα. Το ΤΑΣΣ όμως, ούτε κι αυτό δεν μπόρεσε να μην αναγνωρίσει και μετέδωσε πως, ναι, χύθηκε αίμα, υπάρχουν νεκροί τουλάχιστον εννέα και οι συλληφθέντες φθάνουν τις σαράντα πέντε χιλιάδες.

Οι στατιστικές όμως μας έχουν κάνει

χοντρόπετσους. Μπορούμε να περιμένουμε ή να πέσει η μαύρη σιωπή ή να εξακολουθούν ν' αντιστέκονται οι πολωνοί οπότε οι πιο πάνω αριθμοί θα μεγαλώνουν μέρα με τη μέρα.

Ρωτώ, όσους δεν αγανάχτησαν, ποιό είναι γι' αυτούς το επιτρεπτό αριθμητικό όριο; Το γαλλικό ΚΚ στριμωγμένο άσχημα έβγαλε στη βιτρίνα τους τουφεκισμένους-του. Στην είσοδο της «Ουμανιτέ» του γαλλικού «ΡΙζοσπάστη» αναρτήθηκε το πορτραίτο του Γκαμπριέλ Περί πολιτικού και συνεργάτη της «Ουμά» θύμα της Γκεσταπό. Καμιά αντίρρηση. Όμως πρέπει τώρα αμέσως να αποφασίσουμε, να μην ξαναγυρίσει ποτέ εποχή ολοκληρωτισμού. Η Ευρώπη έκλεισε τα μάτια-της στο παρελθόν στην Ισπανία, αργότερα στο Δάντσιγκ — τώρα το λένε Γκντανσκ. Οι δυνάμεις της τυραννίας πετυχαίνουν βασιζόμενες στην αδυναμία-μας και την αδιαφορία-μας. Η Πολωνία είναι θέμα διεθνές, από την έκβαση παίζεται η τύχη και άλλων λαών και όχι μόνον ανατολικών. Μπορούμε να βοηθήσουμε την Πολωνία. Είναι χρέος των προοδευτικών δυνάμεων. Μπορούμε να τη βοηθήσουμε με τη διαμαρτυρία-μας. Ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι ζήτησε την κατανόηση της διεθνούς κοινής γνώμης, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε. Αυτό δείχνει πως τη λογαριάζει. Ας μάθει λοιπόν πως δεν κατανοούμε και δεν θα πούμε μοιρολατρικά ό,τι έγινε - έγινε.

Πριν βάλω τελεία γιατί κάποτε πρέπει να τελειώσω, έστω και αναγκαστικά σ' ένα τόσο μεγάλο θέμα, θέλω να πω δυο λόγια για την κατάντια του κόμματος και τους ανθρώπους που το εκπροσωπούν.

Το κόμμα: οι πολωνοί δέχονται με ένα όρο τη βοήθεια σε τρόφιμα που θα σταλούν από τη δύση. Η διανομή-τους να γίνει με τη μεσολάβηση του κλήρου. Οι κομμουνιστές συνηθισμένοι στη νομενκλατούρα θα τα κρατήσουν για τον εαυτό-τους.

Για το στρατηγό Γιαρουζέλσκι και για την ανοιχτοχεριά-του να αμνηστεύει τους μετανοημένους για ό,τι σκέφτηκαν ή έπραξαν ως τις 13.12.81, όταν δηλαδή η Πολωνία από την ώρα του κράτους των εργατών - αγροτών περνάει στην ώρα των στρατοδικείων.

Οι πιο στενοί-του συγγενείς πιάστηκαν όταν η ΕΣΣΔ ξανακατάχτησε την Πολωνία στις αρχές του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου και πέθαναν στο Γκουλάγκ. Η μη προλεταριακή καταγωγή-του — γόνος αριστοκρατικής οικογένειας — δεν τον εμπόδισε ν' ανέβει στη στρατιωτική ιεραρχία και να κάνει λαμπρή καριέρα. Λένε πως είναι μετριοπαθής. Είναι πάντως εκείνος που διηύθυνε τις προκαταρκτικές συνομιλίες με τον Λεχ Βαλέσα και τον επίσκοπο της καθολικής εκκλησίας στη Βαρσοβία. Θα συγχωρήσει, λοιπόν, αφού συγχώρεσε τους δημίους-του και τον έκαναν και, πρωθυπουργό.

Σημείωση δική-μου. Όλοι οι ως τώρα ηγέτες του ΚΚ Πολωνίας, μη εξαιρουμένου και του ελευθερωτή-της του σοβιετικού στρατηγού Ροκοσόβσκι, είναι επιζήσαντες των στρατοπέδων. Των σοβιετικών.

Μετριασμός της απανθρωπιάς ή δομική αλλαγή;

Με τρόπο δραματικό τέθηκε στην κοινή γνώμη μετά τις εκλογές το πρόβλημα των ελληνικών φυλακών. Αφορμή στάθηκαν τα τελευταία γεγονότα σε πολλές φυλακές και ιδιαίτερα η στάση των κρατουμένων στον Κορυδαλλό. Η νέα κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα μελετήσει το θέμα και θα προχωρήσει στον εκσυγχρονισμό του σωφρονιστικού συστήματος. Η αναταραχή όμως μέσα στις φυλακές δεν σταμάτησε. Μετά την επέμβαση Ειδικών Μονάδων της Χωροφυλακής και τις πειθαρχικές μεταγωγές στην Κέρκυρα, παραπέμπονται δώδεκα για στάση και το τελευταίο δεκαπενθήμερο έχουν γίνει 18 παράνομες μεταγωγές.

Η πολυπλοκότητα αυτών των κοινωνικών προβλημάτων, αλλά και τα νέα που προστίθενται τώρα, εκτός από τη λήψη βραχυπρόθεσμων μέτρων βελτίωσης των συνθηκών ζωής των κρατουμένων, απαιτεί μια συνολική τομή στη μέχρι τώρα στάση και αντίληψη της κρατικής εξουσίας απέναντί-τους. Πιστεύουμε ότι οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν στο πολιτικό επίπεδο, μετά τις εκλογές, ευνοούν και μπορούν να στηρίξουν μια παρόμοια τομή. Είναι δυνατό δηλαδή οι αρμόδιοι φορείς να αντιμετωπίσουν με ιδιαίτερη προσοχή και συνολικά το πρόβλημα των φυλακών. Εντούτοις, μέχρι σήμερα, η νομιμοποίηση της Κέρκυρας, η αύξηση της «πειθαρχικότητας» και η εξαγγελία για τροποποίηση του «Σωφρονιστικού Κώδικα» δεν επιτρέπουν μια αισιόδοξη τοποθέτηση. Γιατί τα δύο πρώτα δεν κατοχυρώνουν τα πολιτικά δικαιώματα των κρατουμένων και η εξαγγελία δεν λύνει το θέμα πώς θα τροποποιηθεί ο Σωφρονιστικός Κώδικας. Θα παραμείνει δομημένος όπως έχει και θα επιδιωχθεί να τροποποιηθούν κάποιες διατάξεις-του ή θα χαραχθεί μια κατεύθυνση δομικής αλλαγής; Και αν προκριθεί το

δεύτερο και ληφθούν θεσμικά μέτρα, σημαίνει αυτό ότι θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για να υπάρξει δομική αλλαγή;

Όσο όμως δεν ξεκαθαρίζονται προβλήματα παρόμοιας φύσης, τα οποιαδήποτε μέτρα θα έχουν περισσότερο πλατωνικό χαρακτήρα και λιγότερο ουσιαστικό. Έτσι όμως δεν είναι δυνατό να υπηρετηθεί μια κατεύθυνση τομής στο πρόβλημα των φυλακών, η οποία να συμβάλλει, πολιτικά θετικά, στη δημιουργία όρων για να στηριχθούν μακροπρόθεσμα μέτρα αλλαγών. Όσο πάλι υπονομεύεται η κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων των κρατούμενων, με τη νομιμοποίηση της Κέρκυρας σαν πειθαρχικής φυλακής και με την αύξηση των πειθαρχικών μέτρων, δηλαδή της βίας, τα βραχυπρόθεσμα μέτρα, τα οποία έχουν ληφθεί ή πρόκειται να εξαγγελθούν, λειτουργούν στα πλαίσια μιας προσπάθειας εκτόνωσης της κατάστασης και έτσι εξανεμίζονται.

Αν πάντως δεν αντιμετωπισθούν τα προβλήματα των φυλακών στο σύνολο των κοινωνικών διαστάσεων και επιπτώσεών-τους, φοβούμαστε ότι θα εμφανισθούν μελλοντικά με διαφορετικές μορφές και ενδεχομένως οξύτερες. Το κείμενο του συνεργάτη-μας **Γ. ΠΙΤΣΑΚΗ** που ακολουθεί, αναφέρεται σ' ορισμένες πλευρές του ισχύοντος Σωφρονιστικού Κώδικα καθώς επίσης θίγει και προβλήματα των φυλακών.

Το ΑΝΤΙ θα παρακολουθήσει με ενδιαφέρον κάθε προσπάθεια των αρμόδιων φορέων, πιστεύοντας ότι οι πολιτικοί όροι που υπάρχουν σήμερα επιτρέπουν στην κυβέρνηση να προχωρήσει σε ουσιαστικά μέτρα αλλαγών, στο θέμα του όλου «σωφρονιστικού» συστήματος, και να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις συνολικής τομής στη στάση της κρατικής εξουσίας απέναντι σε τέτοιας φύσης κοινωνικά προβλήματα.

του Γ. Πιστάκη

Τις πρώτες μέρες μετά την ορκομωσία της νέας Κυβέρνησης παρατηρήθηκε στις ελληνικές φυλακές μια γενική αναταραχή, η οποία έφερε στην επιφάνεια ανατριχιαστικές λεπτομέρειες από τις συνθήκες διαβίωσης και τη ζωή των κρατουμένων. Ο Τύπος δημοσίευσε ήδη μια σειρά μαρτυρίες των κρατουμένων οι οποίες αποκαλύπτουν το απαράδεκτο καθεστώς που επικρατεί στις φυλακές. Πολλά περιστατικά για τις μεθόδους των προϊσταμένων και όχι μόνο των φυλακών ήρθαν στο φως και πολλές πλευρές της λειτουργίας των εσωτερικών μηχανισμών της φυλακής αποκαλύφθηκαν.

ΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Ποιοί όμως είναι οι «επισκέπτες» των ελληνικών φυλακών; Οι «μικροκλέφτες», οι «λωποδύτες» της μιας μέρας, όσοι καταδικάζονται από λίγους μήνες μέχρι δύο χρόνια, είναι ο κόσμος που αποτελεί την πλειοψηφία των κρατουμένων. Οδήγηση «άνευ αδείας», έκδοση επιταγών χωρίς αντίκρουσμα, κατάχρηση εμπιστοσύνης, ξυλοδαρμός, τραυματισμοί, εγκατάλειψη

Ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. Αλεξανδρής μπροστά στη σκληρή πραγματικότητα.

οικογενειακής στέγης και «μικροκομπίνες» σηματοδοτούν έναν άλλο κόσμο. Οι «κακοποιοί» και οι επικίνδυνοι «εγκληματίες» αποτελούν μειοψηφία.

Υποτίθεται ότι για τη μεγάλη πλειοψηφία των παραπάνω περιπτώσεων ο εγκλεισμός στις φυλακές έχει σκοπό, την αναμόρφωση και αναδιαπαιδαγώγηση του κρατουμένου και την παράδοσή-του μετά στην κοινωνία ως «καλού πολίτη», αφού «τιμωρήθηκε» πριν για το αξιόποino των πράξεών-του.

Η φυλακή όμως δεν περιορίζεται μόνο σε ένα τέτοιο ρόλο που είναι άλλωστε και επίσημα αποδεκτός. Παράγει η ίδια από τη φύση-της ορισμένες προϋποθέσεις έτσι ώστε να υπάρχει εγκληματίας και εγκληματικότητα. Μειονεκτικοί οι κρατούμενοι απέναντι στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, λόγω των συνθηκών διαβίωσής-τους στο περιθώριο ή στα «χαμηλά στρώματα» της κοινωνίας, γίνονται ακόμα μειονεκτικότεροι λόγω ενός κατασταλτικού συστήματος που τους απομακρύνει ακόμα περισσότερο από τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες. Η φυλακή όπως παρατηρεί

Μόνο το πρόσωπο του ανθρώπου δείχνει το μαρτύριο. Θα πληρώσει κανείς απ' όλους αυτούς που μας γύρισαν στην εποχή του Μεσαίωνα; Και προ πάντων θα σταματήσει για πάντα αυτή η αθλιότητα;

και ο Μισέλ Φουκώ, «συνεχίζει, πάνω σ' αυτούς που της εμπιστεύονται μια δουλειά η οποία άρχισε αλλού: παίρνει στα χέρια-της έναν παραβάτη και τον βγάζει εγκληματία».

Ο ΚΩΔΙΚΑΣ

Αξίζει όμως να σταθούμε λίγο στο «Σωφρονιστικό Κώδικα», ο οποίος στηρίζει τον σημερινό αναδιαπαιδαγωγητικό και σωφρονιστικό ρόλο των φυλακών. Κατασκευασμένος από τις κυβερνήσεις της Δεξιάς εκφράζει τη φιλοσοφία-της σ' αυτά τα προβλήματα και στηρίζεται στις απόψεις και αντιλήψεις-της για τις φυλακές.

Μαρτυρίες

● «Είμαι άρρωστος. Ζητούσα να μου δώσουν φάρμακα για να μπορώ τουλάχιστον να κοιμηθώ. Γράψανε σ' ένα χαρτί ότι πήγα ν' αυτοκτονήσω και με στείλανε στο ψυχιατρείο. Μόλις πήγα εκεί με δέσανε στην καθήλωση. Δεν μου δώσανε ούτε εκεί φάρμακα. Έμεινα δεμένος 9 μέρες γυμνός χωρίς το παραμικρό ρούχο. Μετά με φέρανε πάλι εδώ». Μαρτυρία Κ. Δ., 19 χρονών. Τρισημίσι μήνες κι ακόμα να δικαστεί.

● «Κάνουν εξαιρέσεις στους ρουφιάνους και τους υποταχτικούς-τους. Μας έχουν διαχωρίσει σε κατηγορίες. Κοντά-μας έχουν κατά καιρούς ακόμα και ενήλικους. Αυτοί είναι που έχουνε το μέσον». Μαρτυρία Κ.Π., 17 χρονών.

Ελάχιστα από τα άρθρα-του, αρκούν για να πείσουν και τον πιο δύσπιστο για τη «χρησιμότητά»-του και να δικαιολογήσουν απόλυτα αυτό που οι κρατούμενοι, χαρακτηρίζουν «Σύνταγμα της Φυλακής».

Στα άρθρα 71 και 72 συγκεκριμενοποιεί ότι, δύο είναι οι τρόποι διαπαιδαγώγησης των κρατουμένων: α) η ηθική αγωγή που γίνεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους φιλανθρωπικούς συλλόγους — που σύμφωνα με τις καταγγελίες, οι πρώτοι απαξιούν ακόμη και να ακούσουν τα προβλήματά-τους, ενώ οι δεύτεροι έχουν μετατραπεί σε μεταπράτες της δουλειάς των κρατούμενων και β) η θρησκευτική αγωγή που γίνεται από τον ιε-

ρέα του καταστήματος «δια νουθεσιών, παραιnéσεων, κηρύγματος και κατηχήσεως».

Με τα άρθρα 80 και 81 η αλληλογραφία λογοκρίνεται και επιτρέπεται περιορισμένα ενώ με το 86 επισκεπτήριο επιτρέπεται μόνο στους στενούς συγγενείς και φυσικά όχι καθημερινά.

Με το άρθρο 90 «επιτρέπεται μόνο η ανάγνωση περιοδικών ή εντύπων επιστημονικών ή ποικίλης ύλης αλλά ηθικοπλαστικών, διδακτικών και προς υγιά ψυχάγωγαν».

Σύμφωνα με το άρθρο 31 ο κρατούμενος μόλις μπει στη φυλακή υποβάλλεται σε καθαριότητα, «οι ανήλικοι, οι φυγόπονοι αλήτες και οι ρυπαροί», κουρεύονται με ψιλή μηχανή, ενώ «υπόδικοι τρέφοντες προ της συλλήψεως αυτών κόμην, μύστακα και υπογένειον, δύνανται να διατηρώσι ταύτα, πλην αν λόγοι υγιεινής, καθαριότητος ή ασφαλείας (!) επιβάλλουν την κουράν ή την ξύρισιν».

Στο άρθρο 101 με τίτλο «μέτρα ασφαλείας» ορίζεται ότι αν κινδυνεύει η τάξη και η ασφάλεια παίρνονται μέτρα όπως δέσιμο χεριών και ποδιών, χρήση ζώνης ασφαλείας, χρήση ξύλου, υδραντλίας και δακρυγόνων μέχρι και χρήση όπλων. Κι όλα αυτά παρ' όλο που με απόφαση του ΟΗΕ του 1955 «για τη μεταχείριση των κρατουμένων, απαγορεύονται σωματικές ποιναι, κράτηση σε σκοτεινό κελί ως και πάσα ετέρα και βάνανσος, απάνθρωπος ή εξευτελιστική ποινή».

Μπορούμε λοιπόν να διαμορφώσουμε μια ελάχιστη έστω εικόνα των συνθηκών, μέσα στις οποίες ζουν οι κρατούμενοι. Αν όμως παραμείνουμε στο επίπεδο των διαπιστώσεων και δεν αντιμετωπισθεί από τους αρμόδιους φορείς και ιδιαίτερα από το Υπουργείο Δικαιοσύνης η σημερινή κατάσταση, σ' όλες-της τις διαστάσεις, τα προβλήματα θα εξακολουθήσουν να υφίστανται. Και ενδεχόμενα στο μέλλον να διογκωθούν. Τότε όμως η επίλυσή-τους θα είναι πιο δύσκολη και πολύπλοκη.

Η διαμαρτυρία ήταν απαγορευμένη. Όποιος μιλάγε πήγαινε αμέσως στην καθήλωση. Και οι άλλοι που γνώριζαν το μαρτύριο, σώπαιναν...

«μουσική γωνιά» Βουλής 12 - 32.34.269 Προσφορές Δεκαπενθήμερου

WAGNER: ΠΑΡΣΙΦΑΛ - J. King-G. Jones-F. Crass-T. Stewart K. Ridderbusch ★ Χορωδία και Όρχηστρα του Φεστιβάλ ΜΠΑ-Υ ΡΩ-Υ Τ
Δ/νει ο Pierre Boulez 5 Δ DG (Αρχ. 1900 αντί 2.700)

WAGNER: ΟΙ ΑΡΧΙΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΝΥ-PEMBERΓΗΣ - C. Ligendza-C. Lupwig-D. Fischer Dieskau P. Domingo ★ Χορωδία και Όρχηστρα της Γερμανικής Όπερας του Βερολίνου
Δ/νει ο Eugen Jochum 5 Δ DG (Αρχ. 2.300 αντί 2.700)

MOZART: ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ No. 21 ΜΕΧΡΙ 41 - Academy of St. Martin-in-the-Fields ★
Δ/νει ο Neville Marriner 8 Δ Philips (Αρχ. 2720 αντί 4.320)

MOZART: ΚΟΝΤΣΕΡΤΑ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ ΚΑΙ ΟΡΧΗΣΤΡΑ (ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ) - Camerata Academica του MOZARTEUM του Salzburg ★ Δ/νει και παίζει πιάνο ο Géza Anda 12 Δ DG (Αρχ. 3.750 αντί 6.480)

BEETHOVEN: ΟΙ ΣΟΝΑΤΕΣ ΓΙΑ ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΟ ΚΑΙ ΠΙΑΝΟ - ΟΙ ΣΟΝΑΤΕΣ ΓΙΑ ΒΙΟΛΙ ΚΑΙ ΠΙΑΝΟ - Yehudi Menuhin, Βιολί - Wilhelm Kempff, Πιάνο - Pierre Fournier, Βιολοντσέλο 8 Δ DG (Αρχ. 2.550 αντί 4.320)

MOZART: ΟΛΗ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΩΜΑΤΙΟΥ ΓΙΑ ΕΓΧΟΡΔΑ - A. Grumiaux, Βιολί - A. Pelliccia, Βιόλα - Trio Grumiaux - Quartetto Italiano - Árpád Gérecz, Βιολί 15 Δ Philips (Αρχ. 3.400 αντί 8.100)

MOZART: ΤΑ ΝΤΙΒΕΡΤΙΜΕΝΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΕΡΕΝΑΤΕΣ - Κρατική Όρχηστρα της Δρέσδης - Φιλαρμονική της Δρέσδης ★ Δ/νουν οι Günter Herbig - Otmar Suitner - Edo de Waart 10 Δ Philips (Αρχ. 2.300 αντί 5.400)

DVORAK: ΤΑ ΚΟΥΑΡΤΕΤΑ ΕΓΧΟΡΔΩΝ (ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ) - Κουαρτέτο Έγχόρδων της Πράγας 12 Δ DG (Αρχ. 4.600 αντί 6.480)

DVORAK: ΤΑ ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΟΡΧΗΣΤΡΑ - Συμφωνική Όρχηστρα της Βαυαρικής Ραδιοφωνίας - Αγγλική Όρχηστρα Δωματίου ★ Δ/νει ο Rafael Kubelik 6 Δ DG (Αρχ. 2.400 αντί 3.240)

BARTOK: ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΟΡΧΗΣΤΡΑ - ΚΟΝΤΣΕΡΤΑ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ - ΚΟΝΤΣΕΡΤΟ ΓΙΑ ΒΙΟΛΙ - Géza Anda, Πιάνο - Tibor Varga, Βιολί - Συμφωνική RIAS του Βερολίνου - Φιλαρμονική του Βερολίνου Δ/νει ο Ferenc Fricsay 5 Δ DG (Αρχ. 2.000 αντί 2.700)

SCHUMANN: ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΠΙΑΝΟ - Claudio Arrau, Πιάνο 9 Δ Philips (Αρχ. 3.200 αντί 4.860)

SCHUBERT: ΤΑ ΠΙΑΝΙΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1822-1828) - Σονάτες - Moments Musicaux - Impromptus - Klavierstücke ★ Alfred Brendel, Πιάνο 8 Δ Philips (Αρχ. 2.080 αντί 4.320)

HAYDN: ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ: No. 22, 43, 44, 48, 49, 55, 59, 85, 94, 96, 100, 103 - Academy of St. Martin-in-the-Fields ★ Δ/νει ο Neville Marriner 6 Δ Philips (Αρχ. 1.800 αντί 3.240)

MOZART: ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΦΙΓΚΑΡΟ Κ. 492 - ΝΤΟΝ ΤΖΙΟΒΑΝΝΙ Κ. 527 - ΕΤΣΙ ΚΑΝΟΥΝ ΟΛΕΣ Κ. 588 - Σολιστές - Χορωδία και Όρχηστρα της Βασιλικής Όπερας του Κόβεντ Γκάρντεν Δ/νει ο Colin Davis 12 Δ Philips (Αρχ. 2.800 αντί 6.480)

Δεχόμαστε παραγγελίες
απ' όλη την Ελλάδα
ΜΑΜΠΟ Ε.Π.Ε.

Βουλής 12 - Σύνταγμα
32.34.269

ΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΥΝΕΖΕΥΞΕ ΚΑΙ... ΧΩΡΙΖΕΤΩ;

Οι σχέσεις Εκκλησίας και Κράτους δεν πήραν βέβαια ποτέ στην Ελλάδα την πολύπλοκη μορφή της Ιταλίας π.χ. ή της Ισπανίας. Παρ' όλα αυτά δεν παύουν να αποτελούν ένα ουσιώδες πρόβλημα, κυρίως κοινωνικό, με καθόλου όμως ευκαταφρόνητες πολιτικές επιπτώσεις.

Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην Κυβέρνηση και η προγραμματικά διατυπωμένη του θέση για χωρισμό Εκκλησίας και Κράτους, θέτουν το πρόβλημα με διαφορετικό τρόπο στην επικαιρότητα' όχι πια σαν συζήτηση επί της δεοντολογίας αλλά σαν απόψεις επί του πρακτέου.

Αλλά πριν πράξουμε πρέπει να μάθουμε. Και η σχετική συζήτηση δεν έχει γίνει

ή τουλάχιστον δεν έγινε στην έκταση που έπρεπε. Το ΑΝΤΙ θέλοντας από την πλευρά του να συμβάλλει σ' αυτή τη συζήτηση, φιλοξενεί σήμερα τις απόψεις και την ανάλυση του γνωστού δημοσιογράφου κ. Κ. Β. Σακελλαρίου. Όπως είναι φυσικό, οι προσωπικές θέσεις δεν δεσμεύουν το περιοδικό — ανοίγουν απλά το θέμα.

Ελπίζουμε στη συνέχιση των τοποθετήσεων που έχουν μια σημαντική πρακτική επίπτωση, καθώς η νέα εξουσία — είναι φανερό — θα υλοποιεί το πρόγραμμά της όπου με περισσότερη σαφήνεια και μεγαλύτερη πίεση θα υποδειχνονται οι ώριμες λύσεις.

του Κ.Β. Σακελλαρίου

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

Οι χουντικοί μητροπολίτες και οι στενά συνεργαζόμενοι μαζί τους «άγιοι» αρχιερείς — τα κατάλοιπα της ιερωνυμικής λαίλαπας και οι νεοσσοί αρχιερατικοί δούλοι της Δεξιάς, που εκκολάφτηκαν από τον αρχιεπίσκοπο κ. Σεραφείμ — επιχειρούν να αλλοιώσουν τη σημερινή σύνθεση της Ιεραρχίας με στόχους — ανάμεσα σε άλλους — την εκθρόνιση του τωρινού αρχιεπισκόπου, την εκλογή νέων μητροπολιτών από την παραταξή τους, και την άλωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος από αυτούς.

Πρόκειται, δηλαδή, για το ίδιο σχέδιο, αλλά με ευρύτερα πλαίσια και πιο πολυπληθές υπηρετικό προσωπικό, που χρησιμοποιήθηκε για τον ίδιο υψηλό σκοπό από τον αλήστου μνήμης υπηρέτη της έκπτωτης δυναστείας και της λαομίσητης δικτατορίας, τον Ιερώνυμο Κοτσώνη.

Ταυτόχρονα, η ίδια φατρία των θεοπρόβλητων «αγίων» αδελφών επιδιώκει να υπονομεύσει το έργο της λαοπρόβλητης κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και να τη διαβάλλει, όχι μόνο στο χώρο της αντιδρασης, μέσα στον οποίο ζουν και κινούνται οι υπερεθνικόφρονες σεβασμιώτατοι, αλλά και σε ευρύτερες λαϊκές μάζες.

Οι παραπάνω σκοποί αποκαλύφθηκαν, από όσα έγιναν στη διάρκεια της πρόσφατης συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος (Αθήνα, 19-21 Ιανουαρίου) και από τα γεγονότα, που επακολούθησαν, με τις διαβουλεύσεις και τις παραसυναγωγές διαφόρων αρχιερέων, ηγετών και στελεχών ποικιλώνυμων εξωεκκλησιαστικών οργανώσεων ως και άλλων φυσιογνωμιών και αστέρων του εκκλησιαστικού και εξωεκκλησιαστικού στερεώματος. Με την ευκαιρία πρέπει να προστεθεί, ότι κυβερνητικός βουλευτής ενθαρρύνει τις κινήσεις χουντικοϊερωνυμικών επισκόπων και ναρκοθετεί κυβερνητικούς παράγοντες.

Συγκεκριμένα, το σχέδιο της νέας αρχιερατικής φατρίας προβλέπει τις ακόλουθες φάσεις ενεργειών:

1. Τη δημιουργία ατμόσφαιρας έντασης στις σχέσεις Πολιτείας και Ιεραρχίας — με προσπάθεια να φανεί υπεύθυνη γι' αυτή η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ — και την προειδοποίηση και ενημέρωση του λαού, ότι, για ό,τι κι αν επακολουθήσει, η Εκκλησία θα κηρύξει τον εαυτό της «εν διωγμώ», γιατί σ' αυτό την εξαναγκάζει το ΠΑΣΟΚ.

2. Τη δημιουργία εντυπώσεων στην κοινή γνώμη, ότι τη δική τους τακτική, τις θέσεις τους και τις απόψεις τους επικροτεί η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού, ενώ οι προθέσεις της κυβέρνησης απορρίπτονται και καταδικάζονται από «τους υγιώς σκεπτόμενους» Έλληνες.

3. Την παραπέρα κλιμάκωση της έντασης στις σχέσεις Πολιτείας και Ιεραρχίας, ώστε η κυβέρνηση να σκεφθεί και να εφαρμόσει ένα όριο ηλικίας για τους αρχιερείς.

4. Τη μέγιστη εκμετάλλευση από την εφαρμογή του όριου ηλικίας για τους μητροπολίτες, ώστε, από τη μια μεριά να κατηγορούν τη κυβέρνηση, ότι καθιερώνει γι' αυτούς το όριο ηλικίας, γιατί αυτοί αντιδρούν στις απόψεις της π.χ. για τον πολιτικό γάμο, την αποποινικοποίηση της μοιχείας, το συναινετικό διαζύγιο κτλ. και από την άλλη μεριά η ίδια παράταξη των αρχιερέων να επιδιώκει τη καθιέρωση χαμηλού όριου ηλικίας — π.χ. στο 62ο ή στο 60ο έτος, ώστε να μείνουν στην Ιεραρχία οι περισσότεροι κι οι πιο «μαχητικοί» από την παράταξή τους αρχιερείς και στη συνέχεια, να εκλέξουν νέους δικούς τους μητροπολίτες.

5. Την άμεση πραγματοποίηση της εξαγγελίας του ΠΑΣΟΚ για το χωρισμό Εκκλησίας και Πολιτείας, γιατί ένας τέτοιος χωρισμός — με βάση τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας — εξυπηρετεί τους σκοπούς της παράταξής τους και ικανοποιεί απόλυτα τα συμφέροντά τους και τις φιλοδοξίες τους.

Πώς έστησαν το σκηνικό τους

Ας δούμε τώρα, πώς, οι «άγιοι» χουντικοί και λοιποί της ίδιας προέλευσης και κατεύθυνσης αρχιερείς, έστησαν το σκηνικό τους μέσα στην Ιεραρχία, για να παίξουν τους προετοιμασμένους ρόλους τους στις δύο πρώτες πράξεις — φάσεις του θεάρεστου έργου τους.

Η πρώτη πράξη — φάση, δηλαδή η δημιουργία ατμόσφαιρας έντασης στις σχέσεις Πολιτείας και Ιεραρχίας (οι άγιοι πατέρες δεν λένε «Ιεραρχίας», αλλά σκόπιμα την Ιεραρχία την αποκαλούν Εκκλησία) ήταν πολύ καλά προετοιμασμένη παράσταση και αποτελούσε εύκολο έργο για την παράταξή τους, αφού οι αρχιερείς-πρωταγωνιστές της παράστασης, με σκοπό την πρόκληση έντασης και θορύβων, είναι από τους πασίγνωστους θορυβοποιούς και διακρίνονται για την ποικιλία, την ποιότητα και την ποσότητα των προϊόντων, που εξέρχονται από τα ευλαβέστατα αρχιερατικά τους χείλη.

Άλλωστε και το θέμα για το οποίο είχε συγκληθεί η Ιεραρχία σε έκτακτη σύνοδο — ο πολιτικός γάμος — ήταν πολύ ερεθιστικό για τους ζηλωτές αρχιερείς.

Έτσι, η σύνοδος της Ιεραρχίας συνήλθε μέσα σε μια ατμόσφαιρα σκόπιμα εκρηκτική και τεχνητά υπερφορτισμένη, όπου, στις 20 Ιανουαρίου, εκδηλώθηκαν — με βάση το σενάριο και τη σκηνοθεσία των χουντικών και λοιπών αδελφών τα απαραίτητα στοιχεία για την πρόκληση προστριβών και αντιδικίας μεταξύ της Ιεραρχίας και της Πολιτείας.

Βασικοί ρόλοι της παράστασης είχαν ανατεθεί, λόγω ειδικότητας και παρελθόντος, στους «άγιους» μητροπολίτες Φλωρίνης κ. Αυγουστίνο και Ελευθερουπόλεως κ. Αμβρόσιο, οι οποίοι, όπως ήταν πολύ φυσικό, ανταποκρίθηκαν απόλυτα στις απαιτήσεις του

έργου κι εξεπλήρωσαν άψογα την υψηλή-τους αποστολή. Ιδιαίτερα φυσικός — σύμφωνα με την κριτική — ήταν ο «άγιος» Ελευθερουπόλεως, ο πασίγνωστος θορυβοποιός, ο υβριστής των πάντων κι ιδιαίτερα του μητροπολίτη Κορίνθου κ. Παντελεήμονα (του έχει απευθύνει κάτι κατάρες, που κι ο διάβολος ανατριχιάζει) και, τέλος, ένας από τους κύριους υπονομευτές του έργου του αείμνηστου αρχιεπισκόπου και εθνάρχη της Κύπρου, του Μακάριου.

Έτσι, λοιπόν, ανέβηκε στο βήμα της Ιεραρχίας ο φλογερός «άγιος» Ελευθερουπόλεως κι από εκεί, αναφερόμενος κάπως και στο θέμα του πολιτικού γάμου, άρχισε να διαβάζει ένα χειρόγραφο, όχι δικό-του — όπως λένε άλλοι φίλοι-του, του το είχε γράψει ένας φίλος-του αρχιμανδρίτης — και σε λίγο άρχισε να βρίζει σκαιότατα την Πολιτεία, την κυβέρνηση, το κυβερνών κόμμα και δεν άφησε χωρίς αρχιερατικό «λούσιμο» και τον αρχιεπίσκοπο κ. Σεραφείμ.

Αντιδρώντας σ' αυτή, τη συνηθισμένη για τον «άγιο» Ελευθερουπόλεως συμπεριφορά, σηκώθηκε από τη θέση-του ο κ. Σεραφείμ και σε λίγα δευτερόλεπτα έγινε πανδαიმόνιο μέσα στην αίθουσα, αφού αρχιεπίσκοπος κι επίσκοπος ήρθαν κυριολεκτικά στα χέρια κι επακολούθησε αρχιερατικό μαλλιοτράβηγμα.

Ύστερα απ' αυτά τα κωμικοτραγικά, ο αρχιεπίσκοπος κ. Σεραφείμ έβγαλε «κόκκινη κάρτα» και την έδειξε στον «άγιο» Ελευθερουπόλεως και διέταξε την αποβολή-του από την αίθουσα — στην κυριολεξία το ποδοσφαιρικό γήπεδο της Ιεραρχίας — για «απρεπή συμπεριφορά». Το θέμα της «αποβολής» τέθηκε σε ψηφοφορία, αλλά αυτή ματαιώθηκε, γιατί οι περισσότεροι αρχιερείς συμφώνησαν με τις βρισιές του «αγίου» Ελευθερουπόλεως, ενώ οι άλλοι — οι σκηνοθέτες του έργου — τον χειροκροτούσαν, γιατί έπαιξε τόσο καλά το ρόλο-του. Θερμή συμπάρασταση στον «άγιο» Αμβρόσιο έδειξαν ο μητροπολίτης Κοζάνης κ. Διονύσιος και τα μέλη της παράταξής-του. Αμέριστη υποστήριξη στον υβριστή μητροπολίτη έδειξε κι ο «άγιος» Πειραιώς κ. Καλλίνικος — ο γνωστός ηγούμενος της «Χρυσοπηγής» και της «τρώικας» που έχει κάνει όνειρο της ζωής-του να γίνει αυτός αρχιεπίσκοπος, αφού εκθρονίσει τον ευεργέτη-του, τον κ. Σεραφείμ, που χάρη σ' αυτόν ανασύρθηκε από την αφάνεια κι έγινε επίσκοπος και μετά μητροπολίτης Πειραιώς.

Έτσι, τη στιγμή που γινόταν η συμπλοκή Σεραφείμ-Αμβροσίου, ο «άγιος» Πειραιώς έσπευσε να υπερασπιστεί τον «άγιο» υβριστή, «Εδώ έχομε δημοκρατίαν. Πρέπει να έχωμεν και ελευθερίαν λόγου!» κραύγασε ο κ. Καλλίνικος Καρούσος, ο οποίος δεν φημίζεται και τόσο για τις δημοκρατικές-του πεποιθήσεις, αφού είναι πασίγνωστος για τις παρανομίες, τις αυθαιρεσίες και τις διώξεις και

καταδιώξεις υφισταμένων-του κληρικών και, τέλος, για την υπερεθνικοφροσύνη-του...

Από την πλευρά των ένθερμων υπερασπιστών του κ. Αμβρόσιου ήταν αδύνατο να απουσιάσουν και τα άλλα μέλη της «τρώικας», δηλαδή οι «άγιοι» Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος και Καλαβρύτων κ. Αμβρόσιος, που κι αυτοί ευεργετήθηκαν κι έγιναν μητροπολίτες από τον κ. Σεραφείμ, καθώς και πολλοί άλλοι καιροσκόποι και νεοεκλεγέντες μητροπολίτες, που ακολουθούν τώρα τη γραμμή των χουντικοϊερωνυμικών αδελφών.

Αυτά και άλλα πολλά, κωμικά, απαράδεκτα κι εξοργιστικά έγιναν στην Ιεραρχία με πρωταγωνιστές «αγίους» αδελφούς και με κύριο στόχο τη δημιουργία έντασης και προστριβών με την κυβέρνηση για το θέμα του πολιτικού γάμου.

Και σ' αυτό το σημείο πέτυχαν οι εμπνευστές του σχεδίου, γιατί κατάφεραν να παρασύρουν με το μέρος-τους, τόσο τους καιροσκόπους, όσο και κάτι άλλους άβουλους μητροπολίτες και στο τέλος της συνεδρίασης (20 Ιανουαρίου 1982) όλοι αυτοί, ομόφωνα απέρριψαν την άποψη για καθιέρωση του πολιτικού γάμου.

Το ανακοινωθέν της Ιεραρχίας — και μόνο αυτό — ξεσκεπάζει το σχέδιο για την ανατροπή της υφιστάμενης κατάστασης και την προσπάθεια της ρήξης των σχέσεων Ιεραρχίας και Πολιτείας. Έτσι, η Ιεραρχία με το ανακοινωθέν της (21 Ιανουαρίου 1982) δεν παρουσιάζει μόνο το αναχρονιστικό-της πνεύμα, τις μεσαιωνικές και σκοταδιστικές-της αντιλήψεις, αλλά εμφανίζεται σκόπιμα προκλητική και εμπρηστική.

Πορνεία, μοιχεία και άλλα φαιδρά

Συγκεκριμένα, οι «άγιοι» πατέρες φρονούν, ότι ο πολιτικός γάμος αποτελεί «μοιχεία» και «πορνεία» κι ότι, με την άπειρη μεγαλοψυχία που τους διακρίνει, μπορούν να ανεχθούν την τέλεση πολιτικού γάμου, αλλά μόνο από άπιστους και άθεους.

Οι ίδιοι «άγιοι» αδελφοί προσθέτουν, ότι οι απόψεις-τους για την τέλεση μόνον του πολιτικού γάμου είναι «Θεσφατες» και πρέπει υποχρεωτικά να τηρούνται απ' όλους, γιατί αυτοί, οι «άγιοι» μητροπολίτες, είναι κι εκείνοι, που εκπροσωπούν το λαό.

Η άποψη της Ιεραρχίας, ότι ο πολιτικός γάμος αποτελεί πορνεία και μοιχεία είναι φαιδρή και προκαλεί μόνο σχόλια ειρωνικά σε βάρος-της. Όσο για την εφαρμογή του πολιτικού γάμου στην Ελλάδα έχει αποφανθεί πρόσφατα με τη μεγάλη-του πλειοψηφία ο ελληνικός λαός, αφού αυτός ενέκρινε — ανάμεσα σε άλλα μέτρα — και το θεσμό του πολιτικού γάμου, που είχε εξαγγελθεί στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ. Εξάλλου, η αντίληψη των μητροπολιτών, ότι αυτοί εκπροσωπούν τον ελληνικό λαό, αυτούς τους ίδιους και τη νοημοσύνη-τους εκθέτει. Κι αυτό, γιατί είναι πασι-

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαδηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό άστεράκι».
- Μιά μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο — Διδασκαλία και επίδλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιόν

Βαλαμώνος 4 και Άσκληπιοῦ τηλ. 6447830 — 3635419.

ΠΥΡΑΚΑΝΘΟΣ PUB

- Βαρελίσια μπύρα ● κοκτέιλς ● κρύο πιάτο ● απαλή μουσική ● φιλικό περιβάλλον

- Κασταλίας 35 και Καυκάσου - Κυψέλη. Τηλ. 88.30.670

Ζόζεφ Ρόσνερ

Όλα όσα πρέπει νά ξέρετε γιά τήν ψυχανάλυση*

**Τι είναι καί πώς λειτουργεί
Σε απλή γλώσσα
μέ ερωτήσεις καί απαντήσεις*

Μέσα από απλές καί σύντομες απαντήσεις σέ ερωτήσεις πού ὁ καθένας μας μπορεί νά κάνει, τὸ *Όλα όσα πρέπει νά ξέρετε γιά τήν ψυχανάλυση*, διαλύει ὅλες τίς συγχύσεις καί παρεξηγήσεις πού περιβάλλουν τὸ θέμα αὐτό καί προσδιορίζει μέ ἀκρίβεια τί είναι ἡ ψυχανάλυση καί πώς λειτουργεῖ.

Ὁ Ρόσνερ αναλύει τοὺς ὅρους, περιγράφει τίς βάσεις καί ἐξηγεῖ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς τῆς επιστήμης καί τέχνης πού βοήθησε χιλιάδες ἀνθρώπους νά γεφυρώσουν τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ μυστικὸ εαυτὸ τους καί τίς απαιτήσεις τῆς ζωῆς.

«Ὁ Ρόσνερ προσφέρει πολλὰ στὸν ἀπλὸ ἀναγνώστη, ἀφ’ οὗ κατορθώνει μέ τὸ βιβλίο αὐτὸ τῶν ἐρωταπαντήσεων νά διαλύσει τὸ μυστήριό γύρω ἀπὸ μιά επιστήμη, γιά τὴν ὁποία γράφονται μόνο εἰδικὰ καί περίπλοκα βιβλία.»

Contemporary Psychology

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ 36 18 457

γνωστο ὅτι ὄχι μόνο τὸ λαὸ ~~δεν εκπροσωποῦν~~ ποῖός ἀπ’ αὐτοὺς ρώτησε τὸ λαό, ἀν τὸν θέλει γιὰ μητροπολίτη — ἀλλὰ οὔτε τοὺς ἰδίους τοὺς εαυτοὺς-τους ~~δεν εκπροσωποῦν~~.

Οἱ λεπτομέρειες καί οἱ συνθήκες γιὰ τὸ πὼς γίνεται ἡ ἐπιλογή μητροπολιτῶν ~~δεν~~ εἶναι πια ἀπόκρυφες. Τα λεγόμενα περὶ προσευχῶν καί ευχῶν γιὰ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποτελοῦν πια πρόκληση πρὸς τὸ λαὸ καί τὴ νοημοσύνη τοῦ λαοῦ. Γιὰ τὴν ἐκλογή μητροπολιτῶν ~~δεν~~ ὑπάρχουν αξιολογικὰ κριτήρια. Ἡ ἐκλογή-τους ἐξαρτάται ἀπὸ τὴ δύναμη, πού διαθέτει ὁ προστάτης-τους, ὁ πνευματικὸς-τους πατέρας μέσα στὴν Ἱεραρχία καί πόσα καί ποιά ἀνταλλάγματα ἔχει δώσει προηγουμένως ἢ ὑπόσχεται νὰ δώσει σὲ προσεχεῖς ἐκλογές μητροπολιτῶν.

Στοὺς μητροπολίτες επικρατεῖ ἡ ἀρχή: "Do ut des". Θα κάνω τὸν δικό-σου γιὰ νὰ κάνεις κι ἐσύ τὸν δικό-μου υποψήφιο.

Τώρα, τὸ τί επακολουθεῖ, τί ἀνακατατάξεις γίνονται μέσα στο χῶρο τῆς Ἱεραρχίας, πὼς ὁ ευεργετηθεὶς μητροπολίτης ξεπουλάει τὸν ευεργέτη-του, πὼς διαμορφώνονται καί μεταμορφώνονται ἢ παραμορφώνονται οἱ διάφορες ομάδες, παρατάξεις, κλίκες καί φατρίες, αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα, πού ἀποτελεῖ καί προνόμιο τῶν σεβασμιωτῶν μητροπολιτῶν...

Πὼς ξεσηκώνεται... ὁ λαός!

Κι ἐρχόμαστε τώρα στὴ δεύτερη πράξη-φάση τοῦ προετοιμασμένου σχεδίου.

Τὸ σκηνικὸ γιὰ τὴν υποστήριξη τῆς ἀπόφασης τῆς Ἱεραρχίας γιὰ τὸν πολιτικὸ γάμο ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ καί, ταυτόχρονα, ἡ καταδίκη τῆς κυβέρνησης, γιὰ τὴν θέλει τὴν καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου, ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ στηθεῖ.

Κι αὐτὸ οφείλεται στὴν ἀπαράμιλλη ικανότητα τῶν σκηνοθετῶν - ἀρχιερέων, πού τὴν ἔχουν ἀποκτήσει ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνια ἐνασχόληση σὲ παρόμοιες ἐνέργειες. Ἐτσι, μόλις οἱ σκηνοθέτες πήραν ἐντολὴ γιὰ τὴ δεύτερη φάση-πράξη τοῦ ἔργου, συνδέθηκαν ἀμέσως με τίς ἐξεκκλησιαστικὲς ὁργανώσεις καί τοὺς δικούς-τους ὑποτακτικούς καί τοὺς ἀπέστειλαν ἓνα χαρτάκι. Τί ἦταν αὐτό; Ἀπλούστατα. Ἐνα κείμενο, με τὸ ὁποῖο ἐκφράζει τάχα ὁ λαός — ὁ συγκεκριμένος σύλλογος ἢ ὁργάνωση ἢ ἐνωση, ἢ ἐπιτροπὴ κτλ. — τὴν ἐντονὴ ἀγανάκτησή-του, γιὰ τὴν κυβέρνηση θέλει νὰ προβεῖ στὴν ἀνίερη καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου κι ἐτσι θα τινάξει στὸν αἶρα τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας τῆς οἰκογένειας, τοῦ γάμου καί κτλ.

Αὐτὸ, λοιπόν, τὸ προκατασκευασμένο καί τυποποιημένο κείμενο, πού περιέχει ἀναλλοίωτες καί τίς ἀρχές τῆς ἐθνεγερσίας τῆς 21ης Ἀπριλίου, ἀντιγράφουν οἱ κατὰ τόπους ἀνταποκριτὲς τῶν «αἰγίων» ὁργανωσιακῶν ἀρχιερέων σὲ τηλεγραφήματα, πού τα στέλνουν ἀπὸ τὴν ἐπαρχία στὴν Ἱεραρχία καί τα κοινοποιοῦν στὴν κυβέρνηση καί στὸν Τύπο, γιὰ νὰ μάθει ὁ κόσμος, ὅτι τάχα ὁ λαός στέκει δίπλα στὴν Ἱεραρχία καί καταδικάζει τὴν κυβέρνηση γιὰ τὸν πολιτικὸ γάμο κτλ.

Ὅπως εἶναι πολὺ φυσικὸ, κι αὐτὴ ἡ προκατασκευασμένη ἐνέργεια ἀποκαλύπτεται καί γίνεται καταγέλαστη μαζί με τοὺς πρωταγωνιστές, καί τοὺς κομπάρσους-τους.

Ἡ ἄλωση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς χουντικούς-ἱερωνυμικούς-τροϊκοὺς καί ἄλλους συνεργαζόμενους ἀδελφούς εἶναι ἀμεσα συνδεδεμένη — με βάση τὸ σχέδιό-τους — καί με τὴ μελετημένη ἀπὸ τὴν κυβέρνηση καθιέρωση ὁρίου ηλικίας γιὰ τοὺς μητροπολίτες.

Τὸ ὅριο ηλικίας — πού ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς κρατικούς λειτουργούς — ἀποβλέπει βασικὰ στὴν ἀνανέωση τοῦ Σώματος τῆς Ἱεραρχίας, ὥστε νὰ ἐκλείψει πια τὸ ἀπαράδεκτο καθεστῶς νὰ διατηροῦνται στὸ μητροπολιτικὸ θρόνο άτομα, πού, ὄχι μόνο ~~δεν~~ μποροῦν πια νὰ διοικήσουν, ἀλλὰ ~~δεν~~ εἶναι καί σὲ θέση νὰ αὐτοεξυπηρετηθοῦν. Εξάλλου, ἡ καθιέρωση ὁρίου ηλικίας θα συντελέσει καί στὴν ἀνάδειξη ὡς νέων μητροπολιτῶν διαφόρων νέων ἐπισκόπων καί ἀρχιμανδριτῶν — με τὴν προϋπόθεση βέβαια, ὅτι θα γίνεαι ἀξιοκριτική.

Ποιοὶ κίνδυνοι ἐλλοχεύουν ἀπὸ τὸ ὅριο ηλικίας

Τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου γιὰ τὴν ἄλωση τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς χουντικούς καί κρυφοχουντικούς μητροπολίτες ἐξαρτάται καί ἀπὸ τὸ ὕψος στὸ ὅριο ηλικίας, πού πρόκειται νὰ καθιερωθεῖ.

Συγκεκριμένα, όσο πιο ψηλά θα καθορισθεί το όριο ηλικίας, τόσο ο κίνδυνος για την επικράτηση των χουντικών και των παρόμοιας προέλευσης και τάσης «αγίων» αδελφών γίνεται μικρότερος. Αντίθετα, όσο το όριο ηλικίας γίνεται χαμηλό — φθάνει π.χ. το 60ό έτος ή και πιο κάτω ακόμη, τόσο ο κίνδυνος αυξάνει.

Κι αυτό συμβαίνει, γιατί οι μητροπολίτες, που παρήγαγε η ιερωνυμική αρχερατική μηχανή είναι — στη μεγάλη-τους πλειοψηφία — αρκετά νέοι στην ηλικία και δεν απομακρύνονται με τη καθιέρωση χαμηλού ορίου ηλικίας. Το ίδιο παρατηρείται και με τους μητροπολίτες, που έκανε ο κ. Σεραφείμ με σκοπό να ισορροπήσει ή να εξουδετερώσει την παντοδυναμία που είχε στην Ιεραρχία ο αρχιχουντικός Ιερώνυμος. Αλλά με τους νέους μητροπολίτες, που ανέδειξε ο κ. Σεραφείμ, συμβαίνουν άλλα αλλοπρόσβαλα πράγματα. Γιατί αρκετοί από αυτούς, αφού χάρη στον Σεραφείμ έγιναν μητροπολίτες, τώρα, όχι μόνον τον έχουν εγκαταλείψει, αλλά κινούνται για να τον εκθρονίσουν. Έτσι, τρεις μητροπολίτες, οι «άγιοι», Δημητριάδος Χριστόδουλος, Πειραιώς Καλλίνικος και Καλαβρύτων Αμβρόσιος, που έχουν δική-τους οργάνωση, τη «Χρυσοπηγή» και συγκροτούν δική-τους ομάδα, την «τρόικα» πριονίζουν τον αρχιεπισκοπικό θρόνο, για να ρίξουν τον κ. Σεραφείμ.

Τους ευγενείς στόχους της «τρόικας» ενισχύουν, όσο και όπως μπορούν, οι «άγιοι» Ζακύνθου Παντελεήμων, Πρεβέζης Μελέτιος και ένας μεγάλος αριθμός καιροσκόπων και ασπόνδυλων αρχιερέων, οι οποίοι τη μια ώρα κάνουν μετάνοιες στον αρχιεπίσκοπο και την άλλη τον καρφώνουν στην πλάτη.

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα, που πρέπει να απασχολήσει πολύ την κυβέρνηση πριν προχωρήσει στον καθορισμό ορίου ηλικίας, είναι και το κώλυμα της εκλογής νέων μητροπολιτών, όταν δεν υπάρχει αρχιεπίσκοπος. Έτσι, σε πρώτη φάση, μπορεί να οριστεί ένα όριο ηλικίας, ώστε να απομακρυνθεί ένας αριθμός μητροπολιτών, αλλά να παραμείνει ο αρχιεπίσκοπος για να υπάρξει η δυνατότητα εκλογής νέων στη θέση των αποχωρούντων. Στη συνέχεια — αν θέλει η κυβέρνηση να προχωρήσει — μπορεί να απομακρυνθεί ο αρχιεπίσκοπος και να συγκληθεί η Ιεραρχία, για να επιλέξει τον νέο προκαθήμενο και μετά να πέσει σταδιακά το όριο ηλικίας, αλλά να μην πέσει η Εκκλησία στα χέρια των χουντικών, της «τρόικας» κτλ.

Ο αρχιεπίσκοπος κ. Σεραφείμ έχει τη μεγαλύτερη ευθύνη για το σημερινό κατάντημα της Ελλαδικής Εκκλησίας. Ανέχτηκε παραβιάσεις νόμων της Πολιτείας από μητροπολίτες, έκλεισε τα μάτια-του μπροστά σε σκάνδαλα αρχιερέων, αδιαφόρησε για την άδικη δίωξη και καταδίωξη παπάδων και διάκων από «άγιους» αρχιερείς, δεν έδειξε πουθενά και σε κανένα, ότι διαθέτει τα απαραίτητα για έναν ηγέτη προσόντα.

Ωστόσο η πολιτεία πρέπει ιδιαίτερα να προσέξει όχι μόνο το χρόνο, που θα φύγει ο κ. Σεραφείμ, αλλά και τον τρόπο, πολλοί κι από πολύ καιρό, πολλά κατεργάζονται. Ανάμεσα στους λεγόμενους φίλους του κ. Σεραφείμ είναι και ο μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας, που βρίσκεται τότε έξω από την «τρόικα», τότε μέσα, τότε στο πλάι, τότε πάνω, τότε κάτω. Είναι κι αυτό ένας αρχιεπισκοπικός τρόπος ζωής. Κι ο στόχος-του είναι ολοφάνερος...

Χωρισμός Εκκλησίας-Κράτους Ποιόν ωφελεί — ποιόν βλάπτει

Η θέση του ΠΑΣΟΚ για το χωρισμό Εκκλησίας και Κράτους θεωρητικά είναι άσπρη και θεμελιωμένη. Ωστόσο, η θέση αυτή σύμφωνα με τη γνώμη του υπογραφόμενου — ενδέχεται να προκαλέσει προβλήματα όχι μόνο στην Εκκλησία, αλλά και στην Πολιτεία.

Αρχικά, πρέπει να γραφεί, ότι ο διοικητικός χωρισμός Κράτους και Εκκλησίας — τέτοια διευκρίνιση έχει επίσημα δοθεί — δεν προσθέτει ούτε αφαιρεί τίποτα από τις σημερινές συνθήκες, που διοικείται η Εκκλησία, γιατί σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 του Συντάγματος της Ελλάδος του έτους 1975 η Ορθόδοξος Εκκλησία της Ελλάδος «είναι αυτοκέφαλος και διοικείται υπό της Ιεράς Συνόδου των εν ενεργεία αρχιερέων και της εκ ταύτης προερχομένης Διαρκούς Ιεράς Συνόδου, συγκροτούμενης ως ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας ορίζει, τηρουμένων των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της κθ' (29/Ιουνίου του έτους 1850 και της Συνοδικής Πράξεως της 4ης Σεπτεμβρίου 1928».

Αν η κυβέρνηση θελήσει να προχωρήσει σε ένα ουσιαστικό χω-

ρισμό Κράτους και Εκκλησίας, πρέπει να προβεί σε αναθεώρηση της σχετικής διατάξεως του Συντάγματος, δηλαδή να κληθεί και να αποφασίσει η Βουλή με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών (180 ψήφοι). Η απόφαση για την αναθεώρηση δεν εφαρμόζεται αμέσως, αλλά γι' αυτήν θα αποφασίσει οριστικά η επόμενη Βουλή στην πρώτη σύνοδό-της και με απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των μελών-της. Αυτά καθορίζει το άρθρο 110 του Συντάγματος.

Σε περίπτωση ουσιαστικού χωρισμού Κράτους και Εκκλησίας, η Πολιτεία δεν θα έχει την παραμικρή ανάμιξη στις υποθέσεις της Εκκλησίας, πράγμα που σημαίνει ότι ούτε θα νομοθετεί, ούτε θα επιχορηγεί, ούτε θα μισθοδοτεί τον Κλήρο, ούτε θα επεμβαίνει σε δικαστικές διαφορές, ούτε θα δέχεται προσφυγές για διοικητικές παραλείψεις, υπερβάσεις κτλ.

Η Εκκλησία, αντίστοιχα, δεν θα διοικείται πια με Νόμο της Πολιτείας, αλλά μόνο με τους Ιερούς Κανόνες, πράγμα που σημαίνει, ότι η Εκκλησία θα μεταμορφωθεί σε ένα απλό σωματείο-νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου-ή σωματεία, χωρίς την παραμικρή νομική θωράκιση.

Από τις πρώτες συνέπειες, που θα υποστεί η ανυπεράσπιστα Εκκλησία — που θα εξακολουθεί να έχει μέσα-της μια πελώρια πνευματική επιρροή σε πολύ κόσμο — θα είναι η εισβολή των οργανώσεων — εξωεκκλησιαστικών και άλλων φορέων — στην Εκκλησία με σκοπό να την κυριεύσουν, ώστε αυτοί, για λογαριασμό-τους, να κυριάρχουν στην Εκκλησία και να εκμεταλλεύονται την πνευματική-της επιρροή προς τους πιστούς.

Εξάλλου και οι διάφοροι μητροπολίτες θα δημιουργήσουν εσωτερικά προβλήματα και διαμάχες με σκοπό την τελική-τους επικράτηση μέσα στο χώρο της Εκκλησίας. Έτσι, ο καθένας θα μπορεί να χειροτονεί όσους αρχιερείς θέλει, θα γεννηθούν χειρότερες φατρίες από τις σημερινές, θα ξυρίζει και θα ξεριζώνει ο ένας τα γένια του άλλου. Και, βέβαια, κανείς χωροφύλακας δεν θα τους χωρίζει.

Ωστόσο, το πιο επικίνδυνο και το πιο επιζήμιο για την Πολιτεία είναι, ότι, όλος αυτός ο κόσμος, που θρησκεύεται, που καλοπροαίρετα ζει κοντά στην Εκκλησία, αναγκαστικά πια θα οδηγηθεί στην άκρα Δεξιά, γιατί σ' αυτή την παράταξη μοιραία θα τον οδηγήσουν και θα τον προσκολλήσουν οι διάφοροι αρχιερείς και άλλοι, που θα διοικούν πια εντελώς ανεξέλεγκτα την Εκκλησία ή και τις Εκκλησίες, που οπωσδήποτε θα δημιουργηθούν μέσα στον Ελλαδικό χώρο.

Από τις πιο ολέθριες συνέπειες, που μπορεί να προκαλέσει και στο Κράτος και στην Εκκλησία ο χωρισμός-τους (σύμφωνα με τα υφιστάμενα στην Ελλάδα δεδομένα) είναι και οι ακόλουθες:

- Θα αποκτήσουν απόλυτη παντοδυναμία οι πανίσχυροι και σήμερα δεσποτάδες, ενώ ο κατώτερος κλήρος θα χάσει όποιο δικαίωμα άμυνας του δίνει σήμερα ο νόμος της Πολιτείας. Οι παπάδες θα συντριβούν.
- Θα χάσουν τη δύναμη αντιστάσεως που διαθέτουν σήμερα — χάρη στην υποστήριξη του Κράτους — τα Ελληνοορθόδοξα Πατριαρχία κι οι ορθόδοξες εκκλησίες στο εξωτερικό.
- Θα προκληθούν πολύπλοκα και άλυτα προβλήματα σχετιζόμενα με το προβάδισμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου.
- Θα προκληθούν προβλήματα με ανυπολόγιστες συνέπειες για τη θέση της ημιαυτόνομης Εκκλησίας της Κρήτης και των μητροπόλεων της Δωδεκανήσου.
- Θα ανοιχτούν στην Ελλάδα διάπλατες οι πόρτες για τη διάδοση κάθε ξενοκίνητης προπαγάνδας και θα είναι ανεξέλεγκτες όλες οι προσηλυτιστικές οργανώσεις, που χρηματοδοτούνται και κατευθύνονται από το εξωτερικό.

Για όλα αυτά, που εκτέθηκαν, υπάρχει, ασφαλώς, κι ο αντίλογος. Ωστόσο, προς το παρόν κι ώσπου να εξασφαλισθούν οι προϋποθέσεις, ότι, ούτε το Κράτος θα υποστεί ζημιές από το χωρισμό, ούτε και η Εκκλησία θα κυριευθεί από τη Δεξιά, είναι προτιμότερο να ισχύει το σημερινό καθεστώς «της νόμω κρατούσης Πολιτείας».

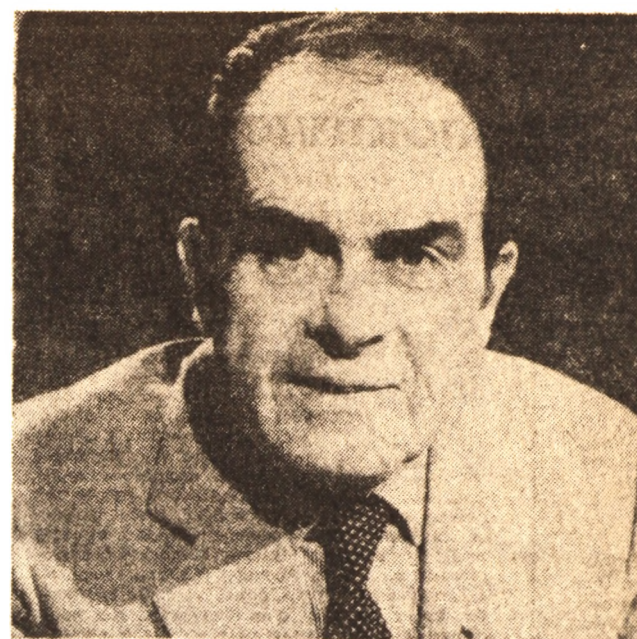
Είναι καλύτερα να ελέγχει η Πολιτεία την Εκκλησία, έστω και στα σημερινά-της χάλια, ώστε να προλάβει τα χειρότερα, παρά να την αφήσει ανεξέλεγκτη στους επικίνδυνους κόλπους της χουντικής Δεξιάς και των ποικιλώνυμων οργάνων-της.

Κ.Β. Σακελλαρίου

Στρουθοκαμηλισμός και αδιέξοδο

του Στέλιου Κούλογλου

Ζώρζ Μαρσαί

(Το άρθρο αυτό είχε γραφτεί πριν από την επιβολή των σοσιαλ-συνταγματάρχων στην Πολωνία. Από τότε και μετά, τα πράγματα έγιναν πολύ πιο δύσκολα για το ΚΚΓ. Γιατί μπορεί μεν ο Μαρσαί να υποστήριζε το πραξικόπημα αλλά είμαστε σίγουροι ότι μισεί τον Γιαρουζέλσκι, ίσως περισσότερο απ' ό,τι εμείς. Στην αρχή δήλωσε ότι δεν παίρνει θέση για να μην «οξυνθεί» η κατάσταση στην Πολωνία». Η υπό κομμουνιστικό έλεγχο CGT υποστήριξε τη χούντα και μάλιστα με σκληρή γλώσσα. Μέλος του Πολ. Γραφείου την αποδοκίμασε. Οι 4 υπουργοί του κόμματος υποστήριξαν χωρίς επιφυλάξεις την δήλωση της κυβέρνησης που καταδίκασε τον Γιαρουζέλσκι με επίσης σκληρή γλώσσα. Εκατοντάδες οργανώσεις της CGT υποστηρίζουν την Αλληλεγγύη κάνοντας δημόσιες εμφανίσεις και ιδρύοντας επιτροπές συμπαράστασης. Από δημοσκοπήση της γαλλικής κοινής γνώμης προέκυψε ότι μόνο 9% των Γάλλων υποστηρίζουν τη χούντα. Τέλος ο Γιαρουζέλσκι έστειλε ευχαριστήριο γράμμα στον Μαρσαί για τη «συμπαράσταση». Έτσι το ΚΚΓ βαδίζει πλησίον προς το 11%.)

«Πρόκειται να κάνουμε κι εμείς Συνέδριο, όπως και το ΚΚ της Πολωνίας», έλεγε πριν λίγο καιρό στο Παρίσι ένα στέλεχος του ΚΚ Γαλλίας. «Αλλά το δικό-μας θα είναι λιγότερο δημοκρατικό ακόμα κι απ' αυτό των Πολωνών».

Η ειρωνική αυτή διαπίστωση δεν φαίνεται να απέχει και πολύ από την πραγματικότητα: Στο 24ο Συνέδριο του ΚΚΓ που θα γίνει το Φλεβάρη του '82, η κομματική ηγεσία δεν φαίνεται διατεθειμένη να συζητήσει τις πραγματικές αιτίες των αποτυχιών και της βαθιάς κρίσης που διαπερνά σήμερα όλο τον κομματικό μηχανισμό, μιας κρίσης που πλήττει τις συγγενείς προς το κόμμα οργανώσεις και μειώνει την πολιτική επιρροή του ΚΚΓ. Το αποτέλεσμα είναι ότι η κρίση αυτή βαθαίνει καθημερινά...

Η έκρηξη ξέσπασε ανοιχτά μετά τα αποτελέσματα των τελευταίων βουλευτικών εκλογών του Ιουνίου, την απώλεια ενός περίπου εκατομμυρίου ψηφοφόρων (του ενός τέταρτου, περίπου της εκλογικής δύναμης του ΚΚΓ) και τη μείωση της κοινοβουλευτικής-του δύναμης από 86 σε 43 βουλευτές.

Η βασική αιτία της αποτυχίας σε πολιτικό επίπεδο, είναι η ρήξη της συμμαχίας της Αριστεράς, κυρίως μεταξύ Σοσιαλιστικού και Κομμουνιστικού κόμματος, που έγινε με ευθύνη του τελευταίου και προσωπικά του Μαρσαί πριν τις βουλευτικές εκλογές του '78. Επακολούθησε μια συντηρητική τροπή των «κοινωνικών» αντιλήψεων του ΚΚΓ, με την καμπάνια ενάντια στους ξένους εργάτες και τα ναρκωτικά.

Παράλληλα εγκαταλείφθηκε η όποια κριτική στάση του κόμματος απέναντι στην πολιτική της ΕΣΣΔ και υιοθετήθηκαν ανοιχτά φιλοσοβιετικές θέσεις. Χα-

ρακτηριστική στάθηκε η επιδοκimasία της Σοβιετικής εισβολής στο Αφγανιστάν.

Κι ενώ μέχρι τις εκλογές το Σοσιαλιστικό κόμμα και ο Μιτερράν αποτελούσαν για το ΓΚΚ αντικείμενο δριμύτατης κριτικής λόγω της υποτιθέμενης δεξιάς στροφής-τους, ξαφνικά 4 κομμουνιστές βρέθηκαν στους υπουργικούς θώκους της νέας σοσιαλιστικής κυβέρνησης.

Σαν αντάλλαγμα υπέγραψαν προηγουμένως μια συμφωνία που τα βασικά σημεία-της «αποκάλυπταν καθαρά» μια «δεξιά στροφή» (σεβασμός των σχέσεων της Γαλλίας με την Ατλαντική Συμμαχία, απαίτηση αποχώρησης των Σοβιετικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν κτλ.).

Όλα αυτά μεγάλωσαν την σύγχυση των μελών, όξυναν τις ενδοκομματικές αντιθέσεις και δημιούργησαν ένα κλίμα ιλαρότητας στη γαλλική κοινή γνώμη. Από τότε τα επεισόδια - σημεία της κρίσης διαδέχονται σχεδόν καθημερινά το ένα το άλλο.

ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Έτσι ενώ τα κομματικά μέλη λέγεται ότι μειώθηκαν κατά 200 χιλιάδες (από 700 σε 500), η ημερήσια κυκλοφορία της εφημερίδας του κόμματος "Humanité" έπεσε από 140.000 σε λιγότερο από 100.000 φύλλα (η "Libération" ενδεικτικά αναφέρουμε ότι πουλάει 60.000 ημερησίως, ΣΣ). Πριν δυο βδομάδες, η διεύθυνση της εφημερίδας ανάγγειλε την απόφασή-της να απολύσει 20 περίπου συντάκτες και, άλλους 12 στη συνέχεια, για ν' αντιμετωπίσει την «κρίσιμη οικονομική κατάσταση» της εφημερίδας η οποία το 1980 είχε παθητικό 4 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα, και το 1981, 7 εκα-

τομμύρια. Φυσικά, όπως οι (κομματικές) προσλήψεις έτσι και οι απολύσεις γίνονται με βάση πιστοποιητικά «φρονημάτων» οι συντάκτες που υπογράψαν κείμενο διαμαρτυρίας για τις πρόσφατες διαγραφές από το ΚΚΓ, δεν αισθάνονται καθόλου ασφαλείς, ιδιαίτερα αφότου έγιναν γνωστές οι μεγάλες διαμάχες μέσα στη σύνταξη για την πολιτική της εφημερίδας στο δεύτερο γύρο της αναμέτρησης Μιτερράν - Ζισκάρ ντ' Εσταίν!

Παρόμοια φαινόμενα εκδηλώνονται και στην ελεγχόμενη από το κόμμα εργατική Συνομοσπονδία, τη CGT. Μετά την αντικατάσταση του επί πολλά χρόνια γραμματέα-της Ζώρζ Σεγκύ από τον «σκληροπυρηνικότερο» Ανρί Κραζουκί, διάφορα στελέχη του συνδικάτου ανακοινώνουν κάθε τόσο την παραίτησή-τους ή την υποστήριξή-τους προς τους διαγραφέντες. Μια εργάτρια, μέλος του προεδρείου της περιφερειακής οργάνωσης του Ρήνου, αυτοκτόνησε τη μέρα που θα άρχιζε το τοπικό Συνέδριο της CGT. Σε ανοιχτό γράμμα-της εξηγούσε τους λόγους που την οδήγησαν να βάλει τέρμα στη ζωή-της: η διαφωνία-της με τη γραφειοκρατική δομή και πρακτική του συνδικάτου, η απομονωτική πολιτική-του και η τακτική της συνδικαλιστικής και ηθικής (κατηγορήθηκε για ανηθικότητα) εξόντωσης που ακολούθησαν οι ηγέτες του συνδικάτου.

ΟΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΤΩΝ 30 ΣΤΕΛΕΧΩΝ

Αλλά το περιστατικό που έχει δημιουργήσει τα περισσότερα προβλήματα στην ηγετική ομάδα του ΚΚΓ είναι η διαγραφή των 30 στελεχών που είχαν, αμέσως μετά τις προεδρικές εκλογές, προχωρήσει στην έκδοση του εβδομαδιαίου

δελτίου «κομμουνιστικές συναντήσεις».

Στην ομάδα αυτή βρίσκεται επικεφαλής ο πρώην γραμματέας της κομματικής οργάνωσης του Παρισιού, Ανρί Φισμπέν, ο δήμαρχος των Σεβρών, τέσσερεις δημοτικοί σύμβουλοι του Παρισιού, και άλλα γνωστά στελέχη.

Το μέτρο της διαγραφής-τους, που αποτελεί το σοβαρότερο επεισόδιο τέτοιου τύπου μέσα στο Γαλλικό ΚΚ μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, βρήκε αντίθετη μεγάλη μερίδα των μελών του κόμματος. Από τους 30, μόνο για τους 10 η απόφαση επικυρώθηκε από την κομματική οργάνωση στην οποία ανήκαν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως εκείνη του Ζ. Ρονύ, όλα τα μέλη της οργάνωσης εκτός από έναν αντιτάχθηκαν στη διαγραφή. Ο Σ. Μπριάν απέσπασε την υποστήριξη του κομματικού τομέα, στον οποίο είναι γραμματέας. Από την πλευρά-τους οι ιδρυτές των «κομμουνιστικών συναντήσεων», (που απορρίπτουν την κατηγορία της ηγεσίας ότι αποτελούν τάση και δεν δέχονται ότι προβάλλουν πολιτικές θέσεις αλλά μόνο την ανάγκη ενός πραγματικά δημοκρατικού διάλογου μέσα στο κόμμα) προχώρησαν στην συλλογή υπογραφών κάτω από ένα κείμενο διαμαρτυρίας για τη διαγραφή-τους. Προς μεγάλη έκπληξη(;) της ηγεσίας, το κείμενο έχουν υπογράψει μέχρι στιγμής πάνω από 2.000 μέλη και στελέχη, ενώ το δελτίο-τους συνεχίζει να εκδίδεται κανονικά, φιλοξενώντας επώνυμα κριτικές απόψεις που η ηγεσία δεν επιτρέπει να εκφραστούν.

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Αντίθετα με την παραπάνω ομάδα, στο εσωτερικό του ΚΚΓ υπάρχουν άλλες τάσεις, που προβάλλουν πιο συγκεκριμένες πολιτικές θέσεις: «Η συνάντηση των κριτικών κομμουνιστών», που έχει τις καταβολές-της στην ηγεσία της ένωσης κομμουνιστών φοιτητών, μετά το 1968, φιλοδοξεί να εκφράσει την «επαναστατική τάση» μέσα στο κόμμα. Και σήμερα, τρέφοντας λιγότερες αυταπάτες για τη δυνατότητα ενός πραγματικά δημοκρατικού εσωκομματικού διάλογου, προσανατολίζεται προς τη δουλιά στη βάση.

Μια τρίτη τάση δημιουργήθηκε τον περασμένο Γενάρη, μετά την καμπάνια του ΚΚΓ εναντίον των ξένων εργατών, με την κυκλοφορία ενός «Μανιφέστου». Παρ' ότι βρίσκεται σήμερα έξω από το κόμμα, η ομάδα αυτή θεωρεί προνομιακό χώρο παρέμβασης τον «κομμουνιστικό κόσμο».

ΕΝΑΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΕΝΟΣ

Κι ενώ μέσα κι έξω από το κόμμα

Από το 23ο Συνέδριο του ΚΚΓ.

συμβαίνουν τρομερά και φοβερά, για την αρειμάνια ηγετική ομάδα, «όλα πάνε καλά στο Βασίλειο της Δανιμαρκίας».

Το σχέδιο ψηφίσματος του επερχόμενου 24ου Συνεδρίου καταφέρεται εναντίον της ιστορίας, των παλιών γραμματέων του κόμματος Μωρίς Τορέτ και Βαλντέκ Ροσέ, (ο Μαρσαί έχει αναλάβει ήδη από το 1972!!), της δικτατορίας του προλεταριάτου που οι παραπάνω άργησαν να αναθεωρήσουν (κάθε ομοιότητα με Κολιγιάννη κτλ. φαίνεται να οφείλεται στην κοινή μοίρα των δύστυχων πρώην γενικών γραμματέων)², αλλά δεν λέει τίποτα για την «ταμπακέρα»: το σαμποτάζ του Κοινού Προγράμματος της Αριστεράς και τις διαγραφές των ιδρυτών των «κομμουνιστικών συναντήσεων». Αυτά τα 2 θέματα «ταμπού» απουσιάζουν από τον προσυνεδριακό διάλογο. Έτσι η ανοιχτή συζήτηση που γίνεται μέσα από τις στήλες της «Ουμανιτέ», τυρβάζει περί τα κοινά ή δίνει την ευκαιρία διατύπωσης κριτικών που καταδικνείουν έμμεσα μόνο την αντίθεση των μελών με το σχέδιο ψηφίσματος. Ορισμένοι υπερασπίζονται την ιστορία του κόμματος, άλλοι θίγουν εντελώς «θεωρητικά» την απουσία ανάλυσης για το Σοσιαλιστικό κόμμα, ορισμένοι υπο-

στηρίζουν το Λαϊκό Μέτωπο του 1936 και του 1944 (όπου είχε συμμαχήσει το ΚΚΓ με τους Σοσιαλιστές) και τέλος ορισμένοι διερωτώνται αν εκτός από τη στρατηγική καθυστέρηση» (που σύμφωνα με το σχέδιο είναι η βασική αδυναμία του κόμματος) στην κατανόηση της σύγχρονης γαλλικής πραγματικότητας, υπάρχουν και άλλοι λόγοι για την εκλογική συντριβή. Εν είδει στρουθοκάμηλου ο Ζ. Μαρσαί, υπεύθυνος «της επιτροπής για την παρουσίαση της συζήτησης από την εφημερίδα», φροντίζει να μην θίγονται τα «κακώς κείμενα», λογοκρίνοντας τα μεστά κείμενα. Κι αναρωτιέται κανείς, αν εκτός από την πολιτική-του επιρροή, το ΚΚΓ δεν έχει χάσει και την παραδοσιακή γαλλική φιλέτσα...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τελικά σαν πρώτο μέτρο απολύθηκαν 16 συντάκτες. Απ' αυτούς οι 8 είχαν υπογράψει τη διαμαρτυρία για τις διαγραφές...

2. Η σύζυγος του μακαρίτη Τορέζ έκανε εν τω μεταξύ την αντεπίθεσή-της: Μαζί με μια μικρή ομάδα άλλων μελών του κόμματος, κατηγορήσε την ηγεσία με ανοιχτό γράμμα για «δεξιά» (αναθεώρηση της δικτατορίας του προλεταριάτου) λάθη, καθώς και για αυταρχικότητα. Πάντως, η κριτική της Τορέζ έγινε από ακόμα πιο «ορθόδοξες» θέσεις.

«Και όμως γυρίζει». Ο τίτλος του φύλλου των Κομμουνιστικών Συναντήσεων μετά τις διαγραφές.

... et pourtant
elle tourne

Le comité central avance des axes de réflexion partiels, 12 membres de Rencontres communistes sont exclus de leurs comités fédéraux

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΡΙ ΦΙΣΜΠΕΝ, ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΠΟΥ ΔΙΑΓΡΑΦΤΗΚΕ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΚ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ο Φισμπέν.

Ο Α. Φισμπέν ηγείται σήμερα της ομάδας «Κομμουνιστικές Συναντήσεις». Μέλος της Κεντρικής Επιτροπής από το 1967, παραιτήθηκε απ' αυτήν το 1979, αφού προηγουμένως είχε παραιτηθεί και από τη θέση του γραμματέα της κομματικής οργάνωσης Παρισιού επειδή διαφώνησε με την πολιτική της ρήξης της συμμαχίας με το Σοσιαλιστικό κόμμα. Για αυτή τη διαφωνία του απονεμήθηκε ο τίτλος του «οππορτουνιστή» από το Πολιτικό Γραφείο του κόμματός-του.

Παρ' όλα αυτά και παρά την πρόσφατη διαγραφή-τους, ο Φισμπέν και οι σύντροφοί-του επιμένουν: θεωρούν τους

εαυτούς-τους μέλη του κόμματος, αγωνίζονται για την εξέταση «της υπόθεσής-τους», στο επόμενο Συνέδριο, ελπίζουν στην επικράτηση της δημοκρατίας μέσα στο ΚΚΓ. «Αμετανόητοι» κομμουνιστές που, μετά από δεκαετίες ολόκληρες κομματικής ιστορίας αρνιούνται να παραδεχτούν ότι «πήρανε την ζωή-τους λάθος»; Ή μήπως πρόκειται για ομάδα που ποντάρει στην πανθομολογούμενη κρίση και τη θέληση για διάλογο που κερδίζει έδαφος μέσα στις τάξεις του ΚΚΓ; Ένα είναι σίγουρο: αποτελούν μεγάλο πονοκέφαλο για την ηγετική ομάδα του Μαρσαί.

Η δημοκρατία δε διαγράφεται

ΕΡ: Ποιά είναι σήμερα η κατάσταση μέσα στο ΚΚΓ;

ΑΠ: Βρισκόμαστε μπροστά σε μια πρωτόγνωρη κατάσταση γενικευμένης κρίσης που πλήττει το κόμμα σε όλα τα επίπεδα. Αυτό είναι το μεγάλο και καινούριο γεγονός για το ΚΚΓ, που δεν είναι κόμμα με ιστορία εσωτερικών κρίσεων, που έχει παράδοση μονολιθισμού, που οι όποιες αντιθέσεις στους κόλπους-του δεν ήταν πολιτικές αλλά προσωπικές και περιορίζονταν στα κλιμάκια της ηγεσίας.

ΕΡ: Ποιές είναι κατά τη γνώμη-σας οι αιτίες γι' αυτή την εξέλιξη;

ΑΠ: Η άρνηση της ηγεσίας να επανεξετάσει κριτικά τον τύπο οργάνωσης που η ίδια προωθεί τα τελευταία χρόνια. Το κόμμα μετά το 20ο Συνέδριό-του, άρχισε — αργοπορημένα βέβαια και δειλά — να βγάζει ορισμένα συμπεράσματα, να αλλάζει τρόπο πολιτικής συμπεριφοράς, να δημιουργεί συμμαχίες, διανοίγοντας έτσι προοπτικές για ένα σοσιαλισμό, που ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες της χώρας-μας. Έχουμε την εμφάνιση του Κοινού Προγράμματος και της Συμμαχίας της Αριστεράς, που όπως έδειξαν οι εκλογές του '74 και του '77, μπορούσε να νικήσει τη Δεξιά. Τότε η ηγεσία φάνηκε να φοβάται και να κάνει πίσω μπροστά σ' αυτό που η ίδια και το ΚΚΓ είχαν βοηθήσει να δημιουργηθεί. Αλλάζει πολιτική, κόβει τις σχέσεις με το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Η στρατηγική που εφαρμόστηκε θεωρούσε ότι προϋπόθεση για κάθε αλλαγή στη χώρα ήταν το δυνάμωμα του ΚΚ κι όχι η ενότητα των αριστερών δυνάμεων για να ηττηθεί η Δεξιά. Αυτή η πολιτική χρεώκοπησε στις εκλογές.

ΕΡ: Μιλήσατε για φόβο της ηγεσίας. Ήταν φόβος μιας σοσιαλ-δημοκρατικής λύσης ή μήπως φόβος μπροστά στην αλλαγή;

ΑΠ: Φόβος μιας αλλαγής που δεν θα ελεγχόταν πλήρως από την ίδια, και κατά συνέπεια μπορεί να ήταν σοσιαλδημοκρατική. Δε λέω ότι αυτό το τελευταίο είναι πάντοτε λανθασμένο... Αλλά οπωσδήποτε είναι πρόβλημα που λύνεται μόνο μέσα από το διάλογο, την ιδεολογική και πολιτική αντιπαράθεση μπροστά στο λαό.

Το πρόβλημα, αν θέλετε, είναι πρόβλημα ανάλυσης. Η ανάλυση που είχαμε για το ΣΚ τα τελευταία χρόνια είναι λαθεμένη γιατί αγνοεί τις ιδιομορφίες και του γαλλικού χώρου και του αντικείμενου ανάλυσης. Το ΣΚ διαθέτει πλήθος νέων χαρακτηριστικών και δεν ταυτίζεται με την κλασική σοσιαλδημοκρατία, όπως είναι η γερμανική ή η σκανδιναβική. Τα κόμματα αυτά έχουν σαφή τάση συμβιβασμού και αντιτίθενται διαρκώς σε κάθε τι που θα έθιγε την ιδιωτική πρωτοβουλία. Μάταια θ' αναζητήσουμε ανάλογα χαρακτηριστικά στο ΓΣΚ. Πώς μπορεί να στερήσει μια σοβαρή και θετική κομμουνιστική πολιτική όταν δεν υπάρχει σοβαρή ανάλυση της πρώτης πολιτικής δύναμης της χώρας; Δεν μπορεί κανείς παρά να σκεφτεί ότι η ηγεσία του κόμματος καθορίζεται πλήρως από τα ιδιαίτερα συμφέροντα που έχει σαν μηχανισμός...

ΕΡ: Μήπως η αιτία γι' αυτή τη στροφή ανάγεται σε παράγοντες διεθνών σχέσεων του ΚΚΓ με άλλα κόμματα;

ΑΠ: Νομίζω ότι συμβαίνει το αντίθετο. Οι διεθνείς τοποθετήσεις του κόμματος οφείλονται σε παράγοντες εσωτερικής πολιτικής. Αλλιώς δεν εξηγείται π.χ. το γεγονός ότι σ' όλη την περίοδο που ακολουθούσε ενωτική πολιτική για τη γαλλική Αριστερά, το κόμ-

ΝΑΙ ΜΕΝ, ΑΛΛΑ...

ΝΑΙ ΜΕΝ

υπάρχουν κι άλλα έντυπα γιά Συλλέκτες

ΑΛΛΑ

ένα είναι τό πιο υπεύθυνο!

ή Συλλεκτική
'Επιθεώρηση

μα δεν δίστασε να καταδικάσει την επέμβαση στην Τσεχοσλοβακία. Η επιδοκιμασία της επέμβασης στο Αφγανιστάν, συνδιάστηκε με μια αναδίπλωση της εσωτερικής πολιτικής του κόμματος στις παραδοσιακές βάσεις που νόμιζε ότι διέθετε. Στις προσυνεδριακές θέσεις τόνιζαν ότι έκαναν καλά επιδοκιμάζοντας την επέμβαση στο Αφγανιστάν.

ΕΡ: *Μετά απ' όλα αυτά, ποιό είναι το ιστορικό της συγκρότησης των «Κομμουνιστικών Συναντήσεων»;*

ΑΠ: Η κρίση είχε φτάσει στο ζενίθ τις παραμονές των εκλογών, και η έλλειψη δημοκρατικού διάλογου ήταν πολύ αισθητή. Όταν μετά τον πρώτο γύρο οι φόβοι-μας για την πτώση της κομματικής επιρροής αποδείχθηκαν αληθινοί, αποφασίσαμε με άλλους συντροφους από το Παρίσι να κάνουμε το παν για να προκαλέσουμε το διάλογο μέσα στο κόμμα, να επιβάλλουμε μια δημοκρατική λειτουργία για να απαντηθούν τα προβλήματα που το απασχολούν. Αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε ένα χώρο, όπου ο προβληματισμός και η συζήτηση να ξεφεύγουν από τον έλεγχο της ηγεσίας, αγνοώντας το μονοπώλιο της σκέψης που προσπαθεί να επιβάλει. Επιπλέον, προβάλλαμε την ιδέα ενός κομμουνιστικού Τύπου που να βγαίνει με ευθύνη των κομματικών μελών, να παραμένει υπό τον έλεγχο του κόμματος, αλλά να έχει κατοχυρωμένη την ελευθερία του διάλογου.

Έτσι φτάσαμε στις βδομαδιατικές «Κομμουνιστικές Συναντήσεις», που το πρώτο-τους φύλλο κυκλοφόρησε 3 μέρες μετά την εκλογή του Μιττεράν, στις 13 του Μάη. Νομίζω ότι το εγχείρημά μας πέτυχε, αφού πολυάριθμοι κομμουνιστές συμμετέχουν στο διάλογο, που γίνεται — ότι κι αν λέει η ηγεσία — για πρώτη φορά. Έστω κι αν τώρα στην αρχή είναι λίγο συγκεχυμένη η συζήτηση.

ΕΡ: *Ποιά είναι τα βασικά προβλήματα που σας έχουν απασχολήσει και τι απαντήσεις, έστω και όχι ολοκληρωμένες, έχετε δώσει;*

ΑΠ: Δεν είμαστε έξω από το κόμμα. Ο ρόλος-μας δεν είναι να μιλάμε εξ ονόματός-του, αλλά να βοηθήσουμε στην απεμπλοκή της κατάστασης, να καθιερώσουμε το διάλογο κι όχι να δώσουμε έτοιμες απαντήσεις μέσα σε μια κατάσταση, τόσο νέα και πολυσύνθετη.

ΕΡ: *Όμως η ίδια η διαγραφή-σας δεν δείχνει την ανυπαρξία περιθωρίου για το διάλογο που ζητάτε;*

ΑΠ: Και ναι και όχι. Το σίγουρο είναι ότι αν η ηγεσία μπορεί να δηλώσει για 30 κομμουνιστές ότι «έθεσαν τον εαυτό-τους εκτός κόμματος» δεν μπορεί να εξορκίσει την πλατιά θέληση για διάλογο και δημοκρατία μέσα στο κόμμα.

ΕΡ: *Παρ' όλα αυτά, ο διάλογος που κάνετε εσείς πρέπει να έχει εστιαστεί γύρω από ορισμένα θέματα...*

ΑΠ: Τα θέματα είναι αν θα μπορέσει η κυβέρνηση της Αριστεράς να αμφισβητήσει την εξουσία των ιδιωτικών συμφερόντων χωρίς να μειώσει το δυναμισμό της οικονομίας, αν θα μπορέσει να εξασφαλίσει περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη, να απορροφήσει την ανεργία, να δώσει μεγαλύτερο μερίδιο εξουσίας στους εργαζόμενους μέσα στις επιχειρήσεις. Για τις απαντήσεις δεν υπάρχουν ιστορικά προηγούμενα. Είναι όμως προφανές ότι αν το κόμμα βγάλει την ουρά-του απ' έξω, τα πράγματα θα δυσκολέψουν. Η λαϊκή κινητοποίηση είναι επίσης απαραίτητη. Αλλά με τί στόχο; Με ποιούς συμμάχους; Με τί μεθόδους;

ΕΡ: *Ναι αλλά μια τέτοια κινητοποίηση του λαού δεν φαίνεται να υπάρχει σήμερα στη Γαλλία.*

ΑΠ: Στο επίπεδο των λόγων το κόμμα μιλάει συνέχεια για λαϊκή κινητοποίηση. Το σίγουρο είναι ότι χωρίς μια ορθή πολιτική γραμμή δεν γίνεται τίποτα. Η νίκη του Μιττεράν δεν ήταν αποτέλεσμα κινητοποιήσεων, αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι τέτοιες δεν υπάρχουν σήμερα. Βλέπουμε μια λαϊκή εγρήγορση γεμάτη αναμονή, ελπίδα και ικανοποίηση από την ήττα της Δεξιάς.

ΕΡ: *Από πολλούς χαρακτηρίστηκατε ευρωκομμουνιστές... Τι λέτε γι' αυτό;*

ΑΠ: Δεν αντιλέγω, πρόκειται μάλλον για τον προσδιορισμό μιας τάσης που επιζητάει δημοκρατικές διαδικασίες και κυρίως πιστεύει στην ιδέα ότι τα ευρωπαϊκά αριστερά κόμματα έχουν σημαντικό ρόλο να παίξουν στην πορεία για μια δημοκρατική Ευρώπη, ιδιαίτερα τη νότια. Τώρα με τη νίκη της Αριστεράς στην Ελλάδα, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε Αριστερά το ΠΑΣΟΚ; Εσείς πρέπει να απαντήσετε. Το σίγουρο είναι ότι η Δεξιά ηττήθηκε κι αυτό είναι θετικό...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Στέλιος Κούλογλου-Στάθης Δελής

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Γλώσσα και γνώση Adam Schaff

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»
1. σύγχρονη φιλοσοφική βιβλιοθήκη

Διαλεκτική και νεώτερη φυσική Ευτύχη Μπιτσάκη

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»
2. σύγχρονη φιλοσοφική βιβλιοθήκη

Εκδόσεις Ε. & Μ. Ζαχαροπούλου Ε.Π.Ε.
Αθήνα - Αρσάκη 6
Τηλ. 32.47.791 - 32.33.271

ΠΟΛΩΝΙΑ:

Η «απογοήτευση» κι ο τζίρος

Απογοητεύτηκε ο Βίλυ Μπραντ από το λόγο του Γιαρουζέλσκι. Του είχε τάξει, λέει, ο στρατηγός και τελικά τον πούλησε. Άλλοι, πιο αφελείς από τον Μπραντ, οργίστηκαν. Μερικοί μάλιστα πρότειναν ν' αφήσουν τον Γιαρουζέλσκι μετεξεταστέο στην ύφεση. Δεν επιτρέπεται ν' αγνοεί ότι υπάρχουν δύο Γερμανίες και ότι στη μία απ' τις δύο κάπου - κάπου γίνονται εκλογές. Άσε που έχουμε κι εκείνη τη χούντα στην Τουρκία που έχει ξεκάνει ένα σωρό κόσμο. Ήταν ανάγκη;

Κι ο Χαϊνγκ, απογοητευση κι αυτός. Αλλιώς τι, όμως, πεποιημένη. Να μια καλή ευκαιρία για την Ουάσιγκτον να ζορίζει την αρκούδα στο θέμα των πυρηνικών όπλων χωρίς να είναι αναγκασμένη να δίνει λογαριασμό σε κανένα ειρηνιστικό κίνημα. Για τους «στρατιωτικο-ιντελεκτουέλ» του Πενταγώνου και για την αμερικάνικη πολεμική βιομηχανία, το πραξικόπημα στην Πολωνία θα πρέπει να ηρθε σα θείο δώρο. Συνάντησε λοιπόν, ο Χαϊνγκ τον Γκρομύκο στη Γενεύη την περασμένη βδομάδα, κι αφού συζήτησαν οκτώ ώρες σε μια μόνο μέρα (και τί δε θά 'πανε), δήλωσαν οι Αμερικάνοι ότι οι προγραμματισμένες για φέτος την άνοιξη διαπραγματεύσεις για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων αναβάλλονται μέχρι να φτιάξει η κατάσταση στην Πολωνία. Στις καλένδες, δηλαδή.

Βέβαια, ούτως η άλλως, ο Ρήγκαν είχε βάλει μπροστά την παραγωγή τόσο του νέου διηπειρωτικού πυραύλου MX όσο και του στρατηγικού βομβαρδιστικού B-1 πριν το πραξικόπημα στην Πολωνία. Σκοπός του είναι να σύρει τους Σοβιετικούς σε νέο γύρο στρατηγικών εξοπλισμών που γι' αυτούς θα έχει πολύ μεγαλύτερο οικο-

νομικό και κοινωνικό κόστος απ' όσο για τους Αμερικανούς, είτε να τους εξαναγκάσει σε διαπραγματεύσεις υπό ευνοϊκότερους γι' αυτόν όρους στον τομέα των εξοπλισμών. Με την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου στην Πολωνία, η Μόσχα έχασε έναν πολύτιμο σύμμαχο σ' αυτό το παζάρι: τη δυτικοευρωπαϊκή κοινή γνώμη και το ειρηνιστικό κίνημα. Εξού και κανείς Ευρωπαίος δε διανοήθηκε να πει λέξη όταν ο Χαϊνγκ, μετά τις συνομιλίες-του με τον Γκρομύκο, επανέλαβε emphaticά ότι οι ΗΠΑ είναι αποφασισμένες να διαπραγματευθούν με τους Ρώσους μόνο από θέση ισχύος. Και δεν πρέπει να υπάρχει αμφιβολία ότι οι επιπτώσεις του πολωνικού θα εκδηλωθούν αργά η γρήγορα και στις συνεχιζόμενες στη Γενεύη αμερικανοσοβιετικές συνομιλίες για τους ευρωπυραύλους. Ας μη ξεχνάμε πως ο Ρήγκαν σύρθηκε ουσιαστικά σ' αυτές τις συνομιλίες σε μια προσπάθεια να περιφρουρήσει τη συνοχή του NATO και των Ευρωπαίων συμμάχων-του οι οποίοι βρίσκονταν κάτω από τη φοβερή πίεση αντιπυρηνικού κινήματος.

Και οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις; Μεταξύ σφύρας και άκμονος; Όχι δα!

Απλώς είναι κάπως «απογοητευμένες» που ο Γιαρουζέλσκι τις ξεμπροστιάζει, τις αναγκάζει να συνεχίσουν χωρίς προσχήματα το δούνα και λαβείν μαζί-του (εν ονόματι, φυσικά, του συμφέροντος των εργαζόμενων των χωρών της ΕΟΚ που πλήττονται από την ανεργία). Νά που οι σοσιαλιστές δίνουν πρώτοι το καλό παράδειγμα: ο Μιτεράν, ο πιο φωνακλός αντισοβιετικός, θα πάρει τέλος πάντων το φυσικό αέριο από τη Ρωσία και θα βοηθήσει στην κατασκευή του περιβόητου αγωγού. Αν δεν είσαι Πολωνός, μπορείς ακόμη και να ξεκαρδιστείς βλέποντας τους υπουργούς εξωτερικών της ΕΟΚ να κοιτάζουν ποιός

θα πρωτολακίσει από τη σύνοδο που συγκλήθηκε ειδικά για να εξετάσει το θέμα των κυρώσεων εις βάρος της πολωνικής χούντας.

Οι Πολωνοί, ωστόσο, δε νομίζω πως θα εκτιμήσανε ιδιαίτερα το χιούμορ των υπουργών της ΕΟΚ. Ας είναι. Η επίγνωση σπάνια συνοδεύεται από γέλια. Και το δεκαπενθήμερο που μας πέρασε, η πολωνική εργατική τάξη είχε κάμποσες νέες ευκαιρίες να συνειδητοποιήσει βαθύτερα ποιά τύχη της επιφυλάσσουν οι κρατούντες, μέχρι βέβαια να τους ξαναπάρει την πρωτοβουλία. Η Βαρσοβία εξακολουθεί ν' ανακοινώνει κατά εκατοντάδες, καταδικές πολιτών για παραβιάσεις των κανονισμών του στρατιωτικού νόμου. Η απαγόρευση της βραδυνής κυκλοφορίας συνεχίζεται, τα υπεραστικά τηλέφωνα είναι πάντα κομμένα, οι πόλεις στρατοκρατούνται, τα εργοστάσια στρατοκρατούνται, οι περισσότεροι φυλακισμένοι εξακολουθούν να παραμένουν INCOMMUNICADOS, οι απολύσεις εργαζομένων γίνονται κατά χιλιάδες, η γεωργική παραγωγή είναι περίπου επιταγμένη κι... όποιος βρει τρόφιμα είναι ο καλύτερος του χωριού. Παράλληλα, το καθεστώς έχει αποδυθεί σε μια πυρετώδη προσπάθεια να ξαναοργανώσει τους μηχανισμούς-του στα πλαίσια της στρατοκρατικής αντίληψης περί «εθνικής συνεννόησης». Νά τι μεταδίδει σχετικά ο Bernard Guetta, ανταποκριτής της Le Monde στη Βαρσοβία: «Ανακοινώνοντας την "αυθόρμητη δημιουργία χιλιάδων πολιτικών επιτροπών εθνικής σωτηρίας", η εφημερίδα Ντζένικ Λουντόβι εξηγούσε την περασμένη βδομάδα ότι οι επιτροπές αυτές, συσπειρώνοντας μέλη των τριών νόμιμων κομμάτων, αποτελούν τη «συγκεκριμένη αντανάκλαση» της εθνικής συνεννόησης. Συνιστούν πρόσθεσε η εφημερίδα, «μια μεγάλη αξία και μια μεγάλη ελπίδα».

«Είναι προς το παρόν δύσκολο να ξέρουμε αν αυτές οι «πολιτικές επιτροπές» θα παίξουν ουσιαστικό ρόλο στο μέλλον αλλά είναι γεγονός ότι μέχρι στιγμής το ΠΕΕΚ εξακολουθεί νά μένει στην άκρη».

Για τους λίγους, πάντως, που εξακολουθούσαν να «αμφιβάλλουν» για τις προθέσεις του χουντικού διευθυντήριου της Βαρσοβίας, ο λόγος του Γιαρουζέλσκι στη Δίετα, τη Δευτέρα 25 Ιανουαρίου, ήρθε να επιβεβαιώσει το αυτονόητο: ο στρατιωτικός νόμος δεν επιβλήθηκε για να αρθεί σε δυο μήνες αλλά για να ξαναφορέσει στην πολωνική κοινωνία τον κορσέ που είχε πετάξει από πάνω-της μετά τον Αύγουστο του '80. Όσο για τις φιλισταϊκές «απογοητεύσεις» των δυτικών, ας είναι καλά ο τζίρος.

Θανών εν τη υπηρεσία και δια ταύτην

Η προκοπή των λαών υπήρξε πάντα το πρώτο-του μέλημα. Δε δίστασε να υποβληθεί σε καμιά θυσία για το σκοπό αυτό. Πόσους και πόσους δε νουθέτησε: Ούγγρους, Τσέχους, Αφγανούς, Πολωνούς.

«Αποκηρύσσω μετά βδελυγμίας»

Οι Έλληνες κάτι ξέρουν από «δηλώσεις μετανοίας», «δηλώσεις νομιμοφροσύνης» και τα συναφή. Απ' αυτή την άποψη, είναι σε θέση να καταλάβουν καλύτερα από τον καθένα, τι σημαίνουν οι «δηλώσεις νομιμοφροσύνης» που ζητάει η πολωνική χούντα από εκατομμύρια μέλη και συμπαθούντες της Αλληλεγγύης. Και καθώς η ιστορία το συνηθίζει να ειρωνεύεται, να που στη δική-μας περίπτωση, πολλοί από κείνους που δοκίμασαν την αγριότητα των «δηλώσεων» που γύρευε ο ελληνικός μοναρχοφασισμός, δε διστάζουν να επικροτήσουν τις «δηλώσεις» που προσπαθεί ν' αποσπάσει η πολωνική στρατοκρατία. Το ΑΝΤΙ κρίνει σκόπιμο να δημοσιεύσει αυτούσιο το κείμενο που πρέπει να υπογράψει οποιο μέλος της Αλληλεγγύης δε θέλει να χάσει τη δουλειά-του.

«Διά της παρούσης, δηλώ ότι έλαβον γνώσιν της, απο 17ης Δεκεμβρίου 1981, εγκυκλίου του πρωθυπουργού και διαβεβαιώ πως, πλέον γνωρίζω ότι οφείλω να συμπεριφερόμαι συμφώνως προς τας αρχάς της λαϊκής νομιμότητας.

Με μόνον οδηγόν το συμφέρον της κοινωνίας και τας αρχάς της σοσιαλιστικής οικοδομήσεως, αναλαμβάνω την υποχρέωσιν να διαφυλάττω, δι' όλες-μολ της συμπεριφοράς, την αυθεντιαν της λαϊκής εξουσίας και να εκτελώ μετά ζήλου τας διαταγὰς των ανωτέρων-μου

αποβλέπων αδιαλείπτως εις την σοσιαλιστικήν ανάπτυξιν της Λαϊκής Δημοκρατίας της Πολωνίας και την διατήρησιν της πίστεως προς το Λαϊκόν Κράτος.

Λαβών υπ' όψιν ότι πολυάριθμα ηγετικά όργανα του συνδικάτου Αλληλεγγύη ενήργησαν, κατά τους τελευταίους μήνας, εναντίον των οργάνων της εξουσίας και της διοικήσεως, με σκοπόν όπως, απο αντεπαναστατικάς αφετηρίας εκκινούντες, ανατρέψουν το σοσιαλιστικόν καθεστώς, δηλώ ωσαύτως ότι αποσύρομαι από το ως άνω συνδικάτον».

Δεν πάνε καλά - καλά δυο μήνες από τότε που τον είδαμε, ογδόντα χρονών άνθρωπο με αρτηριοσκλήρωση και διαβήτη, να σπεύδει στη Βαρσοβία. Έπρεπε να υποδείξει στους συντρόφους πως ν' αποφύγουν τον εμφύλιο αλληλοσπαραγμό. Πολύτιμες οι συμβουλές-του, πειστικές, έπιασαν τόπο.

Και στις σχέσεις-του με τους άλλους συντρόφους της ηγεσίας, τί συγκινητικός, τί ανθρωπινός. Όπως, μόνο ένας πραγματικός κομμουνιστής ξέρει να είναι. Οι προοδευτικοί άνθρωποι όλου του κόσμου δε θα ξεχάσουν ποτέ την τελευταία φωτογραφία-του στα γενέθλια του Λεονίντ Μπρέζνιεφ. Ψηλός κι ευσταλής, σα να μην τον είχαν καταβάλλει τα χρόνια, στεκόταν με τον απαιτούμενο σεβασμό λίγο πιο πίσω από τον πρώτο γραμματέα και πρόεδρο της χώρας και χειροκροτούσε σεμνά, τιμώντας κι αυτός τη μεγάλη επέτειο.

Αυτές ήταν οι τελευταίες εντυπώσεις που μας άφησε ο Μιχαήλ Αντρέγεβιτς Σουσλώφ. Θανών «εν τη υπηρεσία και δια ταύτην», όπως λέγανε παλιά στο υπουργείο.

Και τώρα ποιος θα φυλάει την ορθοδοξία; Ποιος θα απονέμει το χρίσμα στους βασιλείς; Η απορία δεν είναι για πλάκα. Ο θάνατος του Σουσλώφ υπογραμμίζει για μια ακόμη φορά το τεράστιο πρόβλημα της διαδοχής στην κορυφή του σοβιετικού IMPERIUM, φέρνει πιο κοντά τη μέρα που οι ισορροπίες της τελευταίας δεκαπενταετίας θα πάψουν να λειτουργούν και θα χρειαστεί να βρεθούν καινούριες.

Ότι το καθεστώς που προέκυψε από την επανάσταση του Οκτώβρη δεν κατόρθωσε να επεξεργαστεί μηχανισμούς «ομαλής» ανανέωσης της πολιτικής κεφαλής που δεν είναι παράγων αστάθειας μόνο για τη Σοβιετική Ένωση αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο. Τούτο ισχύει ακόμη περισσότερο στο βαθμό που η βιολογική φθορά της σοβιετικής ηγεσίας συμπίπτει με την έναρξη μιας περιόδου κρίσης για ολόκληρο το κοινωνικοπολιτικό σύστημα που βγήκε από το σταλινικό εκμαγείο.

Δύο είναι τα κύρια γνωρίσματα αυτής της κρίσης: στασιμότητα της παραγωγής και ιδεολογική χρεωκοπία. Η παρούσα μορφή πολιτικής οργάνωσης στην ΕΣΣΔ και στις άλλες λαϊκές δημοκρατίες της Ευρώπης γίνεται όλο και λιγότερο ικανή να δώσει απάντηση στα νέα προβλήματα των χωρών αυτών, προβλήματα ανεπτυγμένης βιομηχανικής κοινωνίας, μέσα σ' ένα κόσμο που ζει τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση. Από την άλλη μεριά, κανένα κινητήριο όραμα δεν συνεχίζει πια όχι μόνο τους εργαζόμενους αλλά ούτε και την άρχουσα τάξη αυτής της χώρας. Εξού και η τάση για αύξηση της επιρροής του στρατιωτικού κατεστημένου εις βάρος φυσικά της αμιγώς κομματικής γραφειοκρατίας. Απ' αυτή την άποψη, ο θάνατος του πρώτου ιδεολόγου, θεματοφύλακα του σοβιετικού μαρξισμού, συμβολίζει, κατά κάποιον τρόπο, και την ολοκλήρωση μιας ιστορικής φάσης.

ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ: η σφαγή αμάχων ως πολεμική «τεχνική»

Παρότι οι δικτατορίες της Λατινικής Αμερικής δε διακρίνονται για ευαισθησία στην τήρηση των προσχημάτων, η στρατιωτική χούντα της Γουατεμάλας, θέλει σώνει και καλά, να κάνει προεδρικές εκλογές στις 7 Μαρτίου '82. Φυσικά, θα πρόκειται για εκλογές κεντροαμερικανικού τύπου οι οποίες δεν προβλέπεται να προκαλέσουν οποιαδήποτε εμπλοκή στο σύστημα άσκησης της εξουσίας. Η ηγεσία του αντάρτικου κινήματος εξηγεί την προκήρυξη των εκλογών, ως προσπάθεια της χούντας να «διευκολύνει» την αμερικανική κυβέρνηση να επαναλάβει επίσημα τη στρατιωτική βοήθεια προς τη Γουατεμάλα. Για την ιστορία, αναφέρουμε ότι ο Κάρτερ είχε αναστείλει αυτή τη βοήθεια την εποχή της ρητορείας-του περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Άλλωστε, τότε η χούντα δε χρειαζόταν οπωσδήποτε την αμερικανική, καθαρά στρατιωτική, βοήθεια για να κρατηθεί στην εξουσία.

Σήμερα, όμως, με την αλλαγή του σκηνικού στην Κεντρική Αμερική χάρη στη νίκη των Σαντινιστών και το ξεσπάσμα νέου αντάρτικου στο Σαλβαντόρ, την Ονδούρα και την ίδια τη Γουατεμάλα, η μαζική στρατιωτική ενίσχυση γίνεται όρος επιβίωσης για τις κεντροαμερικανικές δικτατορίες. Εξάλλου, χωρίς μια τέτοια βοήθεια, η χούντα της Γουατεμάλας δε θα είναι σε θέση να εφαρμόσει τη στρατηγική του «αντιαντάρτικου» για το χτύπημα του ένοπλου λαϊκού αγώνα. Το πως αντιλαμβάνεται η χούντα αυτή τη στρατηγική αποκαλύπτεται ανάγλυφα από τον αριθμό των δολοφονιών αμάχων που διαπράττει καθημερινά. Σύμφωνα με πληροφορίες του εγγλέζικου "THE ECONOMIST", μόνο στην επαρχία El Quiché, ο στρατός της χούντας σφάζει κατά μέσον όρο 100 άμαχους ινδιάνους αγρότες την ημέρα. Πασχίζει έτσι, να εμποδίσει τον πληθυσμό από το να συνδεθεί με τους αντάρτες, υποχρεώνοντάς-τον ν' απομακρυνθεί από την ύπαιθρο. Συνταγή δοκιμασμένη, χωρίς μεγάλη επιτυχία, στο Βιετνάμ.

Χαρακτηριστικό στην περίπτωση της τακτικής που ακολουθεί η χούντα της Γουατεμάλας είναι ότι, έχει δανειστεί πολλές «ιδέες» όχι μόνο από το βιετναμικό πόλεμο αλλά και από την εμπειρία της γαλλικής εκστρατείας στην Αλγερία κατά τη δεκαετία του '50. Εδώ, αξίζει να σημειώσουμε ότι ο αρχηγός του γενικού επιτελείου ενόπλων δυνάμεων της χούντας, στρατηγός Μπενεντίκτο Λούκας, αδερφός του προέδρου της χώρας, Ρομέο Λούκας, είναι ειδικευμένος στις τεχνικές της «αντι-εξέγερσης» τις οποίες έχει διδαχτεί στη γαλλική στρατιωτική ακαδημία του Ζαιν Συρ. Ακόμα, ο καλός αυτός κύριος έχει διδαχτεί στην πράξη το ευγενές πνεύμα της γαλλικής αποικιοκρατίας, όντας παλιότερα αξιωματικός στη Λεγεώνα των Ξένων, με ευδόκιμη υπηρεσία στην Αλγερία.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

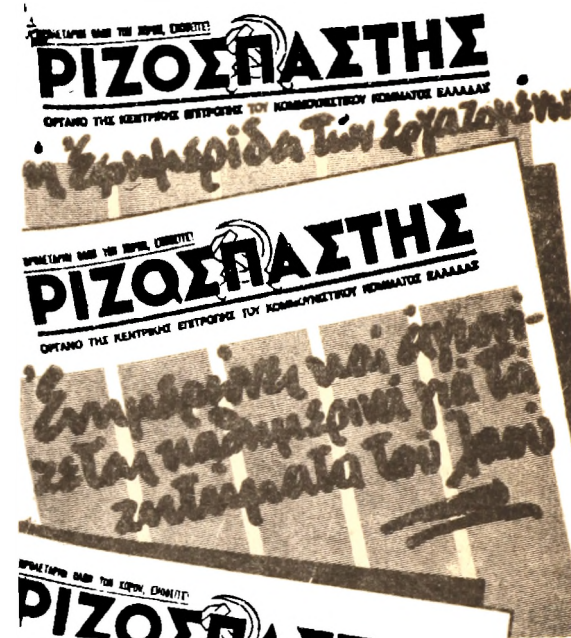
ΜΑΝ. ΓΙΑΛΟΥΡΑΚΗ

**Τό
δυμάτιο
μέ τις
φυνές**

ΜΥΣΤΙΣΤΟΡΗΜΑ

επίθεσις κυκλάδων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΚΛΑΔΙΤΙΣΣΑ
ΤΗΛ. 6823.178

ΣΑΤΟΥΡ

Pub

Θεμιστοκλέους και Δερβενίων
ΕΞΑΡΧΕΙΑ Τηλ. 36.02.796

Ο ισόγειος χώρος της Pub έχει ειδικά διαμορφωθεί και ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ για οποιαδήποτε ατομική ή συλλογική καλλιτεχνική εκδήλωση

ΕΡΕΥΝΑ

Επιμέλεια: Άντεια Φραντζή

Η αντιμετώπιση της ψυχασθένειας βρίσκεται σε καθόλου καλύτερο επίπεδο από τη γενική στάθμη της λοιπής υγειονομικής περίθαλψης στην Ελλάδα. Στο μεταξύ από πολλές πλευρές αναζητούνται νέοι τρόποι για την πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών νοσημάτων· μια νέα αντίληψη που καταμετρά τον όρο «ΚΟΙΝΩΝΙΑ», αρχίζει να κερδίζει το ενδιαφέρον των υγειονομολόγων και των ψυχιάτρων - και όχι μόνον αυτών.

Με αφορμή το «Ελληνογαλλικό Συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής», το «ΑΝΤΙ» ζήτησε από τρεις συντελεστές του Συμποσίου να συμμετάσχουν σε μία συζήτηση με θέμα την Κοινωνική Ψυχιατρική και τις δυνατότητες εφαρμογής-της στην Ελλάδα. Στη συζήτηση πήραν μέρος οι: Παναγ. Χ.

Από τις 10 ως τις 13 Δεκεμβρίου 1981 πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το «Ελληνογαλλικό Συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής», υπό την αιγίδα του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών και της Γαλλικής Πρεσβείας.

Η Κοινωνική Ψυχιατρική λειτουργεί σε στενή συνεργασία των μελών της κοινότητας με την τοπική αυτοδιοίκηση, με αποδοχή του αρρώστου από το κοινωνικό-του περιβάλλον και την απομάκρυνσή-του από το ψυχιατρικό ίδρυμα. Σκοπός του Συμποσίου ήταν η στενή συνεργασία θεραπευτών και συγγενών κλάδων: κοινωνιολόγων, διοικητικών υπαλλήλων, νομικών, οικονομολόγων καθώς και η διακίνηση γνώσεως μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων.

Η θεματολογία του Συμποσίου αποσκοπούσε στην όσο το δυνατόν σφαιρικότερη θεώρηση του όλου προβλήματος. Ακριβώς και γι' αυτό είναι ενδιαφέρον να αναφέρουμε — έστω και ενδεικτικά — τους τίτλους των εισηγήσεων και των θεμάτων στις ομάδες εργασίας.

γηση της Δημόσιας Ψυχιατρικής Ιδρυματικής περίθαλψης στην Ελλάδα • Ψυχιατρική Περίθαλψη και Κοινωνική Ψυχιατρική • Ιστορία μιας εξέλιξης: ο 13ος τομέας του Παρισιού • Παράλληλοι ελληνικών και ξένων δεδομένων • Θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα της Κοινωνικής Ψυχιατρικής • Ενδιάμεσες δομές (Εξωνοσοκομειακή περίθαλψη) • Οργανωτικά, νομοθετικά και οικονομικά προβλήματα της Κοινωνικής Ψυχιατρικής • Κοινωνία και «τρέλα».

II. Προσπάθειες εφαρμογής Κοινωνικής Ψυχιατρικής στην επαρχία. Περιφερειακά Πανεπιστήμια • Η Ψυχιατρική στο Γενικό Νοσοκομείο • Εναλλακτικές λύσεις περίθαλψης έξω από το άσυλο • Ψυχιατρική Περίθαλψη στο σπίτι του Αρρώστου • Νοσοκομείο ή σπίτι; Οργανωτική και οικονομική θεώρηση του κατάλληλου τόπου περίθαλψης • Παράλληλοι ελληνικών και ξένων δεδομένων • Αντιστάσεις στην εξέλιξη • Ψυχιατρική μονάδα στο Γενικό Νοσοκομείο και επείγοντα περιστατικά • Η ψυχοδυναμική θεώρηση στα πλαίσια της Κοινωνικής Ψυχιατρικής • Συνέντευξη ενός δύσκολου ψυχωσικού αρρώστου με έναν ψυχαναλυτή.

III. Ευαισθητοποίηση φοιτητών και ειδικευομένων στην ψυχολογική θεώρηση του αρρώστου • Εκπαίδευση, στην Κοινωνική Ψυχιατρική • Κοινωνική λειτουργία και εκπαίδευση.

Την Οργανωτική Επιτροπή του Συμποσίου αποτελούσαν οι: Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ: Ψυχίατρος, Παιδοψυχίατρος, Μέλος της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ενώσεως. Χ. ΒΑΓΙΑ: Γενική Γραμματέας της Εκτελεστικής Επιτροπής του Διεθνούς Έτους Αναπήρων, Καθηγήτρια Κοινωνικής Υπηρεσίας. Χ. ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ: Καθηγήτρια Ψυχιατρικής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (παραρτήματος Αλεξανδρουπόλεως). Η.

Σακελλαρόπουλος ψυχίατρος, μέλος της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ενώσεως· Δάφνη Φιλίππου-Παπανικολάου, Ψυχιατρική Κοινωνική λειτουργός, Γαλλία· Αλέξης Καράκωστας, *médecin consultant du secteur*, Γαλλία.

Παράλληλα, θεωρήσαμε σκόπιμη την παρουσίαση αποσπασμάτων από τις εισηγήσεις και συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Συμπόσιο, με σκοπό να εμπλουτισθεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η πληροφόρηση γύρω απ' το θέμα και για τον ίδιο σκοπό δημοσιεύουμε άρθρο του ψυχίατρου Φοίβου Ζαφειρίδη, μέλους της Οργανωτικής Γραμματείας του Συμποσίου.

Οι εισηγήσεις, οι συζητήσεις και τα συμπεράσματα του Συμποσίου θα εκδοθούν στο άμεσο μέλλον (Εκδόσεις Καστανιώτη) με τη μορφή επιτομής.

ΚΟΥΒΕΛΑΣ: Καθηγητής Φυσιολογίας Πανεπιστημίου Πατρών. Ε. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ: Επισκέπτης Καθηγητής Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Μεμόριαλ (Καναδά) Ψυχίατρος - Διευθυντής Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής Θεσσαλονίκης. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ψυχίατρος, Παιδοψυχίατρος, Μέλος της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ενώσεως. Α. ΣΙΣΣΟΥΡΑΣ: Καθηγητής Επιχειρησιακής Έρευνας Πανεπιστημίου Πατρών. Ε. ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Καθηγητής Διοικητικού Δικαίου Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών. Δ. ΧΑΝΙΩΤΗΣ: Διευθυντής Υπουργείου Κοιν. Υπηρεσιών. Μ. ΧΑΡΙΤΟΥ - ΦΑΤΟΥΡΟΥ: Καθηγήτρια Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. J. M. ALBY: Professeur, Directeur du département de psychiatrie et de psychologie médicale, Faculté St. Antoine Paris, Membre de L' Association Psychanalytique Internationale. R. ANGELERGUES: Directeur de l' Association de Santé Mentale du XIIIe arrondissement de Paris, Professeur au Collège Hospitalier de la Faculté de Médecine Pitié - Salpêtrière. A. BOURGUIGNON: Professeur de Psychiatrie à la Faculté de Médecine de Creteil, Médecin - Chef du secteur psychiatrique de Creteil, Membre de l' Association Psychanalytique Internationale. E. KESTENBERG: Directeur du Centre de Psychanalyse et de Psychothérapie du XIIIe arrondissement de Paris, Membre de l' Association Psychanalytique Internationale. S. LEBOVICI: Professeur de Psychiatrie de l' Enfant, Université Paris-Nord, Faculté de Médecine expérimentale de Bobigny, Membre de l' Association Psychanalytique Internationale. H. MENTEUR: Directeur Administratif de l' Association de Santé Mentale du XIIIe arrondissement de Paris. H. YANNAKAKIS: Historien, Sociologue, Professeur à l' Université de Lille.

I. Για μια Κοινωνική Ψυχιατρική • Το σημερινό ψυχιατρικό πρόβλημα στην Ελλάδα • Αξιολό-

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ:

Εναλλακτική λύση στο άσυλο

του Φοίβου
Ζαφειρίδη

Σήμερα στην Ελλάδα — και 20 με 30 χρόνια πριν, στην Ευρώπη και την Αμερική — οι παραδοσιακές δομές περίθαλψης αποτελούν στόχο μιας πολυμέτωπης και πολύπλευρης επίθεσης. Το γεγονός ότι ο ασυλιακός τρόπος ψυχιατρικής περίθαλψης απέτυχε σχεδόν ολοκληρωτικά, παρά την εισαγωγή των ψυχοφαρμάκων, δεν εξηγεί από μόνο-του την απόρριψή-του από τον προοδευτικό επιστημονικό κόσμο και την κοινή γνώμη. Σίγουρα, έναν πρωτεύοντα ρόλο έπαιξαν και παίζουν οι ραγδαίες κοινωνικές ανακατατάξεις των τελευταίων δεκαετιών, η άνοδος του πολιτιστικού επιπέδου των λαών και η συνυφασμένη μ' αυτή, αποικοδόμιση προκαταλήψεων και δοξασιών. Ο ρόλος αυτός είναι μεγάλης σημασίας, αν δεχτούμε αυτό, που για την κοινωνική ψυχιατρική είναι αυτονόητο: ότι δηλαδή οι θεραπευτικές-μας επιλογές και η γενικότερη αντιμετώπιση του ψυχιατρικά αρρώστου ανθρώπου δεν καθορίζονται αυστηρά, μόνο από την ιατροεπιστημονική γνώση της εποχής, αλλά και από την εξελικτική φάση στην οποία βρίσκεται, η κοινωνία.

Έτσι εξηγείται γιατί έπρεπε να περάσουν 140 χρόνια, για να γίνουν γενικά αποδεκτές απόψεις που την εποχή-τους πέρασαν σχεδόν απαρατήρητες. Το 1838 ο Jean-Edienne Dominique Esquirol έγραφε: «Οι επικρατούσες ιδέες σε κάθε αιώνα, επηρεάζουν ισχυρά, τόσο τη συχνότητα όσο και τον τρόπο εκδήλωσης των ψυχικών παθήσεων». Από τον ίδιο υποστηρίζεται για πρώτη φορά ότι η αλλαγή της κουλτούρας συμβάλλει στην έκλυση της ψυχικής νόσου.

Την ίδια τύχη είχαν και οι παρατηρήσεις που έκανε ο Krapelin σχετικά με τις διαφορές στην πορεία, συχνότητα και τρόπο εμφάνισης ορισμένων ψυχικών παθήσεων μεταξύ των μεσοευρωπαϊκών και άλλων κοινωνιών. Σε εργασία-του που δημοσιεύτηκε το 1904 γράφτηκαν απόψεις γι' αυτά ακριβώς τα θέματα, που ισχύουν ακόμα και σήμερα.

Το γεγονός ότι απόψεις σαν αυτές πέρασαν απαρατήρητες, δεν είναι τυχαίο. Είναι φανερό ότι οι κοινωνίες της εποχής εκείνης δεν ήταν ώριμες να ασπασθούν τέτοιες πρωτοποριακές για την εποχή-τους, θέσεις. Τελικά η άποψη που επικρατούσε τότε — είτε θεοκρατική είτε στενά οργανιστική — απέρριπτε κατηγορηματικά κάθε συμμετοχή του κοινωνικού περιβάλλοντος στην αιτιοπαθογένεια της νόσου και επομένως βόλευε από κάθε πλευρά. Ελάφρωνε το κοινωνικό σύνολο από τυχόν ενοχές. Εκτόνωνε τις μάζες συγκεντρώνοντας το μίσος πάνω στους τρελούς. Οδηγούσε τους αρρώστους μακριά από την κοινωνία σε ψυχιατρεία - φυλακές που κάτω από άθλιες υγειονομολογικές συνθήκες η φυσική-τους εξόντωση ήταν σίγουρη. Μια τέτοια αντιμετώπιση του ψυχικά αρρώστου ήταν ό,τι θα μπορούσε να περιμένει κανείς από την τότε άρχουσα τάξη: ήταν η εποχή που οι άνθρωποι εργάζονταν 12-14 ώρες την ημέρα χωρίς κανένα δικαίωμα ιατρικής περίθαλψης. Τότε που δεν υπήρχε καμιά μέριμνα για τον εργάτη που συμμετείχε στην παραγωγή. Έτσι, μπορούμε να φαντασθούμε την αντιμετώπιση του ψυχικά αρρώστου: οριστική και αμετάκλητη καταδίκη.

Κοινωνική Ψυχιατρική

Η Κοινωνική Ψυχιατρική καταγίνεται, στη θεωρία και την πράξη, με τις σχέσεις μεταξύ των ψυχικά αρρώστων και της κοινωνίας. Βασίζεται στις πρώτες θεωρίες για την ψυχοϋγιεινή που διατύπωσε ο ελβετός Meng, και που ξαναζωντάνεψαν μέ-

σα από την κίνηση για την mental-health που βρήκε μεγάλη απήχηση στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Το να λαμβάνονται υπόψη οι σχέσεις μεταξύ ατόμου και κοινωνίας είναι για την κοινωνική ψυχιατρική, κάτι αυτονόητο. Κάτι όμως το καινούριο, είναι σίγουρα, η συστηματική εξέταση αυτών των σχέσεων (επιδημιολογία) και η συνεπής εφαρμογή των γνώσεων στην πράξη, δηλαδή στην πρόληψη και τη θεραπεία. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κοινωνική ψυχιατρική δεν νιώθει υποχρεωμένη να υιοθετεί τις διάφορες κοινωνιολογικές θεωρίες για την αιτιολογία των ψυχικών νόσων (π.χ. των σχιζοφρενικών ψυχώσεων).

Η κοινωνική ψυχιατρική απορρίπτει κατηγορηματικά όλες τις παλιές προκαταλήψεις για την ψυχική νόσο. Τη θεωρεί ισότιμη με οποιαδήποτε άλλη σωματική νόσο. Αυτό σημαίνει, ότι για την κοινωνική ψυχιατρική η αντιμετώπιση του ψυχικά αρρώστου, αρχίζοντας από τα επείγοντα περιστατικά, πρέπει να γίνεται από ειδική ομάδα θεραπειών αμέσου επεμβάσεως και όχι από την αστυνομία, όπως γινόταν μέχρι τώρα. Στη συνέχεια, εφόσον κριθεί αναγκαία η μεταφορά του αρρώστου και η νοσοκομειακή-του περίθαλψη, αυτό θα γίνει σ' ένα γενικό νοσοκομείο που διαθέτει ειδικό ψυχιατρικό τμήμα, χωρίς σιδηρόφρακτα παράθυρα, όπως ακριβώς γίνεται για τον άνθρωπο που έχει σωματικά ενοχλήματα.

Μεγάλη σπουδαιότητα για την κοινωνική ψυχιατρική, έχει η επιδημιολογία. Αυτή, εξετάζει τη συχνότητα, τον τρόπο και τη βαρύτητα των ψυχικών ενοχλημάτων, κάτω από διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες. Το γεγονός ότι έρευνες που ήδη έχουν γίνει στις προηγμένες χώρες της Ευρώπης, έχουν δείξει ότι περίπου 30% όλων των ανθρώπων πάσχει από ελαφρές και βαρύτερες ψυχικές παθήσεις, δείχνει τις τραγικές διαστάσεις που παίρνει σήμερα για τους προηγμένους λαούς το θέμα της ψυχιατρικής περίθαλψης.

Ένας άλλος τομέας που ερευνάται με την ψυχιατρική επιδημιολογία, είναι σε ποιό βαθμό οι περιβαλλοντικές συνθήκες ευνοούν την εμφάνιση ψυχικών ενοχλημάτων και σε ποιό βαθμό η πορεία, η πρόγνωση και η θεραπευτική επιτυχία εξαρτάται από κοινωνικούς παράγοντες. Τέτοιου τύπου οικολογικές, θα λέγαμε, εξετάσεις, έχουν γίνει π.χ. στο Σικάγο το 1939, στο New Haven το 1953, και στο Mannheim το 1965. Έδειξαν ότι τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα πάσχουν περισσότερο από ψυχικές παθήσεις, οι δυνατότητες όμως σωστής περίθαλψης-τους, ήταν πολύ μικρότερες από εκείνες των πλουσιότερων στρωμάτων.

Νοσοκομειακή περίθαλψη

Όταν ο αρρώστος είναι βαριά και η περίθαλψή-του, είτε στο σπίτι με επίσκεψη ειδικών θεραπειών, είτε με επισκέψεις του ίδιου του αρρώστου στα εξωτερικά ιατρεία, είναι αδύνατη, τότε χρειάζεται νοσοκομειακή περίθαλψη, δηλαδή, ο αρρώστος θα εισαχθεί στην ψυχιατρική κλινική, που σύμφωνα με τις πιο τελευταίες απόψεις, θα πρέπει να είναι ενσωματωμένη σε ένα γενικό νοσοκομείο. Από τη στιγμή που θα μπει στην ψυχιατρική κλινική, το μέλημα της κοινωνικής ψυχιατρικής είναι, μετά την πάροδο της οξείας φάσης, να μπορέσει να ενσωματώσει τον αρρώστο πάλι στην κοινωνία. Εάν ο αρρώστος είναι βαριά, ο δρόμος είναι μακρύς, όπως, ακριβώς δύσκολος και μακρύς

είναι για τον οποιοδήποτε σωματικά άρρωστο, που θα χρειαστεί μετά την καθ' αυτή νοσηλεία-του στο νοσοκομείο, μέχρι την πλήρη αποκατάσταση της υγείας-του, ορισμένα ενδιάμεσα μέτρα, όπως είναι φυσιοθεραπεία, γυμναστική και άλλα ειδικά θεραπευτικά μέσα αποκαταστάσεως. Για τους ίδιους λόγους, ο άρρωστος που θα τελειώσει τη θεραπεία της οξείας φάσεως, στην ψυχιατρική κλινική, θα ακολουθήσει μία πορεία σταδιακή που θα αποσκοπεί στην επανενσωμάτωσή-του στο κοινωνικό σύνολο. Η πορεία αυτή, περνάει μέσα από κλινικές ημέρες ή κλινικές νύχτες, ή προστατευόμενα σπίτια, ή τις λεγόμενες παράπλευρες υπηρεσίες που είναι απαραίτητες για τους ψυχικά πάσχοντες π.χ. προστατευόμενα σπίτια, εργοστάσια αποκαταστάσεως κτλ. Πολύ σπουδαίο ρόλο παίζουν για την αποκατάσταση των βαριά αρρώστων, τα ψυχιατρικά βιομηχανικά κέντρα αποκαταστάσεως που έχουν εισαχθεί τα τελευταία χρόνια.

Το σπουδαιότερο όμως επίτευγμα στα πλαίσια του κινήματος της κοινωνικής ψυχιατρικής, είναι αναμφίβολα η **κοινοτική ψυχιατρική**. Ο συνηθισμένος μέχρι τώρα διαχωρισμός μεταξύ της νοσοκομειακής και της εξωνοσοκομειακής περίθαλψης, για το συμφέρον του ίδιου του αρρώστου, καταργείται. Μία συνεχής και ομοιόμορφη περίθαλψη επιτυγχάνεται όταν το ψυχιατρικό νοσοκομείο, οι γενικοί γιατροί, οι κοινωνικοψυχιατρικοί θεσμοί, οι υπηρεσίες υγείας και οι συμβουλευτικοί σταθμοί, συνεργάζονται μεταξύ-τους και συντονίζονται σε στενή συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση. Το μεγάλο πλεονέκτημα της κοινοτικής ψυχιατρικής, είναι, ότι αποσπώντας την υπόθεση και την ευθύνη της ψυχιατρικής περίθαλψης των αρρώστων από το απρόσωπο της κρατικής υπηρεσίας, το αποκεντρώνει δίνοντας στα μέλη μιας κοινότητας το κομμάτι εκείνο της ευθύνης που τους ανήκει, καθιστά δηλαδή τον ίδιο τον πολίτη υπεύθυνο, τόσο για την πρόληψη της ψυχικής νόσου, όσο και για την περίθαλψη του ψυχικά πάσχοντα συνανθρώπου-του. Η κοινοτική ψυχιατρική έχει εφαρμοστεί ήδη με επιτυχία σε άλλες χώρες και ίσως αποτελεί την απάντηση της κοινωνικής ψυχιατρικής στο πρόβλημα της ψυχιατροποίησης της κοινωνίας. Το πρόβλημα αυτό, συζητιέται πολύ έντονα τώρα τελευταία, εκεί όπου υπάρχει εμπειρία εφαρμοσμένης κοινωνικής ψυχιατρικής και όπου οι υπερβολικές εξουσίες των υπηρεσιών που ασχολούνται με προβλήματα ψυχικής υγείας, ανησυχούν σοβαρά, και όχι κατά τη γνώμη-μου άδικα, τόσο κοινωνικούς ψυχιάτρους και θεραπευτές, όσο και απλούς ανθρώπους. Η κοινοτική ψυχιατρική εγγυάται το συνεχή έλεγχο της βάσης πάνω σε θεσμούς και πρόσωπα, που κάτω από άλλες συνθήκες θα μπορούσαν να οδηγήσουν την κοινωνική ψυχιατρική, από εναλλακτική λύση σε ένα φορέα δύναμης και αυταρχικότητας.

Βαθμίδες πρόληψης

Η **πρόληψη** έχει κερδίσει μια σημαντικότερη θέση στη σημερινή κοινωνική ψυχιατρική, όπου και ξεχωρίζουμε τρεις βαθμίδες-της: Στην πρώτη βαθμίδα, με βάση τα επιδημιολογικά δεδομένα, προσπαθούμε να εντοπίσουμε και να εξουδετερώσουμε εκείνους τους παράγοντες που θεωρούμε υπεύθυνους για τη δημιουργία ψυχικών παθήσεων. Στη δεύτερη βαθμίδα, με την έγκαιρη διάγνωση, και μετά τη διάγνωση, την εξάντληση κάθε θεραπευτικής δυνατότητας, έτσι ώστε να ελαττώσουμε στο ελάχιστο, τις συνέπειες της νόσου. Στην τρίτη τέλος, βαθμίδα της πρόληψης, προσπαθούμε να αποφύγουμε τις υποτροπές της νόσου και να σταθεροποιήσουμε τα θεραπευτικά αποτελέσματα. Όλες αυτές οι ενδιάμεσες βαθμίδες περίθαλψης, όπως κλινικές ημέρας, κλινικές νύχτας κτλ. δεν στοχεύουν παρά στην ελαχιστοποίηση της πιθανότητας υποτροπών του αρρώστου, μετά από τη θεραπεία-του στην ψυχιατρική κλινική.

Τέλος, σε σχέση με όλα αυτά, θα πρέπει να αναφερθούμε στην επέμβαση στις κρίσεις για την οποία πολύς λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια, στις κοινωνικοψυχιατρικά προηγμένες χώρες. Οι **σταθμοί επεμβάσεων στις κρίσεις** που βρίσκονται συνήθως στο κέντρο της πόλεως, διαθέτουν μερικά μόνο κρεβάτια, λειτουργούν πάνω σε 24ωρη βάση και στοχεύουν στην ταχύτατη και έγκαιρη αντιμετώπιση κρίσεων, οι οποίες, εάν δεν θεραπευτούν έγκαιρα, μπορούν να οδηγήσουν έναν υγιή άνθρωπο, στην ψυχική νόσο ή έναν ήδη πάσχοντα άνθρωπο, σε πλήρη υποτροπή. Οι κρίσεις αυτές, χαρακτηρίζονται από αίσθημα απειλής ή κινδύνου ή μπορεί να είναι μια οξεία αντίδραση σε απότομα εμφανιζόμενα γεγονότα (π.χ. θάνατος αγαπητού προσώπου, οικογενειακά προβλήματα κτλ.). Η προληπτική ψυχιατρική δεν μπορεί βέβαια να εμποδίσει την εμφάνιση τέτοιων κρίσεων προσπαθεί όμως, με τους σταθμούς επεμβάσεων στις κρίσεις, να μειώσει την πιθανότητα ό,τι καταστάσεις stress και διαμάχης που κρύβονται κάτω από μία κρίση, να οδηγήσουν στην ανάπτυξη παθολογικών συμπτωμάτων.

Με όλα αυτά γίνεται αντιληπτό ότι η κοινωνική ψυχιατρική δεν είναι απλά και μόνο μια άλλη θεραπευτική μέθοδος, αλλά κυρίως μια διαφορετική θεώρηση του ψυχικά πάσχοντος. Ο ψυχικά άρρωστος είναι ισότιμος με το σωματικά άρρωστο. Δεν είναι ούτε ο «τρελός», ούτε ο «υπάνθρωπος» ούτε το «μαύρο πρόβατο» που θα του φορτώσουμε όλες τις αμαρτίες-μας. Είναι ένας άνθρωπος με ψυχικά προβλήματα που είτε λόγω ειδικών περιβαλλοντικών καταστάσεων, είτε γιατί περισσότερο «ευαίσθητος» από εμάς «έσπασε» κάτω από την πίεση των άλυτων ψυχικών-του προβλημάτων.

Αν σήμερα ήταν αυτός, αύριο μπορεί να είμαστε εμείς...

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΑΝΤΩΝΗ ΜΠΡΙΛΑΚΗ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ**
● *Ιστορική διαδρομή* ● *Κρίση* ●
Προοπτικές

ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131 - τηλ. 729.237 - 732.819

Κείμενα και θέσεις για την Κοινωνική Ψυχιατρική

Οι «τοιχοί» δεν είναι πια το πρόβλημα

Δεν υπάρχουν αρχιτεκτονικές εναλλακτικές λύσεις περιθαλψής έξω από το άσυλο. Τα ψυχιατρικά νοσοκομεία θα χρησιμοποιούνται ακόμα πολύ και θα εξαφανιστούν όταν εξαφανιστεί η χρόνια ψύχωση στις πιο βαριές εκδηλώσεις-της. Αυτό που δεν θα εξαφανιστεί είναι η ανάγκη για νέες λύσεις, που δεν εγγράφονται μέσα σε τοίχους αλλά στη δραστηριότητα του καθενός, στην βεβαιότητα ότι μπορεί να ταυτίζεται με τους ψυχικά αρρώστους και την οικογενειά-τους, ότι μπορεί να βρίσκει λύσεις δημιουργικές κι ότι μπορεί όταν είναι δυνατό, να δίνει νόημα θεραπευτικό στην πράξη-του. Ότι μπορεί να εισχωρήσει όχι μόνο μέσα σ' άλλους τοίχους αλλά και σε χώρους κλειστούς μ' άλλου είδους οχυρά ακόμα και όταν δεν είναι φανερά, και μπορεί να εισχωρήσει με κλειδιά που δεν είναι πάντα μαγικά γιατί τα βρίσκει με την έρευνα.

Στα 1981 είναι πολύ αργά ή πολύ νωρίς να μιλάει κανείς για λύσεις συγκεκριμένες. Νομίζω ότι οι «τοιχοί» δεν είναι πια το πρόβλημα, το θέμα δεν είναι να κτίσουμε ιδρύματα, είναι να εκπαιδεύσουμε ανθρώπους ικανούς ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των ψυχικά αρρώστων. Πρέπει να προβλεφτούν όσο το δυνατό λιγότερες μονάδες, με δομές που θα είναι στενά συνδεδεμένες με τη ζωή της πόλης και την καθημερινή ζωή. Σ' ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να βρίσκονται μακριά απ' το θόρυβο και τη μόλυνση. Όμως και στη μια περίπτωση και στην άλλη θα είναι πάντα λύσεις ευέλικτες, ελαφριές που θα στοιχίζουν λίγο στη κατασκευή αλλά ακριβά σε ανθρώπους.

Οι χρησιμοποιούμενες τεχνικές πρέπει να είναι συνεχούς φροντίδας και σχετικά αποϊατροποιημένες.

(Από την εισήγηση του S. Lebonici: Εναλλακτικές λύσεις περιθαλψής έξω από το άσυλο).

Η Κοινωνική Ψυχιατρική απαιτεί δομές, θεσμούς και μια εκπαίδευση των ψυχιάτρων, που λίγο έχουν να κάνουν με ό,τι γνωρίσαμε μέχρι σήμερα.

Μολονότι, από θεωρητική άποψη, όλοι αναγνωρίζουν ότι ο άνθρωπος είναι ζώο κοινωνικό και ότι ολάκερος ο ψυχισμός-του — ακόμη και το ασυνείδητό-του — δεν μπορεί να μελετηθεί και να κατανοηθεί έξω από το ανθρώπινο περιβάλλον, δεν αντλούν όλοι τα ίδια πρακτικά πορίσματα. Η λογική απαιτεί από κάθε είδους ψυχιατρική πρακτική να λαμβάνει υπόψη-τους τα κοινωνικά δεδομένα σε όλες-τους τις διαστάσεις, πολιτιστική, οικονομική, συζητική, οικογενειακή κτλ.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να υπογραμμίσω την ύπαρξη μιας ριζικής διαφοράς ανάμεσα στην ψυχανάλυση και την ψυχιατρική. Αν κατά τη γνώμη-μου, η φροϋδική ψυχανάλυση παρέχει στον ψυχίατρο το καλύτερο πρότυπο αναπαράστασης και κατανόησης του ανθρώπινου ψυχισμού, δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι το αντικείμενό-της διαφέρει από εκείνο του ψυχιάτρου. Αντικείμενο της ψυχανάλυσης είναι το ασυνείδητο σε όλες-του τις όψεις, γενετική, τοπογραφική, οικονομική και δυναμική, το ασυνείδητο όπου το κοινωνικό περιβάλλον έχει αφήσει ζωντανά ίχνη, παραμορφωμένα ωστόσο, μετασχηματισμένα, συνεχώς αναπλασμένα και συχνά απομακρυσμένα από την πραγματικότητα. Αντίθετα, το αντικείμενο της ψυχιατρικής — που ενισχύεται από το ψυχαναλυτικό μοντέλο — είναι το άτομο στην αμεσότητά-του, ένα άτομο μοναδικό από γενετική και ιστορική άποψη, που δεν ανάγεται σε κανένα άλλο, ένα άτομο που αντιδρά με τρόπο προσωπικό και ιδιαίτερο σε ορισμένες καταστάσεις και που ζει σε μία συγκεκριμένη μικροκοινωνία, έστω και αν η μακροκοινωνία είναι κοινή για όλους.

Επομένως, κάθε ψυχιατρική πρακτική πρέπει να είναι, μ' αυτή την έννοια κοινωνική, είτε πρόκειται για διάγνωση, είτε για πρόγνωση είτε για θεραπεία του κάθε αρρώστου. Πράγμα που σημαίνει ότι, η Κοινωνική Ψυχιατρική, όπως τη νοούμε, απαιτεί δομές, θεσμούς και θα έλεγα ακόμη μία εκπαίδευση των ψυχιάτρων, που λίγο έχουν να κάνουν με ό,τι γνωρίσαμε μέχρι σήμερα. Η Κοινωνική Ψυχιατρική είναι μία πρακτική που στηρίζεται σε μία ορισμένη αντίληψη για τον ψυχοδιανοητικό αρρώστο και μάλιστα σε μία ορισμένη αντίληψη για τον άνθρωπο στη σχέση-του με τους ομοίους-του. Αν το κοινωνικό περιβάλλον έχει παίξει τέτοιο ρόλο στην ιστορία της ανθρωπότητας, σ' αυτό ακριβώς το περιβάλλον πρέπει να αντιμετωπίσουμε και να θεραπεύσουμε

τον αρρώστο και σ' αυτό πάνω το περιβάλλον πρέπει να δράσουμε άμεσα, παράλληλα με τη δράση-μας πάνω στον αρρώστο.

(Από την εισήγηση Α. Bourguignon: Για μια Κοινωνική Ψυχιατρική).

Εξανθρωπισμός της ψυχιατρικής περιθαλψής

Στην Ελλάδα η ψυχιατρική, ή πιο σωστά το θέμα «ψυχιατρικός αρρώστος» γίνεται με τον καιρό όλο και περισσότερο αντικείμενο κοινωνικής μελέτης.

Είναι αναγκαίο να τονισθεί ότι λείπουν εντελώς (ή σχεδόν) όλες οι ενδιάμεσες δομές, άρα όλες οι ενδιάμεσες λύσεις για την αντιμετώπιση του ψυχικού αρρώστου. Ουσιαστικά δεν υπάρχουν παρά τα νευρο-ψυχιατρικά εξωτερικά ιατρεία και τα ψυχιατρεία: δηλαδή η εξέταση και η απλή χορήγηση φαρμάκων ή ο εγκλεισμός. Η κάθε ψύχωση (μία παραληρητική ιδέα), σχεδόν πάντα οδηγεί στην εισαγωγή σε ψυχιατρικό ίδρυμα. Για άλλες χώρες αποτελεί πια θέμα κοινής λογικής και έχει γίνει πράξη ότι η αντιμετώπιση της ψύχωσης πρέπει συγχρόνως να βασίζεται α. στην ψυχολογική βοήθεια, β. στη φαρμακευτική αγωγή και γ. στην κοινωνικοποίηση του αρρώστου.

Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της ψυχιατρικής περιθαλψής στον τόπο-μας. Το πρώτο είναι η ασυλική-της μορφή, δηλαδή ο χωρίς ιδιαιτέρους θεραπευτικούς στόχους εγκλεισμός των ψυχοπαθών (κι ιδιαίτερα των σχιζοφρενών, που αποτελούν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό) σε ιδρύματα, που μπορούν να κατηγορηθούν ότι λειτουργούν χωρίς άλλο σκοπό έξω από την απομάκρυνση των πασχόντων και την «προστασία» της οικογένειας και του κοινωνικού συνόλου από την τρέλα. Το ίδιο, τελευταία, άρχισε να ισχύει και για τη γεροντική άνοια με ψυχικές διαταραχές.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι αυτά τα ψυχιατρεία - άσυλα δεν έχουν καμιά σχέση με μια ορθολογική γεωγραφική κατανομή: τα ψυχιατρεία της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Λέρου συγκεντρώνουν περίπου το 75% των κλινών που διατίθενται για ψυχικές παθήσεις στην Ελλάδα.

Πίσω από μια τέτοια αντιμετώπιση κρύβεται μια ευρύτατα διαδεδομένη δυσπιστία ή αδιαφορία στην πιθανότητα επιστροφής του ψυχικά αρρώστου, σαν ισοτίμης παραγωγικής μονάδας, μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Μια ριζική αναμόρφωση της ψυχιατρικής περιθαλψής στο τόπο-μας αποσκοπεί, ουσιαστικά, στον εξανθρωπισμό της παρεχόμενης περιθαλψής και στην απαγκίστρωσή-της από αναχρονιστικές θεραπευτικές κατευθύνσεις, ώστε ο ψυχια-

Με τους Παναγιώτη Σακελλαρόπουλο, Δάφνη Φιλίππου - Νικολοπούλου και Αλέξη Καρακώστα
πάνω στις σύγχρονες απόψεις για την

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ

ΕΡ: Είναι αλήθεια ότι η ψυχιατρική περίθαλψη στη χώρα-μας είναι πολύ πίσω. Αν συμφωνείτε με αυτή την άποψη, ποιά είναι κατά τη γνώμη-σας τα χαρακτηριστικά μιας σύγχρονης κοινωνικής ψυχιατρικής;

Π.Σ.: Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ψυχιατρική βρίσκεται 10 - 15 χρόνια πίσω από την υπόλοιπη ελληνική ιατρική. Αυτό είναι πάρα πολύ χαρακτηριστικό. Δηλαδή, αυτή τη στιγμή έχουμε 15.000 κρεβάτια περίπου, και δεν είναι αμελητέος ο αριθμός, ψυχιατρικά εννοώ, αλλά όλη η ψυχιατρική λειτουργεί γύρω από το γέμισμα αυτών των κρεβατιών και την εμπορία-τους. Τα δημόσια είναι πάντα γεμάτα και τα ιδιωτικά σχεδόν γεμάτα. Η αναλογία-τους είναι 2 δημόσια προς 1 ιδιωτικό και παλαιότερα ήταν 1 προς 1.

Έτσι λείπει όμως, όλο το στοιχείο της σύγχρονης ψυχιατρικής που δουλεύει με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Τα κρεβάτια μόνον, δεν είναι η ψυχιατρική. Δηλαδή, αντί να οδηγούμε τον άρρωστο στη λύση του εγκλεισμού, τον κρατάμε όσο μπορούμε περισσότερο στην κοινότητα. Έτσι οι άλλοι συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότερο στη θεραπεία-του. Είτε οι άλλοι είναι η αυτοδιοίκηση, ή οι πολιτιστικοί φορείς, ή η γειτονιά ή τέλος και κυρίως η οικογένεια. Δηλαδή, μπορούμε να πούμε ότι κοινωνική ψυχιατρική είναι η συμμετοχή μιας ευρύτερης ομάδας ανθρώπων στη θεραπεία του ψυχοπαθούς και η παραμονή του ψυχοπαθούς όσο το δυνατόν περισσότερο κοντά στους άλλους, μέσα στην κοινωνική ομάδα.

Μπορούμε να πούμε μόνο ότι η κοινωνική ψυχιατρική είναι η σύγχρονη ψυχιατρική, η σωστή, η ανθρώπινη ψυχιατρική.

ΕΡ: Γιατί, όμως την ονομάζουμε κοινωνική ψυχιατρική και όχι απλά ψυχιατρική. Ποιά είναι η διαφορά;

Α.Κ.: Νομίζω όταν μιλάμε για κοινωνική ψυχιατρική ο καθένας εννοεί κάπως ένα τρόπο που την αντιλαμβάνεται. Δεν ορίζεται, δηλαδή, μονοσήμαντα. Αλλά αυτό που θα 'λεγα εγώ σχετικά με την κοινωνική ψυχιατρική είναι ότι αντιπαρατίθεται με την κλασική αντίληψη της ψυχιατρικής. Με μια ψυχιατρική, δηλαδή, που δεν βασίζεται απλά και μόνον στην εφαρμογή θεραπειάς μέσα σ' ένα κλειστό χώρο, όπως είναι το κλασικό άσυλο. Σ' ένα κλειστό χώρο, δηλαδή, όπου αυτή η θεραπεία είναι υπό τον έλεγχο μόνο ενός ειδικού που είναι ψυχίατρος, αλλά γίνεται σ' ένα χώρο που είναι πολύ πιο ανοιχτός, όπως ο τόπος όπου ζει ο άνθρωπος. Από την άλλη σημαίνει επίσης ότι οι αντιθέσεις που αναλύουν οι γιατροί αναγνωρίζονται σαν κοινωνικές αντιθέσεις και αναγνωρίζουν και οι ίδιοι οι άνθρωποι που συμμετέχουν στη θεραπεία ότι δεν μπορούν να λυθούν μόνο και αποκλειστικά κάτω από ένα ιατρικό ή ψυχιατρικό πρίσμα. Θέλω να πω δηλαδή, ότι μια κοινωνική ψυχιατρική σημαίνει επίσης μια ψυχιατρική όπου θα συμμετέχουν πολλοί, θεράπευτες ή όχι, μέσα στα πλαίσια μιας ομάδας π.χ., άνθρωποι που έχουνε κατάρτιση διαφορετική και που θα αναλύουν τις αντιθέσεις που υπάρχουν στο θέμα όχι μόνο κάτω από ένα στενό ψυχιατρικό πρίσμα, αλλά κάτω από μια ευρεία αντιμετώπιση του προβλήματος.

Π.Σ.: Εγώ θα προσπαθήσω να το εξετάσω κάπως αλλιώς για να συμπληρώσω αυτό που είπε ο Α.Κ. δίνοντας ένα παράδειγμα. Όταν λέμε χειρουργική εννοούμε ότι αυτό αφορά τους χειρουργούς και τη χειρουργική, το πολύ - πολύ να αφορά και την υπόλοιπη ιατρική και μερικούς ειδικούς κλάδους που βελτιώνουν την τεχνολογία-τους. Όταν λέμε κοινωνική ψυχιατρική θέλουμε να υποδηλώσουμε ότι την ψυχιατρική δεν την εννοούμε σαν κάτι που αφορά μόνο την ιατρική. Αφορά το κοινωνικό σύνολο ακόμα και με την ιδεολογική-του τοποθέτηση απέναντι στην «τρέλα», τις κοινωνικοπολιτικές αλλά και τις συναισθηματικές θέσεις των ανθρώπων. Και πηγαινοντας λίγο πιο πέρα η «τρέλα» σχετίζεται ως ένα σημείο με την ιδεολογία, ή απλά την τοποθέτησή-του στη ζωή. Αλλά η ψυχική νόσος είναι παράλληλα και ιατρικό πρόβλημα, ότι υπάρχει δηλαδή παθολογία μέσα στην «τρέλα».

Δ.Π.: Ήθελα να συμπληρώσω, μια και μιλάμε για διαφορές σύγχρονης και παλαιάς

τρικός άρρωστος να φύγει από το περιθώριο της κοινωνικής ζωής και να επανενταχθεί στην παραγωγή, αξιοποιώντας στο υψηλότερο δυνατό ποσοστό τις δυνατότητες που διαθέτει ακόμα.

Το σύστημα που θα προτείνουμε στη συνέχεια στοχεύει στη βελτίωση της λειτουργίας των υπαρχόντων ψυχιατρικών ιδρυμάτων με προοδευτική ελάττωση των ασυλικών κλινών, κι από την άλλη στη δημιουργία νέων εξωνοσοκομειακών μονάδων ψυχιατρικής περίθαλψης (Μονάδων Κοινωνικής Ψυχιατρικής) χωρίς τις οποίες η αλλαγή των καταστάσεων κι υλοποίηση των στόχων που θέσαμε στο γενικό μέρος πρέπει να θεωρείται αδύνατη.

Νοσοκομειακές μονάδες ψυχιατρικής περίθαλψης

Οι νοσοκομειακές μονάδες ψυχιατρικής περίθαλψης μπορούν να ξεκινήσουν από τα γενικά νοσοκομεία μεγάλων πόλεων και στη συνέχεια να επεκταθούν. Θα πρέπει να διαθέτουν 15-20 κρεβάτια, να λειτουργούν σε 24ωρη βάση και να έχουν κύριο σκοπό την αντιμετώπιση οξέων περιστατικών (ένα είδος ψυχιατρικού Κέντρου Αμέσου Βοήθειας). Βασικός στόχος αυτής της άμεσης επέμβασης θα είναι ν' αντιμετωπισθεί το περιστατικό στα πλαίσια της οικογένειας του ασθενούς. Αν η εισαγωγή του ασθενούς θεωρείται αναπόφευκτη, καταβάλλεται προσπάθεια να είναι εκούσια, μέσω επιτοπίων φαρμακολογικών και ψυχοθεραπευτικών χειρισμών (χωρίς δηλαδή την άσκηση βίας από τους οικείους, από το προσωπικό του ΚΑΒ, από την αστυνομία ή τη χωροφυλακή).

Η αναμόρφωση των υπαρχόντων ψυχιατρείων απαιτεί τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων:

α. Η συρρίκνωση των ασύλων που υπάρχουν με ταυτόχρονη αποδυνάμωση της ασυλικής-τους μορφής. Αυτό μπορεί να γίνει με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, με τη μείωση του χρόνου παραμονής, με τη στενότερη σύνδεση του ασύλου και της κοινότητας και με τη χρησιμοποίηση της οικογένειας.

β. Η κατάτμηση των ασύλων που υπάρχουν. Αυτό μπορεί να γίνει: από τη μια, με τη δημιουργία μονάδων με δύναμη όχι μεγαλύτερη των 60-80 κλινών και με ανεξάρτητο επιστημονικό διευθυντή (σήμερα η μονάδα στο Δημόσιο Ψυχιατρείο έχει 250-300 κλίνες) κι από την άλλη με τη δημιουργία μικρών ψυχιατρείων σε νομαρχιακό επίπεδο.

Η μόνιμη σύνδεση του ψυχιατρείου με τις Μονάδες Κοινωνικής Ψυχιατρικής, οι οποίες θ' αναλάβουν την προοδευτική ένταξη του αρρώστου μέσα στην κοινότητα.

Μονάδες Κοινωνικής Ψυχιατρικής (ΜΚΨ)

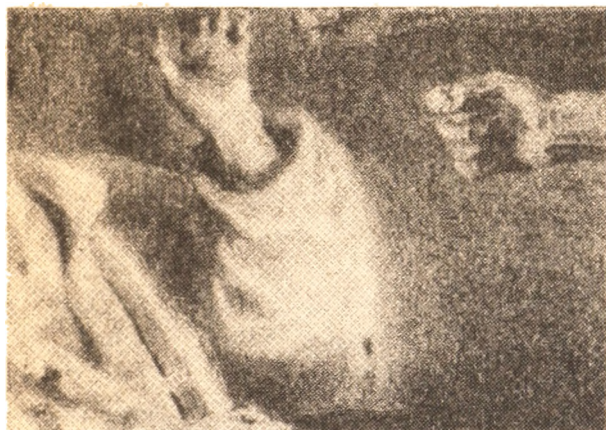
Σύμφωνα με τις αλλαγές που προτείνουμε, οι εξωνοσοκομειακές μονάδες ψυχιατρικής περίθαλψης (Μονάδες Κοινωνικής Ψυχιατρικής), αποτελούν το πραγματικό κύτταρο παροχής ψυχιατρι-

κής περίθαλψης στον τόπο-μας. Στο τελικό-τους σχήμα τις βλέπουμε να υπάρχουν σε κάθε νομό (ορισμένα μάλιστα τμήματά-τους και ανά μικρότερη γεωγραφική μονάδα) και να αναλάβουν το μέγιστο βάρος της απαιτούμενης ψυχιατρικής βοήθειας.

Η ευελιξία κι η ύπαρξη μεταβατικών σταδίων στην εφαρμογή του συστήματος ψυχιατρικής περίθαλψης που προτείνουμε είναι αυτονόητη και απαραίτητη. Μια ΜΚΨ μπορεί ασφαλώς να λειτουργήσει, σε πρώτη τουλάχιστον φάση, με ορισμένα μόνο από τα τμήματα που προτείνουμε, ενώ άλλα σχήματα είναι πιθανό να προκύψουν σαν αναγκαία στην πορεία.

Το σύστημα ψυχιατρικής περίθαλψης που προτείνουμε γνωρίζουμε πως βρίσκεται σε ριζική αντίθεση με το ισχύον. Είναι φανερό πως η μετάβαση από το ένα στο άλλο θα γίνει με μικρά βήματα και με καλοδιαλεγμένες πρώτες αλλαγές που θα προετοιμάζουν το έδαφος για τη συνολική εφαρμογή του όλου προγράμματος.

(Από την εισήγηση του Παναγ. Χ. Σακελλαρόπουλου: *Σχετικά με το μετασχηματισμό της Ψυχιατρικής περίθαλψης στην Ελλάδα*)

Οι «ενδιάμεσες δομές» δηλώνουν την επιθυμία να προκαλέσουν «το μαρασμό της παραδοσιακής ψυχιατρικής περίθαλψης»

«Με τον όρο ενδιάμεσες δομές, μπορούμε να καθορίσουμε κάθε δημιουργία ενός κοινοτικού χώρου σε μικρή κλίμακα, ενσωματωμένου στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό στην κοινωνική ζωή, που μπορεί να χρησιμεύσει σαν ενδιάμεσος σ' όλες τις καταστάσεις αποκοπής απ' αυτή, δηλαδή σαν διέξοδος σε παραμονή σ' ένα ίδρυμα, σε πρώιμο οικογενειακό «ξερίζωμα», σε κοινωνική ή ψυχιατρική αναπηρία, ή σε οποιαδήποτε κατάσταση κρίσης».

Η ασάφεια του ορισμού που προαναφέραμε των «ενδιάμεσων δομών», προερχόμενος από τον πρόεδρο της Εταιρείας που θέτει σα στόχο την προώθηση και μελέτη αυτών των δομών είναι από μόνη-της ενδεικτική: προδίδει τη δυσκολία του καθορισμού του κύριου στόχου αυτών των δομών. Σχηματικά, μπορούμε να πούμε ότι οι «ΕΔ» διαπερνώνται από 3 ομάδες αντιθέσεων:

1. Από τη μια είναι τόποι διαβίωσης (ή

τόποι εργασίας), απ' την άλλη τόπος θεραπευτικός. Τονίζουν έτσι το γεγονός ότι κάθε αρρώστος δεν είναι ποτέ ένα άτομο που ορίζεται μόνο από την αρρώστεια-του, αλλά επίσης και ένα κοινωνικό ον που αντιμετωπίζει την κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα.

2. Ο τονισμός της μορφής αυτών των δομών (π.χ. το μικρό μέγεθός-τους) κάνει συχνά να ξεχνιούνται οι τύποι των πρακτικών (δηλ. το περιεχόμενο) που αναπτύσσονται στο εσωτερικό-τους. Οι πρακτικές μπορεί να διαφέρουν ριζικά μεταξύ-τους σε δομές που φέρουν το ίδιο όνομα.

3. Τέλος, οι «ΕΔ» ανήκουν, ανάλογα με την περίπτωση, στον δημόσιο τομέα (είναι η περίπτωση των ΜΑΣ, των νοσοκομείων ημέρας και νύχτας κ.α.) ή στον ιδιωτικό τομέα (όπως τα CMPP, τα θεραπευτικά διαμερίσματα κτλ.) των οποίων η διαχείριση γίνεται από τις Εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Θέτουν το πρόβλημα της άρθρωσης του ιδιωτικού με τον δημόσιο τομέα, της ενσωμάτωσης του πρώτου στον δεύτερο και επόμενα τη δυνατότητα επιβολής της κρατικής λογικής στην ψυχιατρική περίθαλψη.

Το κίνημα των «ΕΔ» εντάσσεται, σύμφωνα με τον Reverzy, στο πλαίσιο μιας «αποϊδρυματοποίησης» που εκφράζεται σαν «τον προοδευτικό μαρασμό του παραδοσιακού μηχανισμού ψυχιατρικής περίθαλψης (...). Καταγγέλλει τον αλλοτριωτικό και ιατρογόνο χαρακτήρα του ψυχιατρικού ιδρύματος και ανακαλύπτει σ' αυτόν ένα φορέα χρονιοποίησης».

Είναι αδύνατο να κατανοήσουμε το παιχνίδι ενός τέτοιου κινήματος, αν δεν καταλάβουμε καθαρά τις ρίζες-του μέσα στην αναγκαιότητα να βρεθεί μια εναλλακτική λύση στον ασυλιακό μονολιθισμό.

Οι «ενδιάμεσες δομές» λοιπόν δηλώνουν την επιθυμία να προκαλέσουν «το μαρασμό της παραδοσιακής ψυχιατρικής περίθαλψης». Σύμφωνοι! Αλλά τι σημαίνει αυτό; Αρκεί να αποτελέσουν εναλλακτική λύση στο άσυλο, αυτές οι δομές επειδή έχουν ουσιαστικές χαρακτηριστικές ότι είναι μονάδες περίθαλψης με μικρότερες διαστάσεις; Θα ήταν σα να ξεχνούσαμε ότι το άσυλο δεν είναι μόνο ένας τόπος, αλλά επίσης και η εφαρμογή της θέλησης ενός κοινωνικού ελέγχου, και ότι δεν καταργούμε αναγκαστικά τον κοινωνικό έλεγχο καταστρέφοντας τα άσυλα.

Τα παραδείγματα, δεν λείπουν, για να δείξουν ότι η έξοδος από το άσυλο και το ψυχιατρικό νοσοκομείο δεν αρκεί καθόλου να αποτελέσει μια εναλλακτική λύση στις παραδοσιακές πρακτικές, όπως αφήνουν να εννοηθεί ορισμένοι ιδρυτές των «ενδιάμεσων δομών»: Καλιφόρνια, Γαλλία, Ιταλία.

Ο κοινός παρονομαστής των τριών αυτών εμπειριών είναι το πρόβλημα του κλεισίματος ή όχι του άσυλου: στην Καλιφόρνια, το κλείσιμο χωρίς παροχή ψυχιατρικής βοήθειας άλλης μορφής στην

Γαλλία η εμφάνιση μικρών δομών που θεωρητικά τείνουν να αντικαταστήσουν τα άσυλα, πρακτικά όμως διαιωνίζουν την ύπαρξή-τους: στην Ιταλία, η απαγόρευση της χρησιμοποίησης ψυχιατρικών νοσοκομείων, και η δημιουργία (άνιση, πολύπλοκη, στα πλαίσια ενός μακρόχρονου προβληματισμού που συμπεριλαμβάνει ειδικούς, κοινότητα, και πολιτικούς αντιπροσώπους) νέων δομών περίθαλψης. Τα τρία αυτά παραδείγματα θίγουν επίσης το ζήτημα της σχέσης μεταξύ «εναλλακτικού δρόμου» της ψυχιατρικής και κράτους. Ο χώρος και η επιλογή του θέματος δεν μας επιτρέπουν να επεκταθούμε αναλυτικά σ' αυτά τα ζητήματα: ας μας συγχωρεθεί λοιπόν η σύντομη (κι αφαιρετική) αναφορά στα προβλήματα του σύγχρονου κράτους, για να γίνει κατανοητή η σύνδεση με τις επιπτώσεις της πρακτικής των «Ενδιάμεσων Δομών».

Συνοπτικά, λοιπόν, τα βασικά ερωτήματα που αντιμετωπίζουμε στη Γαλλία σήμερα — και που, πιστεύουμε, αφορούν σίγουρα την Ελλάδα στον δρόμο για την ανανέωση της ψυχιατρικής — είναι τα ακόλουθα:

1. Η εναλλακτική πολιτική περνάει από την μεταρρύθμιση των ασύλων, ή από την κατάργησή-τους;

2. Εφόσον η ύπαρξη των «ΕΔ» δεν αποτελεί εχέγγυο του κλεισίματος των ασύλων και της ανατροπής της ασυλιακής λογικής, πώς μπορεί να αποφευχθεί ο κίνδυνος μιας απλής αποκέντρωσης των παραδοσιακών μεθόδων κι εργαλείων, που αν και ανανεωμένα, θα κατέληγαν να αναπαράγουν πολύ πιο εκλεπτυσμένα κανάλια κοινωνικού ελέγχου;

3. Πώς γίνεται να αποφευχθεί η μετατροπή των ήδη υπαρχόντων και προβλεπομένων εξωνοσοκομειακών δομών σε κλειστές μονάδες νοσηλείας, κοινωνικά απομονωμένες, όπου σίγουρα οι αρρώστοι θα παλινδρομούν, κι όπου η εξάρτησή-τους από την κρατική πρόνοια - περίθαλψη θα διαιωνίζεται;

4. Ποιά συγκεκριμένη πρακτική της «ΕΔ» θα επιτρέψει να μην πνιγεί ο πολιτικός και κοινωνικός χαρακτήρας των ανθρωπινων προβλημάτων μέσα σε μια τεχνική - ιατρική ιδεολογία ειδικών, έτσι ώστε να απομυθοποιηθεί η ψυχική αρρώστεια, να ευαισθητοποιηθεί ο πληθυσμός, να περιοριστούν οι προκαταλήψεις και να δημιουργηθεί μια πιο ανοικτή στάση απέναντι στο «διαφορετικό»;

Ο δρόμος είναι ακόμα μακρύς...

(Από την Εισήγηση του Αλέξη Καρακώστα και Στέλιου Στυλιανίδη: «Ενδιάμεσες δομές» θεωρία και πρακτική. Μια κριτική προσέγγιση).

Ψυχιατρική εκπαίδευση

Βασικοί άξονες για μια αναμόρφωση της ψυχιατρικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι:

● Για τους ψυχιάτρους: Αύξηση του χρόνου ειδικεύσεως στην ψυχιατρική, εξειδικευμένη εκπαίδευση σε διάφορους τομείς, δυνατότητες αδειών για μετεκ-

ψυχιατρικής, και συζητάμε για την κοινωνική ψυχιατρική έχουμε ήδη δεδομένο ότι έχει αλλάξει η νοοτροπία αντιμετώπισης του αρρώστου. Δηλαδή η θεραπεία-του, πρώτον, έχει ξεπεράσει τους τοίχους του ασύλου ή του ψυχιατρικού νοσοκομείου και αυτό σημαίνει ότι έχουμε προβλέψει και άλλα πράγματα έξω, στην κοινότητα. Εννοώ, δηλαδή, τις ενδιάμεσες μονάδες ή δομές. Το δεύτερο είναι ότι οι ψυχιατρικές πρακτικές έχουν αλλάξει, καθώς ακόμα και η λειτουργία των ιδρυμάτων. Και το τρίτο, ο άρρωστος παύει να αντιμετωπίζεται πια από έναν ειδικό που είναι ο ψυχίατρος. Δηλαδή, η αντιμετώπισή-του, μέσα σ' ένα πλαίσιο κοινωνικής ψυχιατρικής, γίνεται από μια ομάδα θεραπειών που είναι η ψυχιατρική ομάδα, που μέσα σ' αυτή την ομάδα είναι ο ψυχιατρικός νοσοκόμος, ο ψυχολόγος, ο κοινωνικός λειτουργός και ο ψυχίατρος.

Π.Σ.: Και αντίστοιχα, ανάλογα με τις ανάγκες — αν είναι παιδιά ή ενήλικες, ή συνδιάζεται και με σωματική διαταραχή — μπορεί να μπει ο φυσιοθεραπευτής, ο θεραπευτής λόγου, ο παιδίατρος, και εκτός των θεραπειών, όπως είπαμε για την σφαιρικότερη αντιμετώπιση του θέματος ακόμη και ο οικονομολόγος, ο αρχιτέκτονας, ο διοικητικός υπάλληλος, κτλ.

Α.Κ.: Νομίζω ότι κοινωνική ψυχιατρική σημαίνει αναγνώριση του ότι πρόκειται για μια αλυσίδα προβλημάτων αλλά και αντιθέσεων που πρέπει να αντιμετωπισθούν πολύπλευρα. Είναι μια προσπάθεια να μην βάλουμε προβλήματα που δεν είναι τεχνικής φύσεως σ' ένα τεχνικό πλαίσιο ή ν' αφήσουμε να τα λύσει ένας μόνο τεχνοκράτης, που θα απαντήσει αναγκαστικά μονόπλευρα, είτε είναι ψυχίατρος, είτε κάτι άλλο.

ΕΡ: *Ας περάσουμε σε κάτι άλλο αλλά σχετικό. Ποιά είναι η σχέση της ψυχανάλυσης με την ψυχιατρική και ειδικότερα με την κοινωνική ψυχιατρική;*

Π.Σ.: Θα λέγα ότι η ψυχανάλυση με τη θεραπευτική-της μέθοδο εδώ και έναν αιώνα μπόρεσε να δώσει το στοιχείο της αισιοδοξίας στην αντιμετώπιση της ψυχικής πάθησης. Μετά, έδωσε μια μεγάλη διάσταση στην ψυχική λειτουργία, δημιουργώντας παράλληλα την ψυχοσωματική ιατρική «κοινωνικότερη διάσταση της ψυχιατρικής αφού αφορά όλο το χώρο της ιατρικής». Έδωσε στον ψυχικό παράγοντα μια μεγαλύτερη διάσταση.

Στη σύγχρονη ψυχιατρική, (είτε την πούμε κοινωνική ψυχιατρική, είτε σωστή ή σύγχρονη), ξέρουμε πια ότι και για τις ψυχώσεις, γι' αυτούς που λέμε «τρελούς», η θεραπεία βασίζεται πάνω στην ψυχολογική βοήθεια, στην φαρμακευτική αγωγή και στην κοινωνικοποίηση, δηλαδή, την κοινωνική επανένταξη του αρρώστου. Το πρώτο κομμάτι, της ψυχολογικής βοήθειας, ανήκει άμεσα ή έμμεσα στην ψυχανάλυση. Αυτό πρόσφερε κυρίως νομίζω, η ψυχανάλυση στην κοινωνική ψυχιατρική.

Α.Κ.: Μ' αυτή τη λογική θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ψυχανάλυση είναι μια διάσταση, μια μέθοδος προσέγγισης, ένας εμπλουτισμός, μια πλευρά ενός κύβου. Ενώ η ψυχιατρική και γενικότερα η κοινωνική ψυχιατρική είναι ο κύβος ολόκληρος.

Δ.Π.: Επίσης τον εξανθρωπισμό της ψυχιατρικής, που είναι η βάση της κοινωνικής ψυχιατρικής, τον οφείλουμε στην ψυχανάλυση ή τους ψυχαναλυτές που ήταν οι πρώτοι που άρχισαν να πλησιάζουν, να κάνουν μια ανθρώπινη αλλά και μεθοδευμένη επαφή με τους αρρώστους. Στην ψυχαναλυτική θεραπεία υπάρχει μια ισοτιμία ανάμεσα στα δύο υποσυνείδητα, του θεραπευτή και του θεραπευόμενου.

Π.Σ.: Δηλαδή με την έννοια ότι τον άρρωστο τον βλέπουμε ή πρέπει να τον βλέπουμε σαν ένα ον ισότιμο με μας ενώ αντίθετα και σήμερα ακόμη συχνά κάθε «τρελός», κάθε άρρωστος ψυχικά, θεωρείται ότι είναι κατώτερος από τον μέσο άνθρωπο και είναι κατώτερος από τις υπόλοιπες κατηγορίες αρρώστων. Ένα πρώτο βήμα είναι να θεραπεύεται στο γενικό νοσοκομείο μαζί με τους άλλους αρρώστους.

ΕΡ: *Για ποιούς ιστορικούς και κοινωνικούς λόγους στην Ελλάδα μέχρι τώρα καθυστερεί η εφαρμογή της κοινωνικής ψυχιατρικής;*

Π.Σ.: Εγώ θα έλεγα, χωρίς να αισθάνομαι τον εαυτό-μου ειδικό σ' αυτό το θέμα, ότι

παιδεία και τέλος ζωντανή επιστημονική ζωή μέσα σε κάθε νοσοκομείο, σε κάθε ψυχιατρικό τμήμα, τέτοιου που να εξασφαλίζει την «διά βίου» εκπαίδευση των γιατρών.

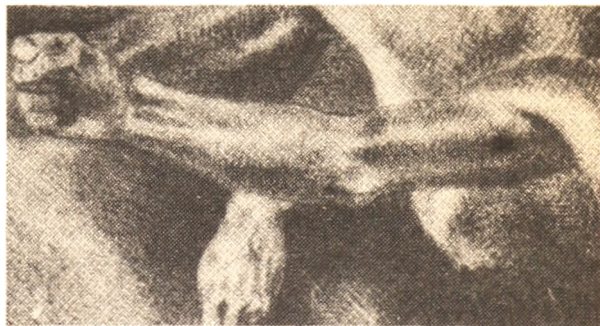
- Για τους (τις) νοσοκόμους: απαραίτητο είναι η ύπαρξη ειδικών ανωτέρων και ανωτάτων σχολών για την εξειδίκευση στην ψυχιατρική περίθαλψη. Σήμερα έχει γίνει πια σαφές ότι η γενική κατάρτιση των επαγγελματιών αυτών δεν αρκεί για το χειρισμό ψυχιατρικών περιστατικών.

- Τα ίδια ισχύουν και για τους απασχολησιοθεραπευτές, τους ψυχιατρικούς κοινωνικούς λειτουργούς, τους κλινικούς και κοινωνικούς ψυχολόγους, κτλ., που η εξειδικευμένη εκπαίδευσή-τους, αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα είναι ανύπαρκτη.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι λύσεις που προτείνει η Κοινωνική Ψυχιατρική δεν είναι οι περισσότερες δαπανηρές. Η μακρόχρονη παραμονή των αρρώστων στα ψυχιατρεία συντελεί στην αύξηση του γενικού κόστους συγκριτικά με άλλες λύσεις. Ο προϋπολογισμός του Κ.Θ.Ψ.Π.Α. πλησιάζει το 1 δισεκατομμύριο, ο κάθε άρρωστος στοιχίζει σχεδόν 30.000 το μήνα, ενώ οι συνθήκες που επικρατούν είναι τραγικές. Μικρές ή μεσαίου μεγέθους Μονάδες Κοινωνικής Ψυχιατρικής μπορεί να έχουν προϋπολογισμό μερικών δεκάδων εκατομμυρίων. Τα εξοδά-τους μπορούν να αυξηθούν ή να ελαττωθούν ανάλογα με την αποδοχή και τη βοήθεια που θα βρουν από την κοινότητα (αυτοδιοίκηση, οργανισμοί, σύλλογοι, οικογένειες) και την αρμονική σχέση που θα αποκτήσουν με τα Γενικά Νοσοκομεία και με τους θεραπευτές των παραδοσιακών ψυχιατρείων.

Όσο περισσότερο ευαισθητοποιηθεί το κοινωνικό σύνολο σχετικά με την ευθύνη-του απέναντι στον ψυχιατρικό άρρωστο, τόσο πιο εφικτός γίνεται ο μετασχηματισμός της ψυχιατρικής περιθαλψής.

(Από την εισήγηση του Παναγ. Χ. Σακελλαρόπουλου: *Σχετικά με το μετασχηματισμό της ψυχιατρικής περιθαλψής στην Ελλάδα*).

Η παρακολούθηση ενός περιστατικού μετά την έξοδό-του από το ψυχιατρείο σχεδόν ποτέ δεν γίνεται συστηματικά

Οι σημερινές Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας στην ελληνική επαρχία είναι ανεπαρκείς εξαιτίας πολλών παραγόντων. Η άνιση κατανομή των ψυχιάτρων (μόνο 17% έξω από τα μεγάλα αστικά κέντρα)

και η έλλειψη Εξωτερικών Ψυχιατρικών Ιατρείων σε πολλούς νομούς αφήνει ακάλυπτη την ύπαιθρο. Ανάλογη είναι και η τάση για συγκεντρωτισμό των θεραπευτηρίων στην Αθήνα - Θεσσαλονίκη, ενώ τα ελάχιστα Ψυχιατρεία στην επαρχία δέχονται σχεδόν εξ ολοκλήρου χρόνιους, ελλειμματικούς άρρωστους.

Οι επιπτώσεις στην ύπαιθρο από τη σημερινή οργάνωση της Ψυχικής Υγείας είναι πολύ δυσάρεστες. Η απόσταση από τα θεραπευτήρια του κέντρου ταλαιπωρεί ασθενείς και συγγενείς και εμποδίζει την έγκαιρη διάγνωση. Ο τύπος της κλειστής νοσηλείας αποθαρρύνει την εισαγωγή ή επανεισαγωγή. Έτσι η πρωτογενής και δευτερογενής πρόληψη με τέτοιες συνθήκες είναι ανέφικτη. Η παρακολούθηση ενός περιστατικού μετά την έξοδό-του από το Ψυχιατρείο σχεδόν ποτέ δεν γίνεται συστηματικά, ενώ οι κοινωνικές υπηρεσίες για οικογενειακή και επαγγελματική αποκατάσταση είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Ένα τέτοιο κέντρο έχει δημιουργηθεί στο νομό Έβρου. Πριν τέσσερα χρόνια ξεκίνησε σαν η πρώτη κλινική ψυχικών ασθενών μέσα σε Κρατικό Γενικό Νοσοκομείο. Η λειτουργία-της έγινε θετικά δεκτική και συγκράτησε τα 9/10 των ψυχωτικών, που θα όδευαν στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, από την περιοχή. Συγχρόνως αναπτύχθηκαν υπηρεσίες για Εξωνοσοκομειακούς ασθενείς, και συγκεκριμένα Ψυχολογικό Εργαστήριο, Ψυχοθεραπευτικό Ιατρείο, Ψυχιατρική Κοινωνική Υπηρεσία και Ιατροπαιδαγωγικός Σταθμός. Η ως τώρα συνεργασία ποικίλων οργανώσεων και υπηρεσιών της περιοχής Έβρου με τους ειδικούς της ομάδας Ψυχικής Υγείας δείχνει τη δυνατότητα μιας τέτοιας δουλειάς στην επαρχία και την ευκαιρία για εξάλειψη του «ψυχιατρικού στίγματος».

Με επιχορήγηση του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών άρχισε πριν λίγους μήνες η λειτουργία και κινητής μονάδας, που συμπληρώνει έτσι το Κοινοτικό Κέντρο στις ανάγκες της υπαίθρου. Δύο φορές τη βδομάδα οι ειδικοί πηγαίνουν για διαγνωστική και συμβουλευτική σε δύο κωμοπόλεις (μέχρι 120 χλμ. μακριά) και άλλοτε για ψυχοκοινωνική διερεύνηση και υποβοήθηση σε χωριά. Συναντιέται ο άρρωστος και η οικογένειά-του στο σπίτι-τους και παρακολουθούνται ειδικές περιπτώσεις, όπως χρόνιοι ψυχωτικοί, αλκοολικοί, υπερήλικες κτλ. Η συνεργασία των αγροτικών γιατρών, των γραμματέων κοινοτήτων και άλλων υπήρξε ως τώρα πρόθυμη και πολύτιμη. Η αποδοχή της ομάδας από τις οικογένειες υπήρξε πολύ ικανοποιητική, χωρίς ιδιαίτερες προκαταλήψεις. Παράλληλα προγραμματίζεται μια επιδημιολογική έρευνα για καλύτερη εντόπιση των τοπικών αναγκών.

(Από την εισήγηση του Χ. Ιεροδιακόνου: Προσπάθειες εφαρμογής της Κοινωνικής Ψυχιατρικής στην επαρχία. Περιφερειακά Πανεπιστήμια).

Το πρόγραμμα για την οργάνωση των ψυχιατρικών υπηρεσιών θα πρέπει να βασίζεται στην αποκέντρωση και την αυτοδιοίκηση

Η παραδοσιακή ψυχιατρική αναπτύχθηκε τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα με τους μεγάλους κλινικούς ψυχιάτρους. Η σύγχρονη ψυχιατρική (κυρίως μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο) χρησιμοποιώντας μεθόδους διάγνωσης της κλασικής (παραδοσιακής) ψυχιατρικής και αυτές της θεραπείας — σύγχρονη φαρμακολογία — και επιπλέον τις μεθόδους που πήγασαν από την ψυχανάλυση και βασιζόμενη στην ιδεολογία και τη μεθοδολογία της κοινωνικής ψυχιατρικής, οργάνωσε εντελώς καινούριες μονάδες και νέους τρόπους αξιολόγησης για την αντιμετώπιση των ψυχιατρικών παθήσεων.

Στόχος της παραδοσιακής ψυχιατρικής, ήταν η θεραπεία ατόμων, ενώ στη σύγχρονη ψυχιατρική οι στόχοι περιλαμβάνουν την πρόληψη, τη θεραπεία ασθενών, και την αποκατάσταση της ψυχικής υγείας όχι μόνο ατόμων, αλλά και ολόκληρων οικογενειών και ομάδων πληθυσμού (π.χ. οικοτρόφων ενός γηροκομείου). Είναι εμφανής η διεύρυνση των στόχων της σύγχρονης ψυχιατρικής. Από την πρώτη κιόλας διαφορά είμαστε σε θέση να συμπεράνουμε πως η σύγχρονη ψυχιατρική είναι σχεδόν ταυτόσημη με την κοινωνική ψυχιατρική.

Οι ειδικοί της παραδοσιακής ψυχιατρικής είναι νευρολόγοι - ψυχιάτροι, οι δύο ειδικότητες δηλ., παλιότερα ήταν αναπόσπαστα συνδεδεμένες. Αλλά σ' όλες τις Αγγλοσαξωνικές χώρες καθώς και σε πολλούς άλλους τόπους οι νευρολόγοι χωρίστηκαν από τους ψυχιάτρους. Ακόμη και στην Ελλάδα, πολύ πρόσφατα, το κράτος αναγνώρισε αυτή την ανάγκη. Στην σύγχρονη ψυχιατρική (που είναι όπως είπαμε ταυτόσημη σχεδόν με την κοινωνική ψυχιατρική), εκτός από τους ειδικούς ψυχιάτρους προσφέρουν τις υπηρεσίες-τους και οι ψυχιατρικοί νοσοκόμοι, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι ψυχολόγοι και μερικές άλλες ειδικότητες όπως π.χ. οι απασχολησιοθεραπευτές και οι ειδικοί παιδαγωγοί. Οι ειδικοί αυτοί είναι οργανωμένοι σε ομάδες που ονομάζονται ψυχιατρικές ομάδες.

Η ψυχιατρική περίθαλψη στην Ελλάδα όταν εξεταστεί στο σύνολό-της είναι παραδοσιακή τόσο ως προς το σύστημα υγείας όσο και προς την ψυχιατρική μέθοδο αυτή καθ' αυτή. Το χειρότερο όμως είναι ότι είναι μια αποδιοργανωμένη, ανεπαρκής, άνιση και αποτυχημένη περίθαλψη. Υπάρχουν βέβαια εξαιρέσεις σε μικρά πρωτοποριακά και εξαιρετικά καλά οργανωμένα ιδρύματα αλλά αυτά καλύπτουν μόνο ένα ελάχιστο τμήμα των αναγκών.

Για οποιοδήποτε προγραμματισμό θα πρέπει να πάρουμε υπόψη τις ειδικές συνθήκες της Ελλάδος που είναι : α. η σημασία της οικογένειας σαν πυρήνα

της κοινωνικής ζωής, β. το παράπονο του έλληνα πολίτη ότι δεν του δίνεται το δικαίωμα να συμμετέχει στα κοινά, γ. η γεωγραφία της Ελλάδας που απομονώνει με βουνά και θάλασσες ορισμένες περιοχές, δ. η νοσηρή τάση για αστυφιλία ιδιαίτερα προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, ε. ο δυσλειτουργικός συγκεντρωτισμός της εξουσίας, και τέλος στ. η γραφειοκρατία.

Το πρόγραμμα για την οργάνωση των ψυχιατρικών υπηρεσιών θα πρέπει συνεπώς να βασίζεται στην αποκέντρωση και την αυτοδιοίκηση. Έτσι οι συγγενείς των ασθενών θα μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στη λειτουργία-του, οι πολίτες να συμμετέχουν στη διοίκηση, η γεωγραφική απομόνωση να μην οδηγεί στην απόγνωση ή την αστυφιλία και ο συγκεντρωτισμός και η γραφειοκρατία να μην αποτελούν τροχοπέδη.

Η βασική πληθυσμιακή και γεωγραφική μονάδα της αποκεντρώσεως θα πρέπει να είναι ο τομέας των 30-150.000 κατοίκων, δηλαδή μια γεωγραφική περιοχή που κατοικείται από τον ανάλογο πληθυσμό. Η ψυχιατρική του τομέα (Regional psychiatry, Psychiatrie de secteur) εφαρμόστηκε μ' επιτυχία στον Καναδά, την Αγγλία, την Γαλλία και αλλού. Ο πολύ μικρός τομέας των 30.000 κατοίκων θα πρέπει να περιοριστεί μόνο στην περίπτωση των πολύ απομονωμένων γεωγραφικά περιοχών. Αν εφαρμοστεί σε πολλές περιοχές είναι αντιοικονομικός και οδηγεί στην κατασπατάληση των πιστώσεων και του χρόνου του επιστημονικού προσωπικού. Αντίθετα ο τομέας των 100-150.000 κατοίκων είναι προσφορότερος.

Η εκπαίδευση του προσωπικού, η έρευνα, ο συντονισμός των τομέων, η λειτουργία ειδικών υπηρεσιών όπως π.χ. παιδοψυχιατρικής, ψυχιατρικής ιατροδικαστικής και η διοίκηση των τομέων (π.χ. έγκριση πρόσληψης και απόλυσης προσωπικού, έγκριση εκτάκτων δαπανών) ανατίθεται στα περιφερειακά συμβούλια ψυχικής υγείας. Αυτά συνεργάζονται για τους σκοπούς αυτούς με Ινστιτούτα Ψυχικής Υγείας που περιλαμβάνουν και ανοικτά ψυχιατρικά νοσοκομεία, με τα Πανεπιστήμια και τις Πανεπιστημιακές Σχολές Νοσοκόμων.

Η βασική όμως νοσηλεία ανατίθεται στα Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής που είναι στην ουσία-τους μικρά ανοικτά νοσοκομεία και περιλαμβάνουν νοσοκομείο ημέρας, κινητά εξωτερικά ψυχιατρικά ιατρεία και τμήματα επειγόντων περιστατικών. Η πρόληψη, θεραπεία και αποκατάσταση ασθενών, η συνεργασία με τις οικογένειες και την κοινότητα και προγράμματα εκπαίδευσης για το προσωπικό και ενημέρωση της κοινότητας είναι δική-τους δουλειά.

είναι σε απόλυτη συνάρτηση με την επικράτηση των συντηρητικών δυνάμεων στον τόπο. Δηλαδή, τα χρόνια που οι άλλοι κάνανε μετάλαξη στην ψυχιατρική, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εμείς βρισκόμασταν στη φάση της αντεπαναστάσεως, στον εμφύλιο, όπου τέτοιες ιδέες ανανέωσης, εξανθρωπισμού και ισότητας ήταν δύσκολο να αναπτυχθούν και να θεωρηθούν αυτονόητες. Όταν αργότερα η Ελλάδα βρισκόταν σε μια φάση μιας κάποιας «τεχνολογικής» ανάπτυξης αλλάζοντας πόλεις, αρχιτεκτονική, κτλ., αρχίζει κάποια δραστηριότητα αλλαγής και στον ψυχιατρικό τομέα. Στο Αιγινήτειο το '64 από μια ομάδα που οι δύο είμαστε σ' αυτή τη συζήτηση εδώ. Από παλιότερα στο Δρομοκαίτειο, αλλά και αλλού. Και έρχεται πάλι η δικτατορία το '67 να προκαλέσει μια νέα αναστολή. Η εσωτερική ελευθερία του ατόμου είναι κάτι που συμβαδίζει με την εξωτερική την κοινωνική ελευθερία.

Δεν θά 'λεγα όμως ότι υπάρχει μια απόλυτη αντιστοιχία, όπου βαδίζουν παράλληλα δικτατορίες και αντεπαναστάσεις με την παραδοσιακή και ασυλική ψυχιατρική. Αλλά, εν πάσει περιπτώσει υπάρχει σίγουρα κάποιος συσχετισμός.

ΕΡ: Λέγεται έντονα από πολλούς τελευταία ότι το πρόβλημα της ψυχιατρικής δεν είναι μόνο καθαρά επιστημονικό, αλλά και ιδεολογικό. Το είπατε και σεις πιο πριν. Ακόμα ότι η εφαρμογή της Α ή Β ψυχιατρικής περίθαλψης είναι σε τελευταία ανάλυση μια πολιτική επιλογή. Σε ποιο βαθμό δόθηκε στο Συμπόσιο η ιδεολογικοπολιτική άποψη του θέματος;

Α.Κ.: Θέλω να πω ένα πράγμα που το θεωρούσαμε βασικό με τον Στ. Στυλιανίδη στο συνέδριο. Ήταν η προσπάθεια να μπορέσουμε να ξεφύγουμε από ένα διάλογο που θα ήταν ακαδημαϊκός και «επιστημονικός» μόνο. Δηλαδή, να μπορέσουμε όχι τόσο να πολιτικοποιήσουμε το διάλογο, γιατί νομίζω ότι είναι λάθος να γίνει μια καθαρά πολιτικοποίηση που θα μας απομάκρυνε από τον επιστημονικό χαρακτήρα του προβλήματος, αλλά από την άλλη μεριά το επιστημονικό δεν μπορεί να είναι ουδέτερο. Δεν είναι δυνατόν να μιλήσει κανείς για ψυχιατρική ουδέτερα, έξω δηλαδή από κοινωνικές αντιθέσεις. Πρέπει να μελετηθεί συγχρόνως αυτή η σύνδεση ανάμεσα στο τεχνικοεπιστημονικό και στο κοινωνικό, πολιτιστικό, και ιδεολογικό από την άλλη.

Π.Σ.: Θα συμπληρώσω ότι αυτή η σφαιρικότητα, που έπρεπε να έχει υποχρεωτικά η ψυχιατρική, ήταν πρόθεση του Συμποσίου. Αλλά και μεις να μην την θέλαμε, την έδωσε το ακροατήριο!

Δ.Π.: Μιας και μιλήσαμε για το ακροατήριο, θα θίξω ένα σημείο που έχει σχέση με το συμπόσιο και το ακροατήριο. Αυτό που ήταν εντυπωσιακό πράγματι είναι ότι υπήρξε μια μεγάλη ομάδα, ένα ανθρώπινο δυναμικό με φοβερό ενθουσιασμό, με μαχητικότητα και διάθεση όχι μόνο να πει πράγματα, αλλά κυρίως να φέρει αλλαγές μέσα στον ψυχιατρικό χώρο και κυρίως σήμερα. Ένα κοινό που ζητούσε να πάρει μόρφωση, ρόλους και υπευθυνότητα που σήμερα δεν του δίνονται. Μια ανησυχία είναι πως αυτό το δυναμικό, αν δεν μπορέσει να κάνει κάτι, να εκφραστεί δυναμικά, θα μείνει μετέωρο και το ενδιαφέρον-του θα ξεφτίσει ή θα μετατραπεί σε μια στείρα μόνο πολεμική.

Π.Σ.: Και εγώ θά 'λεγα ότι εκεί που οι νέοι αυτοί επιστήμονες ή φοιτητές ζητούν μόρφωση, δραστηριότητα και ρόλους, αν δεν τους προσφερθούν θα οδηγηθούν σ' αυτό που φοβάται η Δάφνη. Μια σύγκρουση μικροϊδεολογική και αλληλοεξουδετέρωση μέσα στον προοδευτικό χώρο της ψυχιατρικής. Ένας άλλος τύπος αλληλοεξουδετέρωσης, όπως ακούστηκε και στο συμπόσιο, είναι όταν υπάρχει μια πάλη γενεών, που έχουν τις ίδιες αντιλήψεις. Αν λοιπόν δεν τους δοθεί δράση και ρόλος, θα δουλέψει τελικά μια μορφή αυτόλυσης.

ΕΡ: Ειπώθηκε στο συμπόσιο πως ο Ιδρυματισμός αποτελεί μια αντίσταση στην αλλαγή. Πώς γίνεται αυτό;

Π.Σ.: Πραγματικά αντίσταση στην αλλαγή και στην εξέλιξη είναι το ίδρυμα, το άσυλο. Αυτό έχει μια δική-του νοσολογία. Πάσχει ολόκληρο δεν πάσχουν μόνο οι

Η ψυχιατρική ομάδα εκτός από τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών οδηγεί και στην ελάττωση του κόστους επειδή ένα μέρος της εργασίας (π.χ. κοινωνικό ιστορικό, συμβουλευτική αγωγή, παρακολούθηση χρόνιων ασθενών) γίνεται από κοινωνικούς λειτουργούς και νοσοκόμους που κοστίζουν λιγότερο στο δημόσιο απ' ό,τι οι ψυχίατροι.

Η μείωση των δαπανών που προέρχεται από την αντικατάσταση της μακρόχρονης αγωγής σε κλειστά κουστωδιακά νοσοκομεία από τη βραχεία νοσηλεία σε ανοικτά μικρά κέντρα ψυχικής υγιεινής είναι οφθαλμοφανής όπως και το μικρό κόστος της νοσηλείας ημέρας ή της νοσηλείας κατ' οίκον. Όλα αυτά καταλήγουν σε μείωση δαπανών για μισθούς προσωπικού και τη λειτουργία του νοσοκομείου.

Ανάλογες ελαττώσεις δαπανών επιτυγχάνονται με τα προστατευτικά εργαστήρια και τα οικοτροφεία (αντί της μακρόχρονης νοσοκομειακής νοσηλείας) και τις αυτοδιαχειριζόμενες θεραπευτικές λέσχες. Τέλος η εθελοντική εργασία αξιοποιείται κάτω από την καθοδήγηση κοινωνικών λειτουργιών.

(Από την εισήγηση του Ε. Λυμπεράκη: Το σημερινό ψυχιατρικό πρόβλημα στην Ελλάδα).

Η δυνατότητα υγιών ταυτίσεων του αρρώστου, αλλά και της οικογένειας, με τα μέλη της θεραπευτικής ομάδας παίζει αποφασιστικό ρόλο στη θετική εξέλιξη της θεραπείας

Η ΨΠΣΑ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν διαμετρικά αντίθετη με το άσυλο. Συνήθως αυτή η αντιπαράθεση είναι αναγκαία έστω κι αν δεν μπορεί να υπάρξει καθολική και γενίκευσή-της.

Η περίθαλψη στο σπίτι μπορεί να καλύψει μια ευρεία κλίμακα περιστατικών ανάλογα με τη βαρύτητα της κατάστασης του αρρώστου. Και, καθώς η κλινική εικόνα του ψυχωσικού μεταβάλλεται ψυχοδυναμικά μέσα στο χρόνο έχουμε δυνατότητα προβληματισμού στην ανθρώπινη σχέση συνεχώς, άρα και αλλαγή, διαχρονική στη θεραπευτική μέριμνα.

Η ψυχιατρική ομάδα τις ΨΠΣΑ (σε πολλές περιπτώσεις αρκεί η δυάδα ψυχίατρος - ψυχιατρική/ος λειτουργός) θα προσφέρει α. ψυχολογική βοήθεια στον άρρωστο και στην οικογένεια, β. φαρμακευτική αγωγή και γ. θα συμβάλλει στην κοινωνική αποκατάσταση του ατόμου. Η φροντίδα σ' ένα μόνο απ' αυτούς τους τομείς δεν αρκεί, χρειάζεται ο συνδιασμός-τους (πράγμα γνωστό και εδώ και στο εξωτερικό). Πρέπει να τονιστεί ξεχωριστά η αναγκαιότητα της ποιότητας της ψυχολογικής βοήθειας, που μπορεί να ε-

ξασφαλιστεί μόνο με τη συνάρτηση της γνώσης, της σωστής εκπαίδευσης και της πλούσιας εμπειρίας των θεραπευτών, παράλληλα με τον ενθουσιασμό για το έργο-τους.

Είναι αποφασιστικής σημασίας για το μέλλον του αρρώστου ο τρόπος που θα αντιμετωπιστεί η κρίση. Μια εισαγωγή στο ίδρυμα — κυρίως η πρώτη — πάντα στοιχίζει στο θεραπευόμενο: εντείνει συνήθως τη ρήξη με την οικογένεια, «επικυρώνει» την αντίληψή-του για τις διωκτικές παραληρητικές ιδέες-του, τον γεμίζει φόβο και καχυποψία για το θεραπευτικό περιβάλλον και μειώνει την υπευθυνότητά-του απέναντι στο κοινωνικό σύνολο στον εαυτό-του και στη θεραπεία-του.

Αν ο άρρωστος μένει στο οικογενειακό-του περιβάλλον τα πράγματα μπορούν να εξελιχθούν ευνοϊκά. Με τους κατάλληλους ψυχολογικούς χειρισμούς, με μια άμεση και απλή φαρμακευτική βοήθεια μπορεί μέσα σ' ένα μικρό χρονικό διάστημα να αποκατασταθεί η ισορροπία της οικογένειας. Το τίμημα δεν είναι βαρύ αν συγκριθεί με μια νοσηλεία που ενδεχομένως θα κρατούσε μήνες.

Τα μέλη της θεραπευτικής ομάδας καλύπτουν διαδοχικά την οικογένεια ορισμένες ώρες την ημέρα ανάλογα με τη βαρύτητα του περιστατικού σε μερικές περιπτώσεις και 24 ώρες το εικοσιτετράωρο. Σ' όλη τη διάρκεια της θεραπευτικής προσπάθειας τα αποτελέσματα εξαρτώνται από τη συνεχή εποπτεία, που οδηγεί στην τελειοποίηση των χειρισμών και της τεχνικής του κάθε μέλους της θεραπευτικής ομάδας και στο συναίσθημα ισοτιμίας που υπάρχει σταθερά από όλους, μεταξύ-τους και απέναντι στον άρρωστο και την οικογένεια.

Το πρίσμα κάτω από το οποίο παρατηρούμε και εξηγούμε στις εποπτείες τα φαινόμενα είναι ψυχαναλυτικό χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι θεραπευτές κάνουν κλασικές αναλύσεις ή δίνουν ερμηνείες σε ένα ή σε περισσότερα μέλη της οικογένειας.

Σε ό,τι αφορά τα αποτελέσματα της ψυχιατρικής περίθαλψης στο σπίτι μπο-

ρεί να ειπωθεί ότι είναι ικανοποιητικά: σε ένα αξιόλογο πια αριθμό περιπτώσεων, με σαφέστατη ένδειξη εισαγωγής σε κλινική ή ψυχιατρείο επιτύχαμε μια κλινική και κοινωνική αποκατάσταση δεν είχαμε κανένα δυστύχημα αλλά και καμία ουσιαστική υποτροπή. Η τάση για επανάληψη μιας κρίσης αντιμετωπίστηκε με μια τροποποίηση της φαρμακευτικής αγωγής και μια αύξηση της ανθρώπινης παρουσίας.

Από την άποψη επιλογής του σπιτιού του αρρώστου σαν χώρο νοσηλείας τα πλεονεκτήματα φαίνεται να προέρχονται από το γεγονός ότι δεν διακόπτεται η συνέχεια της σχέσης (έστω και παθολογικής) της οικογένειας με τον άρρωστο. Αυτό μειώνει ουσιαστικά την επιθετικότητα του θεραπευομένου προς τα άλλα μέλη της οικογένειας και η αλληλεπίδραση, δίνεται προοδευτικά η δυνατότητα στη θεραπευτική ομάδα να τροποποιεί τις σχέσεις και να εγκαθιστά νέους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ των μελών-της. Η δυνατότητα υγείων ταυτίσεων του αρρώστου αλλά και της οικογένειας με τα μέλη της θεραπευτικής ομάδας παίζει αποφασιστικό ρόλο στη θετική εξέλιξη της θεραπείας.

Μέσα στα πλαίσια μιας καλά οργανωμένης κλασικής Ψυχιατρικής οι λύσεις θα βρίσκονταν στην εισαγωγή στην Ψυχιατρική Μονάδα του Γενικού Νοσοκομείου ή η είσοδος στο πρότυπο Ψυχιατρείο. Δεν είναι και αυτό αμελητέα πρόοδος, αλλά αν αλλάξει ο προσανατολισμός, η γενικότερη στάση απέναντι στο πρόβλημα της ψυχικής νόσου τότε μια ολιγάριθμη θεραπευτική ομάδα, πολλές φορές ένας ψυχιατρικός νοσοκόμος, μια κοινωνική λειτουργός ή ένας ειδικευόμενος ψυχίατρος, κάτω από την καθοδήγηση ενός έμπειρου ατόμου μπορούν να συγκρατήσουν στην κοινότητα έναν αξιόλογο αριθμό μέσων και ελαφρών περιπτώσεων που τώρα οδεύουν μοιραία προς το ψυχιατρείο ή την κλινική.

(Από την παρέμβαση των Παναγ. Σακελλαρόπουλου, Β. Φαλάρα, Γ. Πετρουλάκη: Ψυχιατρική περίθαλψη στο σπίτι του αρρώστου (ΨΠΣΑ).

Οι κυβερνητικές απαντήσεις στο πρόβλημα των ψυχοπαθών στην Ελλάδα υπήρξαν αποσπασματικές

Η χρονική περίοδος που εξετάζουμε χαρακτηρίζεται από τη βαθμιαία ανάπτυξη της ψυχιατρικής και την περιθωριοποίηση των παραδοσιακών πρακτικών, με σχετικά αργούς ρυθμούς. Πουθενά, τουλάχιστον στις πηγές-μας, δεν βρήκαμε ανοιχτή σύγκρουση ανάμεσα στις δύο διαφορετικές αντιλήψεις και πρακτικές, όπως περιμέναμε αρχικά.

Μέχρι την αρχή του εικοστού αιώνα η πλειοψηφία των ψυχοπαθών δεν περνούσε από τα ψυχιατρεία (φρενοκομεία) και δεν αποτελούσε αντικείμενο ειδικών μέτρων. Οι ψυχοπαθείς, σαν άτομα διαφορετικά από τους άλλους, κρατούσαν συνήθως κάποια θέση μέσα στην οικογένεια και την κοινότητα.

Τα παραδοσιακά ιδρύματα και τα φρενοκομεία, τον πρώτο τουλάχιστον καιρό, δέχθηκαν κυρίως τους επικίνδυνους και ταραχοποιούς ψυχοπαθείς και όσους είχαν εξαντλήσει τα όρια της ανοχής του περιβάλλοντος.

Η αύξηση του αριθμού και των κατηγοριών των ψυχοπαθών που έγιναν δεκτοί από τα διάφορα ιδρύματα, υπήρξε συνάρτηση τόσο των εξελίξεων των γνώσεων και των θεωριών για τη φύση των ψυχοπαθολογικών μηχανισμών και των θεραπευτικών μεθόδων, όσο και των εξελίξεων στην κοινωνική οργάνωση και τις νοοτροπίες, στην κρατική ή την κοινοτική πολιτική.

Αν η διάλυση των παραδοσιακών μορφών οικογενειακής και κοινοτικής οργάνωσης, η ύπαρξη των ιδίων των φρενοκομείων και η διάδοση της ιδέας ότι υπήρχε μία ειδική ιατρική για τους ψυχοπαθείς - αρρώστους αύξησε τους υποψήφιους για εισαγωγή, η κρατική και η κοινοτική πολιτική δεν ευνόησαν, περίπου ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, τη ση-

Η πορεία της Ιδρυματικής περίθαλψης στην Ελλάδα

Μικρό χρονολόγιο

1857: Πρώτη προσπάθεια για την οργάνωση ψυχιατρείου σε οικόπεδο της μονής των Αγίων Ασωμάτων, χωρίς αποτέλεσμα.

1861: Μελέτη του Αχ. Γεωργαντά στον «Ασκληπιό» για πλήρες φρενοκομείο 400 θέσεων, σύμφωνα με τα γαλλικά πρότυπα. Δεν πραγματοποιείται λόγω υψηλού κόστους.

1862: Νόμος «περί φρενοπαθών και φρενοκομείων» κατά το πρότυπο του αντίστοιχου γαλλικού νόμου του 1838. Το σχέδιο εγκαταλείφθηκε.

1864: Με την Ένωση των Ιονίων νήσων «κληρονομήθηκε» από το δημόσιο το ψυχιατρείο της Κέρκυρας, που είχαν ιδρύ-

σει οι Άγγλοι το 1838. Θύμιζε περισσότερο φυλακή, καθώς η εγκατάσταση είχε γίνει σε κτίρια στρατών — όπως και το άσυλο Κεφαλλονιάς που ιδρύθηκε την ίδια εποχή. Για 23 χρόνια υπήρξε το μοναδικό φρενοκομείο της χώρας.

1881: Στη Χίο αρχίζει η κατασκευή νοσοκομείου με χωριστό τμήμα ψυχοπαθών. Λειτουργήσε από το 1886.

1881: Η δωρεά Τζ. Δρομοκαϊτή κ.α. επέτρεψε την κατασκευή του πρότυπου για την εποχή «Δρομοκαϊτείου», που λειτούργησε από το 1887.

1904: Η ίδρυση της πρώτης ιδιωτικής κλινικής στην Αθήνα.

1905: Με πρωτοβουλία του καθηγητή Μ.

Κατσαρά ιδρύεται το «Αιγινήτειο», ως πανεπιστημιακή κλινική που λειτούργησε απ' την αρχή σαν κέντρο θεραπείας όξων ψυχιατρικών και νευρολογικών περιστατικών.

1910: Ιδρύεται μικρό άσυλο ψυχοπαθών στη Σούδα.

1914: Ίδρυση ασύλου στη Θεσσαλονίκη.

1915: Ίδρυση μικρού ασύλου στην Αθήνα.

Τα άσυλα Σούδας - Θεσσαλονίκης - Αθηνών μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, εξελίχθηκαν σταδιακά σε Δημόσια Ψυχιατρεία.

(Από την Εισήγηση του Δημήτρη Ν. Πλουμπίδη: Η ψυχιατρική στην Ελλάδα τον 19ο αι.)

άρρωστοι. Πάσχουν οι θεσμοί, πάσχει ο τρόπος λειτουργίας-του, πάσχουν κατά κάποιο τρόπο οι θεραπευτές. Δηλαδή, το ίδρυμα αλλοιώνει τους ανθρώπους — όχι μόνο τους αρρώστους, αλλά και τους υγιείς. Όλοι συνηθίζουν σ' ένα ρυθμό ζωής αρρώστοι και θεραπευτές — και αντιστέκονται με την έννοια της αδράνειας στο να αλλάξουν. Όταν έχουν πολύ ιδρυματοποιηθεί δεν αλλάζουν καθόλου ή αλλάζουν πάρα πολύ δύσκολα. Θα έλεγα πάλι ότι ιδρυματισμός είναι μια μορφή νόσου που τη δημιουργεί στα άτομα το ίδρυμα, το άσυλο που κάνει το άτομο να αναδιπλώνεται στον εαυτό-του και να χάνει το ενδιαφέρον-του για τη ζωή και την κοινωνία.

Ένα άλλο γνώρισμα του άσυλου που συνδέεται με τον ιδρυματισμό: Διοικητικά στο άσυλο λειτουργούν κάθετες δομές ή τουλάχιστον πυραμιδικές, σε μια σύγχρονη κοινωνική ψυχιατρική, η διοίκηση, οι αρμοδιότητες, οι ρόλοι, είναι σε μια ισοτιμία, οι δομές είναι δηλαδή οριζόντιες.

ΕΡ: Με ποιά μοντέλα θα μπορούσε να δουλέψει η κοινωνική ψυχιατρική στην Ελλάδα;

Δ.Π.: Αυτό που συζητήθηκε πολύ στο συμπόσιο ήταν η ποιότητα της δουλειάς, η οποία δεν καθορίζεται μόνο από τα οικονομικά μέσα ή από τα κτίρια, αλλά καθορίζεται κύρια από την ποιότητα του ανθρώπινου θεραπευτικού δυναμικού. Και η ποιότητα είναι σε συνάρτηση βέβαια με την εκπαίδευση, την εμπειρία και τον προσανατολισμό-του. Προτάθηκε λοιπόν η εκμετάλλευση και η αξιοποίηση των εμπειριών ατόμων που υπάρχουν σήμερα. Επίσης προτάθηκε η ανάθεση έργου στις εμπειρές μικρές ομάδες που επιχειρήσαν ή επιχειρούν πρωτοποριακές αλλαγές στον ψυχιατρικό χώρο, ισότιμα με τις πιο οργανωμένες εστίες, (κρατικές, πανεπιστημιακές κτλ.), που υπάρχουν ή θα υπάρξουν στο χώρο της ψυχιατρικής.

Π.Σ.: Η ανάθεση έργου σ' αυτές τις ομάδες που θα σχηματίσουν μικρές μονάδες θα πρέπει να είναι αρκετά εύκαμπτη και αντιγραφειοκρατική ούτως ώστε να διατηρηθεί η ιδιοτυπία της κάθε ομάδας από αυτές. Επίσης να εφαρμοστεί σε πρώτη φάση, σε μικρή κλίμακα.

Δ.Π.: Η μικρή κλίμακα επιτρέπει τον πειρασμό, επιτρέπει την ευλυγισία και επιτρέπει να αξιολογούμε το έργο αυτής της μονάδας έτσι που να μπορέσουμε να την αλλάξουμε, να την καταργήσουμε, να την προσαρμόσουμε.

Π.Σ.: Θά 'λεγα ότι πολλές απ' αυτές τις μονάδες θα πρέπει να έχουν ένα κλινικό και παράλληλα ερευνητικό χαρακτήρα. Συλλογή πληροφοριών για ένα συντονιστικό κρατικό όργανο το οποίο δεν θά 'ναι διοικητικά άτεγκος πιεστικός και με αμετάθετες θέσεις. Έτσι να δημιουργούνται άνετα οι αναγκαίες προποποιήσεις κατά την εξέλιξη. Η εμπειρία θα δίνει τη δυνατότητα υπαγωγής συμπερασμάτων και επιλογής λύσεων και θα οδηγεί σε τροποποιήσεις και στη γενίκευση των λύσεων. Ενώ αν ξεκινήσει ένα κεντρικό σύστημα που «λύνει» άμεσα και καθολικά με γεωγραφικές περιφέρειες κτλ. τα προβλήματα της ψυχιατρικής σ' όλο τον τόπο, είναι βέβαιο ότι θα αποτύχουμε. Διότι αυτή τη στιγμή μόνο είκοσι μικρές μονάδες να θελήσουμε να επανδρώσουμε με ένα σύγχρονο τρόπο κοινωνικής ψυχιατρικής έξω από άσυλα δεν θα υπάρξει το αναγκαίο προσωπικό. Ενώ έχουμε αρκετούς ψυχιάτρους στον τόπο δεν διαθέτουμε τους εξειδικευμένους ψυχιάτρους για ένα τέτοιο ρόλο. Την εξειδίκευση και την εκπαίδευση, εδώ, θα πρέπει να τις προσφέρουν οι πρότυπες αυτές μονάδες.

ΕΡ: Πώς φαντάζεστε τη δημιουργία αυτών των κοινωνικοψυχιατρικών μονάδων κατά τρόπο που να καλύπτουν τόσο τα αστικά κέντρα, όσο και την ύπαιθρο;

Π.Σ.: Αυτές οι καινούριες μονάδες θα είναι πολλών μορφών. Θα είναι ψυχιατρικές μονάδες στο Γεν. νοσοκομείο. Θα είναι μονάδες ψυχιατρικής περίθαλψης στο σπίτι. Θα είναι μονάδα που θα αφορά μια μικρή επαρχιακή πόλη, θα είναι μονάδα που θα είναι κινητή της υπαίθρου και που είναι πάρα-πολύ αποδοτική.

Δ.Ν.: Στο εξωτερικό έχουν ήδη δοκιμαστεί μια σειρά μορφών μη ασυλικών είτε είναι ψυχιατρικό τμήμα σε γενικό νοσοκομείο, ή νοσοκομείο ημέρας, ή νύκτας, είτε

μαντική αύξηση της χωρητικότητας των ιδρυμάτων. Οι κυβερνητικές απαντήσεις στο πρόβλημα των ψυχοπαθών στην Ελλάδα υπήρξαν αποσπασματικές και προορισμένες για τη λύση μόνο των αμεσοτέρων προβλημάτων, παρά τη χάραξη μιας γενικότερης πολιτικής από τις τελευταίες Οθωνικές κυβερνήσεις.

Μία τέτοια κατάσταση ήταν ακόμα δυνατή γιατί οι διαδικασίες αστικοποίησης δεν είχαν ιδιαίτερα επιταχυνθεί και οι παραδοσιακές κοινωνικές και οικογενειακές δομές, που επιζούσαν κυρίως στην ύπαιθρο, συντηρούσαν ακόμα ένα σημαντικό αριθμό ψυχοπαθών.

Η ελληνική νομοθεσία η σχετική με τα ψυχιατρεία, τις απαραίτητες διατυπώσεις και εγγυήσεις για την εισαγωγή και την έξοδο των ψυχοπαθών και τον έλεγχο των ιδρυμάτων από την εκτελεστική και τη δικαστική εξουσία, ψηφίσθηκε στη βάση του γαλλικού νόμου του 1838, που έπαιξε ρόλο προτύπου για τις περισσότερες ευρωπαϊκές νομοθεσίες.

Οι πραγματικές εξελίξεις υπήρξαν πολύ πιο αργές και αντιφατικές, όπως π.χ. μας το δείχνει η αναστολή της λειτουργίας του ψυχιατρείου της Αίγινας το 1862 και η φυλάκιση των ψυχοπαθών, που απαγορευόταν ρητά από το νόμο αλλά εξακολούθησε στην Αθήνα ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο.

Οι βασικές ιδέες της ψυχιατρικής του 19ου αιώνα, δηλαδή, το ιάσιμο πολλών μορφών ψυχοπάθειας, που δεν ήταν παρά ένα νόσημα σαν τα άλλα, χάρη στην πεποίθηση ότι το άτομο (υποκείμενο) ψυχοπαθής δεν ήταν ποτέ ολικά κατεστραμμένο, η ρήξη με τις ιδέες περί θείας προέλευσης των ψυχικών διαταραχών, η δυσανεξία της βίαιας συμπεριφοράς απέναντι στους ψυχοπαθείς που δεν ήταν τελικά παρά αρρώστοι, προωθήθηκαν στην Ελλάδα από μια ολιγάριθμη πρωτοπορεία και μπόρεσαν να περάσουν στη νομοθεσία και στις αρχές λειτουργίας των ψυχιατρείων σ' ορισμένες στιγμές της κρατικής πολιτικής.

Τα ελληνικά ψυχιατρεία δημιουργήθηκαν σαν χώροι θεραπείας και σαν τέτοια προσπάθησαν να λειτουργήσουν, παρά το γεγονός ότι οι ελλείψεις συνθήκες λειτουργίας-τους ευνόησαν την απλή κράτηση σε βάρος της θεραπείας.

Τα παροικιακά ιδρύματα καθώς και το νοσοκομείο της Χίου διετήρησαν μέχρι αργά ορισμένα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών νοσοκομείων όπως π.χ. το ρόλο σωφρονιστηρίου ή ξενώνα. Ο ρόλος αυτός είναι κατανοητός μέσα στα πλαίσια της οργάνωσης των ελληνικών κοινοτήτων για τον εαυτό-τους, όπου και τα νοσηλευτικά-τους ιδρύματα ήταν υποχρεωμένα να διατηρούν λειτουργίες που δεν ήθελαν ή δεν μπορούσαν να μοιράζονται με τις οθωμανικές αρχές.

Όπως και στους περισσότερους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας και της εκπαίδευσης στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, το πρόβλημα της χρηματοδότησης της κατασκευής και της λειτουργίας των ψυ-

χιατρείων λύθηκε σε σημαντικό βαθμό από τις δωρεές των πλουσίων Ελλήνων εμπόρων των παροικιών. Η χρηματοδότηση των παροικιακών ιδρυμάτων στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά σ' αυτή την πηγή, καθώς και σε εράνους ανάμεσα στα μέλη της ελληνικής κοινότητας. Ο τύπος αυτός χρηματοδότησης μειώθηκε πάρα πολύ μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο.

Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και τη Μικρασιατική καταστροφή, οι εξελίξεις που είχαν αρχίσει να διαγράφονται από την αρχή του αιώνα, αποκρυσταλλώθηκαν στη δημιουργία του δημόσιου τομέα από 4 κύρια ιδρύματα.

Ο ιδιωτικός τομέας αναπτύχθηκε γρήγορα χάρη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και τις ελλείψεις των δημόσιων ψυχιατρείων.

(Από την εισήγηση του Δημήτρη Ν. Πλουμπίδη: *Η ψυχιατρική στην Ελλάδα του 19ου αι.*).

Η δραστηριότητα ψυχιάτρου και ψυχολόγου πρέπει να είναι ενσωματωμένη στο Γενικό Νοσοκομείο και να ανοίγεται προς την κοινότητα.

Η παρουσία ψυχιατρικής κλινικής στο Γενικό Νοσοκομείο διευκολύνει τα πράγματα και εμποδίζει μία διακριτική απομόνωση του ψυχιάτρου. Τότε βρίσκεται σε συνεχή συνεργασία με την ψυχιατρική ομάδα (άλλοι ψυχίατροι και άτομα συγγενών κλάδων), στην οποία μπορεί να εκθέτει τις δυσκολίες της πρακτικής-του σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ενώ ταυτόχρονα τους μεταφέρει την εμπειρία-του.

Η δραστηριότητα του ψυχιάτρου και του ψυχολόγου πρέπει να είναι ενσωματωμένη στο Γενικό Νοσοκομείο, ταυτόχρονα όμως πρέπει να ανοίγεται προς την κοινότητα σε συνεργασία με τους οργανισμούς που παρέχουν προληπτικές και άλλες υπηρεσίες, π.χ. παρακολούθηση μετά την έξοδο από το Νοσοκομείο (follow up).

Η νοσοκομειακή πρακτική του ψυχιάτρου είναι τριπλή: η εξειδικευμένη πρακτική του ειδικού θεραπευτή (ψυχιατρική κλινική, ψυχιατρική συνέντευξη, εφημερία) η συμβουλευτική πρακτική του συμβούλου ψυχιάτρου που μαζί με τις υπόλοιπες υπηρεσίες-του στο πλαίσιο του Γενικού Νοσοκομείου παρέχει και τις υπηρεσίες-του στις άλλες ειδικότητες η πρακτική «του ενδιάμεσου ρυθμιστή» που διευκολύνει την επικοινωνία ανάμεσα στη θεραπευτική ομάδα και τον ασθενή.

Ο ψυχίατρος έχει επιπλέον και εξωνοσοκομειακές δραστηριότητες: θεραπεία στο σπίτι, νοσοκομείο ημέρας, προστατευόμενα εργαστήρια.

(Από την εισήγηση των Maurice Ferrereri, Jean - Marc Alby: *Ο ψυχίατρος στο Γενικό Νοσοκομείο, ταυτότητα - λειτουργία*). Ο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

είναι θεραπευτικό διαμέρισμα, ή επαγγελματικά εργαστήρια. Οι ιδέες ήδη υπάρχουν.

ΕΡ: *Αναφέρθηκαν συχνά στην πορεία της κουβέντας-μας οι λέξεις ενδιάμεσες δομές. Τι εννοείτε με αυτόν τον όρο;*

Π.Σ.: Πρέπει να εξηγήσουμε τι εννοούμε ενδιάμεσες δομές. Αυτές δεν μπαίνουν βέβαια σαν απόλυτο αντιστάθμισμα στο ψυχιατρείο - άσυλο. Σύγχρονο ψυχιατρείο υπάρχει στη νέα μορφή της κοινωνικής ψυχιατρικής, είτε ενσωματωμένο σε Γενικό Νοσοκομείο είτε σαν ανεξάρτητο ψυχιατρείο. Αλλά η όλη σύλληψή-του, ο όλος ρόλος-του, είναι διαφορετικός από τον παλιό. Αλλά πρέπει να πούμε λεπτομερέστερα τι είναι αυτοί οι νέοι τρόποι θεραπείας, οι νέοι χώροι, οι ενδιάμεσες δομές οι ενδιάμεσες μονάδες μεταξύ ψυχιατρείου και σπιτιού του αρρώστου που ήταν το αντικείμενο μελέτης μιας ολόκληρης ομάδας εργασίας στο συμπόσιο.

Α.Κ.: Αυτή η ονομασία δόθηκε τα 2-3 τελευταία χρόνια. Αυτό που παρατηρείται στο γαλλικό χώρο τουλάχιστο είναι ότι υπάρχει μια αρκετά μεγάλη εξέλιξη των εξωνοσοκομειακών δομών. Τι εννοούμε; Εννοούμε, κατ' αρχήν, κέντρα επείγουσας υποδοχής, δηλαδή κέντρα όπου αντιστοιχούν σ' ένα τύπο επείγουσας ψυχιατρικής όπου μπορούν να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένες καταστάσεις κρίσης. Εκεί ο άρρωστος αντιμετωπίζεται με ένα πνεύμα που έχει η αντιστοιχη εντατική μονάδα της Παθολογίας γρήγορα και αποτελεσματικά αντί να πάει ο άρρωστος μέσα σε μεγάλα άσυλα και να ταφεί. Άλλο είδος ενδιάμεσων δομών είναι όλες αυτές οι μεταβατικές μορφές που προσφέρουν μια διαμονή μέσης χρονικής διάρκειας μέσα σε μια προοπτική κλιμακωτής βοήθειας σε συνάρτηση με τους γενεσιουργούς παράγοντες του πόνου ή της αναπηρίας. Έτσι υπάρχουν: νοσοκομεία ημέρας, κλινικές ημέρας, νοσοκομεία νύκτας, θεραπευτικά διαμερίσματα (βασικά για ενήλικους) όπου μπορεί να υπάρχουν 2-3 άρρωστοι ή πρώην άρρωστοι, ξενώνες ανάρωσης (είναι ένα είδος νοσοκομείων νύκτας που προορίζονται για τους αρρώστους που βγαίνουν από το ψυχιατρικό νοσοκομείο οι οποίοι όμως άρρωστοι δεν μπορούν να βρουν ταυτόχρονα μια επαγγελματική ή κοινωνική ή οικογενειακή επανένταξη. Υπάρχουν ακόμα οι θεραπευτικές λέσχες που είναι τόποι συνάντησης. Οι λέσχες αυτές καλύπτουν το Σαββατοκύριακο και τις άλλες ελεύθερες ώρες των εργαζομένων εκεί μπορούν να συναντηθούν άνθρωποι που είχαν προβλήματα ψυχιατρικά ή και που έχουν ακόμη. Είναι ένας τόπος ουδέτερος όπου συναντούνται σ' ένα πλαίσιο αποψυχιατρικοποιημένο.

ΕΡ: *Στην Ιταλία που έχει ήδη αρχίσει προσπάθεια εξάρθρωσης των ασύλων λέγεται ότι πολλές φορές οι ίδιοι οι άρρωστοι δεν ήθελαν να φύγουν από το ίδρυμα. Πώς βλέπετε αυτές τις δυσκολίες;*

Α.Κ.: Νομίζω ότι ανάγεται ανάμεσα στα άλλα και σε μια σειρά από αντιστάσεις και είναι το αποτέλεσμα της λειτουργίας του κλασικού ψυχιατρείου.

Π.Σ.: Για τον άρρωστο ο έγκλεισμός είναι μια λύση «ευκολίας». Γιατί έτσι δεν αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό, τις δυσκολίες και τη σύγκρουση μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον. Από τη νόσο-του είναι ήδη λιγότερο θωρακισμένος από το μέσο άνθρωπο, έχει υποστεί τις συνέπειες της απόσυρσης, στο άσυλο και είναι γεμάτος φόβους για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Είναι μια λύση ευκολίας ταυτόχρονα και για το θεραπευτή. Η εργασία-του στο άσυλο δεν του ζητά φαντασία, πρωτοβουλίες, αναζήτηση αλλαγών. Η διοίκηση με την πυραμδική-της μορφή τον διευκολύνει.

ΕΡ: *Απ' ό,τι φάνηκε από τη μέχρι τώρα συζήτηση, ο ασυλιακός τρόπος περιθάλψης έβλαπτε παρά βοηθούσε τους αρρώστους. Τι γίνεται όμως με τους ήδη ιδρυματοποιημένους αρρώστους; Τι γίνεται τέλος μ' όλη αυτή την προβληματική γύρω από τις ενδιάμεσες δομές;*

Π.Σ.: Αυτές οι περιπτώσεις είναι δύσκολες, περιπτώσεις πια με μια έκπτωση δυνατοτήτων. Πολλές απ' αυτές έφτασαν βέβαια σ' αυτή την κατάσταση εξ αιτίας της μακρόχρονης παραμονής-τους στο άσυλο. Αλλά και αυτές ακόμη οι περιπτώσεις μπορούν να ζήσουν μέσα στην κοινότητα, όπως οι ελλειμματικοί γέροντες σε μικρές γηριατρικές μονάδες.

Α.Κ.: Βέβαια ως ένα σημείο τα προβλήματα του ασύλου μπορούν να εμφανισθούν και στη ζωή των ενδιάμεσων δομών. Βέβαια οι ενδιάμεσες δομές δεν αποτελούν μόνο απο την υπαρξή-τους εχέγγυο στην τελική αλλαγή και στην καταπολέμηση της ασυλικής λογικής. Είναι όμως σίγουρο ότι οι ενδιάμεσες δομές, επειδή λειτουργούν περισσότερο ενταγμένες μέσα στην κοινωνία έχουν πολύ λιγότερες πιθανότητες να αναπαράγουν το φαινόμενο του ιδρυματισμού.

Π. Σ. Παναγ. Σακελλαρόπουλος, Α. Κ. Αλέξης Καρακώστας, Δ. Π. Δάφνη Φιλίππου-Παπανικολάου.

Εθνικά Υγειονομικά Προγράμματα και Εθνικός Φορέας Υγείας

του Γιώργου Κλ. Λύκα

Ενώ θα στήνεται ο Εθνικός Φορέας Υγείας (ΕΦΥ), πρέπει ν' αρχίσουν να ψηφίζονται τα Εθνικά Υγειονομικά Προγράμματα (ΕΥΠ) ή σχέδια. Πριν από τη λειτουργία του ΕΦΥ, μπορούν να είναι μονοετή ή διετή, μετά τη λειτουργία-του, τουλάχιστον τριετή. Η εφαρμογή-τους θα σημαίνει την αρχή τροποποίησης της τωρινής υγειονομικής κατάστασης πραγμάτων. Με τα ΕΥΠ πρέπει να γεννηθούν οι απαραίτητοι μηχανισμοί που θα κατευθύνουν την υγειονομική δαπάνη και θα εξασφαλίζουν να ξοδεύονται τα χρήματα στις κατευθύνσεις που θα επιθυμούν οι Έλληνες με οδηγό την επιστήμη και όχι οι πολυεθνικές και ένα μικρό μέρος Ελλήνων πολιτών.

Σε μια Δημοκρατία, μια υγειονομική πολιτική που δεν τη θέλει η συντριπτική πλειοψηφία και ένα μέρος των γιατρών, δεν επιτρέπεται να επιβάλλεται από μια ελάχιστη μειοψηφία, την πλειοψηφία αν θέλετε των γιατρών και τις πολυεθνικές. Αυτό επιβάλλει το δημοκρατικό παιχνίδι που είναι βέβαιο, πως δεν ταυτίζεται με την ομοφωνία. Αυτό επιβάλλει ο δημοκρατικός ρόλος μιας Δημοκρατικής κυβέρνησης. Αυτό επιβάλλει ο ηγετικός ρόλος των δημοκρατικών κομμάτων της πλειοψηφίας. Κάθε αναβολή σημαίνει υπηρεσίες στο κεφάλαιο, σημαίνει έμπρακτη περιφρόνηση του δημοκρατικού παιχνιδιού.

Η προγραμματισμένη αντιμετώπιση ορισμένων καίριων προβλημάτων πρέπει ν' αρχίσει από τώρα για να γίνει αρτιότερη η έναρξη του ΕΦΥ. Τέτοια καίρια προβλήματα είναι π.χ.:

- η δραστική μείωση των ποσών που διατίθενται για τη διαφήμιση φαρμάκων
- η καθιέρωση του Εθνικού Συνταγολογίου
- η ίδρυση Υπουργείου Υγείας
- η ταξινόμηση των νοσοκομείων σε περιφερειακά, διανομαρχιακά, νομαρχιακά ή τοπικά
- η «στανταροποίηση» των αναλύσεων και εξετάσεων για να μην επαναλαμβάνονται δίχως λόγο
- η καθιέρωση της απογευματινής βάρδιας (αξιώσεων) στα νοσοκομεία, για την εξέταση εξωτερικών ασθενών και την εκπαίδευση γιατρών
- η καθιέρωση της υποχρέωσης του εργοστασίου να ανακοινώνει στους εργαζόμενους τις χημικές ουσίες του παραγωγικού-του κύκλου, όπως και τις γνωστές πιθανές επιπτώσεις-τους στον άνθρωπο και το περιβάλλον
- η ίδρυση κρατικής βιομηχανίας φαρμάκων και δραστικών ουσιών
- η ίδρυση κρατικής βιομηχανίας ιατρικών μηχανημάτων και εργαλείων
- η περιφερειοποίηση της χώρας-μας και ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων ανάμεσα

στο κράτος και τις περιοχές. Έτσι θα συμφιλιωθεί η ανάγκη αποκέντρωσης ορισμένων αποφάσεων με την ανάγκη συγκέντρωσης άλλων. Έτσι θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για δίκαιη και εγγυημένη τελικά μοιρασιά των πόρων ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, ώστε να δέχονται οι πολίτες την ίδια υγειονομική φροντίδα σ' οποιαδήποτε περιοχή της Ελλάδας και αν διαμένουν

• η διαίρεση της ιατρικής εργασίας είναι ένα άλλο σημαντικό θέμα και μάλιστα μπροστά σε ένα εντελώς νέο προσανατολισμό της υγειονομικής δαπάνης, που θα στοχεύει την ανταπόκρισή-της στις ανάγκες ενός αποδοτικού και πολιτισμένου υγειονομικού συστήματος.

Είναι πασίγνωστο πως η ιατρική δαπάνη «κατευθύνει» όλη την υγειονομική δαπάνη.

Η τωρινή διαίρεση της εργασίας δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός υγειονομικού συστήματος που έχει την πρόθεση να προσεγγίσει τους προαναφερθέντες στόχους. Είναι απλώς σύμφωνη με τα συμφέροντα της κάθε ιατρικής κατηγορίας και ανάλογη με τη διαφορετική ικανότητα της κάθε κατηγορίας να επιβάλλει τα συμφέροντά-της.

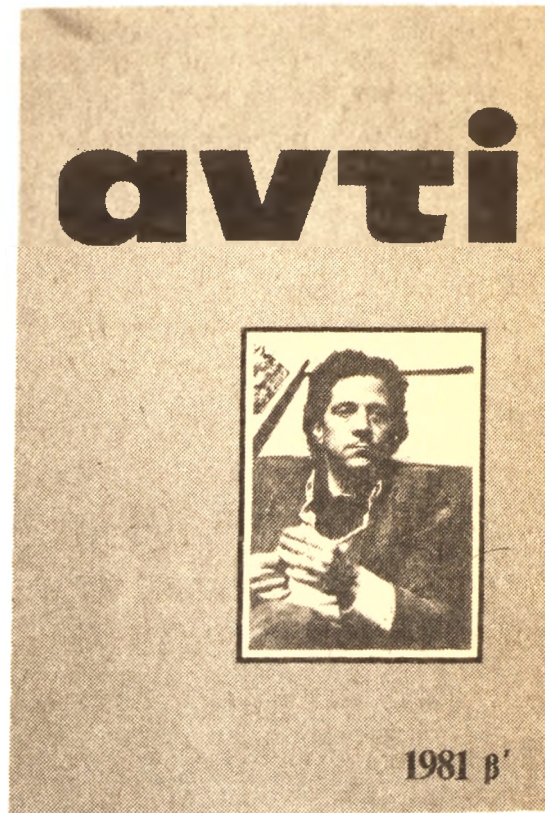
Επειδή και στον ΕΦΥ κάθε ιατρική και παραϊατρική κατηγορία θα έχει τα ειδικά και ιδιαίτερα προβλήματά-της, φυσικό είναι να έχει και τη δική-της σύμβαση εργασίας. Αυτό επιβάλλει ταυτόχρονη προσπάθεια για αλληλοσύνδεση αυτών των διαφορετικών συμβάσεων ώστε να γίνουν πιο σύμφωνες, πιο λογικές, με ένα δοσμένο μοντέλο διαίρεσης της εργασίας, που με τη σειρά-του θα γίνει πιο σύμφωνο με τις ανάγκες ενός υγειονομικού συστήματος, που προτίθεται να προσεγγίσει αυτούς τους δοσμένους στόχους

• η επαγγελματική προπαρασκευή του υγειονομικού προσωπικού, που είναι πραγματικά μεγάλης σημασίας. Αν δεν βαδίσουμε προς μια συστηματική πράξη μορφωτικής ανανέωσης και ενημέρωσης του υγειονομικού προσωπικού (ιατρικού και παραϊατρικού), που τόσο απλόχερα και ενσυνείδητα παράγουν οι ιατρικές-μας Σχολές, οι πόροι που προορίζονται για την Υγεία, ποτέ δεν θα μπορέσουν να ξοδευτούν με τρόπο διάφορο από τον σημερινό και όλες οι ωραίες υγειονομικές προσδοκίες των Ελλήνων θα παραμένουν όνειρα θερινής νύκτας.

Το υγειονομικό-μας σύστημα, μια κι ενδιαφέρεται για την εκμετάλλευση της αρρώστιας και όχι για τη θεραπεία-της, ξεφουρνίζει γιατρούς λειψά μορφωμένους. Οι τέτοιοι γιατροί είναι σπάταλοι σε φάρμακα, εξετάσεις, επισκέψεις, νοσοκομειακές εισαγωγές κτλ. Η μεταρρύθμιση των ιατρικών σπουδών και μια ακριβής νομοθεσία για τη διαρκή μόρφωση του ιατρικού προσωπικού, είναι μέ-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ο 15ος τόμος του ANTI
Β' εξάμηνο 1981
(τεύχη 181 - 195)

Σε 780 σελίδες αποτυπώνεται η πολιτική και πολιτιστική-μας ζωή.

Στον τόμο περιλαμβάνονται τα τεύχη - αφιερώματα για τον Ν. Πουλαντζά και τον Δ. Χατζή, ντοκουμέντα για το ΕΑΜ και ντοκουμέντα για την Πολωνία, επισκόπηση των εκλογών του '81 και το ειδικό - γελοιογραφικό τεύχος.

Ζητείστε-τον στα γραφεία του περιοδικού «ANTI»:

Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601)

Τηλ. 732.713 και 732.819

Ακόμη μπορείτε να βρείτε τους παλιότερους τόμους του περιοδικού, με εξαίρεση τους Α' και Β' που έχουν ήδη εξαντληθεί.

Το «ANTI» παραμένει σταθερά ένα πλούσιο ενημερωτικό περιοδικό που με τους τόμους, σας προσφέρει μια άμεση πρόσβαση στο πλούσιο υλικό της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας.

36

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΩΝ

Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύουμε δυο κείμενα που διαλέγονται πάνω στο πολύ γνωστό θέμα της «Θεωρίας των δύο πόλων». Το πρώτο κείμενο, του Δανού νεοελληνιστή Ole Smith, σχολιάζει το άρθρο του Γιώργου Κατηφόρη που δημοσιεύτηκε στο τχ. 187.

Ο συνεργάτης-μας Γιώργος Κατηφόρης, στον οποίο θέσαμε υπόψη το κείμενο του Δανού νεοελληνιστή, απαντά στα όσα παρατηρεί ο Ole Smith με το δεύτερο κείμενο που δημοσιεύουμε.

Στο τεύχος 187 του «ΑΝΤΙ» ο Γιώργος Κατηφόρης δημοσίευσε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο για τη θεωρία των δύο πόλων του Ζαχαριάδη όπου ισχυρίζεται ότι λάνσαρε πρώτος ο Πέτρος Ρούσσος το Σεπτέμβρη του 1944 και δίνει μια διαστρεβλωμένη, κατά τη γνώμη-μου, διατύπωση της ίδιας θεωρίας. Βέβαια, ο Κατηφόρης δεν είναι ο μόνος που διαστρεβλώνει τις απόψεις του Ζαχαριάδη και πρέπει να δούμε κριτικά όλα τα σχετικά κείμενα διευκρινίζοντας τα πράγματα.

Ας αρχίσουμε από τη 12η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ τον Ιούνιο του 1945. Όπως είναι γνωστό η Ολομέλεια αυτή ήταν η πρώτη μετά την επιστροφή του Ζαχαριάδη στην Ελλάδα. Στην εισήγησή-του ο Ζαχαριάδης αναπτύσσει τις σχέσεις-του για τον απελευθερωτικό αγώνα και μάλιστα για την τοποθέτησή-του στα διεθνή πλαίσια. Για το ζήτημα αυτό είπε τα ακόλουθα: «Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα, όπως διαμορφώθηκε η κατάσταση και η θέση της Ελλάδας σ' αυτή, μέσα στις συνθήκες του 2ου παγκόσμιου πολέμου ότι μια ρεαλιστική εξωτερική πολιτική από μέρους του ΕΑΜ και της ΠΕΕΑ θά έπρεπε να κινηθεί ανάμεσα σε δύο κύριους πόλους: τον ευρωπαϊκό -βαλκανικό με κέντρο τη Σοβιετική Ένωση. Και το μεσογειακό με κέντρο την Αγγλία. Σωστή εξωτερική πολιτική θά ήτανε κείνη που θ' αποτελούσε έναν ελληνικό άξονα, που θα συνέδεε αυτούς τους δύο πόλους. Και αυτό, από την πλευρά πάντα που ενδιέφερε τα ελληνικά συμφέροντα, διατηρώντας ένα είδος ισορροπίας ανάμεσά-τους, με την κεντρική πάντα σκέψη ότι το στήριγμα στον προς βορρά πόλο θά έπρεπε να αποσκοπεί στο ν' αντισταθμίζει και να αμβλύνει τις αιχμές που κρατά την Ελλάδα ο νότιος». (Δέκα χρόνια αγώνες 1935 -1945, σ. 273).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ζαχαριάδης μιλάει για την εξωτερική πολιτική του ΕΑΜ και της ΠΕΕΑ,

όχι της μεταπολεμικής Ελλάδας. Το γεγονός αυτό είναι σημαντικότερο γιατί οι περισσότεροι ιστορικοί γράφουν ότι η θέση του Ζαχαριάδη αποτελεί μια θεωρία για την τοποθέτηση της μεταπολεμικής Ελλάδας. Η άποψη, λοιπόν, του Αλέκου Παπαπαναγιώτου δηλαδή ότι ο Ζαχαριάδης στην ομιλία-του διατυπώνει μια θεωρία για μια αδέσμευτη πολιτική και βάζει το σύνθημα της ουδετερότητας, δεν βρίσκει βάση στο κείμενο του Ζαχαριάδη που μας επιτρέπει, ούτε να θεωρούμε τον Ζαχαριάδη αντισοβιετικό ούτε να θέσουμε το ερώτημα γιατί ο Ζαχαριάδης μίλησε για ισορροπία μεταξύ των δύο πόλων, της Σοβιετικής Ένωσης και της Αγγλίας. Ο Ζαχαριάδης μίλησε για τις εδαφικές αξιώσεις τις οποίες πρόβαλλε η Βουλγαρία ενάντια στην Ελλάδα κατά την Κατοχή, δεν είχε στο νου-του μια δήθεν απειλή από τις άλλες βαλκανικές χώρες μετά τον πόλεμο, τη λεγόμενη απειλή από βορρά.

Αυτά που ειπώθηκαν στην εισήγηση του Ζαχαριάδη δεν ήταν τόσο παράξενα. Πρώτο μια συνεργασία με την Αγγλία και με τη Σοβιετική Ένωση ήταν — ή πρέπει να ήταν — η πολιτική του ΕΑΜ (όπως γράφει ο Ρούσσος). Κατά τη γνώμη του Ζαχαριάδη το λάθος του ΕΑΜ, υποτιμώντας τον βαλκανικό παράγοντα, ήταν να στηριχθεί αποκλειστικά στην Αγγλία. Δεύτερο είναι σημαντικό ότι η απόφαση της 12ης Ολομέλειας δεν αναφέρει τίποτα για «θεωρία». Επομένως η Ολομέλεια δεν αποδέχτηκε τις ιδέες του εισηγητή, ή δεν ομοφωνούσε. Το ότι ο Ζαχαριάδης μιλάει καθαρά για την κάτω από τις συνθήκες του πολέμου κατάσταση παραγνώρισαν τόσο οι αντίπαλοι του πρώην Γενικού Γραμματέα όσο και οι ιστορικοί της περιόδου.

Ας δούμε τι συνέβη αργότερα. Το Φεβρουάριο του 1950 ο Μήτσος Παρτσαλίδης έγραψε ένα σημείωμα στο οποίο ασκούσε αυστηρή κριτική της πολιτικής γραμμής του κόμματος στα χρόνια της Ζαχαριαδικής ηγεσίας και μάλιστα των σφαλμάτων του ίδιου του ηγέτη. Σχετικά με τη θεωρία είπε: «Στην εισήγησή-του στη 12η Ολομέλεια ή στο 7ο Συνέδριο έλεγε πως η Ελλάδα για την περιφρούρησή-της από τα νότια θα στηριχθεί στην ΕΣΣΔ και τις Λαϊκές Δημοκρατίες και για την περιφρούρησή-της από τα βόρεια στην Αγγλία». (Διάσπαση του ΚΚΕ τομ. Α', σ. 30).

Στην 7η Ολομέλεια της ΚΕ το

Μάιο του 1950 ο Ζαχαριάδης απόρριψε τις θέσεις του Παρτσαλίδη ισχυριζόμενος ότι ο Παρτσαλίδης διαστρεβλώνει τις απόψεις-του. Κατά τη γνώμη-μου είχε δίκιο ο Ζαχαριάδης. Φυσικά δεν εννοούσε τις Λαϊκές Δημοκρατίες τον Ιούνιο του 1945. Όταν το 1956 στην 6η Πλατειά Ολομέλεια καθαιρέθηκε ο Ζαχαριάδης η ΚΕ πρόβαλλε μian απίστευτη εκδοχή της θεωρίας: «η άποψη μάλιστα του σ. Ζαχαριάδη ότι μας χρειάζεται η βοήθεια της Αγγλίας για να κατοχυρωθούν οι θέσεις και τα σύνορά-μας από βορρά δικαιολογούσε τις απόψεις της αντιδρασης που ισχυρίζονταν ότι τ' αγγλικά στρατεύματα είναι απαραίτητα στην Ελλάδα για να περιφρουρήσουν την ακεραιότητά-της στην δήθεν απειλή από τα βορεινά». (Διάσπαση του ΚΚΕ τομ. Α', σ. 51).

Δεν ξέρω πώς βλέπει τη θεωρία σήμερα το ΚΚΕ. Στις θέσεις της ΚΕ για τα 50 χρόνια του ΚΚΕ, όπως φαίνεται, υπάρχουν ουσιαστικά οι ίδιες διαστρεβλώσεις που τις έχουμε επισημάνει παραπάνω: «Επιπλέον, στη 12η Ολομέλεια αναπτύσσεται από τον Ζαχαριάδη η περίφημη θεωρία των δύο πόλων, που βάζει σε ίση μοίρα τη Σοβιετική Ένωση με την ιμπεριαλιστική Αγγλία, με την οποία ζητά «ισότιμες, στενά συμμαχικές, φιλικές σχέσεις», θεωρία που επιπλέον είχε ξεκάθαρη αντισοβιετική αιχμή» (σ. 42).

Έτσι η αρνητική στάση του ΚΚΕ απέναντι στον Ζαχαριάδη είναι, πιστεύω, η αιτία από τη μια μεριά, της πιο ευνοϊκής άποψης του Παπαπαναγιώτου, και από την άλλη, της επιφυλακτικής θέσης του Ρούσσου, που παραθέτει ο Κατηφόρης στο τέλος του άρθρου-του. Και μια παρένθεση. Στην εργασία-του «Προβλήματα της κρίσης» (1962) ο Ζαχαριάδης τροποποίησε σημαντικά τη θέση-του υποστηρίζοντας ότι το 1945 μίλησε για ουδετερότητα κτλ. Τέτοια εξωφρενικά αναποδογυρίσματα δεν πρόκειται να μας γελάσουνε.

Τελειώνοντας θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι δεν πρόκειται για αποκατάσταση του Ζαχαριάδη, όπως το θέλει ο Παπαπαναγιώτου, αλλά πριν απ' όλα για αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας. Τα προβλήματα της νεότερης ελληνικής ιστορίας είναι δύσκολα και πολύπλοκα. Δεν θα τα λύσουμε όμως χωρίς προσεκτική μελέτη των κειμένων -κι ας είναι σπάνια και δυσεύρετα.

Ole L. Smith

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΩΝ

Ο Ole L. Smith μου αποδίδει ότι διαστρεβλώνω τις απόψεις του Ζαχαριάδη για τη θεωρία των δύο πόλων, όπως το έκαναν και άλλοι που ασχολήθηκαν με το θέμα. Δυστυχώς δε μου λέει ποιές είναι οι δικές-μου διαστρεβλώσεις, ώστε να απαντήσω μόνο σε ό,τι με αφορά. Από το σύνολο του σημειώματός-του συμπεραίνω ότι βλέπει διαστρεβλώσεις οπωσδήποτε σε δύο, πιθανόν και σε τρία σημεία, δηλαδή:

α. Στον ισχυρισμό ότι ο Ζαχαριάδης μιλούσε για πολιτική εφαρμοσμένη και μετά τον πόλεμο, ενώ κατά τον Ole L. Smith, αναφερόταν μόνο στην πολιτική του ΕΑΜ και της ΠΕΕΑ κατά τη διάρκεια του πολέμου.

β. Στον ισχυρισμό ότι ο βόρειος «πόλος», στο σχήμα των δύο πόλων του Ζαχαριάδη, και οι σχετικές απειλές για την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας, αναφερόταν στις Λαϊκές Δημοκρατίες (ειδικότερα τη Βουλγαρία και τη Γιουγκοσλαβία) ενώ, κατά τον Ole L. Smith, ο Ζαχαριάδης είχε υπόψη-του μόνο την κατά τον καιρό του πολέμου επεκτατική πολιτική της Βουλγαρίας.

γ. Πιθανόν και στον ισχυρισμό-μου ότι η θεωρία των δύο πόλων ισοδυναμεί με πολιτική ουδετερότητα της Ελλάδας ανάμεσα στους δύο συνασπισμούς. Ενδιαφέρον έχει, στο σημείο αυτό, ότι ο Ole L. Smith θεωρεί αρχική πηγή αυτής ειδικά της διαστρέβλωσης των απόψεων του Ζαχαριάδη, τον ίδιο τον Ζαχαριάδη, όταν το 1962 αυτός ερμήνευσε, όπως τότε τον συνέφερε, τις θέσεις που είχε διατυπώσει το 1945.

Η παρέμβαση του Δανού συνεργάτη του «Αντί» σε ένα τόσο ελληνικό πρόβλημα, μου θύμισε το ρητό του Ισοκράτη: «Έλληνες καλούνται οι της ημετέρας παιδεύσεως μετέχοντες». Η σύγχρονη Ελλάδα δεν έχει πια παιδείση να προσφέρει στους άλλους για να τους πολιτογραφήσει. Μπορούμε, όμως, να καλωσορίσουμε για έλληνες όσους συμμετέχουν, έστω και πνευματικά μόνον, στο παιδεμά-μας — που απ' αυτό διαθέτουμε άφθονο. Με αυτή την έννοια διάβασα, με πολύ ενδιαφέρον, το κριτικό σημείωμα του Ole L. Smith, φοβούμαι όμως ότι δεν μπορώ να συμφωνήσω μαζί-του σε τίποτα. Ειδικότερα:

Για το σημείο α. Η παράγραφος στο κείμενο του Ζαχαριάδη όπου εκτίθεται η θεωρία των δύο πόλων καταλήγει με την εξής φράση: «Μια τέτοια πολιτική θα πατούσε στερεά στο έδαφος της ελληνικής πραγματικότητας και ήτανε και είναι πραγματοποιήσιμη». (Υπογράμμιση δική-μου) Το «και είναι πραγματοποιήσιμη» λέγεται τον Ιούνιο του 1945. Άρα ο Ζαχαριάδης δε μιλάει για πολιτική αποκλειστικά εφαρμοσμένη στην Κατοχή. Επεκτείνεται και στα μετακατοχικά. Απορώ πώς δεν πρόσεξε τη φράση αυτή ο Ole L. Smith, μολονότι περιλαμβάνεται στην περικοπή από τον Ζαχαριάδη που έχω παραθέσει στο άρθρο-μου στο «Αντί».

Για το σημείο β. Ο Ζαχαριάδης προσδιορίζει τον ένα από τους δύο πόλους της εξωτερικής θέσης της Ελλάδας με τη φράση: «Τον ευρωπαϊκό-βαλκανικό με κέντρο τη σοβιετική Ρωσία». Απέναντι σ' αυτόν τον πόλο έπρεπε η Ελλάδα να αντιτάσσει το «μεσογειακό με κέντρο την Αγγλία... για να στερεώνονται οι θέσεις και τα σύνορά-μας προς βορρά». (Υπογραμμισεις δικές-μου). Αν ο Ζαχαριάδης σκόπευε να μιλήσει για την εις βάρος της Ελλάδας επεκτατικής πολιτικής της Βουλγαρίας κατά τον πόλεμο και μόνον, δε θα ανέφερε τη Σοβιετική Ένωση, γιατί μέσα στον πόλεμο η Βουλγαρία διευθυνόταν από τη ναζιστική Γερμανία, όχι από τη σοβιετική Ρωσία. Ούτε θα κάλυπτε όλα τα σημεία της θέσης-του με τη φράση «ήτανε και είναι πραγματοποιήσιμη». Δε βλέπω πως μπορεί να υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία ότι ο Ζαχαριάδης οπωσδήποτε τις Λαϊ-

κές Δημοκρατίες είχε υπόψη-του, στη θεωρία των δύο πόλων.

Στο σημείο γ. Και από το απόσπασμα που παραθέτω στο «Αντί» και από την όλη εισήγηση του Ζαχαριάδη στη 12η Ολομέλεια προκύπτει η ανάγκη — όπως την έβλεπε ο τότε γραμματέας — να εγγυηθεί το ίδιο το ελληνικό κίνημα ότι θα σεβόταν τα στρατηγικά συμφέροντα της Αγγλίας στο χώρο-μας, αν η Αγγλία δεχόταν να μην αντιδράσει στο να εγκαθιδρυθεί κομμουνιστική κυβέρνηση στην Ελλάδα. Δεν καταλαβαίνω πώς αλλιώς θα μπορούσε πειστικά να δοθεί μια τέτοια εγγύηση, παρά με κάποια μορφή ουδετεροποίησης της χώρας.

Αυτά για τις «διαστρεβλώσεις» της θεωρίας των δύο πόλων που μου καταλογίζονται. Μπορώ, όμως, να συμφωνήσω με την τελική αποστροφή στο σημείωμα του Ole L. Smith. Σωστά λέει ότι δε θα λύσουμε τα προβλήματα της νεότερης ελληνικής ιστορίας «χωρίς προσεκτική μελέτη των κειμένων — κι ας είναι σπάνια και δυσεύρετα». Πολύ περισσότερο, θα προσέθετα, πρέπει να τα διαβάζουμε προσεκτικά όταν δεν είναι ούτε σπάνια ούτε δυσεύρετα, αλλά αναδημοσιεύονται λέξη προς λέξη στα άρθρα που θέλουμε να κριτικάρουμε.

Ο Ole L. Smith παρατηρεί, τέλος, ότι «η απόφαση της 12ης Ολομέλειας δεν αναφέρει τίποτα για "θεωρία"». Επομένως η Ολομέλεια δεν αποδέχτηκε τις ιδέες του εισηγητή, ή δεν ομοφωνούσε». Η απόφαση της 12ης Ολομέλειας δεν επαναλαμβάνει, είναι αλήθεια τη διατύπωση της θεωρίας, όπως την περιέχει η εισήγηση του Ζαχαριάδη. Επαναλαμβάνει, όμως, με άλλα λόγια, τα δύο κύρια στοιχεία-της. Για την Αγγλία λέει: «Η Ολομέλεια υπογραμμίζει ότι η αποκατάσταση ισοτίμων στενά συμμαχικών φιλικών σχέσεων με την Αγγλία και τη Σοβιετική Ρωσία... πρέπει να αποτελέσει το βασικό στήριγμα για μια δημοκρατική εξωτερική πολιτική της Ελλάδας... Η Ολομέλεια διακηρύσσει ότι με τη συμπράξη των δύο μεγάλων φίλων-μας, Αγγλίας και Ρωσίας κτλ.». Είναι χαρακτηριστικό ότι η Αγγλία ονομάζεται από το ΚΚΕ «μεγάλος φίλος-μας» μετά τα Δεκεμβριανά.

Όσο για την απειλή εναντίον των ελληνικών συνόρων, η Ολομέλεια αποφαινεται: «Στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής... το ΚΚΕ αντιτίθεται αποφασιστικά ενάντια σε κάθε εδαφική διεκδίκηση που διατυπώνεται κατά της Ελλάδας, από οποιαδήποτε πλευρά». Αυτό το «από οποιαδήποτε πλευρά» σημαίνει κάποια πλευρά που το ΚΚΕ βρίσκεται σε κάπως δύσκολη θέση να την κατονομάσει. Γι' αυτό εκφράζεται γενικά και αόριστα. Η πλευρά αυτή δεν είναι άλλος από τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία με τις μεταπολεμικές εδαφικές αξιώσεις-τους στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Η κριτική του Παρτσαλίδη και η ενοχή του Ζαχαριάδη

Θα ήθελα τώρα να τονίσω ότι το αρχικό-μου άρθρο δεν είχε τόσο σκοπό να ερμηνεύσει τις απόψεις του Ζαχαριάδη όσο, να παραβάλλει το κείμενό-του με το προγενέστερο άρθρο του Πέτρου Ρούσσου στην ΚΟΜΕΠ του Σεπτεμβρίου 1944 για να συνδέσει την πατρότητα της θεωρίας των δύο πόλων με κάποιον άλλο και όχι με τον Ζαχαριάδη. Ο λόγος, που θέλησα να επιχειρήσω μια χαλάρωση του δεσμού της περιφημής θεωρίας από το πρόσωπο του παλιού γραμματέα του ΚΚΕ, ήταν διπλός. Πρώτα γιατί πιστεύω ότι αυτό προκύπτει αβίαστα από μια αντικειμενική παραβολή των δύο κειμένων. Επίσης όμως και για να απελευθερωθεί η συζήτηση γύρω από αυτή την τόσο ενδιαφέρουσα εξέλιξη στη σκέψη του τότε ΚΚΕ — τη θεωρία των δύο πόλων — από τις στενότητες, που της φόρτωσε η εναντίον του Ζαχαριάδη χρήση-της στην εσωκομματική πάλη. Η αναγωγή της πατρότητας της θεωρίας στον Πέτρο Ρούσο θα 'δινε

πίστευα, στη συζήτηση μια νέα, περισσότερο αντικειμενική, αφετηρία.

Φαίνεται, όμως, ότι ο δεσμός της θεωρίας με το πρόσωπο του Ζαχαριάδη και η εμπλοκή-της στην εσωτερική πάλη του ΚΚΕ, είναι τόσο βαθιά ριζωμένος στη σκέψη όσων ασχολούνται με το θέμα, ώστε να μην είναι δυνατό να τον παρακάμψει κανείς. Ας τον αντιμετωπίσουμε κατά μέτωπο.

Ο Ole L. Smith μας θυμίζει ότι η χρήση της θεωρίας εναντίον του Ζαχαριάδη, με το νόημα ότι η θέση του τότε γραμματέα περιείχε αντισοβιετική αιχμή, χρονολογείται από ένα σημείωμα του Παρτσαλίδη του 1950. Δεν υπάρχει, για μένα, καμιά αμφιβολία ότι η κριτική του Παρτσαλίδη ήταν, στο σημείο αυτό, πέρα για πέρα κακόπιστη, δικολαβική και κάτι χειρότερο: είχε όλα τα αποκρουστικά χαρακτηριστικά της διαβολής κάθε τολμηρού προβληματισμού μέσα στο κόμμα. Το να θέλεις να μετατρέψεις την πολιτική συλλογιστική ενός ηγετικού στελέχους σε θηλιά για να το κρεμάσεις είναι δείγμα της πνευματικά ανελεύθερης νοοτροπίας της ηγεσίας του ΚΚΕ, που κατέληξε να νεκρώσει την πολιτική σκέψη της ελληνικής Αριστεράς.

Φυσικά, ο Παρτσαλίδης δεν είναι ο μόνος ένοχος αυτής της τακτικής. Περισσότερο ένοχος ήταν ο ίδιος ο Ζαχαριάδης. Ούτε το ότι ο Παρτσαλίδης πραγματικά τον διέβαλε στο σημείο αυτό σημαίνει πως ο Ζαχαριάδης, το 1950, δεν ήταν υπόλογος απέναντι στο κίνημα. Υπόλογος ασφαλώς ήταν, όχι όμως για τις σκέψεις ή τους λόγους-του και ιδίως όχι για τον υποθετικό «αντισοβιετισμό»-του. Ήταν υπόλογος για τις πράξεις-του. Για την τυχοδιωκτική πολιτική του εμφύλιου πολέμου που έσυρε την Αριστερά και όλο τον ελληνικό λαό σε κείνη τη φοβερή τραγωδία. Το να κατηγορείται, σε μια τέτοια στιγμή, για τον «αντισοβιετισμό» της θεωρίας των δύο πόλων, εκτός που ήταν διαβολή, ήταν επίσης και υπεκφυγή από την κριτική στο κύριο θέμα των φοβερών ευθυνών του τότε γραμματέα, ευθυνών ικανών να επισύρουν όχι μόνο καθαίρεση, όχι μόνο διαγραφή αλλά και εκτέλεση του Ζαχαριάδη και των έμμεσων συνεργατών-του.

Σε όλα αυτά ο Παρτσαλίδης, αν ζούσε και αν ήθελε να αντιμετωπίσει τα ζητήματα με ευθύτητα, θα μπορούσε να μας αντιτείνει: Μάλιστα. Είναι αλήθεια ότι με την κριτική-μου για τη θεωρία των δύο πόλων προσπάθησα να διαβάλλω τον Ζαχαριάδη στη σοβιετική ηγεσία. Τι θέλατε να κάνω σε μια εποχή που οι σοβιετικοί έλυναν και έδεναν (και κυρίως έδεναν) μέσα στο ΚΚΕ, όντας επιπλέον και οι ίδιοι υπεύθυνοι για το σφαγιασμό του ελληνικού κινήματος. Αν μιλούσα για την ουσία θα ήταν σαν να τους κατηγορούσα και αυτούς και θα τους συσπείρωνα με το χρεωκοπημένο πια Ζαχαριάδη. Βρήκα μια διατύπωση που απέφευγε τα οδυνηρά για κείνους ερωτηματικά και που τους έδινε στο πρόσωπό-μου έναν εσωκομματικό σύμμαχο εναντίον του Ζαχαριάδη, αν ήθελαν να με χρησιμοποιήσουν. Το ότι με χρησιμοποίησαν για να τον χτυπήσουν, μερικά χρόνια αργότερα δείχνει την ορθότητα της τακτικής-μου σε κείνες τις συνθήκες. Θα προτιμούσατε να είχα αφήσει το Ζαχαριάδη ανενόχλητο προκειμένου να μην προσφύγω στα πλάγια αυτά μέσα;

Αν ο Παρτσαλίδης έδινε μια τέτοια απάντηση εγώ προσωπικά δε θα μπορούσα εύκολα να τον επικρίνω για το 1950. Εκεί που τον θεωρώ κι αυτόν και τους περισσότερους από τους σύγχρονούς-του, ασυγχώρητο είναι ότι και μετά το 1950, και μετά το 1953 (θάνατος του Στάλιν) και μετά το 1956 (εικοστό Συνέδριο), και σε όλη την περίοδο της παλιάς ΕΔΑ και μετά το 1968 (διάσπαση του ΚΚΕ) και μετά το 1974 (νομιμοποίηση του ΚΚΕ) ακόμη, συνέχισε, και συνέχισαν όλοι-τους να συμμαχούν γύρω από παραπλανητικά ψευτοδιλήμματα του είδους ήταν ή δεν ήταν αντισοβιετική η θεωρία των δύο πόλων — αντί να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις-τους μέσα από το κόμμα και την

προνομιούχα οπτική που η θέση-τους τους είχε προσφέρει για να προχωρήσουν σε μια ειλικρινή, ουσιαστική κάθαρση της ιστορικής εμπειρίας των χρόνων 1940-1950. Την ολιγωρία αυτή δε θά 'πρεπε να τους την έχουν συγχωρήσει τόσο εύκολα οι νεότερες γενεές της ελληνικής Αριστεράς.

Οι σοβιετικοί, οι Άγγλοι και το ΕΑΜ

Εμείς, όμως, που δε συμμετέχουμε στις ευθύνες εκείνης της εποχής αλλά μόνο στις συνέπειές-της, δεν υπάρχει λόγος να μένουμε φυλακισμένοι στα ίδια ψευτοδιλήμματα, στις ίδιες στείρες αντιδικίες. Πρέπει να σχηματίσουμε μια ισορροπημένη κατά το δυνατόν, εικόνα των πραγμάτων. Ειδικά στο ερώτημα αν ο Ζαχαριάδης είχε υπόψη-του τις λαϊκές δημοκρατίες, όταν διατύπωνε τη θεωρία των δύο πόλων, και τις σκέψεις-του για την απειλή προς τα βόρεια σύνορα της Ελλάδας, η απάντηση, όπως αβίαστα προκύπτει από τα κείμενα, είναι: ασφαλώς ναι. Στο ερώτημα αν αυτό τον κάνει αντισοβιετικό η απάντηση είναι: ασφαλώς όχι. Γιατι ουδετεροποίηση της Ελλάδας εκείνα τα χρόνια (1944-45) μόνον εις βάρος της Αγγλίας μπορούσε να γίνει. Η Σοβιετική Ένωση δεν είχε τίποτα να χάσει, δεδομένου ότι, είχε έτσι κι αλλιώς εκχωρήσει τον ελληνικό χώρο στους Άγγλους.

Αλλά ο τρόπος που λειτουργούσε αντιαγγλικά, δηλαδή αντιιμπεριαλιστικά, η θεωρία των δύο πόλων, ήταν ριζικά διαφορετικός από τον τρόπο που λειτουργούσε εκείνο τον καιρό, ή λίγο αργότερα, επίσης αντιιμπεριαλιστικά, η σοβιετική πολιτική. Η πολιτική της αναμέτρησης που είτε επεδίωξε, είτε δεν μπόρεσε να αποφύγει να της επιβληθεί από τους Δυτικούς, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Σοβιετική Ένωση, οδήγησε τον κόσμο να χωριστεί σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα που, γενικά, δεν ανέχονται ουδέτερες χώρες και ενδιάμεσες καταστάσεις. Αν, όμως, είχε γίνει δυνατόν να μπει σε πρακτική εφαρμογή η θεωρία των δύο πόλων, στην Ελλάδα θα είχαμε ακριβώς μια ενδιάμεση κατάσταση, με καθεστώς σοσιαλιστικό εσωτερικά αλλά δίχως διεθνή ένταξη στο σοσιαλιστικό στρατόπεδο. Η Ελλάδα θα είχε γίνει ένα είδος Γιουγκοσλαβία.

Τέτοια σχήματα ήταν δύσκολο να τα συλλάβει η σκέψη των στελεχών κομμουνιστικών κομμάτων της Τρίτης Διεθνούς. Στην τριτοδιεθνιστική νοοτροπία ταιριάζει πολύ περισσότερο το σχήμα του χωρισμού του κόσμου σε δύο πολωμένα στρατόπεδα που αντιστοιχεί, στις διεθνείς σχέσεις, με το πολιτικό σχήμα της ταξικής πάλης του Μαρξ και του Λένιν. Αλλά η Τρίτη Διεθνής (ουσιαστικά η καθοριστική-της δύναμη, το ΚΚΣΕ) δεν μπόρεσε να μείνει συνεπής στην αδιάλλακτη, διχοτομική πολιτική-της φιλοσοφία. Μπροστά στην απειλή του χιτλερισμού, υποχρεώθηκε να προσφύγει στο καθόλου καθαρό σχήμα της συμμαχίας με αστικά καθεστάτα.

Για τη σοβιετική ηγεσία η συμμαχία αυτή είχε τακτικό χαρακτήρα. Δε συνοδεύθηκε από επανεξέταση στις βάσεις της πολιτικής φιλοσοφίας που είχε διακηρύξει η Τρίτη Διεθνής. Κάτω από την επιφάνεια, η βασική πολιτική φιλοσοφία στο κομμουνιστικό στρατόπεδο συνέχισε να είναι διχοτομική σε παγκόσμια κλίμακα, πράγμα που, μέσα σε συνθήκες συμμαχίας και όχι σύγκρουσης, εξυπηρετούσε και την αστική πλευρά. Στα πλαίσια της συμμαχίας, κομμουνιστικά κόμματα σε διάφορες αστικές χώρες συμπράξαν με την αντίστοιχ-τους αστική τάξη. Τα κόμματα αυτά, όσα βρέθηκαν στο δυτικό στρατόπεδο κατά τη διάρκεια ή μετά τη λήξη του πολέμου, υποχρεώθηκαν να δεχτούν το παραμέρισμα των κοινωνικών επαναστατικών-τους φιλοδοξιών. Το άλφα και το ωμέγα των επιδιωξεών-τους περιορίστηκε στη συμβολή-τους στη σωτηρία και την παγίωση της ΕΣΣΔ.

Μπορεί η στάση αυτή να φαίνεται αντίθετη με το μαξιμαλιστικό πνεύμα της Τρίτης Διεθνούς. Είναι, όμως, αναγκαία προέκταση της λογικής-της. Οι ευρωπαίοι λενινιστές του με-

σοπολέμου, μέχρι τη στροφή των Λαϊκών Μετώπων, είχαν επιβάλλει στο κομμουνιστικό κίνημα τη νοοτροπία του «ή όλα ή τίποτα». Η παίρνεις την εξουσία και επιβάλλεις τη δικτατορία του προλεταριάτου ή, όσο δεν την παίρνεις, υφίστασαι τη δικτατορία των αστών. Ενδιάμεσα δεν επιτρέπονται. Οι συμβιβασμοί οδηγούν στην καταστροφή. Αν, τώρα, για το γενικότερο συμφέρον του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος, ένα ορισμένο κόμμα, στα πλαίσια του Λαϊκού Μετώπου, αναστέλλει τον ταξικό αγώνα και συνεργάζεται με την αστική τάξη δεν μπορεί παρά, σύμφωνα με την ίδια-του τη λογική, να δεχτεί την παράταση της αστικής κυριαρχίας.

Το ΚΚΕ στην Κατοχή αντιμετώπισε το δίλημμα αυτό με ιδιαίτερη οξύτητα. Η θριαμβευτική ανάπτυξη του ΕΑΜ πρόσφερε στην κομμουνιστική ηγεσία την εσωτερική επικράτηση. Στα μάτια της ηγεσίας αυτής όμως, η εσωτερική επικράτηση δεν εναρμονιζόταν με την παγκόσμια στρατηγική του κινήματος από τη στιγμή που γινόταν φανερό ότι η Ελλάδα έπεφτε στην αγγλική ζώνη των επιχειρήσεων. Διαποτισμένοι από τη λογική του ή όλα ή τίποτα, οι έλληνες κομμουνιστές ηγέτες, έχοντας κερδίσει ουσιαστικά τα πάντα στο εσωτερικό, έπρεπε να συμβιβάσουν το «όλα» της εσωτερικής-τους επιτυχίας με το «τίποτα» που τους έδινε η διεθνής θέση της χώρας.

Ολόκληρη την Κατοχή η κομμουνιστική ηγεσία την πέρασε σε μια εναγώνια αναζήτηση κάποιου τρόπου που θα επέτρεπε στην αστική τάξη να πάρει το μερίδιό-της στις εσωτερικές εξελίξεις ώστε η εσωτερική πολιτική κατάσταση να ευθυγραμμισθεί με τη διεθνή στρατηγική του κινήματος. Και η ιδέα της λαϊκής δημοκρατίας, και η ιδέα της κυβέρνησης εθνικής ενότητας (σε αντιδιαστολή με κυβέρνηση του ΕΑΜ) και πολλά άλλα, ήταν απόπειρες για κίνηση προς μια τέτοια κατεύθυνση.

Λύση, όμως, δε βρίσκεται. Η κοινωνική και πολιτική επανάσταση που πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια του ΕΑΜ εξελίσσεται τόσο γρήγορα ώστε τα περιθώρια που είχε η κομμουνιστική ηγεσία, για να προσφέρει ικανοποιητικό μερίδιο στα αστικά κόμματα, στενεύουν ασφυκτικά. Επιπλέον η τότε ηγεσία του ΚΚΕ υστερεί, ίσως, και στην υποκειμενική ικανότητα να πραγματοποιεί τους ελιγμούς που χρειάζεται το πολιτικό πάρε-δώσε, και μάλιστα σε συνθήκες ένοπλης πάλης. Εξακολουθεί να βρίσκεται κάτω από την πνευματική επιβολή της πολιτικής φιλοσοφίας του ή όλα ή τίποτα. Και για αντικειμενικούς, λοιπόν και για υποκειμενικούς λόγους ή κάνει παραχωρήσεις που δεν είναι πειστικές και απορρίπτονται από την αστική τάξη (τότε επικρατεί το επαναστατικό «όλα») ή κάνει παραχωρήσεις που παίρνουν τη μορφή αχαλίνωτης συνθηκολόγησης (και τότε επικρατεί το «τίποτα» που επιβάλλει η διεθνής στρατηγική).

Αλλά, με τη θεωρία των δύο πόλων, όπως από το τέλος της Κατοχής ακόμη τη διατύπωσε ο Πέτρος Ρούσσος, ο φαύλος αυτός κύκλος σπάει για πρώτη φορά. Σπάει, βέβαια, μόνον νοητικά, μόνον στη σφαίρα της θεωρίας, γιατί οι ιδέες του άρθρου του Ρούσσου στην ΚΟΜΕΠ το Σεπτέμβρη του 1944 (ή του Ζαχαριάδη τον Ιούνιο του 1945) δεν πέρασαν ποτέ στο στάδιο οποιασδήποτε πραγματοποίησης. Έστω και έτσι, όμως, η θεωρία των δύο πόλων αποτελεί σταθμό. Μέσα απ' αυτήν για

πρώτη φορά το ΚΚΕ ξεφεύγει από την απονηκτική, στις συνθήκες του 1944, διχαστική νοοτροπία της Τρίτης Διεθνούς. Δεν περιορίζεται στο ή όλα ή τίποτα, αλλά προσφέρει κάτι το ουσιαστικό για την Αγγλία — τη διεθνή ουδετεροποίηση της Ελλάδας — για να κρατήσει κάτι το ουσιαστικό για το ΚΚΕ — την ανοχή από τους Άγγλους της εσωτερικής-του επιβολής, είναι ένας συμβιβασμός που οι Άγγλοι θα μπορούσαν να τον δεχθούν.

Θα τον δέχονταν, όμως, μόνον κάτω από μεγάλη πίεση. Μόνον αν πείθονταν ότι το κόστος του να επιβάλλουν και εσωτερικές καταστάσεις όπως τους συνέφερε στην Ελλάδα θα ήταν γι' αυτούς, τόσο, ώστε να μην αξίζει τον κόπο, όταν παράλληλα τους προσφέρονταν η λύση της ουδετερότητας μιας κομμουνιστικής Ελλάδας. Απέναντι στην Αγγλία το ΚΚΕ, για να επιβάλλει τις θέσεις του άρθρου του Ρούσσου, θα έπρεπε να μπορεί να παίξει το παιχνίδι του ραβδιού και του καρότου, με τον ΕΛΑΣ, έναν ακόμη πιο ισχυρό ΕΛΑΣ, στο ρόλο του ραβδιού. Αλλά και όλα αυτά προϋπόθεταν την απόφαση ότι το ΚΚΕ είχε δική-του εξωτερική πολιτική, έξω (ή και σε μίαν ορισμένη αντίθεση ακόμη) από τα πλαίσια της διεθνούς στρατηγικής που χάραζε η ΕΣΣΔ. Όροι για να αντιμετωπισθούν πιο αποφασιστικά και στον καθαρά στρατιωτικό ακόμη τομέα οι Άγγλοι ήταν, να έχει πεισθεί έγκαιρα το ΚΚΕ ότι ήταν καιρός να βγει έξω από τα θεωρητικά σχήματα της Τρίτης Διεθνούς και από την αυτόματη παραδοχή της σοβιετικής πρωτοκαθεδρίας.

Το Σεπτέμβρη του 1944 ήταν ίσως πια πολύ αργά για ανεξάρτητες πρωτοβουλίες στο διπλωματικό όσο και στο στρατιωτικό τομέα. (Αν και, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ενίσχυση του ΕΛΑΣ με οπλισμό, η τελευταία ευκαιρία ήταν η ίδια η αποχώρηση των Γερμανών, αν μπορούσε να αντιμετωπισθεί κατάλληλα). Όπως κι αν έχει το θέμα του ΕΛΑΣ, πρωτοβουλίες για την υλοποίηση της θεωρίας των δύο πόλων δεν πάρθηκαν. Στον τομέα της πολιτικής πράξης η θεωρία δεν έχει ενδιαφέρον.

Έχει, όμως, πολύ μεγάλο ενδιαφέρον στον τομέα της πολιτικής σκέψης. Δεν ξέρουμε, φυσικά, ποιά κίνητρα, ποιές συγκεκριμένες επιρροές, έσπρωξαν τον Πέτρο Ρούσσο να τη διατυπώσει, ούτε τι επεδίωκε με τη δημοσίευσή-της. Αντικειμενικά, όμως, μέσα στην προοπτική του χρόνου, οι θέσεις του άρθρου του Σεπτέμβρη του 1944 στην ΚΟΜΕΠ αποτελούν μια από τις ελάχιστες απόπειρες για γνήσια θεωρητική σύλληψη των νέων δυνατοτήτων που έφερε στην επιφάνεια η ανάπτυξη του ΕΑΜ. Αποτελούν ρήγμα στη μέχρι τότε θεωρητική συλλογιστική του ΚΚΕ γιατί ξεφεύγουν από το διχαστικό σχήμα της Τρίτης Διεθνούς και τη συνακόλουθη αντίληψη της ανάγκης για διεθνή μονολιθικότητα της κομμουνιστικής στρατηγικής είναι η θεωρητική απαρχή μιας πολιτικής πολυκεντρισμού, διατυπωμένη, φυσικά, μόνο για τις ανάγκες του ελληνικού κινήματος, και κάτω από την πίεση αυτών των αναγκών.

Έρχεται, δυστυχώς, πολύ αργά και είναι πολύ αναιμική στη διατύπωσή-της, ώστε να αλλάξει την τύχη του εαμικού κινήματος. Όπως σε όλες τις τραγωδίες, η επίγνωση του δρόμου της σωτηρίας φθάνει όταν τα γεγονότα έχουν πια κλείσει αυτό το δρόμο. Και όπως όλα τα καινούρια ξεκινήματα στη σκέψη η θεωρία των δύο πόλων φαίνεται ξεκομμένη από την προηγούμενη παράδοση, λειψή, ατελής, αδέξια. Επιπλέον, στις ελληνικές συνθήκες, μένει και δίχως συνέχεια, ή μάλλον η συνέχεια της εκφυλίζεται στις αντιλήψεις του αλληλοσπαραγμού μιας ηττημένης ηγεσίας.

Γι' αυτό, όμως, η θεωρία των δύο πόλων έχει περισσότερα δικαιώματα στο ενδιαφέρον-μας, στη δική-μας στοργή. Όπως και τόσα άλλα, από τα μεγάλα ανολοκλήρωτα ξεκινήματα του ΕΑΜ, περιμένει κι αυτό τη συνέχειά-του και κείνους που θα μπορέσουν, μέσα στην ελληνική Αριστερά, να του τη δώσουν.

Γιώργος Κατηφόρης

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Υπήρξε σοφή και πολιτικά διορατική η απόφαση της διοίκησης της ΕΡΤ — και, υποθέτουμε, και της κυβέρνησης — να αναθέσει εκ νέου τη διεύθυνση του Γ' Προγράμματος στον Μάνο Χατζιδάκι. Σ' αυτή τη χώρα του ασφυκτικού κρατισμού και του υπερτονισμού του πολιτικού κριτηρίου στη δημόσια και πολιτιστική λειτουργία, ο Μάνος Χατζιδάκις είχε ήδη πραγματοποιήσει ένα ρήγμα επί «Νέας Δημοκρατίας» αν και νεοδημοκράτης — *suí generis* — ο ίδιος.

Αν όμως για τη «Νέα Δημοκρατία» το Γ' πρόγραμμα ήταν κατά κάποιο τρόπο ένα αγκάθι και ένα άλλοθι ταυτόχρονα, δεν έπαυε να θέλει να το περιορίζει σε εμβέλεια θερμοκήπιου. Η νέα εξουσία αν θέλει να είναι σύμφωνη με το βαθύτερο νόημα των διακηρύξεών-της, οφείλει να αντιμετωπίσει το πνεύμα λειτουργίας του Γ' σαν φυτώριο δηλαδή σαν υπόδειγμα της γενικότερης δουλειάς-της στο χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Από κάπου — έστω και από την περιφέρεια — πρέπει να αρχίσει να γίνεται συνείδηση ότι η δημιουργία απαιτεί ελευθερία, κρίνεται κυρίως απ' την ποιότητα και δεν υπηρετεί το κράτος αλλά την κοινωνία.

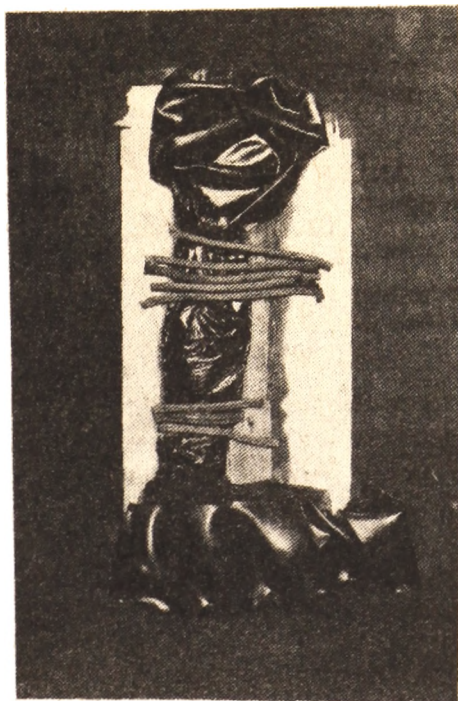

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

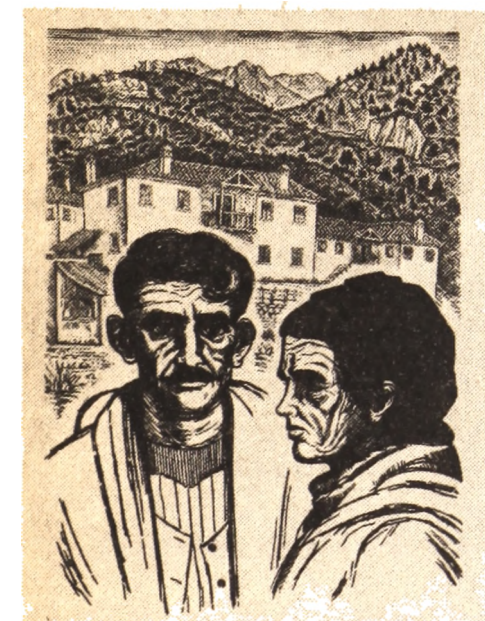
● Η αγγλική έκδοση του «ΕΛΛΑΣ» του Στέφανου Σαράφη με επιμέλεια της Μάριον Σαράφη δεν κυκλοφορεί σε ελληνική μετάφραση, όπως από λάθος γράφτηκε στο τχ. 196. Το βιβλίο πουλιέται στα βιβλιοπωλεία «Ελευθερουδάκη» και «Ενδοχώρα». Οι εκδόσεις «Νέα Σύνορα» προγραμματίζουν την έκδοση ενός άλλου βιβλίου της Μάριον Σαράφη, του *Greece: from resistance to civil war*.

βρίσκουν μια θέση στην Εθνική Πινακοθήκη σε έκθεση που ήδη εγκαινιάστηκε. Εκτίθενται 108 ξυλογραφίες και χαλκογραφίες που καλύπτουν όλο το φάσμα δουλειάς του καλλιτέχνη από το 1931 ως σήμερα.

● Μια δουλειά με φαντασία και έμπνευση της Βάσως Κυριάκη. Κατασκευές, σχέδια,

κολάζ που θα δούμε στην Ομάδα Τέχνης 4+ (Αγ. Μελετίου 60, 2ος όρ.) από τις 18 Φεβρουαρίου ως τις 13 Μαρτίου.

● Πενήντα χρόνια καλλιτεχνικής δραστηριότητας του σεμνού και επίμονου χαρακτήρα «Γιώργου Μόσχου»

ηλιοτροπία

Δελτίο ειδήσεων. Ειδήσεις εν περιλήψει:

Βαρσοβία: Όπως ανακοίνωσε κυβερνητικός εκπρόσωπος, μετά από πολλές και επίπονες έρευνες, ανακαλύφθη το πρόγραμμα των 100 πρώτων ημερών της «Αλληλεγγύης» εις την εξουσίαν. Μεταξύ άλλων προέβλεπε: «ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας του ιδιωτικού τομέα. Καθιέρωση του μονοτονικού συστήματος. Μέτρα για τους μικρομεσαίους. Αποποινικοποίηση της μοιχείας. Αναγνώριση της εθνικής αντίστασης. Εθελοντικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς. Άμεση απομάκρυνση των ξένων βάσεων και αποχώρηση από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας». Όπως edήλωσεν ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, μετά την αποκάλυψη του προγράμματος των 100 πρώτων ημερών, είναι προφανές ότι το ελεύθερον συνδικάτον της Αλληλεγγύης, επεδίωκε την επάνοδον του καπιταλισμού εις την χώραν.

Αθήνα: Το υπουργικόν συμβούλιον, μετά από πολύωρον και κοπιαστικήν συζήτησιν, απεδέχθη τελικώς την παραίτησιν του κ. Φωτήλα. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος παρακληθείς να σχολιάσει δημοσιεύματα της αντιπολιτεύσεως edήλωσεν: «Μόνον οι κυβερνήσεις της Δεξιάς απέλυον τους υπουργούς. Εις μίαν σοσιαλιστικήν κυβέρνησιν είναι αδύνατον να συμβή αυτό».

Εξάλλου η κυβέρνηση έλαβε τα πρώτα μέτρα κατά της ιδιωτικής παραπαιδείας. Ως ανακοίνωσε η Γενική Ασφάλεια, συνελήφθησαν εις γνωστόν τεκέν των Αθηνών, καθηγητής κολλεγίου και φροντιστής να καπνίζουν χασίσι με τους μαθητάς-τους. Η δημοσιοποίηση του ιδιωτικού τομέα της παιδείας θα συνεχισθεί.

Βαρσοβία: Ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι σε δηλώσεις-του ανέφερε, ότι μετά την επέμβασιν του στρατού, χάρις εις την απαγόρευσιν της κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων εξηφανίσθη και το νέφος. Το σύστημα μονών-ζυγών είχαν αποτύχει.

Αθήνα: Νέον τεκέν ανακάλυψε η Γενική Ασφάλεια Αθηνών, εις την τουαλέταν γνωστού ιδιωτικού Γυμνασίου. Θύελλα διαμαρτυριών από τους ιδιοκτήτας ιδιωτικών σχολείων δια τα εκπαιδευτικά μέτρα της κυβερνήσεως. Ο κ. Υπουργός της Παιδείας edήλωσεν ότι εξ όσων γνωρίζει δεν υπάρχουν ναρκωτικά εις τα ιδιωτικά σχολεία και οι ιδιοκτήτες δεν πρέπει να ανησυχούν. Επίσης νέα σπείρα

ναρκωτικών συνελήφθη εις την ΟΜΟΝΟΙΑΝ. Ερωτηθείς σχετικώς ο υπουργός Εσωτερικών edήλωσεν ότι «Αι πλατεΐαι ανήκουν πλέον εις τους Δήμους».

Βαρσοβία: «Εις την Πολωνίαν δεν υπάρχουν ναρκωτικά» ανέφερεν συγκινημένος ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι, εις την πρώτην ομιλίαν-του εις την Πολωνικήν Βουλήν, μετά την επέμβασιν του στρατού. Εξ άλλου ανακοινώθηκε το πρόγραμμα των Ελληνοπολωνικών μορφωτικών ανταλλαγών. Πρώτη ανταλλαγή Βάιντα-Θεοδωράκης. Ο κ. Μπόστ ηρνήθη να συμμετάσχει του προγράμματος, λόγω φόρτου εργασίας. Ως γνωστόν, γράφει τον Καζαμίαν του '85 δια το περιοδικόν ANTI.

Αθήνα: Τραγικόν λάθος. Άγνωστος νέος, συνελήφθη υπό φοιτητών, περιφερόμενος ασκόπως εις το Χημείον της οδού Σόλωνος. Εις φιλικάς και ευγενείς ερωτήσεις των φοιτητών, μήπως είναι έμπορος ναρκωτικών, απήντησε ότι είναι Πολωνός και μέλος του συνδικάτου της Αλληλεγγύης. Με τον ίδιο φιλικόν τόνον συνεχίσθη η συζήτησις μέχρι αργά το βράδυ. Σε συνέντευξη Τύπου, ο συλληφθείς Πολωνός edήλωσεν, ότι είναι μέλος του ΚΟΡ, προσωπικός φίλος του Κουρόν και ότι πρόκειται περί παρεξηγήσεως. Κατόπιν αυτού και προς άρσιν κάθε παρεξηγήσεως οι φοιτηταί έκλεισαν ευγενώς ένα δωμάτιον εις το ξενοδοχείον ΚΑΤ της Κηφισιάς προς φιλοξενείαν του άτυχου αυτού Πολωνού. Το τραγικόν λάθος όμως των φοιτητών, έγινε γνωστόν αργότερον, όταν η Αστυνομία edήλωσεν ότι «ο συλληφθείς δεν είναι Πολωνός αλλά αστυφύλαξ». Κυβερνητικός εκπρόσωπος σχολιάζων το τραγικόν συμβάν ανέφερε ότι «η καμπάνια για την καταπολέμησιν των ναρκωτικών, αρχίζει να παίρνει επικινδύνους διαστάσεις».

Κυρίες και κύριοι, μια τελευταία είδηση πριν κλείσουμε το δελτίο ειδήσεων.

Η Αστυνομική διεύθυνσις Αθηνών συμμετέχουσα εις τον εορτασμόν των 100 πρώτων ημερών της Αλλαγής ανακοίνωσε ότι: «τουλάχιστον 100 σπείραι ναρκωτικών εξηρθρώθησαν υπό της αστυνομίας τις 100 πρώτες ημέρες της αλλαγής».

Νεώτερες ειδήσεις αργά το βράδυ
Καλή νύχτα-σας
εκφωνητής
ΠΑΝ. ΠΑΝ

Το Τεχνικό Επιμελητήριο θεσμός του αστικού κράτους

του Στέργιου Αγγελίδη
Ηλεκτρολόγου Μηχανικού

ΣΕ ΛΙΓΕΣ μέρες θα γίνουν εκλογές για την ανάδειξη του Προέδρου της Διοικούσας Επιτροπής και της Αντιπροσωπείας στο Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας.

ΔΥΟ είναι οι κύριες παρατάξεις που διεκδικούν τη νίκη:

— η «Δημοκρατική Συνεργασία Μηχανικών», που στους κόλπους της περιλαμβάνει τις ομάδες που πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ, στο ΚΚΕ, στο ΚΚΕ εσωτ. και στο χώρο του Κέντρου καθώς και ορισμένα άτομα που ανήκουν στο χώρο των ανεξάρτητων - ανένταχτων

— η «Δημοκρατική Κίνηση Μηχανικών», που εκφράζει τη Δεξιά γενικά.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ στα όργανα του ΤΕΕ διεκδικούν επίσης δύο άλλες παρατάξεις — με μικρό αριθμό υποψηφίων — η μία που πρόσκειται στο ΕΚΚΕ, για δεύτερη φορά και

η άλλη που πρόσκειται στο ΚΚΕ μ-λ για πρώτη. Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει μετά τις εκλογές, στη μεν Διοικούσα θα εκπροσωπηθεί μόνον η παράταξη που θα πλειοψηφίσει, στη δε Αντιπροσωπεία όλες οι παρατάξεις με το σύστημα της απλής αναλογικής.

ΠΡΕΠΕΙ να σημειωθεί ότι οι εκλογές αυτές αναμένονται νε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι οι θέσεις των μηχανικών, οπαδών του κυβερνώντος κόμματος, θα εκφραστούν μέσα από νέα πρόσωπα, μια και μεγάλος αριθμός των παλαιών, που πολλά απ' αυτά συγκέντρωναν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό και κοινή αποδοχή, μετακινήθηκε ήδη προς κυβερνητικές θέσεις.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ θέλοντας να ανοίξει μια συζήτηση γύρω από τη δομή και τις δυνατότητες για πολιτική παρέμβαση που παρέχο-

νται σε αντίστοιχους φορείς, δημοσιεύει σήμερα το άρθρο του Στέργιου Αγγελίδη. Θα έπρεπε ίσως να παρατηρηθεί σε σχέση με το περιεχόμενο του άρθρου, ότι ο ιδεολογικός επικαθορισμός μπορεί πολύ συχνά να έρχεται σε αντίθεση με τη θέση ενός ατόμου στην παραγωγή. Φαινόμενο άλλωστε πολύ γνωστό στην πολιτική καθημερινότητα.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη πρέπει να παρατηρήσουμε ότι αν για τις συγκεκριμένες καθημερινές πολιτικές επιλογές η θέση στην παραγωγή δεν καθορίζει μηχανιστικά το στρατόπεδο στο οποίο εισάγεται ένα άτομο, αυτό συμβαίνει σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τα καθήκαστα που μπορεί να δημιουργήσει το ρήγμα και να οδηγήσουν το άτομο στη στρατεύση υπέρ ιδεών που δεν αντιστοιχούν στα ταξικά-του συμφέροντα.

Ο χαρακτήρας του ΤΕΕ

Το ΤΕΕ είναι ΝΠΔΔ και ιδρύθηκε το 1926, λίγα χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, όταν η αστική τάξη προσπαθούσε να ισχυροποιήσει και να ολοκληρώσει την ηγεμονία της πάνω στην ελληνική κοινωνία. Η νομοθεσία για το ΤΕΕ συμπληρώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '30 και τροποποιήθηκε ελαφρά μετά τη μεταπολίτευση του 1974.

Το ΤΕΕ είναι ένας πολιτικός και ιδεολογικός θεσμός του αστικού κράτους.

1. Είναι πολιτικός θεσμός του αστικού κράτους γιατί εκπροσωποι-του μετέχουν σε κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων και διαχείρισης του δημόσιου χρήματος. (Συμβούλιο Δημοσίων Έργων, ΓΕΜ, Συμβούλια ΥΧΟΠ κτλ.) Στο σημείο αυτό ο ρόλος του ΤΕΕ είναι εποικοδομητικός μέσα στα πλαίσια του αστικού κράτους, γιατί είναι εγγυητής ορθολογικών και αντικειμενικών διαδικασιών και θεματοφύλακας εναντίον της ρεμούλας και του ρουσφετιού.

2. Είναι ιδεολογικός θεσμός του αστικού κράτους γιατί τα όργανά-του, χρησιμοποιώντας σα βάση τις τεχνικοεπιστημονικές γνώσεις των μελών-του, παράγουν ιδεολογία, που χρησιμοποιείται σαν όπλο στην ταξική πάλη. Και στο σημείο αυτό δεν εννοούμε τη διατύπωση τεχνοκρατικών αντιλήψεων αλλά τη διαμόρφωση θέσεων και εισηγήσεων που χρησιμοποιούνται στην προπαγάνδα, στην υποστήριξη συμφερόντων διαφόρων κοινωνικών ομάδων και στην προετοιμασία λήψης πολιτικών αποφάσεων.

3. Τέλος, για να συμπληρώσουμε το χαρακτηρισμό του ΤΕΕ σαν θεσμού του αστικού κράτους, δεν πρέπει να παραλείψουμε μια αναφορά στο συντεχνιακό-του χαρακτήρα. Μέσα στα πλαίσια της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας, όπου οι κοινωνικές ομάδες «μάχονται όλες εναντίον όλων» για να προστατέψουν τα συμφέροντά-τους και να επαυξήσουν το μερίδιό-τους στο επίπεδο της διανομής του εθνικού εισοδήματος, το ΤΕΕ αποτελεί το πανίσχυρο λόμπυ των ελλήνων μηχανικών, το θεματοφύλακα και τοποτηρητή των συμφερόντων-τους. Καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για να απαλύνει και να εξομαλύνει τις διακλαδικές διαμάχες των οργανωμένων σε ιδιαίτερους συλλόγους μελών-του,

προστατεύει το γενικό συμφέρον των μηχανικών πέρα από διαφορές ειδικότητας ή συγκεκριμένης θέσης στην παραγωγή, και υπεραμύνεται αυτού του γενικού συμφέροντος, όταν αυτό αμφισβητείται από άλλους κλάδους (Φυσικοί, Χημικοί, Γεωπόνοι, Δασολόγοι, Υπομηχανικοί κτλ). Πρέπει να σημειωθεί ότι στην ιεράρχηση των συμφερόντων των μηχανικών, που προστατεύει το ΤΕΕ, πρώτα έρχονται τα συμφέροντα των εργολάβων και μελετητών μηχανικών (ελευθέρων επαγγελματιών) και μετά τα συμφέροντα των μισθωτών μηχανικών.

Η αναδιάρθρωση του θεσμικού πλαισίου του ΤΕΕ

Μέσα στα νέα πολιτικά πλαίσια το ΤΕΕ μπορεί να μετατραπεί, ανάλογα με την πολιτική βούληση της ηγεσίας-του, από θεσμό του αστικού κράτους σε θεσμό αμφισβήτησης του αστικού κράτους, σε θεσμό κοινωνικής αλλαγής.

Βασική προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή είναι η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου του ΤΕΕ, που είναι αναχρονιστικό και απαρχαιωμένο. Ο υπερσυγκεντρωτισμός και η μονοπώληση της εξουσίας από τον Πρόεδρο και τη Διοικούσα Επιτροπή πρέπει να καταργηθεί. Να πραγματοποιηθεί αποκέντρωση προς τα περιφερειακά τμήματα, τα επιστημονικά τμήματα και τις επιτροπές. Και τέλος, σαν εγγύηση για όλα αυτά, να γίνει πανίσχυρος ο θεσμός της Αντιπροσωπείας του ΤΕΕ. Μέχρι τώρα ο ρόλος της Αντιπροσωπείας, βάσει του Νόμου, είναι να εγκρίνει τον προϋπολογισμό και να εκδίδει ψηφίσματα. Αντίθετα, σήμερα, η Αντιπροσωπεία πρέπει να γίνει ο κεντρικός θεσμός, το κεντρικό όργανο του ΤΕΕ. Και το κλειδί προς την κατεύθυνση αυτή είναι η έμμεση εκλογή της Διοικούσας Επιτροπής από την Αντιπροσωπεία. Όποια πολιτική δύναμη ή συμμαχία παρατάξεων έχει την πλειοψηφία στην Αντιπροσωπεία, αυτή θα εκλέγει και τη Διοικούσα. Η ΔΕ πρέπει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της Αντιπροσωπείας και να λογοδοτεί σ' αυτήν. Αν αρθεί η εμπιστοσύνη της Αντιπροσωπείας προς τη Διοικούσα, η τελευταία θα οφείλει να παραιτηθεί. Η βασική αυτή θεσμική αλλαγή αποτελεί μεταφορά στο ΤΕΕ, με κατάλληλες τροποποιήσεις και τηρουμένων των αναλογιών, των ουσιαστικών διαδικασιών νομοθεσίας και ελέγχου, που ισχύουν στο αστικό κοινοβούλιο. Και τούτο είναι αναγκαία και κοινή συνθήκη για τη δυναμοποίηση των διαδικασιών του ΤΕΕ, όπου πλέον οι 30.000 μηχανικοί θα εκλέγουν με απλή αναλογική τους 180 εκπροσώπους-τους στην Αντιπροσωπεία και μέσω αυτών θα διοικούν και θα ελέγχουν το ΤΕΕ ουσιαστικά και δημοκρατικά.

★ ★ ★

Πέρα από την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου και για να γίνει το ΤΕΕ θεσμός κοινωνικής αλλαγής απαιτείται να ενταθούν, να πυκνώσουν και να ολοκληρωθούν οι σχέσεις του ΤΕΕ με το λαό, όχι αφηρημένα και μόνο μέσα στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά με σχέσεις βαθιές με τις οργανωμένες ομάδες του λα-

Εξόρμηση

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ού, τους εργάτες στα κάθε είδους σωματεία-τους (εργοστασιακά, κλαδικά και πανελλήνια) αλλά και με τους άλλους λαϊκούς φορείς (αγροτικούς συλλόγους, συνδικάτα εργαζομένων, τοπική αυτοδιοίκηση σ' όλες τις βαθμίδες-της κτλ.).

Δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι διαφωτιστικά για το νέο ρόλο του ΤΕΕ. Πρόκειται για το εργοστάσιο πετροχημικών (πρώτες ύλες για τη βιομηχανία πλαστικών) στο Νεοχώρι και τη μεταφορά του εργοστασίου του φωταερίου στον Ασπρόπυργο. Οι λαϊκοί φορείς στο Νεοχώρι είχαν ξεσηκωθεί εναντίον της ίδρυσης του εργοστασίου στην περιοχή-τους για τον κίνδυνο μόλυνσης του περιβάλλοντος και υποβάθμισης της ποιότητας της ζωής-τους. Η Δεξιά τους αντιμετώπισε με τα ΜΑΤ. Το ΤΕΕ, αν και κατ' αρχήν ήταν υπέρ της ίδρυσης του εργοστασίου για λόγους καθετοποίησης και ολοκλήρωσης της ελληνικής βιομηχανίας, υποστήριξε τους κατοίκους του Νεοχωρίου με τη θέση-του, ότι χρειάζεται πλήρης χωροταξική και περιβαλλοντολογική μελέτη πριν από την ίδρυση του εργοστασίου.

Σήμερα έχουν ξεσηκωθεί οι λαϊκοί φορείς του Ασπροπύργου μετά τη βιαστική απόφαση του Υπουργείου Βιομηχανίας για ίδρυση εκεί του εργοστασίου φωταερίου. Ο ρόλος του ΤΕΕ, που δεν έχει πάρει ακόμα θέση για το θέμα, θα είναι να πειθαναγκάσει τους πολίτες των περιοχών αυτών να δεχτούν τα εργοστάσια ή να τους πείσει με επιστημονικά επιχειρήματα για την αναγκαιότητα της ίδρυσής-τους και την πραγματική αντιμετώπιση με σύγχρονη ακριβή τεχνολογία των κινδύνων ρύπανσης, ή, για να εκφραστούμε με πολιτική ορολογία, ο ρόλος του ΤΕΕ θα είναι ρόλος ιδεολογικών ΜΑΤ ή ρόλος πραγματικού συμβούλου του λαού και συμπαράστατή-του;

Εκλογές στο ΤΕΕ και ταξική θέση των μηχανικών

Στο σημείο αυτό προβάλλει αυθόρμητα το ερώτημα: ποιές δυνάμεις μηχανικών μπορούν να φέρουν την αλλαγή στο ΤΕΕ και ν' ασκήσουν την αντίστοιχη πολιτική; Μέχρι το 19ο αιώνα μια κόκκινη γραμμή διαχωρίζει την κοινωνία. Αριστερά-της βρίσκονταν οι εργαζόμενοι χειρωνακτικά και δεξιά-της οι πνευματικοί εργαζόμενοι. Ο διαχωρισμός - καταμερισμός της εργασίας σε πνευματική και χειρωνακτική αποτελεί μια από τις κεντρικές αντιθέσεις όλων των εκμεταλλευτικών κοινωνιών. Την αντίθεση αυτή δεν έχουν φυσικά αναιρέσει ούτε οι κοινωνίες του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» γιατί κι αυτές είναι εκμεταλλευτικές κοινωνίες, στις οποίες διεξάγεται οξυτάτη ταξική πάλη.

Σήμερα, στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, με την είσοδο στην παραγωγή όλο και περισσότερων εργαζομένων που η ειδικότητά-τους τους κάνει να εργάζονται και με το μυαλό και με το χέρι, αποτέλεσμα της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων και αντίστοιχης ελαφράς τροποποίησης των παραγωγικών σχέσεων, η κόκκινη διαχωριστική γραμμή έχει μετατραπεί σε κόκκινη ζώνη.

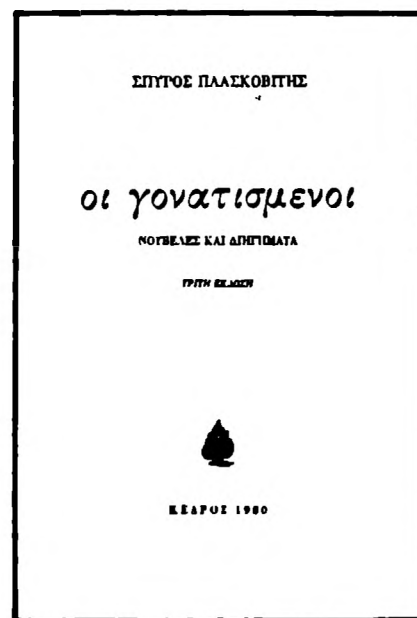
Οι φτασμένοι μηχανικοί, που έχουν ενταχθεί και αφομοιωθεί από το κοινωνικό σύστημα, παράγουν σχεδόν αποκλειστικά πνευματική εργασία και κατέχουν διευθυντικό ρόλο στην παραγωγή. Βρίσκονται λοιπόν δεξιά από την κόκκινη γραμμή ή ζώνη.

Έτσι η μόνη ελπίδα παραμένουν οι νέοι μηχανικοί, οι 3.000 περίπου μηχανικοί που αποφοίτησαν από τα Πολυτεχνεία της χώρας μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου το Νοέμβρη του 1973. Και όσοι από τους παλιότερους δεν έχουν αφομοιωθεί από το σύστημα για λόγους ιδεολογικούς ή οικονομικούς. Οι νέοι μηχανικοί έχουν μεγάλες επιφυλάξεις για το ΤΕΕ, θεωρούν τις διαδικασίες-του κλειστές και αρνούνται να το περιβάλλουν με την εμπιστοσύνη-τους. Η καταγραφή της δύναμής-τους και της πολιτικής-τους βούλησης δεν πρόκειται να διαπιστωθεί στις επικείμενες εκλογές, διότι δεν υπάρχει καμιά κίνηση ή παράταξη που να τους εκφράζει. Η διεκδίκηση της παρουσίας-τους στην αντιπροσωπεία του ΤΕΕ, ανάλογα με τη δύναμη και την επιρροή-τους, αποτελεί θεμελιώδες καθήκον-τους για τις μεθεπόμενες εκλογές με την κάθοδο ανεξάρτητου ψηφοδελτίου στην Αντιπροσωπεία. Για τις επόμενες εκλογές έχουν μόνο τη δυνατότητα να πιέσουν ώστε να περάσει στο πρόγραμμα της Δημοκρατικής Συνεργασίας, η ανάγκη για τη σωστή αλλαγή του θεσμικού πλαισίου του ΤΕΕ και η ρητή απόρριψη των μέχρι τώρα διαδικασιών. Τέλος η απαίτηση να λειτουργήσει σαν μαζικός φορέας ζήμωσης και διαμόρφωσης της πολιτικής του ΤΕΕ η Δημοκρατική Συνεργασία Μηχανικών, τόσο προεκλογικά, όσο, και κυρίως, μετεκλογικά.

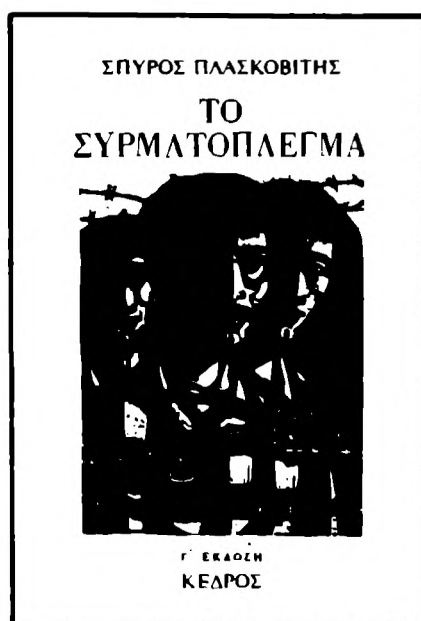
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ
(Μυθιστόρημα)
5η έκδοση

ΟΙ ΓΟΝΑΤΙΣΜΕΝΟΙ
(Διηγήματα)
3η έκδοση

ΣΥΡΜΑΤΟΠΛΕΓΜΑ
(Διηγήματα)
5η έκδοση

Η ΠΟΛΗ
(Μυθιστόρημα)
5η έκδοση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γεωργίου Γενναδίου 6 (πάροδος 'Ακαδημίας)
Τηλ.: 36.15.783

Παιδική βιβλιοθήκη

του Γιάννη Νεγρεπόντη

Από χτες μας τὸ ἔχαν πει, πως θα πηγαίναμε με το σχολικό πούλμαν στην παιδική βιβλιοθήκη. Α! να ξέρανε τί ενθουσιασμός μας έπιασε όλα τα νήπια, όταν ακούσαμε την κουβέντα αυτή. Κάναμε σαν τρελά. Η κυρία-μας τηλεφώνησε κάπου και είπε: «Σας πήρα για ν' ακούσετε και μόνη-σας πως υποδέχτηκαν την αναγγελία ότι αύριο πάμε στη βιβλιοθήκη...». Μια σιωπή κι ύστερα ένα ενθουσιαστικό ξέσπασμα της κυρίας-μας: «Μα θα είμαστε πολύ ευτυχείς... πάρα πολύ ευτυχείς... μακάρι να μπορέσετε να περάσετε...». Το πρόσωπό-της είχε φωτιστεί ολόκληρο. Γενικά το πρόσωπό-της είναι ολοστρόγγυλο, κατακάθαρο, παχουλούτσικο, αγαθούτσικο και από αυτά τα φωτεινά, όπως τα λένε, πρόσωπα που εμπνέουν εμπιστοσύνη σε μας τα παιδιά. Δεν πάω παρά μέσα. Μένω σε όσα νομίζουν οι μεγάλοι πως συμβαίνουν σε μας και με μας τα νήπια — δηλαδή τί νήπια; — είμαστε κιόλας πέντε και πεντέμισι χρονώ παιδιά...

Η διαδρομή με το πούλμαν φανταστική. Η κυρία-μας φλυαρη, όσο ποτέ. Να φανταστείτε μας έδειξε ακόμη και τα παλαιά ανάκτορα που είναι τώρα η Βουλή. Μας καράφλιασε. Δε βαριέσαι... Εγώ κοιτάζα όξω. Τα περισσότερα τα ξέρω που περνάμε με τους γέρους. Σιγά τώρα να μου πει μένα πού είναι το Χίλτον!... «Εδώ παιδάκια είναι το Χίλτον...». Μη με το λες, πήγα να της σφυρίξω. Εγώ νόμιζα πήγα να της πω πως είναι ο Λυκαβηττός...

Η καμήνη είναι τόσο χαζοχαρούμενη που μπορεί να πιστέψει πως το λέω στ' αλήθεια...

Αλλά και τί με κόφτει μένανε; Αυτή τα λέει, αυτή τ' ακούει. Να μη τα πολυλογώ, φτάσαμε στο Λαϊκό Νοσοκομείο. Το ξέρω γιατί πριν δέκα μέρες με είχανε φέρι στο Παιδών που περνάμε πρώτα απ' το Λαϊκό, λέω τότε που πήγα να πάρω πατάτα απ' το τηγάνι και κήκα απ' το λάδι. Ευτυχώς, όχι μεγάλη ζημιά. Θέλω να πω τα ξέρω τα περίξ. Ο άλλος σταμάτησε. Αυτός είναι ξύπνιος, αλλά άμα είναι αυτή η Φεγγάρω δεν μιλάει. Τη φοβάται. Πάει και καρφώνει. Ενώ με τις άλλες τη δεσποινίς Λένα και τη Νίτσα το διασκεδάζουμε. Οδηγάρα απ' τις λίγες. Μας πάει και μας φέρνει σπίτι σχολείο, σχολείο σπίτι, πανηγύρι.

Τέλος πάντων «παιδάκια έτσι, παιδάκια αλλιώς (μένανε μου τη σπάει έτσι κι ακούω παιδάκια, νιώθω πώς το λένε νιώθω το μαλλί-μου μίζαμπλι άρα-πικο) και παιδάκια ήσυχα και παιδάκια μη...» θα πω καμιά κουβέντα...

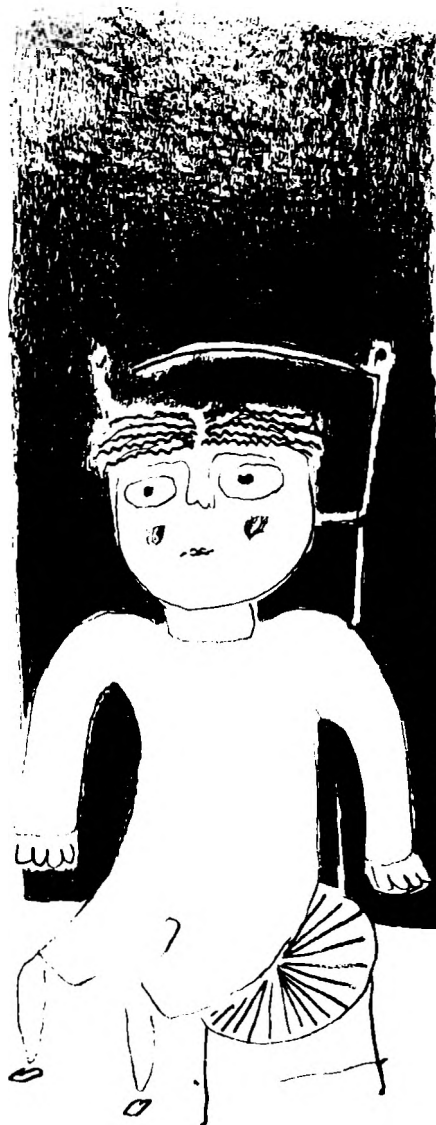
Και μπήκαμε στην Παιδική Βιβλιοθήκη. Για να λέμε την αλήθεια, πολύ ωραίο πράμα. Τραπεζάκια, καρεκλάκια, χαλάκια, ραφάκια, βιβλιαράκια και όλα σε άκρια για μικρά μικρά παιδάκια, και καλά ντε, αυτά όλα εντάξει μωρέ, είπαμε ωραίο πράμα μ' άρεσε μένανε... Αλλά... αλλά... δεν προφτάσαμε να τη στρώσουμε τη δουλειά και να'σου ανοίγει η πόρτα και μπαίνει μια μπάμπω' αυτί με αυτί το χαμόγελο, θυμωνιά το μαλλί και μια κελεμπία ινδικιά μέιντ ιν Πολύγωνο. Της διακεκαυμένης η πολύπαθος εστία. Και πίσω-της ένας κρεμανταλάς' μούσι, ματι ξεπλυμένο, ύφος α λα Τζέσους σούπερ σταρ, όμως στο εντελώς χαζογελούμενο... και πω πω χαρές παιδάκια

και πω πω αγκαλιές φιλάκια και πω πω πω πια κι η Φεγγάρω... η Φεγγάρω πια σαν πουριτανή κομμουνίστρια' γλυκιά, χαζοχαρούμενη, ανέραστη και κόρη σαν αδελφή από σχολή κατηχηζόμενη. Δηλαδή, άλλο να σας λέω...

Μερικά μαμώθρεφτα — η καλή μέρα απ' το πρωί φαίνεται — κάθησαν μπροστά μπροστά (ε, ντε! από δαύτα συντηρείται ο κρατικός μηχανισμός κι αν βγεί κανένα αύριο ανάρχα, τί να σας πω, θα βγεί ανάρχα με τα ούλα-της — δεν μου βαρύνεσθε...) κι εμείς μερικοί πιο πίσω, προς ανησυχία της Φεγγάρως. Λέω καμιά φορά: Ε, λοιπόν, μια Φεγγάρω να σου τύχει στα νήπια κι άλλη μια στο δημοτικό, τρέχα γύρευε... από γυναίκες δηλαδή τέρμα η ζωή σου. Έγινε σου λέει ο άλλος από τους άλλους!... Τί ήθελες, δηλαδή, να γίνει το παιδί, ρε κύριοι, με κάτι τέτοιες φεγγαροφέγγαρες, κάτι τέτοια ουδέτερα ουσιαστικά απενάντια-του το παιδί; Και τέλος πάντων η τελετή άρχισε. Η Φεγγάρω που φοβάει για εισηγήσεις και παρουσιάσεις και γενικά αυτά τα σαχλεπίσαχλα: «Σήμερα παιδάκια (εμείς είμαστε αυτά) σήμερα έχουμε την εξαιρετική τιμή να έχουμε κοντά-μας την συγγραφέα (η συγγραφέας αυτί με αυτί χαμόγελο έσπασε ακόμη πιο χαμόγελο) την συγγραφέα (δυο φορές) κυρία Τάδε Ταδάκου-Ταδοπούλου που γράφει τόσο ωραία βιβλία για σας παιδάκια (εδώ πήρε αναπνοή και συνέχισε)... και επίσης τον συγγραφέα Δείνα Δεινόπουλο (ο κρεμανταλάς έσχυψε την σαν κλαμένη κεφαλα-του και άπλωσε τις χεράκλες-του σχεδόν σαν είδος ευλογία Τζέσους σταρ σούπερ... α-λιμονό-μας...) οι διακεκριμένοι (μένα μου τί 'ναι αυτούνο;) οι διακεκριμένοι-μας συγγραφείς θα σας διαβάσουν παραμυθάκια που έχουν γράψει για σας παιδάκια... (η Φεγγάρω κάνει νόημα να χειροκροτήσουμε και κάτι ναιναιδάκια πλιτς πλιτς βαράνε τα

ξεραδάκια-τους — σιγά μη χειροκροτήσω δε μ' απαράτανε;) Είναι εξαιρετική η χαρά-μας που οι μεγάλοι-μας φίλοι (μένανε μου λες, τους κήκε...) δέχτηκαν να 'ναι μαζί-μας σήμερα...».

Η Φεγγάρω είχε όρεξη να μας ζαλίσει, αλλά οι συγγραφείς (οι οποίοι ασφαλώς θα είχαν να δώσουν κι αλλού τη χαρά) ανυπομονούσαν. Κι έτσι την στάματησαν με τρόπο τη χαζοχαρούμενη και το λόγο πήρε η μπάμπω πρώτα. Κι άρχισε να κάνει τις γνωριμίες με κάτι χαζά κρύα και τιριτιτιό... που ήταν να κλαίνε οι ρέγγες. Σαν, δηλαδή, πώς σε λένε εσένα χρυσό-μου εσένα με τα ξανθά μαλλάκια, τί ωραία μαλλάκια... και σένα γλυκιά-μου, μα τι κουκλίτσα είσαι συ, πώς είπες, Μαρία, πω πω τί ωραίο όνομα... και τέλος πάντων τέτοια χαζά... Και τ' άλλα, ξέρετε εγώ, έτσι κι αλλιώς, εγώ κι εγώ κι εγώ... Και για να μη λέει τάχαμας μόνο για την αφεντιά-της (σεμνή δα...) άρχισε να μιλάει και για τον άλλον που κατα τη «γνώμη-της» λέει, ήταν πολύ σπουδαίος... (Αν είναι δυνατό, λέω γω, άνθρωπος αγέλαστος και κομπλεξάρας να μας κάνει εμάς των παιδιών, αλλά τέλος πάντων αυτή τον έβλεπε σαν ξερολούκουμο... ας πούμε μητρικά... τα τρώει ο εισαγγελέας αυτά; Ε, κάτι ξέρουμε κι εμείς βρε αδελφάκι... επειδή δεν μιλάμε...). Κι είπε κι άλλες σάχλες — το φοβερό μ' αυτές τις κυράτσες είναι ότι

τσιμπολογάνε από παντού κι έχουν και μια ιδέα για το σοσιαλισμό σαν νά 'ναι καλό, πολύ καλό για τους πτωχούς, αλλά θεός φυλάξοι κι έρθει ποτέ (κατά τα άλλα, τί να σας πω; Εντελώς αριστερές αι κλώσσαι!... Γελάω και βέβαια γελάω... είναι να μη γελάσεις; Δε μου βαρύνεσθε...).

Και άρχισε κάποτε με πολλές τσιριμώνιες και τσακίσματα και λυγίσματα (ο άλλος χαμπάρι απ' τα τσου τσου τσου-της) και πολλά θεατρικά και πολύ πολύ χαζοχαρούμενο προς το παιδικό (τί κρύοι που είναι μερικοί μεγάλοι, όταν πάνε να μας μιμηθούν εμάς τα παιδιά...) κι όλ' αυτά πια προβαρισμένα, βέβαια, φαινόταν, γκάριζε το πράμα, πλην όμως ντούκου από παραμύθι τίποτα... Μόνη-της το διάβαζε, μόνη-της γέλαγε, μόνη-της άνοιγε το στόμα-της, (δήθεν τρόμος) μόνη-της άνοιγε τις ματάρες, (δήθεν έκπληξη) μόνη-της τέλος πάντων τάκανε όλα, εκτός από το να μας προκαλέσει το ενδιαφέρον! Είμασταν όλα εκεί μέσα σαν την μαύρη θλίψη, όταν σηκώθηκα και πήγα στο παράθυρο. Και σε λίγο κι άλλα παιδιά άρχισαν να διαρρέουν, οπότε η Φεγγάρω επενέβη. Να μας μαζέψει.

«Ντροπή-σας... Καθήστε κάτω...». Η μπάμπω — την είδα εγώ — ήταν μπαρουτί. Και ξέρω βέβαια πως μετά θα το έριχνε στην τηλεόραση, πως μας έχει κακομάθει και μας έχει διαστρέψει.. και δεν λέει η μαύρη και σκοτεινή — που λέει κι η γιαγιά-μου — δεν λέει πως αν η τηλεόραση βάλει καλύτερα προγράμματα, τότε αυτή δεν θα μπορεί να κυκλοφορήσει με τις κρυάδες-της...).

Ευτυχώς ο κρεμανταλάς ο έρημος ήταν πιο σύντομος και — περιέργο — αλλά είχε λίγο χιούμορ, δηλαδή δεν ήταν σαν την άλλη την κρυόκλη. Σαν κάτι καλύτερα το πήγαινε το πράγμα. Αλλά, βέβαια, παρασάγγες απ' το να σ' αρπάξει, να σε κατακτήσει, να σου ρουφήξει το ενδιαφέρον...

Με λίγα λόγια, πάντως, τελείωσε κι αυτός και λέγαμε πότε να φύγουμε.. να φύγουμε να λυτρωθούμε...

Ακολούθησε συζήτηση (Θέ-μου...) και έλεγαν διάφορα. Φεγγάρω, μπάμπω και κρεμανταλάς λέγανε εκεί κάτι διάφορα κι άρχισαν ύστερα να ρωτάνε και μας και μάλιστα καταπιεστικά. Τί ετούτο, τί εκείνο, τί το άλλο και πώς και γιατί σώνει και καλά να μας ανάψουν το ενδιαφέρον. Εμείς, βέβαια, κοιτάζαμε πόρτες και παράθυρα, το δρόμο προς την ελευθερία...

Την Φεγγάρω-μας την φέραμε σε πολύ δύσκολη θέση.

Στο πούλμαν στο γυρισμό μας έψαλλε τον αναβαλλόμενο. Που δεν καταλαβαίνουμε, λέει, το καλό-μας και ότι πρέπει ν' αγαπήσουμε το βιβλίο και τις βιβλιοθήκες και τα τούτα και τα κείνα και τα άλλα... δηλαδή από την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα.

Πάντως, μη μου ξαναπεί κανένας να πάω σε βιβλιοθήκη... Μόλις μπήκαμε, χαρά θεού... Τί ήταν να έρθουν για μας τα παιδάκια αυτοί οι δύο, η μπάμπω κι ο κρεμανταλάς; Κι ήταν πράματα αυτά που μας διάβασαν; Μα τί νομίζουν; Πως είμαστε μόμολα; Ε, έχουμε διαβάσει και πέντε πράματα, έχουμε ακούσει και άλλα τόσα κι έχουμε δει και δυο κόμικς και άλλα τόσα καρτούν που βρε αδελφέ σου τραβάνε το ενδιαφέρον. Δεν σε αποκοιμίζουν βρε παιδί-μου, δεν σε καραφλιάζουν.

Σας λέω. Δεν βλέπαμε την ώρα να φύγουμε από κείνη τη βιβλιοθήκη. Όπερ, τί σημαίνει; Φκιάξτε-μας βιβλιοθήκες, αλλά... συγγραφείς μη μας κατασκευάζετε... Μη μας κατασκευάζετε συγγραφείς, γιατί τότε θα μας διώξετε κι απ' τις βιβλιοθήκες... να το ξέρετε...

(Από το βιβλίο «Το διπλανό δωμάτιο» του Γιάννη Νεγρεπόντη, που θα κυκλοφορήσει προσεχώς απ' τις εκδόσεις «Θεμέλιο». Τα σχέδια έχει κάνει η Έντα Δημοπούλου)

κυκλοφορούν

Φυσική και μεταφυσική Νίκου Ταμπάκη

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»
3. σύγχρονη φιλοσοφική βιβλιοθήκη

Αϊνστάιν δημιουργός και έπαναστάτης Banesh Hoffmann

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»
4. σύγχρονη φιλοσοφική βιβλιοθήκη

Εκδόσεις Ε. & Μ. Ζαχαροπούλου Ε.Π.Ε.
Αθήνα - Αρσάκη 6
Τηλ. 32.47.791 - 32.33.271

Ο Μεσεβρινός γράφει για το βιβλίο της Αγγελικής Βόρνιγγ «Ούτε Αντιγόνη ούτε Ελένη», Κέδρος 1981

Με το βιβλίο αυτό μια νέα συγγραφέας πρωτοεμφανίζεται στο λογοτεχνικό-μας χώρο: η Αγγελική Βόρνιγγ, θεσσαλονικιά, που από χρόνια ζει και διδάσκει νέα ελληνικά στην Κοπεγχάγη. Η αλήθεια είναι ότι η ξενιτεμένη δασκάλα, εξόν από τα διδαχτικά, έχει στο ενεργητικό-της και δυο «προδρομικά» βιβλία, που φωτίζουν την αγάπη-της στα γράμματα και τις λογοτεχνικές-της ικανότητες: το πρώτο είναι «Το καπνισμένο τσουκάλι» του Ρίτσου σε δανέζικη και γαλλική μετάφραση (τριγλώσση έκδοση, 1978)· το δεύτερο, μια καλοτυπωμένη ανθολογία, «Νεότεροι Έλληνες συγγραφείς», στα δανέζικα, αξιοπρόσεχτος καρπός διδασκαλίας και συμμετοχής των προχωρημένων σπουδαστών-της (1980). Και τα δύο βιβλία, εικονογραφημένα, εκδόθηκαν στην Κοπεγχάγη.

Το έργο που τώρα μας παρουσιάζει είναι συλλογή από τριανταεννέα σύντομα πεζογραφήματα. Μερικά πιάνουν μόλις μισή σελίδα και κάποτε δίνουν την εντύπωση απλών σημειωμάτων. Όμως γρήγορα διαπιστώνουμε, ότι πρόκειται για κατάθεση γνήσιου λόγου, που πηγάζει από το βάθος μιας βασανιστικά εγγρήγορης ψυχής. Εδώ έχουμε συμπυκνωμένες εικόνες από την παιδική κι εφηβική ζωή μιας νέας γυναίκας, που πολεμά να λυτρωθεί από το καταπιεστικό παρελθόν.

ενώ βαδίζει με σφιγμένη την καρδιά προς το αβέβαιο, απειλητικό μέλλον. Γραμμένα με λιτό σαρκασμό και απέριτη αμεσότητα, στα πεζογραφήματα αυτά περιγράφονται με σαφήνεια οι μηχανισμοί, που ένα αλλοπρόσαλλο, αφταρχικό σύστημα χρησιμοποιεί, μέσα από μια σκοταδιστική εκπαίδευση, για να παραμορφώσει την παιδική ψυχή και να τσακίσει τον αθρομητισμό-της. Τα απλά, καθημερινά βιώματα γίνονται σπαρταριστά γεγονότα, που συνθέτουν τη γελοιογραφία της μεταπολεμικής-μας πραγματικότητας. Η γελοιοποίηση έρχεται σαν φυσική συνέπεια από τη σύγκρουση με την αφθόρμητη ανarchy και τον ερωτισμό των παιδιών, που δεν έχουν ακόμα βολεφτεί στην κοινωνική πειθαρχία. Καρικατούρα είναι ο καθηγητής της φυσικής και χημείας, που κρεμάει στο φρεσκοβαμμένο τοίχο της σχολικής τουαλέτας την πινακίδα «Απαγορεύονται τα άσεμνα εσώρουχα» και «Τα χαρτιά στο καλάθι. Μη στουμπώνετε τις λεκάνες». Η απάντηση ήρθε την τελεφταία μέρα της σχολικής χρονιάς, όταν «η Ιωάννα και η διδυμη αδελφή-της ξεκρέμασαν στα γρήγορα όλες τις πινακίδες και, μαζί μ' ένα μάτσο άλλα χαρτιά και πρόχειρα διαγωνίσματα, στούμπωσαν τις λεκάνες» (σελ. 99).

Η αντίδραση παίρνει κάποτε πιο άμεσες μορφές, όπως στο κομμάτι «Η πρώτη μέρα στο σχολείο». Τη στιγμή της πιο ιερής περισυλλογής, όταν η διεφθύντρια κλείνοντας τα μάτια είχε ενώσει τις παλάμες-της κάτω από το πηγούνι-της και όλοι φοβούνταν μην ακουστεί η ανάσα-τους, ξαφνικά από το μέρος του Σωκράτη ακούστηκε «ένα δυνατό αέριο, ένα απίστευτο "ππrrr" να

σχίζει το μεσημέρι σε χέντε, σε δέκα, σε χίλια κομμάτια». Πάνω στη σύγχυση που ακολούθησε, μέσα στα χαχανιτά, τα ξέφρενα παλαμάκια και τα ποδοβολητά, η Σοφούλα, «από την πέμπτη σειρά, φωνάζει στο Σωκράτη να το ξανακάνει», πράγμα που ο μαθητής δεν το αρνήθηκε (σελ. 20).

Κοντά στο σχολείο είναι το σπίτι, η ελληνική οικογένεια με την αστική αξιοπρέπεια και σοβαρόφανεia, που τραβά ξανά για να καταχτήσει τα κλονισμένα από τα πρόσφατα ιστορικά γεγονότα ιδανικά-της: σεβασμός, τάξη, ασφάλεια. Με την υπόκρουση της μουσικής του μάμπο που έχει εισβάλει, τραβά την αγγελική-της πορεία. Το κύριο πρόσωπο, μια παιδική συνείδηση, κρατά για προστατευτική ασπίδα μια μορφή ψυχολογικής απουσίας, τον παιδικό ερωτισμό και το όνειρο. Στο τέλος αρπάζει από το τραπέζι την άδεια κατασρόλα της σούπας, τη φορεί στο κεφάλι και κατεβαίνει στην αβλή (σελ. 76). Το περιβάλλον αντανakλά την ασυνείδητη μεσαια τάξη στις πιο φαιδρές-της στιγμές, στα χρόνια του 1950 και 1960, στη Θεσσαλονίκη, με όλες τις ιδιότητες που μια επαρχιακή πόλη πρόσφερε σαν κοινωνικό πλαίσιο.

Μερικά από αυτά τα πεζογραφήματα, όπως «Τα πρωινά της Κυριακής», ή «Τα απογέβματα της Κυριακής» δείχνουν ανάγλυφα ως ποιο σημείο το παιδί γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης και επίδειξης και πόσο η σημασία που του δίνουν εξαρτιέται από το ρόλο που μπορεί να παίξει ως εξάρτημα της οικογενειακής βιτρίνας. Με το πέρασμα του χρόνου το παρελθόν αυτό διακόπτεται κάθε τόσο και αντικειμενοποιείται από κομμάτια και εικόνες του τώρα. Η ασπίδα του όνειρου και η σεξουαλικότητα γίνονται και πάλι προνόμιο, συνειδητό αυτή τη φορά, για να περσιωθεί ο ενήλικος που πορεύε-

ται με τα παλιά φώτλια-του. Η συνείδηση περνά τις Συμπληγάδες-της με την εβλυγισία που τονίζεται με την εναλλαγή γεωγραφικών χώρων και διάφορων διαχρονικών γεγονότων, ώσπου το κύριο πρόσωπο να μάθει να βλέπει πέρα από τη δική-του εσωτερική καταπίεση και, χωρίς να πέσει στην παγίδα της αφοτισμωρίας, να συνεχίσει την αναζήτηση της δικής-του ταφτότητας. Στην αδιάκοπη μεταλλαγή παιδιού-ενήλικου, όνειρου - πραγματικότητας ο στόχος παραμένει αμετακίνητος, αλλά δεν είναι σπάνιες οι στιγμές, όπου το όνειρο γίνεται το μόνο καταφύγιο, κάποτε σε μια σπηλιά «σφηνωμένη ανάμεσα σε μια εκκλησία και ένα συνεργείο αφοκινήτων»: «Η πιο όμορφη βραδιά-μου εκεί ήταν μια Κυριακή του Νοέμβρη, που η Ελένη (αυτή που έβγαζε γερό χαρτί-λίκι γυρνώντας μ' ένα καλάθακι στο λιμάνι και πουλώντας προφυλαχτικά) μπήκε μέσα στη σπηλιά, φέρνοντας ένα άσπρο άλογο με μάβρη χαιτή και ουρά» (σ. 80).

Το βιβλίο είναι γραμμένο στο μονοτονικό σύστημα, σύμφωνα με τους γνωστούς κανόνες του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Η γλωσσική μορφή, σωστή και καλλιεργημένη, με εξαίρεση την αμφίβολη χρήση της πρόθεσης μετά, τότε ως επίρρημα (στη θέση-του ύστερα, κατόπι, έπειτα), χρήση που γενικέφτηκε στους νέους λογοτέχνες, τότε σε συνδυασμό με την πρόθεση από, για να δώσει τα απαράδεκτα εκείνα «μετά από μερικά χρόνια», «μετά από ένα γρήγορο ταλάντευμα», ενώ άλλου η χρήση είναι σωστή («μετά το σχόλασμα» κτλ.). Όσο για την εικονογράφηση της Άννε - Μέττε Χόγενσεν, νομίζω ότι υπογραμμίζει και οπτικά το ασπρόμαβρο των καταπιεστικών καταστάσεων, ενώ σύγχρονα, με τη ρευστότητα-της, σημαδεύει την εβλυγισία της κεντρικής συνειδησιακής πορείας.

ΣΚΡΑΚ ΣΚΡΑΚ ΤΖΟΚ ΤΖΟΚ
ΠΑΡΑ ΤΑ ΤΖΟΚ
ΣΚΡΑΚ

ΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ
ΑΚΟΜΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΝΑ
ΔΙΑΛΕΓΕΤΕ ΜΟΝΟΙ ΣΑΣ
ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΟΥ ΘΕΛΕΤΕ Ν' ΑΚΟΥΤΕ...

ΘΥΜΗΘΕΙΤΕ ΤΗ ΣΟΦΗ
ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΟΙΜΙΑ

**ΚΑΛΛΙΟ
ΠΑΡΑ
ΑΥΓΑ
ΠΟΥΡΕ**®

ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΟΝ
ΜΥΣΤΙΚΟ ΧΑΡΤΗ

MISTICOS HARTIS

LONDON PARIS ROME

ADINA - OMFALOS ΤΟΥ COSMOS

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΓΕΩΡΓΕΙΑ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76

ΘΑ ΦΤΑΙΣΤΕ ΕΛΘΟ ΟΠΟΥ

ΕΝΑΣ ΦΥΣΙΚΟΣ - ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ
ΚΙ ΕΝΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ -
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΣΑΣ
ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ ΓΙΑ ΝΑ
ΔΙΑΛΕΞΕΤΕ ΜΑΖΙ ΤΟ
ΚΑΛΙΤΕΡΟ ΣΤΕΡΕΟΦΩ-
ΝΙΚΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙΤΕ
ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΤΕ ΚΑΙ
ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΣΑΣ ΝΑ
ΠΙΑΣΟΥΝ ΤΟΠΟ

MICAVOX
SCASHOS
STEREOPLATS

STUDIO HI FI

ΣΤΟ ΜΑΓΑΖΙ ΜΑΣ
ΘΑ ΒΡΗΤΕ

- * ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΜΑΡΚΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
- * ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ
- * ΤΙΣ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΔΥΝΑΤΕΙΣ ΤΙΜΕΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟ
ΤΟΙΣ ΚΑΛΙΤΕΡΟΥΣ ΣΥΝΔΙΑΣΜΟΥΣ ΣΤΟ
ΠΟΣΟ ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΤΕΤΕ

ΑΝ ΜΕΛΕΤΕ Σ' ΕΠΑΡΧΙΑ ΓΡΑΨΤΕ ΜΑΖΙ - ΘΑ ΣΑΣ
ΣΤΕΛΙΟΥΜΕ ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΑ -

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76 - ΑΘΗΝΑ 706 ΤΗΛ 3627858 - 3602697

Ο Πλουτής Σέρβας γράφει για το βιβλίο του Ευάγγελου Αβέρωφ - Τσιτσα «Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών».
Εκδόσεις: «Εστία». Δύο τόμοι. Αθήνα 1981

Το νέο δίτομο βιβλίο του Ευάγγελου Αβέρωφ - Τσιτσα: «Ιστορία χαμένων ευκαιριών», σχετικά με το Κυπριακό, είναι πλούσια περιγραφικό. Καλύπτει την περίοδο του 1950 - 1963. Ο αναγνώστης πληροφορείται για τις βασικές εξελίξεις του Κυπριακού, σε μία τραγική περίοδο, με πρωτεργάτες τους Μακάριο και Γρίβα, οι οποίοι ενεργούσαν τότε κάτω και πότε έξω από την ομπρέλλα της ελληνικής Κυβέρνησης, όπου διπλωματικός εκφραστής ήταν ο ίδιος ο Ε. Αβέρωφ με την ιδιότητα του Υπουργού των Εξωτερικών.

Όλες αυτές οι εξελίξεις πλαισιώνονται με την ανάλυση, από τη σκοπιά βέβαια της Δεξιάς, των πιο σημαντικών εξωτερικών γεγονότων της εποχής: Μεσανατολικό, Γερμανικό με βάση το πρόβλημα του Βερολίνου, Κουβανικό με τους σοβιετικούς πυραύλους που μας έφεραν στο χείλος του πολέμου, με τις ατέρμονες περιπλανήσεις στα δαιδαλώδη παρασκήνια και στις αίθουσες συνεδριάσεων του ΟΗΕ. Όλα εκτίθενται με σημαντικές λεπτομέρειες, αλλά και με αναλύσεις, που καταντούν πολλές φορές ανιαρές σε εγκώμια προς Έλληνες, ξένους και Τούρκους ακόμη πολιτικούς. Ο ίδιος ο συγγραφέας, μ' αυτή... την «ανάγκη» γράφει στον πολύ σύντομο πρόλογό του: «Θεωρούσα πάντοτε πως χρήσιμο ήταν να εκθέσω κάποτε όσα από υπεύθυνη θέση είχα ζήσει κατά τις φάσεις αυτές. Το θεώρησα πιο χρήσιμο τελευταία».

Έχοντας ο αναγνώστης υπόψη του τον ελκυστικό τίτλο του βιβλίου ενός από τους πιο υπεύθυνους Έλληνες πολιτικούς εκείνης της περιόδου, προχωρεί στην ανάγνωση με την ανυπομονησία να συναντήσει «την αλυσίδα των χαμένων ευκαιριών» που η καθημία-τους ήταν χειρότερη από τις προηγούμενες.

Δυστυχώς, όμως, ο αναγνώστης, ως το τέλος, παραμένει απογοητευμένος, αναζητώντας αυτές τις αλυσίδες των ευκαιριών. Γιατί, θα περίμενε από το συγγραφέα να σταματήσει σ' αυτές: Να τις ξεδιπλώσει, να τις αναλύσει, να βρεί τα αίτια και προπαντός να καταλογίσει ευθύνες. Και, προχωρώντας προς τις αναζητήσεις, ο αναγνώστης, δυσανασχετεί και εξοργίζεται, γιατί αντιλαμβάνεται τη ζωηρή επιθυμία του συγγραφέα να προστρέχει σε κείνα τα λιμάνια της δεκαετίας όπου ο προσωπικός-του ρόλος και εκείνος της παράτα-

ξης-του γίνεται πιο εμφανής, προσπαθώντας μάλιστα να τον περιπλέξει με φωτοστέφανο δι' εαυτόν. Για παράδειγμα, εμφανίζει τον αντιπαλό-του Φατίν Ζορλού «ως άριστο ομιλητή» που ήξερε καλά τις ξένες γλώσσες και παρουσίαζε με τέχνη τα πιο εξωφρενικά επιχειρήματά-του (σελ. 107 Β' τόμος), και ότι «έκανε συνεχώς επιδέξια θεμελιώσεις αλλά οξυυατές επιθέσεις» (σελ. 144 Β' τόμος), ότι «είχε, πολλά εφόδια ικανοτήτων και θράσους και επιμέρους συνέχιζε εις βιαιές αλλά εντυπωσιακές επιθέσεις-του για την υπεράσπιση του σχεδίου Μακμίλλαν και της διχοτόμησης, τις έξυπνες αντικρούσεις των επιχειρημάτων που λέγονταν υπέρ ημών» (στην ίδια σελίδα). Κι αυτά, προφανώς για να επισύρει το θαυμασμό του αναγνώστη στο δικό-του πρόσωπο, όταν αμέσως πιο κάτω θα διάβαζε τις απαντήσεις του Αβέρωφ σ' αυτόν τον «επιδέξιο» και άριστο ομιλητή. Περισσότερο εντυπωσιάζει η προσπάθεια για υψηλότερο ανέβασμα των αξιών του Ζορλού (και του ίδιου φυσικά) στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο (σελ. 133) κάτω από τον τίτλο «δύο φώτα στο σκοτάδι», όπου ο συγγραφέας περιγράφει τη σκηνή, που ακολούθησε μετά την ήττα της ελληνικής αντιπροσωπείας στη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ της 4ης Δεκεμβρίου 1958.

Για τις συμφωνίες της Ζυρίχης - Λονδίνου γράφει πολλά ο συγγραφέας. Σχεδόν αφιερώνει το ένα τέταρτο της εργασίας-του. Περίπου 150 σελίδες. Και κάνει κριτικές! Ας τον παρακολουθήσουμε όσο είναι δυνατό στα πλαίσια αυτού του σημειώματος, παραθέτοντας πολύ συνοπτικά και με ακρίβεια τα κυριότερα σημεία-του:

«... Οι υπεύθυνοι έπρεπε να είχαν το θάρρος να αναζητήσουν όχι πια το επιθυμητόν, αλλά το λιγότερο κακό από τα εφικτά. Κι αυτό επιτεύχθηκε με τις Συμφωνίες. Κι επιτεύχθηκε με το παραπάνω:

1. Αποτίναξαν τον ξένο ζυγό, ... που βάραινε πάνω στην Κύπρο από αιώνες, 2. Στις θέσεις της αποικίας δημιουργούσαν ένα κράτος που, παρά ορισμένες δεσμεύσεις, είχε όλα τα γνωρίσματα της ανεξάρτητης πολιτείας, με τη διεθνή παρουσία και ακτινοβολία... 3. Διατηρούσαν την ενότητα της Κύπρου, τόσο από άποψη γεωγραφικού χώρου όσο και από άποψη διοικήσεως... ε) τίποτα από όσα είχαν παραχωρήσει στους Κυπρίους ή την Τουρκία — εκτός από ένα σημείο, που θα αναλυθεί παρακάτω — τίποτε δε δημιουργούσε τη δυνατότητα της αναίτιας ανατροπής ή παρακώλυσεως του νέου καθεστώτος.

4. Διατηρούσαν, τέλος, οι συμφωνίες την ελληνικότητα της Μεγαλονήσου και εξασφάλισαν τη διατήρηση της εθνολογικής-της συνθέσεως και την πρόοδο και άνθηση του ελληνισμού» (σελ. 233-34 Β' τόμος). Και, επικρίνοντας τους ενάντιους ο συγγραφέας συνεχίζει:

«Την ώρα του καταποντισμού η απόκτηση λύσεως με τέτοια πλεονεκτήματα έκανε τα μειονεκτήματα χωρίς ουσιαστική σημασία...», (στην ίδια σελίδα).

Και όσον αφορά τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις που «αποκαταστάθηκαν» ο συγγραφέας προχωρεί με στυλ τροπαιούχου μαραθωνοδρόμου για να διαπιστώσει ότι αυτές διαποτίστηκαν με «φιλιαν», που διατηρήθηκε ως τους πρώτους μήνες του 1963, (σελ. 307) Γράφει, για παράδειγμα: Ο Καραμανλής από τις 9 ως τις 12 Μαΐου 1959 επισκεπτόταν επίσημα την Άγκυρα και μαζί με τον Μεντερές διευθετούσαν όλα τα προβλήματα που τις χώριζαν. Το πατριαρχείο ανάπνεε ελεύθερα. Και ο Μεντερές διακηρύττοντας τη μεγάλη εκτίμησή-του προς τον Πατριάρχη Αθηνάγορα, (που προσωπικά τον θεωρούσε μεγάλο άνδρα), υπέβαλε ότι:

«Τώρα που αυτή (η Μεγάλη Ιδέα) ανήκει στην ιστορία θέλω να αξιοποιήσω για την πατρίδα-μου το γεγονός ότι σ' αυτήν έμενε η κεφαλή της ορθοδοξίας. Θέλω να δει ο κόσμος ολόκληρος ότι μία μεγάλη ισλαμική χώρα έχει τέτοια ανεξιθρησκεία και τέτοιο πολιτισμό, ώστε να διευκολύνει το έργο του Αρχηγού της Χριστιανικής Θρησκείας. Θα πρέπει προσεχώς να μελετήσουμε που θα βρούμε στην Ισταμπούλ, μέσα ή έξω από τα τείχη, καμιά βυζαντινή επιβλητική μονή, στην οποία το Πατριαρχείο να εγκατασταθεί και θα έχει προνόμια σχεδόν ανάλογα με του Βατικανού. Ας διατηρήσει και το Φανάρι, αλλά το Φανάρι δεν κάνει για Βατικανό της Ορθοδοξίας», (σελ. 310).

Γενικά, στις εκτιμήσεις-του για τα αγαθά που πρόσφερε στο Ελληνικό και Κυπριακό Κράτος η υπογραφή της Ζυρίχης, ο συγγραφέας διαπιστώνει:

«— είχε εξασφαλίσει την Ενότητα της Κύπρου και την προκοπή του ελληνισμού-της,

— είχε στερεώσει τον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης και το Οικουμενικό Πατριαρχείο,

— είχε δυναμώσει την ασφάλεια της χώρας όσο τούτο ήταν ανθρώπινα δυνατό» Και θριαμβολογεί: «Αυτά είναι γεγονότα. Γεγονότα ανδιαμφισβήτητα. Δεν ανατρέπονται από φανατικούς πατριωτικούς συναισθηματισμούς, ούτε από συμπεράσματα στηριγμένα σε οποιουδήποτε είδους συλλογισμούς» (σελ. 314). Αλλά και στα μάτια του Τζων Κένεντυ, (νέου τότε Προέδρου των ΗΠΑ) ο Έλληνας πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής προσλαμβάνει μια ιδιάζουσα αίγλη ύστερα από την

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΛΑΪΚΟ ΕΠΙΤΡΟΠΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΒΕΣΑ

ΠΡΑΧΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΤΡΟΤΣΚΙΣΤΟ-ΣΗΜΟΒΙΕΦΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΜΟΣΚΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1936

Έκδοσης: «ΟΧΤΩΒΡΗΣ»

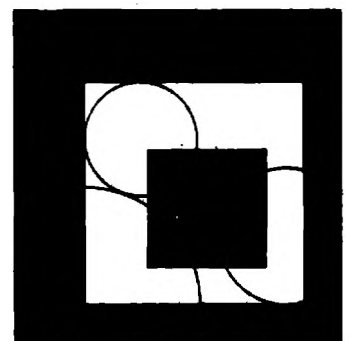
Σ' όλα τα κεντρικά
βιβλιοπωλεία.
Κεντρική διάθεση:
«ΠΟΡΕΙΑ» — Σόλωνος 77
τηλ. 36.31.622

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΣΑΜΗΠΑΡΑΔΩΝΗΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ
ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΜΑΣ

Μαρξιστική κοινωνιολογική μελέτη

ΣΚΑΝΔΕΣ ΤΟΥΛΟΥΠΑ

Κεντρική Διάθεση:
Εκδόσεις Τουλούπα
Χαρ. Τρικούπη 13
Τηλ. 36.14.867

υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Αφηγείται σχετικά ο συγγραφέας:

«Ταξιδέψαμε μαζί (με τους υπουργούς των Εξωτερικών) ως την Οττάβα, όπου θα συνερχόταν το Συμβούλιο του ΝΑΤΟ... Ο Κένεντυ, τελικά είδε κάθε Υπουργό χωριστά για τα διμερή θέματά του. Με μένα άρχισε ως εξής:

— Πριν μιλώντας για τον Καραμανλή, δεν είπα όλη την αλήθεια. Φοβόμουν μήπως με παρεξηγήσουν οι άλλοι συνάδελφοί σας, που συχνά έχουν και αυτοί πολύ σημαντικούς Πρωθυπουργούς. Για να πω όλη την αλήθεια για τον δικό-σας, θα έπρεπε να πω ότι τον θεωρώ τον πιο σημαντικό από όλους» (σελ. 313). Αυτό, το πιο πάνω ο συγγραφέας το εμφοιλοχωρεί μεταξύ της τρίτης και τέταρτης παραγράφου, που αναφέρονται στα επιτεύγματα των μεταξυριχικών επισκέψεων Καραμανλή - Αβέρωφ στην Άγκυρα. Γι' αυτό και συνεχίζοντας, αμέσως ύστερα από το πιο πάνω εγκώμιο του Τζων Κένεντυ, για τον Καραμανλή, γράφει:

«Κατά τις βεβαιώσεις του Πατριαρχείου και όλων των δικών-μας, της Κωνσταντινουπόλεως — που μου δόθηκαν και προσωπικά κατά το επίσημο ταξίδι μου το 1962 (3 ως 8 Αυγούστου) ποτέ η ζωή-τους δεν υπήρξε εκεί πιο άνετη και ποτέ η κάθε είδους δραστηριότητά-τους δεν αναπτύχθηκε πιο ελεύθερα και πιο έντονα από όσο κατά την περίοδο εκείνη. Κατά την περίοδο που ταυτόχρονα και στην Κύπρο τα πράγματα ήταν πολύ ομαλά και η ζωή μερικών δεκάδων χιλιάδων Κυπρίων στην Αγγλία και την Κοινοπολιτεία διευκολυνόταν εξαιρετικά.

Αυτό απόδειχνε στην πράξη ότι η Κυπριακή πολιτική που είχαμε χαράξει με το Μακάριο δεν είχε καθόλου θυσιάσει τα συμφέροντα ενός τμήματος του ελληνισμού για τα συμφέροντα ενός άλλου. Αντίθετα είχε εξυπηρετήσει

όλα τα τμήματα του ελληνισμού και τον κορμό της Ελλάδας», (σελ. 313).

Έτσι, μόνο δύο μειονεκτήματα βλέπει ο Ευάγγελος Αβέρωφ στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. «Αυτά, όπως γράφει (σελ. 238) κανένας σχεδόν δεν τα επισήμασε τότε, ή κανένας δεν τα στάθμισε στην πραγματική-τους αξία. Ήταν ένα σφάλμα-μας στην πρώτη συμφωνία, κατά τον καθορισμό των γενικών γραμμών της νέας πολιτείας, μιας ασάφειας στη δεύτερη, στο θέμα της εγγυήσεως». Και συνεχίζει, προσφέροντας... εξηγήσεις με «αυτοκριτική»:

«Το σφάλμα ήταν βαρύ. Πιστεύω πως από τις δυο πλευρές έγινε καλόπιστα και ήταν εις βάρος-μας. Είναι περιεργο πως δεν το αντιλήφθηκε ούτε ένας από τους εκλεκτούς συνεργάτες-μου, ούτε εγώ που φυσικά έχω την κύρια ευθύνη. Η εξήγηση της απίθανης αβλεψίας-μας πρέπει ίσως, να αναζητηθεί σε κάτι ανθρώπινο: στη μεγάλη κούραση όλων-μας. Να πως και τι έγινε», (σελ. 239).

Αλλά, «το περιεργο» και το αδιανόητο είναι, πώς ο Ευάγγελος Αβέρωφ προσφέρει στον αναγνώστη-του την πιο πάνω δικαιολογία για την «απίθανη αβλεψία». Η περίπτωση του «περιεργου» αγγίζει εδώ τα όρια μιας εξωφρενικής ασέβειας προς την κοινή αντίληψη και κρίση του αναγνώστη. Γιατί, ο συγγραφέας εξιστορώντας αυτό το «να πως και τι έγινε» ξεχνάει ότι είχε γράψει πιο πάνω. Και προχωρώντας ασυλλόγιστα, αναφέρει: «Αφού είχαμε συμφωνήσει σε όλα... ο Τούρκος Υπουργός των Εξωτερικών ζήτησε να συναντηθούν επείγοντως οι δύο αντιπροσωπείες. Μας είπε ότι οι δικοί-του είχαν σκεφθεί πως όλα τα μέτρα που είχαν λειφθεί για να προστετευθεί ο πιο αδύνατος από τις δύο πλευρές, ο τουρκικός, ήταν ανεπαρκής, γιατί υπήρχε πάντα τρόπος να εξουθε-

νωθεί. Αφού οι νόμοι θα ψηφίζονταν από τη Βουλή, όπου οι έλληνες θα είχαν το 70% των εδρών, θα ήταν δυνατόν να επιβληθούν φόροι και δασμοί που θα βάραιναν προπάντων την τουρκική κοινότητα. Αν δε καλύπτονταν αυτός ο κίνδυνος το μέλλον των Τουρκοκυπρίων θα ήταν στο έλεος των Ελληνοκυπρίων. Δεν υπήρχε άλλος τρόπος παρά να συμφωνήσουμε πως, προκειμένου για επιβολή φόρων και δασμών, θα χρειαζόνταν χωριστές πλειοψηφίες των δύο εθνικών ομάδων, πράγμα που το είχαμε δεχθεί για την καθιέρωση του εκλογικού νόμου. Το τελευταίο το είχαμε πράγματι δεχθεί, γιατί με τον εκλογικό νόμο μπορούσε να νοθευτεί η υπόσταση της νομοθετικής εξουσίας», (σελ. 239).

Πιο κάτω, παραθέτει τα επιχειρήματα που αντέταξε η ελληνική αντιπροσωπεία και συνεχίζει: «Τα επιχειρήματα των άλλων ήταν επίμονα, ήταν συγκεντρωτικά περιορισμένα στο θέμα που έθεταν, και ήταν ισχυρά. Ηθικοί δισταγμοί δεν μπορούσαν να αποτελέσουν εγγύηση σε ώρες... εντάσεως!... Δεχτήκαμε τις χωριστές πλειοψηφίες σαν *δικαίη και ακίνδυνη εξασφάλιση* (δική-μου η υπογραμμισή), και θα ήταν πράγματι, αν είχαμε ζητήσει κάπως (πάλι δική-μου η υπογραμμισή) να οριστούν με σαφήνεια οι περιπτώσεις κατά τις οποίες θα χρειαζόνταν οι χωριστές πλειοψηφίες», (σελ. 240).

Ο αναγνώστης αναρωτιέται: Πού; Πού η «απίθανη αβλεψία»; και πού το «περιεργο»; Όταν, ο ίδιος ο συγγραφέας, τον πληροφορεί με σαφήνεια γι' αυτό «το πώς και τι έγινε»; Όταν το ζήτημα διεξοδικά συνεχίστηκε; Μήπως η αβλεψία υπάρχει στο ότι, αδιανόητα ο συγγραφέας έχει δώσει στη δημοσιότητα τις πιο πάνω εξηγήσεις, που καταμαρτυρούν ότι κάθε άλλο παρά «αβλεψιά» υπήρξε.

Και ο υπογράψας υπουργός συ-

νεχίζει.

«Πιστεύω ότι η διευκρίνιση θα γινόταν δεκτή. Και η πίστη-μοι ενισχύεται ακόμη περισσότερο από τα εξής: όπως θα φανεί πιο κάτω λόγω του θέματος, οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές ματαίωσαν (18.12.1961) την ψήφιση του φόρου εισοδήματος. (Μια ασάφεια διακρίνει εδώ ο αναγνώστης, και αδυνατεί να αντιληφθεί γιατί τόσο ασυνδέτα πέρασε ο συγγραφέας από τη διευκρίνιση στην απόφαση των Τουρκοκυπρίων βουλευτών να καταψηφίσουν και «να ματαιώσουν την ψήφιση του φόρου εισοδήματος». Να παρέβηκε άραγε ο δαίμονας του τυπογραφείου;). Τότε με εντολές του Πρωθυπουργού έθεσε το θέμα όχι πια από την πλευρά της Κύπρου, αλλά από την πλευρά της Ελλάδας που είχε υπογράψει τις συμφωνίες. Η Ελλάδα δεν είχε υπογράψει τέτοιο εξωφρενικό όρο. Δεν είχε δεχτεί να έχει η μειονότητα το δικαίωμα να στερεί το κράτος των εισοδημάτων-του. Η Ελλάδα δεν πίστευε καθόλου ότι είχε πέσει σε παγίδα (όπως έπεσε ΣΣ) ώστε να αποσύρει την υπογραφή-της. Πίστευε ότι είχε γίνει ένα αθέλητο λάθος. Ήταν έτοιμη να δεχτεί τη χωριστή ψηφοφορία για τους φόρους, αλλά με τον όρο να αναφερθούν περιοριστικά οι περιπτώσεις για τις οποίες θα ισχύε, και να γίνει η διευκρίνιση, ότι εν πάσει περιπτώσει η μειοψηφία δεν θα μπορούσε να αφήνει το νέο κράτος δίχως εισοδήματα. Τόσο ο μεγάλος κύριος Τούρκος Πρωθυπουργός Ισμέτ Ινονού, όσο και οι κύριοι συνεργάτες-του, αναγνώρισαν ανεπιφύλακτα το δικιο-μας και υποσχέθηκαν να διορθώσουν το λάθος, «μόλις θα έπεφτε ο πυρετός των δήμων», (σελ. 240 - 241).

Όμως ο πυρετός δεν έπεσε. Οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές που από τότε είχαν εγκαταλείψει το κοινοβούλιο δεν επανήλθαν. Έτσι αυτό το πρώτο «μειονέκτημα» σαν αποτέλεσμα «λάθους α-

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ
αφραζε
διαβαζε
διαδιδε
την ΑΥΓΗ
τη δική 68
φωνη

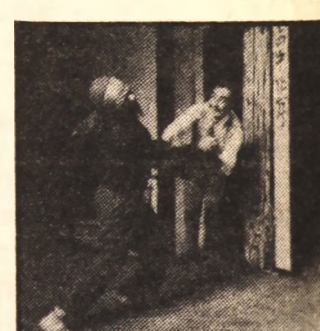
κλοφορούν κυκλοφορούν κυκλοφορο

ΚΑΡΟΛΟΣ ΚΟΥΝ
γιά τό Θέατρο
κείμενα και συνεντεύξεις
πρόλογος
Μάριου Πλωρίτη

Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΔΙΟΝΥΣΗΣ
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ
Ή Ρεζέρβα
στίχοι • παρτιτούρες • συνεντεύξεις

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
Ο ΚΑΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΤΟΥ ΣΤΕΤΣΟΥΑΝ

Έκδόσεις ΙΘΑΚΗ Πανεπιστημίου 25-29 • τηλ. 32 29 560

βλεψίας» (και που κανένας Τούρκος Υπουργός στο διάστημα δεκατριών χρόνων δε φιλοτιμήθηκε να το εξαλύσει παρ' όλο που το δίκιο των ελλήνων «ανεπιφύλακτα είχε αναγνωριστεί»), αποτέλεσε το έναυσμα για τον καταποντισμό, ενώ ο Ευάγγελος Αβέρωφ εξακολουθούσε (τουλάχιστο σ' όλη την περίοδο που προηγήθηκε της χουντικής εφταετίας) να πιστεύει ότι θα «έπεφε ο πυρετός».

Με τον ίδιο τρόπο, σαν «αβλεψία», εξιστορεί ο συγγραφέας και το άλλο λάθος, της Συμφωνίας Εγγυήσεως, που παραχωρούσε το δικαίωμα στην Τουρκία να επέμβει μονομερώς στην Κύπρο, εφόσον θα φρονούσε ότι η συνταγματική Ζυριχική τάξη, είχε διασαλευθεί, ή επρόκειτο να διασαλευθεί.

Δεν υπάρχει, δυστυχώς, χώρος, χωρίς κατάχρηση της φιλοξενίας του «ΑΝΤΙ», για επεκτάσεις στους λογισμούς και δικολαβισμούς του συγγραφέα των «χαμένων ευκαιριών», σ' αυτό το σημείο όπου επιστρατεύει ακόμα και όσα έγραφε ο Άγγελος Βλάχος, που στάθηκε τόσο γενναίος στο να παραβιάσει τα «εσωτερικά έγγραφα» του ΟΗΕ, για ν' αποδείξει ότι «οι απόρρητες γνωματεύσεις»-του δεν επέτρεπαν την τουρκική εισβολή του 1974 (βλέπε: «Δέκα χρόνια Κυπριακού» Α. Βλάχου σελ. 270 - 271). και, ότι η «αθώα» Συμφωνία Εγγυήσεως των τριών — Ελλάδας, Τουρκίας και Βρετανίας — σε τίποτε δεν έφταιγε και αποτελούσε μόνο μια τουρκική πρόφαση!

Οπωσδήποτε, παρά τις γνωματεύσεις των απόρριτων νομικών εγγράφων του ΟΗΕ, είναι η Συμφωνία Εγγυήσεως που επιστράτευσαν οι εισβολείς για να βάλουν πόδι στην Κύπρο. Ήταν αυτή η Συμφωνία, το δεύτερο από τα δυο «μειονεκτήματα αβλεψίας» (όταν το πρώτο δημιουργούσε και συντηρούσε τις ανωμαλίες) που οδήγησε στον τελικό, αιματηρό και τραγικό, καταποντισμό των Συμφωνιών Ζυριχής - Λονδίνου. Που, παλιά κατά το συγγραφέα «είχαμε εφαρμόσει και είχαν πολλαπλά χρήσιμα αποτελέσματα», (σελ. 323).

Παρακάμπτουμε:

— Την φρόνηση του συγγραφέα να μην αναφερθεί στην Τριμερή του Λονδίνου του 1955, που ήταν αυτή που με τις μηχανογραφίες των Βρετανών, στήνοντας εμφανή παγίδα στους Έλληνες υπεύθυνους (παρά τις αντιρρήσεις του Μακαρίου) εμφάνισε στο επίσημο προσκήνιο τον τουρκικό παράγοντα. Και τούτο, όταν τόσο έντονα ο συγγραφέας αγωνιζόταν για ν' αποφευχθούν κατοπινές επιμέρους τριμερείς διασκέψεις.

— Τους διθυραμβικούς του συγγραφέα για την ΕΟΚΑ και τις υπεράνθρωπες προσπάθειες που κατέβαλε για τον εξοπλισμό-της,

όταν στα ενδόμυχα της ψυχής-του πίστευε (και πρέπει να εξακολουθεί να πιστεύει) ότι χωρίς την Αγγλία και το ΝΑΤΟ δεν μπορούσε η Ελλάδα να σταθεί. Κι όταν ομολογεί ότι «μπορούσε κανείς εκ των υστέρων να αναρωτηθεί αν έπρεπε ή όχι η ΕΟΚΑ να αρχίσει τον αγώνα, ή αν είχε αρχίσει στην κατάλληλη στιγμή», (σελ. 149 Β' τόμος).

— Την ολοκληρωτική παραγνώριση του συγγραφέα προς το γνωστό κατηγορώ του Ελευθέριου Βενιζέλου, ενάντια στην εξέγερση του 1931, καθώς και προς τις σοφές υποθήκες-του.

— Την αντίκριση του Κυπριακού προβλήματος με διάχυτο αντικομμουνιστικό μένος.

— Τις αμφιλεγόμενες κρίσεις τόσο για τον Μακάριο όσο και για τον Γρίβα.

— Την πλήρη αδυναμία-του να διεισδύσει στο βάθος του Κυπριακού θέματος και σε κατάλληλη στιγμή να αγωνιστεί να μη χαθεί η «χαμένη ευκαιρία» που θα ήταν καλύτερη από την επόμενη.

Όμως, όλα αυτά θα απαιτούσαν αντικείμενα μιας άλλης βαθύτερης, εμπεριστατωμένης ανάλυσης για να καταδειχθούν τα τόσα αντιφατικά και αδιανόητα.

Τελειώνοντας αυτό το σημείωμα, ας αναφερθούμε σ' εκείνο που ο πρώην υπουργός των Εξωτερικών, (που για μεγάλο χρονικό διάστημα της Κυπριακής τραγωδίας, υπήρξε πάντοτε υπο την σκέπη του Καραμανλή ο κύριος μοχλός της ελληνικής διπλωματίας) υποστηρίζει ότι η υπογραφή των Συμφωνιών ήταν «ένας συμβιβασμός που δεν ήταν απλώς μια αποφυγή κακής λύσεως. Για τον ελληνισμό της Κύπρου, για την Ελλάδα, για τον ελληνισμό γενικότερα ήταν μια καλή λύση». (σελ. 237, τόμος Β).

Μπορεί να συμφωνήσει κανείς με τον Ε. Αβέρωφ ότι το άγχος που προκαλούσε το σχέδιο Μακμίλλαν, με όλες τις απειλές που εκτοξευόταν, ήταν τρομερό. Και ίσως να οδηγούσε προς «καταποντισμό» εφόσον δεν υπήρχε, από την πλευρά της Ελληνικής Κυβέρνησης, και του Μακαρίου η ανάλογη γενναιότητα, διαδηλωμένη προς όλα τα μίκη και τα πλάτη εχθρών και φίλων.

Εντούτοις, προτού φθάσει η Κύπρος σ' αυτή την απειλή «καταποντισμού» υπήρξαν πολλές «χαμένες ευκαιρίες» με πιο σημαντικές εκείνης της Διασκεπτικής του 1947 και εκείνη των συναντήσεων Χάρτιγκ - Μακαρίου του 1955.

Αυτές ο συγγραφέας τις προσπέρασε τροχάδην. Και ούτε παρουσίασε αναστημα για να καταμερίσει ευθύνες, για τις «χαμένες ευκαιρίες». Φαίνεται, δυστυχώς, ότι έχει ασεβήσει και προς αυτόν ακόμη τον πετυχημένο τίτλο του βιβλίου-του: «Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών».

ΓΙΩΡΓΟΣ Ο. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
Ο διορισμός και η παύση των κυβερνήσεων στην Ελλάδα
University studio press
Θεσσαλονίκη, 1981

Η μελέτη του Γ. Αναστασιάδη που υποβλήθηκε και εγκρίθηκε πρόσφατα ως διδακτορική διατριβή στη Νομική Θεσσαλονίκης διαρθρώνεται σε δύο θεματικές ενότητες. Στην πρώτη ο συγγραφέας πραγματεύεται τη συνταγματική ιστορία των θεσμών του διορισμού και της παύσης των κυβερνήσεων στην Ελλάδα, από τα πρώτα Συντάγματα της επαναστατικής περιόδου, επιμένοντας ιδιαίτερα, όπως είναι φυσικό, στην περίοδο που άρχισε με την επίσημη διακήρυξη της «αρχής της δεδηλωμένης» (1875). Εξετάζοντας με τρόπο συστηματικό, οι πολιτικές εντάσεις και οι θεωρητικές αμφισβητήσεις που προκάλεσε η συγκεκριμένη λειτουργία των θεσμών, με ιδιαίτερη έμφαση στις δύο μεγάλες συνταγματικές κρίσεις, του 1915 και του 1965.

Στη δεύτερη ενότητα, αναλύεται και ερμηνεύεται η ρύθμιση των θεσμών διορισμού και παύσης των κυβερνήσεων από το ισχύον Σύνταγμα του 1975 (άρθρα 37 και 38). Η κρισιμότητα και η σημασία που αποκτούν οι διατάξεις αυτές, ιδιαίτερα σε οριακές στιγμές συνταγματικοπολιτικής κρίσης προσδίδουν ένα ειδικό ενδιαφέρον στη συστηματική και επιστημονικά άρτια μελέτη του Γ. Ο. Αναστασιάδη.

ΣΤΕΛΙΟΥ ΡΑΜΦΟΥ

«Η πολιτεία του νέου Θεολόγου»
Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1981

Μια ιδιόρρυθμη συμβολή στις αναζητήσεις του «ελληνικού προσώπου». Ο συγγραφέας καταγγέλει την εκτροπή του ελληνισμού προς τη Δύση, ιστορεί με τον τρόπο-του τη γένεση του Νέου Ελληνισμού από το Βυζάντιο, και καλεί σε μια επαναποθέτηση των μεγάλων πνευματικών και εθνικών εν τέλει επιλογών με την επανασύνδεσή-μας με την Ορθοδοξία, τα πατερικά κείμενα κτλ., πηγών αυθεντικότητας και γηγενούς προβληματισμού.

ΜΑΡΙΑ ΞΕΝΟΥΔΑΚΗ

Στο φίλο-μου Έντγκαρ Άλλαν Πόε

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1981

Παλαιότερες ποιητικές συλλογές της Μ. Ξ. οι «Συνθλίψεις» το 1976 και το «Εκθέτομεν και τα λοιπά» το 1978.

Δείγμα γραφής: «Ένα φίλο-μου αφήσανε να καεί / Έναν άλλο εξόντωσαν σιωπηλά, / τον τρίτο τον φάγανε ζωντανό / κι άλλους ξεπαστρέψανε από ανία / Τους ξέφυγα όμως εγώ».

Ελληνικό Μεσογειακό Κέντρο Αραβικών και Ισλαμικών Σπουδών (ΕΜΚΑΙΣ)

Δυτική Ευρώπη και Αραβική Ανατολή

Εκδ: Παπαζήση, Αθήνα, 1981

Το κείμενο του βιβλίου — του πρώτου που δημοσιεύει το ΕΜΚΑΙΣ — αποτελεί το βασικό κείμενο του συνεδρίου, που οργάνωσαν στην Αθήνα (6-8, Ιουνίου 1980), η «Λέσχη της Ρώμης» και το ΕΜΚΑΙΣ, με θέμα «Η Δυτική Ευρώπη και η Αραβική Ανατολή: τρόποι συνεργασίας σ' έναν αλληλοεξαρτώμενο κόσμο». Υποδιαιρείται σε τέσσερα κεφάλαια (1. Η εξέλιξη του κόσμου στις προσεχείς δεκαετίες, 2. Πλεονεκτήματα και αδυναμίες της Δυτικής Ευρώπης, 3. Ευκαιρίες και προβλήματα για την Αραβική Ανατολή, 4. Πεδία αλληλοσυμπλήρωσης μεταξύ της Αραβικής Ανατολής και της ΕΟΚ) και αποτελεί ένα εύχρηστο και συνοπτικό (με πλήθος πινάκων) οδηγό για τα σχετικά με τις ευρωπαϊκές σχέσεις θέματα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Χρονικό από την εθνική αντίσταση του λαού-μας στη Μεσσηνία, στην Αθήνα, στην Αρκαδία και σε όλο το Μωρηά (1941-1944)
Αθήνα 1980

Οι αναμνήσεις του συγγραφέα θίγουν διάφορες «στιγμές» της ιστορίας της εθνικής αντίστασης: το ξεκίνημα του ΕΑΜ στην Οιχαλία Μεσσηνίας, τη διανομή του παράνομου Τύπου στην Αθήνα το καλοκαίρι του 1943, την οργάνωση της Εθνικής Αλληλεγγύης στην Αρκαδία το χειμώνα του 1943, την ανάπτυξη των Ταγμάτων Ασφαλείας και τις εμφύλιες συγκρούσεις στο Μελιγαλά το 1944 και τέλος τη δράση της Πελοποννησιακής επιτροπής της Εθνικής Αλληλεγγύης, Β' γραμματέας της οποίας διατέλεσε ο συγγραφέας από τον Ιούνιο του 1944.

ΣΑΝΤΕ
ΝΟΤΑΡΝΙΚΟΛΑ

Η ΑΔΥΝΑΤΗ
ΑΠΟΔΡΑΣΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

προς την ελευθερία
στον έρωτα

ΚΑΡΛΟΣ ΤΟΥΡΙΕ

Επιλογή και παρουσίαση κειμένων Ντανιέλ Γκέρν

ΘΥΤΘΠΙΑ

Αθλητισμός, κουλτούρα
καί καταπίεση

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΓΚΑΝΤΕΡΕ, ΠΙΕΡ ΛΑΓΚΙΤΟΜΠ
ΖΙΝΕΤ ΜΠΕΡΤΟ, ΖΑΝ-ΜΑΡΙ ΜΠΕΡΟΜ

ΘΥΤΘΠΙΑ

Έκδόσεις ΘΥΤΘΠΙΑ

Νικηταρά 8-10, Όρ. 1ος,
ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3638.696

λευτέρης Ξανθόπουλος

άντίψυχα

άνδρομέδα

Διαλεκτική, προβλήματα και διε-
ρευνήσεις

Κείμενα των: Sève, Balibar, Al-
thusser, Vigier, Hoffman, Si-
pos, Scheptulin, Kursanov,
Cunningham, Goldstick, Shaft
και Cornforth

Επιλογή κειμένων και εισαγωγή:
Ευτύχης Μπιτσάκης

Εκδ: Gutenberg, Αθήνα, 1981

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα
συλλογή κειμένων, που αρθρώνε-
ται σε δύο ενότητες. Η πρώτη, με
γενικό τίτλο «συζήτηση για τη
διαλεκτική», περιλαμβάνει τη
μελέτη του L. Sève, μια διάλεξη
του E. Balibar για την έννοια της
αντίθεσης, ορισμένα αποσπά-
σματα από την «αυτοκριτική»
του L. Althusser και δύο κείμενα
του Γάλλου φυσικού J. P. Vigier
και του Άγγλου φιλόσοφου J.
Hofman, που αποτελούν συνηγο-
ρία υπέρ της διαλεκτικής της φύ-
σης, απέναντι στην οποία είναι
κριτικοί (ή και αρνητικοί) οι οπα-
δοί της αλτουσεριανής σχολής.

Η δεύτερη ενότητα του τόμου,
με γενικό τίτλο «το πρόβλημα
της αλήθειας», ασχολείται κυ-
ρίως με θέματα γνωσιοθεωρίας.
Εξετάζονται ειδικότερα οι σχέ-
σεις ύλης και νόησης (από τον
Ούγγρο φιλόσοφο J. Sipos), οι
κατηγορίες της διαλεκτικής λο-
γικής (από τον Σοβιετικό φιλόσο-
φο A. P. Sheptulin), το πρόβλη-
μα της αλήθειας στη μαρξιστική
φιλοσοφία (από τον σοβιετικό φι-
λόσοφο G. A. Kursanov), ο επι-
στημολογικός σχετικισμός (από
τους Καναδούς F. Cunningham
και D. Goldstick) και οι σχέσεις
ανάμεσα στη γλώσσα και στην
πραγματικότητα (από τον Πολω-
νό φιλόσοφο A. Schaff). Το βι-
βλίο κλείνει με ένα κείμενο του
γνωστού Άγγλου φιλόσοφου M.
Cornforth, κριτικό των φιλοσο-
φιών του νεότερου θετικισμού.

Οι ποιητές της Θεσσαλονίκης
1930 - 1980

Εισαγωγή - ανθολόγηση:

Νίκος Καρατζάς

Εκδ: Επιλογή, Θεσσαλονίκη 1981

Επιλογή από το έργο 26 αντι-
προσωπευτικών ποιητών της
«σχολής» της Θεσσαλονίκης.
Μια αξιόλογη προσπάθεια πα-
ρουσίας μισού αιώνα ποιητι-
κής δημιουργίας μέσα στο ειδικό
πλαίσιο της πόλης αυτής που έ-
δωσε έναν ξεχωριστό προσδιορι-
σμό σε όσους έζησαν η ανδρώθη-
καν εκεί.

Το χρονολογικό και περιγραφι-
κό σχόλιο της εισαγωγής καθώς
και η εργογραφία, συμπληρώ-
νουν με σχετική επάρκεια το έρ-
γο.

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ιστορίες στο πεζοδρόμιο

Εκδ: Τεκμήριο, Αθήνα

Με ζωγραφίες του Σ. Ρικουδή,
το βιβλίο αυτό για παιδιά δείχνει
έμπνευση και φαντασία. Μικρές
διασκεδαστικές ιστορίες, που ε-
ναλλάσσονται με ποιήματα, χει-
ρόγραφα σημειώματα και γενικά

μια αίσθηση αυθορμητισμού και
ευρηματικότητας. Κάποτε γίνε-
ται κάπως επιτηδευμένα απλοϊ-
κό.

ΤΖΗΝ ΡΑΪΣ

Κουαρτέτο

Εκδ: Οδυσσεάς, Αθήνα 1981

Ένα πρωτοποριακό στο είδος-
του βιβλίο. Γράφτηκε το 1928 και
θέμα-του έχει τη γυναίκα που μό-
νη αγωνίζεται ενάντια στην απο-
μόνωση, τη φτώχεια και την έλ-
λειψη αναγνώρισης. Η ηρωίδα-
της ζει περιπλανώμενη, χωρίς ρί-
ζες, χωρίς ταυτότητα, λεφτά και
στέγη, όπως δηλαδή, ήταν η ζωή
της ΤΖ. Ρ. Σ' έναν κόσμο «ανδρι-
κό» που και ο έρωτας καταλήγει
να είναι μια συνωμοσία εναντίον
της κάθε γυναίκας.

ΑΝΤΟΝΙΟ ΓΚΡΑΜΣΙ

Λογοτεχνία και εθνική ζωή

Εκδ: Στοχαστής, Αθήνα 1981

Συνεχίζοντας την προσπάθεια
που από καιρό έχει ξεκινήσει ο
«Στοχαστής», της έκδοσης των
έργων του Γκράμσι στα ελλήνι-
κά, μας δίνει αυτή τη φορά το
πρώτο μέρος από το έργο-του
«Letteratura e Vita Nazionale»,
που είναι μέρος από το σύνολο
των «Τετραδίων της φυλακής».

Το κεντρικό στοιχείο της σκέ-
ψης του Γκράμσι, στην προκει-
μένη περίπτωση, είναι η σχέση
που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα
στην οργάνωση της κουλτούρας
και της κοινωνικής ζωής, οι λει-
τουργίες, υποχρεώσεις και το
κοινωνικό - πολιτιστικό περιεχό-
μενο της λογοτεχνίας.

ΜΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΣ

Η Ελληνοτουρκική συνύπαρξη
στη σύγχρονη ποίηση

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1981

Πρόκειται για μια συμβολή
στη φιλία την ειρήνη και την
αλληλεγγύη των δυο γειτονικών
λαών που δοκιμάστηκαν από τις
ξένες επεμβάσεις γεγονόσ που
περνάει άμεσα ή έμμεσα σ' όλες
τις σελίδες του έργου. Στην
έκδοση περιέχονται και αρκετά
φωτογραφικά στιγμιότυπα από
την επιβολή της χούντας του
Εβρέν.

ΤΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Πρώτη τριλογία

1976-1979

Εκδ: Εποπτεία, Αθήνα 1980

Ένα σύνθετο ποιητικό έργο με
στοιχεία δραματουργικά είναι η
τριλογία του Τ. Α. Ένα δίτομο
έργο, αποτέλεσμα του θεολογι-
κού - φιλοσοφικού στοχασμού
του ποιητή. Η εξαιρετικά φροντι-
σμένη έκδοση, εικονογραφείται
κυρίως από έργα του William
Blake, που αρμόζουν με μεγάλη
πειστικότητα στο ύφος-του.

«Στο Παρελθόν του Παρόντος:
Φθαρμένα στήθια με το ελάττωμα
της αγάπης / αδειάστε τ' ασπρά-
δια των ματιών-σας / και τον ου-
ρανό-βιο-τους / στα κάνιστρα
των παραδείσων / και μ' άπαχα

γοφάρια ασώματου έρωτα / κου-
βαλείστε στις πολιτείες των ζων-
τανών / το μεγάλο τραγούδι της
ζωής. / Η φτωχή-μας ύπαρξη /
φαυλίζεται / απ' τον πλούσιο
θάνατό-σας. / Η ανεμώνη φυτω-
μένη στο σταυρό / παίζει με τα εν-
δεχόμενα / και ζητάει βοήθεια απ'
την απόφασή-σας. / Ψαλμοί νε-
κρώσιμοι / μαρμαρωμένου κη-
πουρού / αναπαύονται στους
κροτάφους-σας. / Σας περιμένου-
με στο μέλλον / δίχως το δεδομέ-
νο παρόν».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ:

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ, Οδοιπό-
ρος, Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1981, Γ'
έκδοση.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΩΣΤΑ, Τέσσερα
ποιήματα και το σύρμα, Εκδ: Σύγ-
χρονη Εποχή, Αθήνα 1981.

ΘΕΜΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ, Με τα
παιδιά της θύελλας, Εκδ: Χρό-
νος, Αθήνα.

ΤΑΣΟΣ ΚΑΝΑΤΣΗΣ, Πολιορ-
κία, Εκδ: Δωδώνη, Αθήνα - Γιάν-
νινα 1981.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥ-
ΛΟΣ, Ηλιοπυρπόληση, Εκδ: Gu-
tenberg, Αθήνα 1981.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ, Ρέκ-
βιμ για τα Χερουβείμ (το παιδί
στον πόλεμο), «Θεσσαλική Ε-
στία», 1979.

ΔΕΣΠΩ ΚΡΙΣΤ, Μια μαργαρι-
τα, Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1980

A. ΜΙΣΕΛ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

A. M. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΕΠΙΤΥΧΗΣ ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ

διαλεκτική
προβλήματα & διερευνήσεις

Κείμενα των
Sève • Balibar • Althusser • Vigier • Hoffman
Sipos • Scheptulin • Kursanov • Cunningham
Goldstick • Schaff • Cornforth

gutenberg

Gutenberg

Σόλωνος 103 - Τηλ. 3600.127

Η ΠΟΛΩΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Πάρα πολλοί αναγνώστες μας γράφουν τις απόψεις-τους για την Πολωνία, καθώς επίσης και παρατηρήσεις για τη στάση των ελληνικών κομμάτων. Δημοσιεύουμε σήμερα μερικές επιστολές.

● Ο αναγνώστης-μας Γ. Τριάρχης, υπάλληλος, της Εθνικής Ανωνύμου Εταιρίας Διοικήσεως και Οργανώσεως, μας γράφει για τη στάση μελών του ΚΚΕ και του ΠΑΣΟΚ στη ΓΣ του Συλλόγου Προσωπικού Εθνοκάρτας, με αφορμή ψήφισμα για την Πολωνία.

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Πριν την έναρξη των διαδικασιών ημερήσιας διάταξης, διάβασα αίτημα συναδέλφων, που ζητούσαν ακριβώς πριν τις διαδικασίες αυτές να τεθεί στην έγκριση της συνέλευσης σύντομο ψήφισμα συμπαράστασης που είχαν συντάξει, για τους πολωνούς εργαζόμενους. Σαν εκλεγμένος πρόεδρος της Γεν. Συνέλευσης θέλησα, όπως είχα την υποχρέωση, να διαβάσω το κείμενο και να το θέσω σε ψηφοφορία. Αποτέλεσμα: Να ματαιωθεί η ανάγνωση του κειμένου, ύστερα από αχαράκτηρη συμπεριφορά κι ενέργειες προσώπων που ανήκουν ή πρόσκεινται στο ΚΚΕ. Αυτό πιά που διαπιστώνει κανείς σοβαρά και πέρα από κάθε αμφισβήτηση είναι, πως σήμερα ένα μεγάλο μέρος από ανθρώπους που θέλουν να λέγονται αριστεροί κι ανάμεσά-τους δυστυχώς νέοι — εννοώ στελέχη και μέλη του κόμματος που ανάφερα — διαμορφώνονται ή είναι διαμορφωμένοι με μια ψυχολογία, που τελικά ταριχεύει, υποθηκεύει και κατακρεουργεί τη συνείδηση, που πρέπει να έχει ένας στοιχειωδώς ελεύθερος άνθρωπος για να σκεφτεί ή να πράξει οτιδήποτε. Όπως ιδιαίτερα απαράδεκτο στάθηκε και το γεγονός στην ίδια συνέλευση, ότι μέλη του ΔΣ του Σωματίου, που πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ, συνέβαλαν στο να μην εκδοθεί το ψήφισμα και στην ουσία αρνήθηκαν τη συμπαράσταση στους εργαζόμενους της Πολωνίας. Πιστεύω πως σήμερα περισσότερο από ποτέ και σε σχέση με το μεγαλειώδη αγώνα των πολωνών εργαζομένων, κρίνεται η αληθινή προοδευτικότητα, συνέπεια, η συνείδηση και το καθήκον των πραγματικών αγωνιστών της Δημοκρατίας και του Σοσιαλισμού.

Με εκτίμηση
Γιώργος Τριάρχης

● Ο αναγνώστης-μας Χ. Ν. Μ. σε μακροσκελή επιστολή-του τονίζει μεταξύ άλλων:

Τούτες τις μέρες οργιάζουν οι συζητήσεις για το θέμα της πο-

λωνικής χούντας. Άλλοι καταδικάζουν άμεσα την επιβολή του στρατιωτικού νόμου, άλλοι καταδικάζουν μεν, διατηρώντας επιφυλάξεις για το θέμα, ενώ κάποιοι τρίτοι θεωρούν το γεγονός ως «μέτρα για την προστασία του σοσιαλισμού»(!). Πάντως, η κατάσταση της Πολωνίας πρέπει να κινεί την αίσθηση της Αλληλεγγύης προς το λαό-της που αγωνίστηκε να χαράξει ένα δρόμο ελεύθερο και δημοκρατικό σε ένα καθεστώς σοσιαλιστικό. Ίσως όμως στο σημείο που είχε φτάσει η οικονομική κατάσταση της χώρας να παρότρυνε τη Σοβ. Ένωση σε μια στρατιωτική εισβολή, οπότε μπορεί να ειπωθεί ότι η έσχατη λύση του πραξικοπήματος περιόρισε τον κίνδυνο αυτό, καταργώντας προσωρινά — όπως ειπώθηκε τελευταία — το ρόλο του ελεύθερου συνδικάτου. Κάποια έμμεση παρέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης στο θέμα υπήρξε οπωσδήποτε λόγω της συντροφικής «Αλληλεγγύης» των χωρών μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Έτσι φτάνουμε στο σημείο, να αφήνουμε τις ΗΠΑ να εκμεταλλεύονται το θέμα προσπαθώντας:

1. Να διασπάσουν την ενότητα της Ευρώπης κάτω από την πίεση των οικονομικών και ηθικών συμφερόντων που έχει η κάθε μία ξεχωριστά με τις ανατολικές χώρες, και να

2. Καλύψουν πίσω από το μεγάλο θόρυβο τις δικές-τους επεκτατικές ενέργειες, που δεν έχουν την αιδώ καν να μην τις αναφέρουν. (Τις αναφέρουν σαν πράξεις σωτηρίας). Είναι άλλωστε γνωστή σε όλους-μας η υπόθεση του Σαλβαντόρ.

Και έρχομαι τώρα στο βασικό ερώτημα: γιατί προσπαθούμε να βρούμε πώς θα καταδικάσουμε καλύτερα την ΕΣΣΔ για την πολωνική χούντα και πώς αυτό το γεγονός θα κάνει πιο μεγάλο θόρυβο και αφήνουμε τις ΗΠΑ να παίζουν ανενόχλητες το ρόλο του «προστάτη» στη Ν. Αμερική σφάζοντας και καίγοντας με τον πιο απάνθρωπο τρόπο; Τον αγώνα του Σαλβαντόρ ποιά σύνοδος του ΝΑΤΟ ή της ΕΟΚ θα τον δικαιώσει και πότε; Ποιά Βουλή θα σηκώσει τη γροθιά-της να βροντοφωνάξει για την ελευθερία ενός λαού, που τόσο αδίστακτα καταπατείται; Καιρός λοιπόν η καταδίκη τώρα να είναι διπλή: Στη Σοβιετική Ένωση αλλά και στις ΗΠΑ για να παιχτεί το χαρτί της πολιτικής με αρχή τη δικαιοσύνη και την αυτοδιάθεση των λαών! Για να χτυπηθεί για άλλη

μία φορά η καταπίεση που ασκείται από τις υπερδυνάμεις στους μικρούς λαούς!

Φιλικότατα
Χ. Ν. Μ.

ΠΟΛΩΝΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

● Για το πρόβλημα της σχέσης με τη θρησκεία στην Πολωνία γράφει ο Δ. Δ., φοιτητής της Νομικής:

Δεν θα ασχοληθώ με το κρετίνο επιχείρημα των οπαδών του (αν)υπαρκτού σοσιαλισμού που λέει ότι «αφού οι Πολωνοί ήταν Χριστιανοί, άρα ήταν και αντιδραστικοί», που νομίζω ότι δεν στέκει καθόλου. Όμως τι αποδεικνύεται από τα γεγονότα αν τα αντικρίσουμε κατάφατσα χωρίς προκαταλήψεις;

Ότι οι εργάτες στην Πολωνία, κατά πλειοψηφία, είχαν και έχουν μια βαθιά θρησκευτικότητα. Θρησκευτικότητα που εκφράζει υπαρκτικά βιώματα βαθύτερα και που δεν είναι απλώς ένα ιδεολογικό καταφύγιο στο οποίο κατέφυγαν μια και η επίσημη ιδεολογία ταυτίστηκε με την εκμετάλλευση του συστήματος. Αυτό φαίνεται ευδιάκριτα στα φαινόμενα που έκαναν τόσους και τόσους αναλυτές να ξύνουν αμήχανα το κεφάλι-τους (ομαδικές λειτουργίες και προσευχές στους τόπους εργασίας, εξομολόγηση τη στιγμή της απεργίας, αιτήματα για θρησκευτικές ελευθερίες κτλ.).

Ακόμα και ο μη χριστιανός αγωνιστής Γιάσεκ Κουρόν στο σχέδιό-του για μια «αυτοδιαχειριζόμενη δημοκρατία» θεωρεί αναπόσπαστο στοιχείο-της μαζί με τις παραδόσεις του εργατικού κινήματος και το Χριστιανισμό. Όσον αφορά την κοινωνική Χριστιανική τάση της «Αλληλεγγύης» όχι μόνον δεν υποστηρίζει επιστροφή στον καπιταλισμό αλλά σε συνεργασία με τις άλλες τάσεις προώθησε την ιδέα της αυτοδιαχείρισης σαν στόχο του συνδικάτου (βλ. το πολύ εμπεριστατωμένο άρθρο του ΑΝΤΙ τχ. 195 για τις τάσεις στην Αλληλεγγύη).

Πιστεύω ότι ο «συντηρητισμός» της πτέρυγας αυτής οφείλεται σε διαφωνία σε θέματα τακτικής (δηλ. για το αν έπρεπε να γίνει μια πιο άμεση ρήξη) και δεν είναι συντηρητισμός σε πολιτικούς στόχους. Άλλωστε ακόμα κι ο Βαλέσα στη σύσκεψη του Ράντομ δηλώνει μεν ότι αλλαγή του συστήματος χωρίς ρήξη δεν μπορεί να γίνει αλλά συγχρόνως προτείνει ήπια μέσα πάλης μια και (όπως πιστεύει) δεν συνέφερε να γίνει αλλιώς.

Εξάλλου πολλές φορές οι Χριστιανοί εργάτες ακολούθησαν ριζοσπαστικότερες τακτικές προ-

σπερνώντας αντίθετες προτροπές του Πάπα.

Τα παραπάνω δεν γράφτηκαν για να «καπελλωθεί» ιδεολογικά η «Αλληλεγγύη» όπως κάνουν δυστυχώς πολλοί που προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι Πολωνοί επιβεβαίωσαν την ορθότητα της α ή β ιδεολογίας. Η «Αλληλεγγύη» ήταν η αυτόνομη οργάνωση της εργατικής τάξης και σαν τέτοια περιελάμβανε ισότιμα και δημοκρατικά όλες τις τάσεις.

Απλά και μόνον πιστεύω ότι κάποτε πρέπει να γίνει κατανοητό ότι «όπιο του λαού» είναι ο διαστρεβλωμένος «Χριστιανισμός». Και πάνω σ' αυτό οι παπάδες της Λατινικής Αμερικής, οι Πολωνοί εργάτες και οι ολοένα αυξανόμενοι κοινωνικά αφυπνισμένοι έλληνες παπάδες (π.χ. Σφακιανός) ή Χριστιανοί, μας δείχνουν πολλά.

Με τιμή
Δ. Δ. — φοιτητής Νομικής

● «Εκβιαστές συνειδήσεων», αποκαλεί όσους θέτουν το δίλημμα «ΝΑΤΟ ή Βαρσοβία», ο αναγνώστης-μας Ευ. Δ. Πανταζής:

Οι οπαδοί ενός σοσιαλισμού της αυτοδιαχείρισης, που καταδικάζουν την επέμβαση του στρατού στην Πολωνία, δέχονται κατάμουτρα τη ρετσινιά του συνεργού της Δεξιάς και της διεθνούς αντίδρασης από τους υπερασπιστές της στρατιωτικής «σοσιαλιστικής» δικτατορίας.

Αυτοί, που έχουν εκμισθώσει μια και για πάντα το δικαίωμα να κρίνουν σε κάποια αλάθητα κέντρα ιδεολογικής ορθοδοξίας, που «διαλέγουν πριν από μάς για μας» («Γιατί να σκεφτόμαστε τάχα αδέρφια, αφού στοχάζονται για μας οι αρχηγοί-μας» — όπως έλεγε ένα λαϊκό τραγούδι της σταλινικής εποχής), ανάστησαν τη βρυκολακισμένη θεωρία της «συνοδοιορίας» για να τη στρέψουν ενάντια στους αριστερούς εκείνους, που επιμένουν σ' ένα σοσιαλισμό από τους εργάτες για τους εργάτες.

Πρόκειται για ένα πλαστό ηθικό εκβιασμό, που τον κάνει πειστικό μόνο ο κυνισμός αυτών, που τον θέτουν και ο εγκλωβισμός των λαών σε δυο στρατόπεδα ξένα με τις προσδοκίες-τους: του ΝΑΤΟ και της Βαρσοβίας. Ο εκβιασμός του ενός δε θά 'ταν πειστικός, αν έλεγε το φόβητρο του αντιπάλου. Ο κάθε συνασπισμός δικαιολογεί τα εγκλήματά του επικαλούμενος τα εγκλήματα του άλλου. Κι αποδειχνει την αγάπη-του για τους καταπιεσμένους, εκδηλώνοντας τη συμπαράστασή-του πάντα και αποκλειστικά στους λαούς που δυναστεύει ο αντίπαλος.

Η κατάσταση φαίνεται αδιέξο-

δη, όπως κι άλλες φορές στο παρελθόν, μα δεν είναι. Κάποτε το δίλημμα ήταν: Χριστιανός ή Μουσουλμάνος; Περιθώρια για τρίτη λύση δεν άφηνε καμιά από τις δύο πλευρές. Η διέξοδος δεν ήταν για τις εκατόμβες των θυμάτων ορατή, η ιστορία όμως τη βρήκε. Ούτε το ένα, ούτε το άλλο. Και το σημερινό στενοκέφαλο δίλημμα θα φανεί πενιχρό και απαίσιο, όταν οι δυνάμεις που το κάνουν πειστικό παραμεριστούν με την πάλη των λαών.

Όσοι σήμερα προσπαθούν απεγνωσμένα ν' αποφύγουν την επιλογή ανάμεσα σε δυο αποκρουστικές μορφές καταπίεσης — είτε Χιλιανοί είναι αυτοί, είτε Τσέχοι, είτε Τούρκοι είτε Πολωνοί — συνθλιβονται από τα μέταλλα των τάνκς. Γι' αυτόν που βρίσκεται κάτω από τις ερπύστριες λίγη σημασία έχει αν τα τάνκς είναι κόκκινα ή μαύρα. Τα θύματα είναι πάντα ίδια: οι εργάτες, οι λαοί. Και τα αιτήματα πάντα ίδια: αυτοδιαχείριση και ψωμί.

Ο χωρισμός του κόσμου σε δυο στρατόπεδα, όπου η πολεμική αναγκαιότητα επιβάλλει την κυριαρχία των στρατιωτικών, μετατρέπει τους λαούς σε στρατιώτες, σε αιχμάλωτους πολέμου σε περίοδο ειρήνης. Παράλληλα επιβάλλει σαν κυρίαρχη λογική την ηλίθια λογική του στρατοπέδου: «πας μη μεθ' ημών, καθ' ημών».

Μια ηθική τρομοκρατία ασκεί-

ται σε βάρος των προοδευτικών συνειδήσεων, που αρνούνται να διαλέξουν ανάμεσα σε δυο κακά: Βαρσοβία ή ΝΑΤΟ, παραδοσιακός ή γραφειοκρατικός καπιταλισμός. Ένας εκβιασμός που συμπληρώνει — ή αναπληρώνει — τον βιασμό των λαών από τους αυτόκλητους «σωτήρες» τους.

Εκβιαστές, αρκετά! Φτάνει πια! Σας γνώρισαμε! Βγάλτε τα μαύρα ή κόκκινα πηλίκια για να φανεί πόσο μοιάζουν τα πρόσωπά- σας!

Ευάγγελος Δ. Πανταζής

● Με αφορμή τα γεγονότα της Πολωνίας μας γράφει τις απόψεις-του για τις «σοσιαλιστικές» χώρες και τον «αντικομμουνισμό» ο Γιώργος Τσιμβρακίδης μέλος του Ρήγα Φεραίου Βόλου και συμφωνεί με την πρόταση για τη δημιουργία νέας Διεθνούς.

Γίνεται ξεκάθαρο ότι στην Πολωνία πλέον δεν υπάρχει σοσιαλισμός. Προσπαθούν να τον εδραιώσουν οι εργάτες-της που τους σκοτώνουν τα τάνκς. Τελειώνοντας όμως θέλω να επικροτήσω τη θέση του Σουηδού σύντροφου Μπιγιέρν Εβένσον για τη δημιουργία μιας νέους Διεθνούς, όπου θα συμμετέχουν όλα τα ΚΚ που αγωνίζονται έμπρακτα και θεωρητικά για ένα ανανεωμένο Σοσιαλισμό, με ελευθερία, Δημοκρατία και αυτοδιαχεί-

ριση. Τέτοια πρωτοβουλία και την έναρξη ενός διαλόγου μπορεί να την αναλάβει για την Ελλάδα το ΚΚΕ εσωτερικού. Ίσως είναι ευκαιρία μετά το συνέδριο του κόμματος και του «Ρήγα» να αρχίσουν ανοιχτές εκδηλώσεις εσωκομματικές διεργασίες και επαφές με άλλα ευρωκομμουνιστικά ΚΚ για τη δημιουργία μιας νέας Διεθνούς. Ευνόητο είναι ότι οι συνενοήσεις - συναντήσεις αυτές θα περιλαμβάνουν εκτός των Ευρωκομμουνιστικών κομμάτων, αν είναι δυνατόν και τη συνεργασία των αριστερών σοσιαλιστικών κομμάτων.

Ευχαριστώ για τη δημοσίευση
Γιώργος Τσιμβρακίδης

● Τέλος και μια επιστολή που ο συντάκτης-της χαριεντίζεται! Με ποιούς άραγε; Με μας, με τον εαυτό-του, με το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ ή με τον πολωνικό λαό;

Αγαπητοί εν Βοϊτύλα αδελφοί!

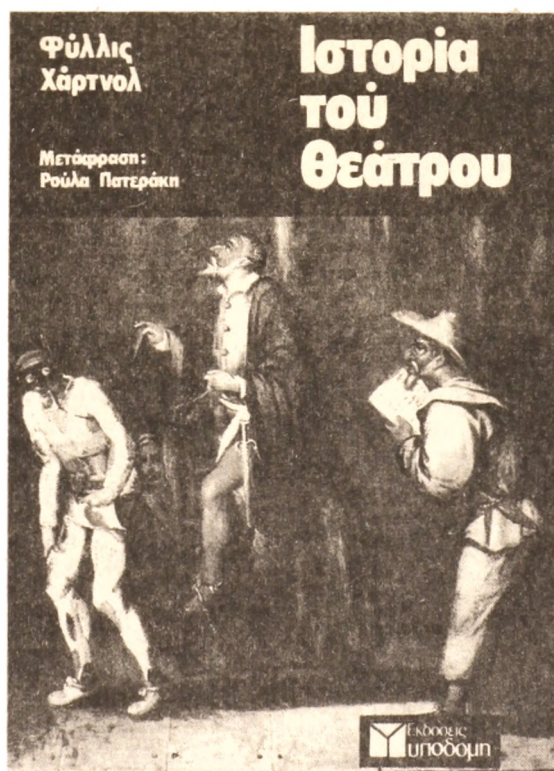
Κύριοι του «Αντί», σας προσφωνώ ούτως, διότι πλέον ή είμεθα Πολωνοί ή δεν είμεθα. Υπακούω δηλαδή εις τας προτροπάς- σας.

Μαύρη ως «καλιακούδα» είναι αδελφοί-μου τας τελευταίας ημέρας η ψυχή-μου, θανάσιμος αγωνία — παρομοίαν εκείνης ήτις αισθάνονται οι τρεις επιστολογράφοι του 196ου τεύχους-σας — με συνθλίβει. Γνωρίζετε βεβαίως, και εσείς, ότι οι φίλτατοί-μας

σύμμαχοι εν ΝΑΤΟ και ΕΟΚ απειλούν — και δικαίως να μας αποπέμψουν από των δύο αυτών οργανισμών του ελεύθερου κόσμου. Ημάς, επαναλαμβάνω, και όχι ουδεμίαν άλλην χώραν, όπως την Τουρκίαν αιφνης, δια την οποίαν τόσας συκοφαντίας υφίστανται από τους κομμουνιστάς. Ο λόγος: Η σαφώς διφορούμενη στάσις-μας σχετικώς με τα «Πολωνικά» γεγονότα.

Και τώρα ερωτώ εγώ τον Πρωθυπουργό ή πάντα έτερον αρμόδιον: Τί του ευρίσκετε κύριοι τέλος πάντων του στυνού στρατοκράτη Γιαρουζέλσκι; Μήπως ό,ι και ο Σμιτ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γερμανίας, όστις εν μέσω Φλόριδας των Ηνωμένων Πολιτειών, του κάστρου δηλαδή της ελευθερίας, και εις απόστασιν ολίγων μόνον ναυτικών μιλίων από την τυραννισμένη Κούβαν, δεν edίστασε να τον αποκαλέση πατριώτην (;,;,!!). Από που και έως που κύριοι; Διατί; Δεν αναγιγνώσκετε καθόλου «Αντί» να πληροφορηθείτε περί του ανδρός; Λυπούμαι κύριοι βαθήτατα. Και σημειωτέον, αυτά έγιναν, την στιγμήν κατά την οποίαν, είχατε θέσει τα πράγματα εις μίαν τάξιν. Εις την αρχήν βεβαίως, παρακινούμενοι υπό του πεζοδρομίου, το οποίον αναγκαστήκατε προς στιγμήν να προσεταρριστείτε, ίνα αναρριχηθείτε εις την εξουσίαν (Λαός, ΠΑΣΟΚ, εξουσία γαρ...), υπεστηρίζατε το

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ — ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ

Κεντρική διάθεση: Αθήνα: Εκδόσεις «Υπόδομη», 3ης Σεπτεμβρίου 22, τηλ. 52.34.790

Θεσ/νίκη: Μ. Κοτζιά & Σια Ο.Ε., Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720

σύνθημα έξω από ΝΑΤΟ, έξω και από ΕΟΚ. Ωριμότεροι όμως σκέψεις σας ώθησαν τώρα να λέγετε ότι εν ευθέτω χρόνω θα θέσετε, θέμα δημοψηφίσματος εις τον Ανώτατον άρχοντα, δι' εν από τα δύο θέματα ή και τα δύο μαζί. Έστω λοιπόν ότι εδέχετο ο ανώτατος άρχων και ελάμβανον χώρα δημοψηφίσματα (ή δημοψήφισμα). Βεβαίως ο λαός τότε θα αποφαίνεται συντριπτικώς «ναι εις την ΕΟΚ» και «ναι εις το ΝΑΤΟ», μόνον και μόνον δια να μην γίνη και εδώ «της Πολωνίας το κιγλιδωμά». Ποιον το όφελος όμως εφ' όσον θα είχομεν εκδιωχθεί; Πώς λοιπόν υπερασπίσετε την εθνικήν-μας ανεξαρτησίαν, εσείς οι Ηρακλείς-της; Αλλά δεν φταιγείτε εσείς. Εκείνος ο κατηγορούμενος Γιαουζέλσκι φτάνει και δι' αυτά.

Αυτάς λοιπόν τας ζοφεράς σκέψεις έχω αδελφοί-μου του «Αντί» εν Βοϊτύλα και σας τας έγγραψα μήπως και πάσουν να με βασανίζουν.

Αλλά, φευ, ουχι. Τιποτε τοιούτο δεν συμβαίνει. Και φταιγείτε και εσείς δι' αυτό. Διαι δεν ενημερώνετε τον κόσμον με ορθόν τρόπον; Αναφέρατε ακριτομυθώς τα περί της συσκέψεως εις Ράντομ στηλιτεύοντας βεβαίως την πράξιν της υποκλοπής των συνομιλιών υπό Πολωνού (!) έστω «μπάτσου», χαρακτηρίζοντάς-την Πολωνικόν Γουώτερ-

γκαιητ. Αλλά ουδέν κακόν αμιγές καλού. Αυτό έπρεπε να σκεφτείτε και να παρατηρήσετε τα εξής: Τι ελέχθη εκεί υπό του κ. Βαουένσα; (και ουχι Βαλέσα, όπως Ρέηγκαν αντι Ρήγκαν). Ελέχθη ότι η δημοτικότης της «Αλληλεγγύης» έπεσεν εις το 30% διότι δεν έγιναν δραστικά ενέργειαι. Και αυτό λέγεται ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ. Όχι η τοιαύτη των δογματικών. (Χα, χα, ας γελάσωμεν...). Τι εννοείται με τον όρον «δραστικά ενέργειαι»; Προφανώς η τακτοποιήσις 80.000 Πολωνών μισμάτων, εχθρών του Ιερού Ποντίφηκος (και μάλιστα Πολωνού) και του ελευθέρου κόσμου της Δύσεως, και εναντιωμένων σθεναρώς εις την πώλησιν όλης της καλλιεργησίμου γης εις ιδιώτας αγρότας και των μαζικών μέσων παραγωγής εις ιδιώτας (εισήγησις, Βαουένσα εις Ράντομ).

Αυτά τα καθάρματα λοιπόν ευρίσκουν απλώς τα ονόματά-των αναγεγραμμένα τώρα εις ετοιμούς καταστάσεις προγραφών, αντί να εύρουν τα σώματά-των αιωρούμενα εις αγχόνας όπως τους άξιζε, (όπως έφη και ο κ. Μίσνιχ αντιπρόεδρος της «Αλληλεγγύης»).

Τι απαράγραφτος μεγαλοψυχία! Τι ιπποτισμός απέναντι εις αισχρούς υπανθρώπους! Αρκεί και μόνον να αναλογισθώμεν ότι επί εποχής του αιμνήστου Ιωάν-

νου Μεταξά είχε συζητηθεί πρότασις διακεκριμένου ιερέως, ασχέτως εάν δεν εξετελέσθη, να επιβαστούν βιαίως, απαξάπαντες οι «Έλληνες» κομμουνισται τότε, εις εν σαπιοκάραβον, το οποίον θα εφουντάρετο, εν συνεχεία κάπου εις την Μεσόγειον. Αλλά ημείς πρέπει να εξετάζωμεν αναλογικώς τα πράγματα. Από της μιας έχομεν την ολότητα των μισμάτων εκείνης της εποχής, από την άλλην όμως ο αριθμός των 80.000 είναι μόνον κλάσμα του όλου.

Υ.Σ. Ως πληροφορήθην εκ των ραδιοτηλεοπτικών της χώρας δικτύων εσχάτως, ο στυγνός και απάνθρωπος Γιαουζέλσκι προτίθεται να επιβάλλει μιαν ιδιότυπον εξορίαν εις τους ήρωας της ηγεσίας της «Αλληλεγγύης». Συγκεκριμένως θα τους αποπέμψη ως άλλος Φιντέλ Κάστρο, εις χώρας του ελευθέρου κόσμου, πιθανώς ωρισμένους και εις την ιδικήν-μας. Πρέπει τότε και ημείς να υποδείξωμεν εις αυτούς τους ανθρώπους να διάγουν ησυχώς. Αν το ΠΑΣΟΚ κυβερνά δύο μόλις μήνας έχομεν φτάσει εις εν τοιούτον στάδιο σοσιαλισμού με ιδιωτική πρωτοβουλία και εκμετάλευσιν, παρόμοιον των οραμάτων των συνέδρων του Ράντομ.

● Να μην ταυτισθούμε με τους ιμπεριαλιστές σημειώνει, μεταξύ

M. ΚΟΥΝΤΕΡΑ

ΤΟ ΑΣΤΕΙΟ

Le 14
MILAN KUNDERA

«Σε κάθε σελίδα αυτού του καταπληκτικού βιβλίου ακούγεται η φωνή του ώριμου καλλιτέχνη και πραγματικού ανθρώπου — αυτό είναι μεγάλη τύχη σ' αυτούς τους άτυχους καιρούς».

Glaude Roy,
(Le nouvelle observateur)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγορά 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

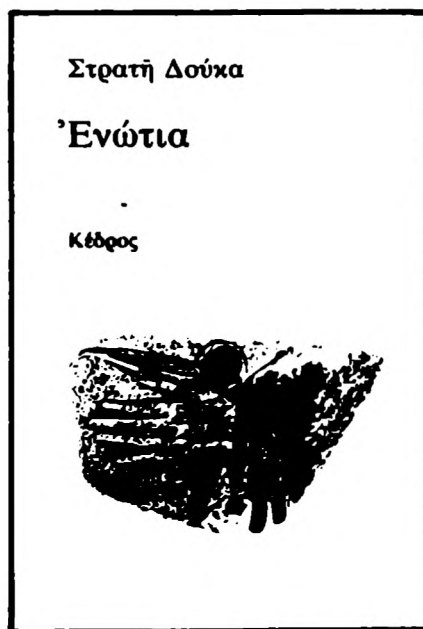
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

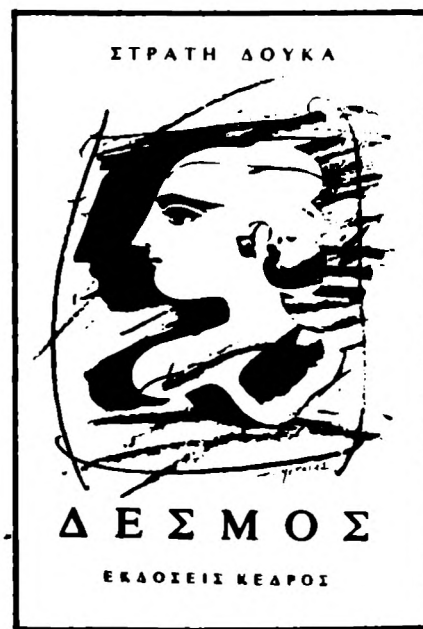
**ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ
ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ**
(Σχέδια: B. Kristenson)
8η έκδοση

ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ
(Σχέδια: Π. Τέτσης)
3η έκδοση

ΕΝΩΤΙΑ
(Σχ. Άλ. Κοντόπουλου)
3η έκδοση

ΔΕΣΜΟΣ
2η έκδοση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος 'Ακαδημίας) Τηλ. 36.15.783

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

η θεωρία της αργοσχολής ιαξής

THORSTEIN VEBLEN

Κλασικό κι επίκαιρο έργο που μαστιγώνει την κενότητα της καπιταλιστικής φιλοσοφίας και την απανθρωπιά των κάθε λογής εξουσιαστών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112
τηλ.: 52.46.241

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Ιδιαίτερα μαθήματα
καθώς και σε ομάδες
τριών μαθητών
από πεπειραμένο καθηγητή
Τηλ. 726.107

ΙΤΑΛΙΚΑ

Σύντομη
και συστηματική
εκμάθηση

Τηλ. 32.55.330 - 25.16.470

ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

άλλων, ο αναγνώστης-μας Γ. Κόλλιας, σχετικά με το πρόβλημα της Πολωνίας.

Σύντροφοι του ANTI,

Το τέλος του '81 σφραγίστηκε απ' τα θλιβερά γεγονότα της Πολωνίας. Κάθε προοδευτικός άνθρωπος πρέπει να πάρει θέση, γιατί ο αγώνας κάθε λαού που ψάχνει το δρόμο-του για ένα σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο είναι και δικιά-μας υπόθεση. Φυσικά αυτή η θέση δεν πρέπει να στηρίζεται στο συναίσθημα, αλλά στην αντικειμενική ανάλυση της σημερινής πραγματικότητας της χώρας αυτής. Και πρέπει να διαμορφώνεται με βάση τα γεγονότα που οδήγησαν στη σημερινή κατάσταση. Βέβαια σαν άνθρωπος και σαν σοσιαλιστής τάσσομαι στο πλευρό του πολωνικού λαού για λευτεριά και ανανέωση της κοινωνίας. Άλλωστε στη σημερινή φάση, οι πορείες των λαών-μας, του ελληνικού και του πολωνικού, είναι κατά κάποιο τρόπο παράλληλες. Κι οι δυο λαοί ψάχνουν το δρόμο για ένα σοσιαλισμό που θα εγγυάται τη δημοκρατία και την ελευθερία. Όμως υπάρχει κάτι άλλο που δεν έχει τονιστεί όσο πρέπει. Η ηγεσία του ανεξάρτητου συνδικάτου με την αδιάλλακτη στάση-της και τους όχι ξεκαθαρισμένους στόχους-της, οδήγησε την οικονομία της χώρας αυτής σε κατάσταση διάλυσης. Συμφωνώ βέβαια ότι η λύση δεν είναι ποτέ τα τάνκς και ο στρατιωτικός νόμος. Όμως ούτε είναι και τόσο απλή, όπως η καταδίκη και η στείρα κριτική των ενεργειών του ΠΕΕΚ. Το πρόβλημα είναι πολύ πιο περίπλοκο απ' όσο φαίνεται. Γι' αυτό ας προσέξουμε να μην ταυτιζόμαστε με τους ιμπεριαλιστές της Δύσης. Και σ' αυτό που πρέπει όλοι να ελπίζουμε, είναι να μπορέσει η πολωνική κοινωνία, να ξεφύγει απ' το σημερινό αδιέξοδο και να βρει το δρόμο-της προς το σοσιαλισμό χωρίς καταπίεση, το σοσιαλισμό με ελευθερία.

Ένας σοσιαλιστής
Κόλλιας Γιώργος

• «Για μας το ANTI τέρμα!» μας πληροφορούν οι αναγνώστες-μας Α. Αντωνιάδης, Β. Βοχαΐτης, και Δ. Βελόπουλος από την Κόρινθο έχοντας τη γνώμη ότι Βαλέσα, Ρήγκαν, Πάπας και ολόκληρη η διεθνής αντίδραση είναι ένα και το αυτό. Νά τι γράφουν μεταξύ άλλων:

Αφού το «ANTI» προτιμά να συμπλέει με τον Βαλέσα τον Ρήγκαν, τον Πάπα κι ολόκληρη την διεθνή αντίδραση και να ολοφύρεται κι αυτό, για την «τραγωδία» της Πολωνίας, αποφασίσαμε μετά από επτά χρόνια να σταματήσουμε να αγοράζουμε ένα πολιτικό περιοδικό, αντικομμουνιστικό, και αντισοβιετικό, που χύνει νερό στο μύλο της Δεξιάς.

Είχατε δείξει ύποπτα σημεία, πριν από καιρό, με την περιφημη συζήτηση «στρογγυλής τράπεζας» με όλους του φυγάδες από τις χώρες του σοσιαλισμού, προστατευόμενους της ΣΙΑ. Τώρα με τα «Πολωνικά» ξεσπαθώσατε και πάλι, χύνοντας κροκοδείλια δάκρυα, σιγοντάροντας, τις υποκριτικές διαμαρτυρίες του Ρήγκαν και των αντιδραστικών όλου του κόσμου, για τα δήθεν θύματα (που όλα κι όλα ήσαν 8) τη στιγμή που χιλιάδες σκοτώνονται κάθε μέρα στα διάφορα δικτατορικά και φασιστικά καθεστώτα του κόσμου! Και την επέμβαση του στρατού, του λαϊκού στρατού της Πολωνίας, που όπως ξέρετε δεν είναι το ίδιο με τις στρατιωτικές δικτατορίες της Δεξιάς.

Μα δεν βλέπετε ότι η περιφημη «Αλληλεγγύη» και η ηγεσία-της ειδικά, δεν είτανε τίποτε άλλο, παρά ένα όργανο της διεθνούς αντίδρασης για να επαναφέρουν τον καπιταλισμό στην Πολωνία;

Τέλος, θα είμαστε με τον Ρήγκαν, τον Πάπα, την Θάτσερ και τη μαύρη διεθνή, ή με τον υπαρκτό σοσιαλισμό, μ' όλα τα λάθη και τις ατέλειες που έχει ακόμη; Γιατι σοδιαλδημοκρατία είναι το ίδιο, δεξιά, ο Ευρωκομμουνισμός εξάλλου έσβησε.

Φιλικά

Α. Αντωνιάδης, Β. Βοχαΐτης
Δ. Βελόπουλος

ΜΕΜΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
και άλλα βιβλία ποιότητας
στο καινούριο βιβλιοπωλείο
Μαυρομιχάλη 3 - τηλ. 36.35.758 - 36.35.473

Οι τιμές-μας θα είναι φιλικές
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

αντι

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ. 732.713 - 732.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 601
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
Ιωάννης Δημητρόπουλος
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΝΕΝΗ ΡΑΪΪΣ
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ» Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα-του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 500δρχ. - Ετήσια 1.000
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ: 3.000δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 20
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 27
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 53
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: απλή δολ. 18
" αεροπ. δολ. 35
ετήσια: απλή δολ. 36
" αεροπ. δολ. 70

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 40
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 60

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
• για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας
Στα γραφεία του «ANTI»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
• για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

Εμπόριον Βιβλίων - Εκδόσεις
Κολοκοτρώνη 15 - 1ος δροφος
Τηλ. 3234270 - 3235241

Α' Παιδικά Βιβλία Δεληθανάση - Εικονογραφημένα

1) ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ (4 τόμοι Γή, Αέρας, Νερό, Σκουλήκι, για παιδιά από 4 - 8 ετών). Δρχ. 520.

2) ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ (Για παιδιά 2 - 6 ετών). 6 βιβλία: Πέτα πουλάκι, Η Λαμπρίτσα ή Ατσίδα, στην Ακρογιαλιά, Έρχεται τό Φθινόπωρο, Χιονίζει, Γυρίζουν τά χελιδόνια. Δρχ. 780.

3) 1, 2, 3... ΑΣ ΜΑΘΟΥΜΕ ΝΑ ΛΟΓΑΡΙΑΖΟΥΜΕ. Ένα βιβλίο για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Δρχ. 250.

4) ΤΟ ΠΕΙΡΑΤΙΚΟ (Για Δημοτικό - Γυμνάσιο). Συναρπαστικές περιπέτειες χωρίς λόγια μέ εικονογράφηση του διάσημου MORDILLO. Δρχ. 250.

5) Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΟΥ ΝΩΕ (Για παιδιά 5 - 10 ετών). Δρχ. 250.

Β' Λογοτεχνία

Στή σειρά Λογοτεχνία Δεληθανάση διαθέτουμε τό θαυμάσιο μυθιστόρημα του ΜΑΝΟΥΕΛ ΣΚΟΡΣΑ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΚΑΡΑΜΠΟΜΠΟ ΤΟΥ ΑΟΡΑΤΟΥ. Δρχ. 320.

Γ' Γ. Ναυπλιώτη - Νομικά βιβλία

1) Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΩΔΙΚΑ ΔΗΜ. ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΑΙ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΝΠΔΔ ΤΟΜΟΣ Α. Συστηματική Έρμηνεία των άρθ. 1-125 (κατ' άρθρον καί κατά παράγραφον), Αθήνα 1981 Δρχ. 900.

2) ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ Τεύχος Γ' Συστηματική Έρμηνεία των άρθρων 205-247 (κατ' άρθρον καί κατά παράγραφον) Δρχ. 250.

3) Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ Δρχ. 400.

οδυσσεας

ΓΟΥΝΤΥ ΑΛΛΕΝ

Χωρίς Φτερά

ΓΟΥΝΤΥ ΑΛΛΕΝ

Παρενέργειες

ΠΙΟΖΕΦ ΡΟΤ

Ο βουβός προφήτης

ΧΑΝΣ ΜΑΓΚΝΟΥΣ

ΕΝΤΣΕΝΣΜΠΕΡΓΚΕΡ

Τό σύντομο καλοκαίρι
της αναρχίας

ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΝΤΥΡΑΣ

Δέκα καί μισή καλοκαίρι βράδυ

ΓΚΥΣΤΑΒ ΦΛΩΜΠΕΡ

Η αισθηματική άγωγή

ΑΟΥΓΚΟΥΣΤΟ ΡΟΑ

ΜΠΑΣΤΟΣ

Ο γιός του ανθρώπου

ΙΤΑΛΟ ΚΑΛΒΙΝΟ

Ο διχασμένος υποκόμης

ΜΑΡΙΟ ΒΑΡΓΚΑΣ ΛΙΟΣΑ

Η πόλη καί τά σκυλιά

ΤΣΑΡΛΣ ΜΠΟΥΚΟΦΣΚΙ

Άνθρωπος
για όλες τίς δουλειές

ΤΣΑΡΛΣ ΜΠΟΥΚΟΦΣΚΙ

Έρωτικές ιστορίες
καθημερινής τρέλας

ΑΛΜΠΕΡΤΟ ΜΟΡΑΒΙΑ

Άγκοστίνο

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

Μέχρι τό φάρο

ΝΤΟΡΙΣ ΛΕΣΙΝΓΚ

Τό χρυσό σημειωματάριο

ΝΤΟΡΙΣ ΛΕΣΙΝΓΚ

Μάρθα Κουέστ

ΟΥΙΛΙΑΜ ΦΩΚΝΕΡ

Άδεσσαλώμ, Άδεσσαλώμ!

ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ

Η ζωή είναι άλλου

ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ

Τό βάλς του αποχαιρετισμού

ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΤΖΗΝ ΡΑΪΣ ΚΟΥΑΡΤΕΤΟ

Μιά γυναίκα πού αγωνίζεται μόνη της ενάντια στην απομόνωση, τή φτώχεια καί τήν έλλειψη αναγνώρισης, σ' έναν κόσμο πού συνεχώς τήν απειλεί καί στό τέλος τήν τσακίζει κι όπου κι αυτός ό έρωτας δέν είναι παρά μία θανάσιμη συνωμοσία εναντίον της.

ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΝΤΥΡΑΣ

ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΜΙΣΗ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΒΡΑΔΥ

Ένα έγκλημα πάθους κι ή απελπισμένη αναζήτηση του δολοφόνου από τήν αλκοολική ήρωίδα πού θά δώσει ένα νόημα στην ξοφλημένη ζωή της προσπαθώντας νά τόν σώσει.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΣΟΛΩΝΟΣ 116 - ΑΘΗΝΑ - 145 - ΤΗΛ. 36.19.724

ΤΙΑ

Το Askniiko Γκαρπο

ΤΖΩΝ ΧΕΡΜΠΕΡΤ
Η ΜΟΙΡΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ
ΑΝΤΡΩΝ

2288976
2285508
2522121

Αίθουσα Άσκός: Κωστή Παλαμά 15
τέρμα Δροσοπούλου, στάση Κλωναρίδου

ΑΣΚΗΣΗ

Εταιρικός Θίασος ΣΕΗ - ΟΕΘ
(στην Αίθουσα Άσκός)

Έρρίκου Ίγεν

ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ

από τίς 20 Ιανουαρίου 1982
κάθε Πέμπτη καί Παρασκευή στίς 9 μ.μ.
καί κάθε Σάββατο στίς 6 μ.μ. καί στίς 9 μ.μ.

Έκτακτη συμμετοχή
ΓΚΕΛΥ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΜΟΙΡΑ
ΑΙ ΤΑ
ΜΑΤΙΑ
ΤΩΝ
ΑΝΤΡΩΝ

ΚΑΙ ΣΙΑ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

36.10.589 — 36.00.398

*Πάνω στην ώρα που ο θεσμός της αυτοδιοίκησης
συζητείται ευρύτατα*

Το βιβλίο - «εργαλείο» του υφηγητή της Πολιτικής Επιστήμης

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ Οι Ελληνικές Κοινότητες της Τουρκοκρατίας

Μελέτη απαραίτητη για την κατανόηση, την εμπέδωση και την εφαρμογή της Κοινοτικής αυτονομίας στις μέρες-μας.

Ένας τόμος 581 σελίδων, που ανοίγει ένα επίλεκτο πεδίο έρευνας και προβληματισμού, σ' ένα μεγάλο όπως και πρωτοποριακό ζήτημα του καιρού-μας.

Ανάμεσα στα κεφάλαια:

- Παραγωγικό περιβάλλον του κοινοτικού συστήματος.
- Δημοσιονομικό σύστημα και κοινοτική εξέλιξη.
- Η δομή και η λειτουργία του κοινοτικού συστήματος.
- Κοινοτική αυτοδιοίκηση σε σχέση με την οθωμανική εξουσία.
- Μορφολογία του κοινοτικού Συστήματος.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ:

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ Οι Ελληνικές Κοινότητες της Τουρκοκρατίας

Μελέτη που στηρίζεται σε κείμενα της εποχής, όπως τα οθωμανικά και κοινοτικά έγγραφα. Κι ακόμη ένα χρήσιμο παράρτημα όπου καταχωρούνται αντιπροσωπευτικά έγγραφα της εποχής, διαφωτιστικά για την προσέγγιση του θέματος και την παραπέρα έρευνα.

Πληροφορίες - Παραγγελίες:

Αντώνης Λιβάνης «Νέα Σύνορα»

Σόλωνος 94, Τηλ. 36.10.589 - 36.00.398

